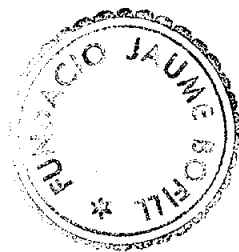

3

La Garriga (Vallès Oriental): Pocsés històric
d'una població de reraguarda, durant la revolu-
ció i guerra civil de 1936-1939.

Joan Garriga Andreu.

T A U L A .-

TAULA

A MANERA DE PRÒLEG	IV
I. LA GARRIGA DURANT LA II REPÚBLICA .	
Les eleccions a Corts de 1933.	4
Les eleccions municipals següents; la revolta de 1934.	3
Unes noves eleccions: Del febrer de 1936 a les portes de l'aixecament del mes de juliol. . . .	11
II. REVOLUCIÓ CONTRA AIXECAMENT.	
Els primers moments de la revolució de juliol. Generalitat i Comitè Local, a la salvaguarda del Patrimoni Artístic.	18
La revolució en un punt àlgid: Diferents successos a partir del mes d'agost.	22
Les contradiccions d'una pràctica revolucionària. .	26
Els incautaments i el Comitè com a única força existent.	30
El Comitè governant des de l'Ajuntament	37
La primera reunió formal del Comitè a l'Ajuntament.	41
El nou Consell o Corporació Municipal de la Garriga.	46
L'escassetesa d'aliments: un problema en augment. Xifres de població donades per l'Ajuntament. La situació escolar i altres aspectes de la població.	48
III. 1937: EL CANVI SOFERT PER L'AJUNTAMENT I EL MUNICIPI.	
L'aixecament dels pagesos el dia 1 de gener de 1937. .	58
El Consell Municipal de començaments de 1937, i l'acreciment dels problemes de la població.	58
A la recerca d'un millor organització econòmica . . .	60
Les escoles, tema de nou important en el Municipi. El repartiment de Conselleries i vafis acords municipals. .	64

Cap a la construcció de refugis. L'extraordinari incre-...
ment de població. Un nou diposit d'armament. 169

L'avang de les tropes franquistes. La Garriga en mig del.
marasme de la mobilització i d'un crisi política general.. 173

Incautaments i altres notícies del maig de 1938. 178

El bombardeig de la veïna Ciutat de Granollers. 183

IV. LA GARRIGA POBLE VEXAT. 187

La suspensió dels Consellers i Alcalde en els seus càrrecs.
El nomenament del Comissari Municipal. 187

La Junta de Defensa Passiva: l'organ Municipal més destacat
a partir de mitjans de 1938. 192

L'avituallament de la població: noves dades sobre la qües-
tió. 195

Acords presos a les reunions de la Junta de Defensa Pas-
siva, per la salvaguarda de la població garriguenca. . . . 198

Un poble només pendent de l'acabament de la guerra. 204

L'èxode i els bombardeigs de la Garriga. L'entrada de les
tropes ocupants: 205

V. DADES DEMOGRAFQUES 211

VI. L'AIXECAMENT DELS PAGESOS DE LA GARRIGA, L'1 DE GENER
DE 1937.(Antecedents i conseqüències). 212

VII. GRANOLLERS: EL BOMBARDEIG DE 1938. UN ALTRE GERNIKA? 221

VIII. DADDES OBRANTS A L ARXIU MUNICIPAL, SOBRE L'"OBRA NA-
CIONAL DE PROTECCION A LOS HUERFANOS DE LA REVOLUCION Y DE
LA GUERRA". 224

IX. ENTREVISTA AMB JOAN SALLÉS GUBERN 227

X. ENTREVISTA AMB VALENTÍ DAMESÓN ASFA 243

XI. ENTREVISTA AMB MIQUEL BORRELL MARMINA 253

A MANERA DE PROLEG.

Em sembla oportú assenyalar algunes qüestions relatives a aquest treball. Intentaré desglossar alguns dels aspectes previs i mètode emprats que tal volta poden ser d'utilitat a aquells que el llegeixin.

1. Motivacions en fer-lo? Nascut en acabar el 1945, he perviscut durant molts anys el clima de la guerra civil 1936-39, que -i no cal enganyar-nos- va continuar per bé que en diferents formes estant present a Catalunya. Volia, però, indagar amb més precisió el per què i el com d'aquella commoció que afectà extraordinàriament a tantes persones, algunes d'elles molt properes a mi. Per fer-ho, endemés de l'ajuda de la gran quantitat de notes i llibres ja existents sobre el tema -que eren d'un afavoriment important però parcial- havia de recollir dades en algun lloc, i les que podia obtenir amb més exactitud eren sens dubte les del meu poble. És a dir, el lloc que jo més coneixia.

2. Per què, però, l'estudi d'una guerra civil en un poble? Senzillament. Endemés de la major possibilitat de recuperació de dades documentals i testificals, pel fet que la Garriga sobresortia amb alguns trets molt importants en aquest període. Per sobre de tot, pel fet que creia i crec encara, que cal fer la història del màxim de pobles, per aconseguir una història al màxim d'objectiva i "total" de Catalunya. Sense mistificacions i sense visions fàcilment globals.

3. Les hipòtesis bàsiques a provar van ser aquestes:

1. De quina manera -i el per què evindement- la relació dirigents revolucionaris/integrants dels òrgans de poder municipal, es troba des del començament de l'esclat revolucionari, desfaçada del reste de la gent de la població.

2. El gran augment demogràfic de la Garriga durant l'època 1936-39 i la seva importància extraordinària en les estructures de la població.

LA GARRIGA DURANT LA REPÚBLICA Les eleccions a Corts de 1933.-

Una obligada aproximació històrica a l'època republicana, ens permetrà entendre amb major ~~aproximació~~ ^{apreciació}, els esdeveniments socials que tingueren lloc a la Garriga, com a conseqüència de l'esclat revolucionari del juliol de 1936.

Una vegada foren dissoltes les Corts, la consulta electoral del mes de novembre de 1933 donà la victòria a les dretes espanyoles: radicals i CEDA (Confederación Española de Derechas Autónomas), Partit aquest darrer dirigit per Gil Robles, d'acusat centralisme i dubtós republicanisme. Els socialistes perderen 29 escons a les noves Corts republicanes. Malgrat a Catalunya es donà el mateix cas que fora d'ella, o sia, un augment de l'abstenció electoral, en els sectors obrers, donat basicament per l'abstinentisme de la CNT a causa del ^{seu} enfrontament ~~de l'anarquisme~~ amb el govern de la Generalitat, l'Esquerra Republicana de Catalunya, es mantingué com a grup hegemònic.

~~Per-que-fe a la Garriga,~~ Les eleccions a Diputats del novembre de 1933, tingueren lloc en mig d'una campanya electoral bastant tranquil·la. Un fred glaçat, impropï de la tardor, i que era degut a la neu caiguda el Montseny i a Sant Llorenç de Munt, devia contribuir a que l'ambient pre-electoral no pugés de grau, ^{i que} ~~incidents~~ més aviat en una tasca de conversa particular entre caça-vots i possibles votants, que no pas en ^{la de} mitings i cartells electorals.

Una dies abans de les eleccions, es comunicà a la gent de la població, que aquesta fora dividida en 2 districtes i 4 seccions -igualment com fins ara- avisant-se dels llocs on se situarien les taules electorals, quins foren els seus integrants i el número d'electors. Al districte ^{primer} ~~segon~~, secció 1^a, el total era de 444 electors. A la secció 2^a, 427 electors. Al districte ~~segon~~, secció 1^a, 532 electors, i a la secció 2^a, 505 electors.⁽¹⁾ El total de 1908 electors, estava dividit aproximadament entre 1.000 dones i 900 homes, essent

(1) El districte 1er, secció 1^a, comprenia les cases assenyalades amb els números parells dels carrers de la Indústria i Ramon Pansaras; els imparells del carrer de Bonaire, i tota la part del poble situada al Nord d'aquests carrers. De més s'inclou al carrer delà 100. La secció 2^a, comprenia les cases imparells dels carrers de la Indústria i Ramon Pansaras; i els parells del carrer Bonaire, i tota la part de la població que hi havia entre aquests carrers.

aquesta xifra de 1908, superior en 1097 a l'antiga llista electoral, en la que es contabilitzaven només 811 persones.

El pes numèric del vot femení, era doblement important en el enfrontament que es presentava, Per una banda, per la xifra: més de la meitat de l'electorat. Per altra, per l'orientació que des dels sectors catòlics, ~~es preocupava~~ ^{interessava} donar als vots femenins. Així per exemple, el periòdic " El Congost", ⁽¹⁾ deia amb data de 12 de novembre:

" ... Estem poc bregats en la política i potser molts de nosaltres, ens trobarem en una confusió d'idees, molt excusable, com a novelles que som en aquesta actuació. Més, no cal desencoratjar-se per això. Procurem simplificar les coses, pensant en la nostra missió que des del principi del temps ha estat sempre la mateixa. Aquesta missió és estimar..."

Es a dir l'estimació com a objectiu primer i darrer de l'actuació de la dona, ~~en tot lloc~~ i està clar, en tota votació. I en el cas d'aquestes, ~~des dretes~~ podrien estar contestes quan l'escrit que abans esmentavem acabava amb les següents frases:

" ... I acabem amb una recomanació. Les dones tenim fama de més devotes que els homes. Volguem refermar-la encomanant a Déu un éxit salvador en les eleccions de diumenge".

o sigui que es demanava el vot per a la dreta

Al mateix dia, o sia, el 12 de novembre, parlaven al cinèma de la Alhambra, en nom de la Lliga, Andreu Bausili, regidor de l'Ajuntament de Barcelona; Margarida Escoda, de Cívica Femenina i Ferran Valls i Taberner, Diputat al Parlament Català.

Quin, però, fou el resultat d'aquestes eleccions?. Per districtes i seccions va ésser el següent:

<u>DISTRICTE PRIMER.</u>	Lliga	Esquerra.
Secció 1ª.	167	119
Secció 2ª.	112	135
<u>DISTRICTE SEGON.</u>		
Secció 1ª.	239	88

1) Periòdic "Congost" que apareixia des del 16 de febrer de 1933, al 1 de juliol de 1936. El meu nombre en el 2.

	Lliga	Esquerra.
Secció 2ª	<u>180</u>	<u>120</u>
Totals	698	462

El total per tant de votants, va ser de 1160, i la diferència entre els guanyadors i l'Esquerra, de 236 vots. L'abstenció fou de 748 persones, ^{la qual cosa} ~~cosa~~ que dona un 60,79 % d'assistència a les urnes, amb molta participació femenina constatada, ~~fet~~ que no s'esperava [←] que així succeís, [→] abans de la consulta electoral.

Les eleccions municipals següents i la revolta de 1934.

No apagat encara el ressó de les eleccions al Parlament, la Garriga es preparà per les municipals que tingueren lloc el 17 de desembre d'aquell mateix any. De nou ^(Anar a) ~~les~~ orientacions per als votants garriguencs, i entre elles: a) Que la composició del nou Ajuntament, seria de 8 consellers per la majoria i 4 per la minoria; b) Que s'havia de votar per llistes de manera que els 8 consellers de la majoria corresponguessin a la llista més votada, i els 4 restants a la que la seguia en nombre de vots; c) Que en el cas que la llista en segon lloc votada, no reunís el 10 % del nombre de votants, llavors s'havia de fer una segona votació, només per a les llistes de la minoria; d) El fet més ben rebut de les explicacions: que aquesta vegada els electors havien de lliurar al President de la mesa electoral la papereta, dintre d'un sobre, intrasparent i de model declarat oficial.

Sobre un cenç unxiç inferior -1898 en comptes dels 1908 electors de la ~~derrea~~ vegada- els vots es repartiren de la manera següent:

<u>BISTRICTE PRIMER.</u>	LIGGA	ESQUERRES	ABSTEN.	CENÇ
Secció 1ª	164	79 i 47	154	444
Secció 2ª.	126	23 i 50	158	417
<u>DISTRICTE SEGON.</u>				
Secció 1ª	241	43 i 59	189	532
Secció 2ª.	<u>203</u>	<u>89 i 48</u>	<u>165</u>	<u>505</u>
TOTALS	734	234 i 194	666	1898

Dins del grup d'Esquerres, l'Esquerra Republicana de Catalunya, va ser ~~el~~ ^{el} ~~partit~~ ^{partit} que seguí en vots a la Lliga, i L'Unió d'Esquerres la coalició que seguí en vots al partit que guanyà per la minoria. La participació ^(participació) ~~era~~ ^{era} d'un 64,91 %, ~~aquesta vegada~~.

El dia 1 de febrer de 1934, es constituí el nou Ajuntament que quedà format per: Alcalde 1er: Esteve Rocafort Roig.-Alcalde 2on: Joan Morera Sallent.-Alcalde 3er: Ramon Roig Pla.-Alcalde 4 art: Josep Ballús Xifré.-Conseller 1er: Ramon Dachs Dachs.-Conseller 2on: Lluís Oliveras Brossa.-Conseller 3er: Carles de Rosselló Roig.-Conseller 4art: Josep Oliver Viñas.-Conseller 5è: Esteve Oliveras Comas.-Conseller 6è: Jaume Ventura Pou.-Conseller 7è: Gastó Comère Poupée i Conseller 8è: Joan Pareras Petit.

D'acord amb la Llei electoral, els vuit primer pertanyien a la llista guanyadora: Lliga Catalana, i els quatre darrers, a la que la seguí en vots, o sigui l'Esquerra Republicana de Catalunya. Uns quants dies després -el dia 6- hom procedí a la designació de les Comissions, que quedaren formades així:

Comissió d'Hisenda: Joan Morera; Ramon Dachs i Joan Pareras.-
De Governació: Ramon Roig i Ramon Dachs i Joan Parera.-
De Foment: Joan Morera; Carles Rosselló i Esteve Oliveras.-
D'Escorxadors: Josep Oliver, Josep Ballús i Joan Bareras.-
De Cultura: Ramon Roig, Josep Oliveras i Jaume Ventura.-
De Regadiu: Josep Ballús, Lluís Oliveras i Gastó Comère.

Aquest fou l'Ajuntament que es trobà amb els fets d'octubre de 1934, i que entrà -vulgués o no vulgués- en el joc dels esdeveniments que sotragaren una bona part de Catalunya.

L'entrada de tres ministres del partit dirigit per Gil Robles, la CEDA, partit centralista i de dubtós republicanisme, en el govern ~~presidit~~ ^{presidit} per Lerroix, agudí ja les diferències entre els governs ~~Central~~ ^{Central} i el de la Generalitat. Les diferències que es venien palesant des de feia mesos entre un Madrid amb un govern de dreta i una Generalitat amb un govern de centre-Esquerra, s'apro-

X

fundiren fins el trencament violent en començar el mes ~~de desembre~~ d'octubre de 1934. Fet per altra banda que no només tingué lloc a Catalunya, car l'agudització d'una crisi latent entre el govern central i els organismes polítics i les estructures socials d'altres llocs de l'Estat espanyol, foren posades plenament de manifest en aquell moment. Així veiem com a Astúries preagué fins i tot un caire més abrivat que a Catalunya, on podem parlar de moviment ^{(b)asicament de sedició} del Govern de la Generalitat, però a les terres asturianes, ho podem fer emprant el mot de revolució amb més pertinença.

La Generalitat, intentà d'assumir una altra vegada el Govern de la República Catalana. L'intent, fet sota la pressió de militants obrers, fracassà entre altres raons per què la Generalitat procedí cautelosament d'ells, car els grups d'Aliança Obrera, o sigui Comunistes del BOC, Socialistes, Partit Català Proletari i Sindicalistes dels Trenta, no reberen practicament armes, i ultra això, ^{pel fet que} ~~es~~ trobés que la CNT, resentida contra l'actitud repressiva de Dencàs, ~~no~~ mantingué al marge, fent boicot al moviment. L'aixecament acabà practicament el dia 7, amb una dura repressió del General B'et, que va fer empresonar al Govern de la Generalitat. Només Dencàs es pogué fer escàpol, i passà a França. Les seqüeles foren greus, car l'Estatut autonòmic fou suspès, i molts camperols, obrers i polítics foren empresonats. Hi hagueren uns 1.400 judicis de desnonament que afectà a les rabassaires i parcera. El moviment obrer en general, fou apaivagat.

No es pot dir que la població garriguenca prengués part activa en el moviment octubrís. Per una banda per les característiques ja assenyalades que es donaren a Catalunya. Per altra, pel fet que no hi havia una massa destacable de militants obrers que impulsessin el moviment. Tot i així, tingueren ressó els esdeveniments, com era lògic, car l'importància dels mateixos influïren en la població garriguenca.

Malgrat la vaga general que hi hagué a moltes poblacions catala-

nes, durant els dies 5 i 6 d'octubre, l'activitat laboral transcorregué normalment a la Garriga. En totes les fàbriques hi hagué la mateixa activitat i només el dia 6, en saber-se per la ràdio notícies desls esdeveniments, es formaren grups al carrer comentant t'ho. La cosa, però, canvià de signe, quan també per ràdio es digué que havia estat proclamat l'Estat Català. Llavors alguns membres del Sometent es presentaren a l'Ajuntament. Des d'allà enviaren a buscar a l'Alcalde i Consellers, requerint-los a que presentessin la dimissió de llurs càrrecs. Acte seguit procediren a l'arqueix de la Caixa municipal. Aviat i ràpidament s'actuà, car a dos quart d'onze del matí, en nom del Consell Executiu de l'Estat Català a la Garriga, s'obligà als particulars a que lliuressin les armes que tingússin a casa seva. Com es palès, poca cosa més es va fer, car l'endemà es rendí el govern de la Generalitat. Una vegada hom sabé això, a través d'Esteve Rocafort, l'acàlde que havia estat destituït poques hores abans, però que de nou se'l posava al front de l'Ajuntament, el grup de la majoria fou cridat a continuar també en els seus càrrecs. La condició que posaren aquests, va ser que fossin abans lliurades les armes i els carnets de la gent que formava el sometent.

Els fets ocorreguts trasvalsaren la gent garrieguesa, de manera que els locals d'espectacles de la Garriga quedaren practicamente buits el diumenge dia 7. Durant la nit, s'organitzaren alguns particulars i cuidaren de la vigilància de la població així com dels seus voltants, temem aldarulls, i situacions imprevisibles, ja que cal recordar que havia estat fixat a Barcelona un Ban de difidació, a causa de l'actitud de la Generalitat. L'endemà, alguns obrers de fàbriques i tallers, foren requerits per altres a abandonar els llocs de treball, cosa que així feren, però poca cosa més succeí aquell començament de setmana, en un lloc on l'empenta obrera no era massa important i ja se sabia com havia acabat l'aixecament a Barcelona.

Tot i així, el desenllaç dels fets ocorreguts, tingueren encara un termini perllongat, En concret, el divendres i dissabte, dies 12 i 13 d'octubre, les forces de la Guardia Civil s'emportaren les armes que havien estat aplegades en el local del Jutjat Municipal. El dia 15, el capità de la Guardia Civil, Lluís Castells, executant les ordres d'instància superior, suspengué en els seus càrrecs a tots els consellers deixant únicament en les seves funcions, a l'Alcalde Rocafort. Foren empresonats els consellers d'Esquerra, imno retornaren a la Garriga, procedents de Granollers, fins el dia 4 de gener de 1935, seguint posteriorment substituïts a la nova constitució de l'Ajuntament que començà a endegar el seu treball en el mes de maig següent, per Joan Reig Viñas, Genís Garriga Calvo, Josep Aimerich i Andreu Serrano.

L'esmentat capità, alhora que feia empresonar a alguns consellers procedia a la constitució d'una agrupació de Defensa Ciudatana, que quedà formada per 30 persones i un caporal. Ordenà al mateix temps que fos publicat un Ban que deia així:

" Don Luis Castells Salido, Capitán de la Guardia Civil, Delegado General / en este pueblo de La Garriga, cuyos componentes gozarán de las atribuciones de la fuerza Armada, siendo juzgado por la Jurisdicción de guerra, todo insulto a sus individuos en el ejercicio de sus funciones de velar por el orden público.- Dado en La Garriga, el quince de octubre de mil novecientos treinta y cuatro.- El Capitán Delegado de la Autoridad Militar, Luis Castellés Salido".

A resultes dels fets, el capità de Moços d'Esquadra, Frederic Escofet i Alsina, després d'un Consell de Guerra sumaríssim, fou condemnat a la pena de mort, la qual li fou commutada per la de presó perpetua, segons l'indult signat el dia 5 de novembre de 1934 per Niceto Alcalà Zamora, President de la República, que actuà energicament per aconseguir la commutació esmentada.

J de la Cometa Divisa.
Hago Sabes: que la
quidada constituida
una agrupación de De-
fensa Ciudadana

meten d'intervenir si no hi ha pertorbació de l'ordre públic. Com tampoc no interveníem per evitar les coaccions que per mitjà de l'amenaça de la fam feien vostès als obrers o a les altres persones que depenien de vostès...".

Amè succès que ens mostra un moment del poble de la Garriga, durant les eleccions ja esmentades. Arrel d'unes discrepàncies amb Vidal i Guardiola -endinsades possiblement per unes paraules que aquest etziva contra Macià en un miting a la Garriga-, també Frederic Escofet comenta:

" El Sr. Vidal i Guardiola no em va ser mai simpàtic, i per la meua mala sort el vaig haver de tractar, perquè començà a freqüentar el Balneari Blancafort de la Garriga, on jo passava les estones de lleure, amb els nostres comuns amics Trabal, Cambó, Casabó i altres prohoms de la SOFINA, els meus companys de póquer i de bridge.

Però un dia vaig riure una bona estona a costa d'ell. Va ser amb motiu de l'intercanvi d'arròs per morenc, patrocinat pel Govern, amb objecte de regularitzar el consum ^{d'aquests/} de grans. Un veí de la Garriga, amic meu, molt ficat a la Lliga Regionalista, estava molt interessat a obtenir la concessió de X. vagons de morenc, en combinació amb el Sindicat Agrícola de Vic. Era un negoci purament privat que creia que podria aconseguir gràcies a la seva bona amistat amb els líders d'aquell poderós partit.

Amb una constància digna d'admiració, aquest personatge era rar el dia que no agafava el tren cap a Barcelona per assetjar, durant el viatge, amb les seves pretensions, aquells bons senyors de la Lliga que estiuejaven a la Garriga. Entre ells, el Sr, Vidal i Gua

Frederic Escofet era home prou conegut i apreciat pels garriguencs que tractà en el llarg sojorn que va fer ~~alguns anys~~ a la Garriga, i en la seva obra: "Al servei de Catalunya i de la República" ⁴, en parla d'aquesta població. Recorda anècdotes amb el President Macià del qui diu que ~~l'estiu de~~ ^{va llogar} a la Garriga, / ~~l'estiu de~~ ^{una casa,} devia ser l'estiu de 1933, per a reposar-hi juntament amb la família. Recorda com el poble de la Garriga li agradava molt al President Macià, i ^{ifortunadament} quan junts retornaven cada dia del Palau de la Generalitat al poble de que havien sortit al matí, a mesura que s'hi acostava era un altre home, expressió que ens dóna a comprendre que l'estada garriguenca li devia plaure en gran manera.

Frederic Escofet ens comenta en el primer del seus treballs, el següent:

" Pel novembre de 1932, van tenir lloc les primeres eleccions per a designar els diputats al nou Parlament Català. Els mossos d'Esquadra tenien ordre taxativa d'inhibir-se totalment i de romandre als llocs de concentració a les cases-caserba o locals habilitats per al cas. Jo em trobava aquell dia a la Garriga, quan va veure a trobar-me un veí, un patró de la localitat, per donar-me compte que li era impossible de votar per impedir-ho els militants d'esquerra, apostats a l'entrada del col·legi electoral, i afegí que això s'esdevenia a la majoria de col·legis electorals de la població.

- Doncs no puc fer res a favor seu, si vostè s'hi conforma- li vaig dir-; però, si vol que intervingués és molt fàcil. Quants són ells? Quatre? Doncs vagi-hi amb vuit i som-hi ! Li prometo que al primer cop d'estada ens veuran a nosaltres, els Mossos, allí, i podran votar. Comprèn que vostè té raó, que això és intolerable, però les ordres rebudes no ens per-

diola, que ell arribà a convencer que el màxim interès de la població de la Garriga era la importació de moresc, quan es tractava d'un problema que tant se li'n donava, a la totalitat d'aquella simpàtica població estiuenca.

Amb motiu del descobriment d'un làpida que donava no sé quin nom a un dels carrers de la Garriga, el Sr. Vidal i Guardiola va voler aprofitar l'acte per aviar el seu discurs. "¿De què els parlaré? -es devia preguntar-. Mira! Els parlaré del que més els interessa: del moresc."

I ja molt tard del migdia, quan l'escàs públic que concorregué a escoltar aquell insigne orador s'impacientava perquè recordava que l'esperava el clàssic arrò del diumenge, amb estupor que es convertí en indignació van sentir que l'orador els deia

- Jo us donaré el blat de moro, i no us preocupeu per l'arròs...

Naturalment, no convencé ningú i es quedà sol. Des dels jardins del Balneari Blancafort, que dominaven l'escena, vaig presenciar-la al costat del meu amic "l'liguer", pretendent a la concessió del moresc que ploriquejava tristament tot dient:

- Jo, tinc la culpa de tot aquest estrall...

Per la meua banda, francament, me'n vaig alegrar.

Els lligams amb la gent garriguenca i l'apreci que hom tenia per ell, es veié palesat quan en tenir-se notícies de la seva condemna a mort, es recolliren signatures demanant que li fos aplicat l'indult. Foren al mateix temps, enviats els següents telegrames:

(1) ESCOFFER, Frédéric: "AL SERVEI DE CATALUNYA I DE LA REPÚBLICA": LA DESPETA. 6 JUNI 1934. Ed. CATALANES DE PARIS. COL·LECCIÓ FRONTERA OBERTA. Pàgs. 67 i 68 i 69 a 71.

" Presidente República.= Madrid.= Ayuntamiento y pueblo de La Garriga, donde tenia su residencia el capitán Escofet, sin distinción de clases ni partidos ruega a V.E. la concesión del indulto para el comandante Pérez Farràs y capitán Escofet.

El alcalde, Esteban Rocafort.- El cura-párroco, Antonio Fábregas.- El juez Municipal, Juan Bachs.- El secretario Ayuntamiento, Juan Tenas".

l'altre telegrama que fou enviat deia així:

" Presidente Consejo Ministros.= Madrid.= Ayuntamiento y pueblo de La Garriga donde tenia su residencia el capitán Escofet, sin distinción de clases ni partidos ruega a V.E. interceda cerca S.E. el presidente de la República para que sea otorgada la gracia del indulto al comandante Pérez Farràs y capitán Escofet...

De nou hi havia sota de l'escrit, els noms del càrrecs i del rector de la Parròquia garriguenca, com a representants d'un fort corrent d'opinió favorable a que no els fos aplicable la pena capital, en raó dels esdeveniments octubrins, que també tingueren el seu ressó a la Garriga.

Unes noves eleccions: Del febrer de 1936 a les portes de l'aixecament del mes de juliol.-

A les eleccions a Diputats a Corts del mes de febrer de 1936, el pacte electoral entre marxistes, socialdemòcrates i peteita burgesia progressista, i amb la col.laboració dels anarquistes, donà lloc a una vistòria d'aquesta coalició d'Esquerres - Front Popular o Front d'Esquerres⁽¹⁾ nom que prengué aquí a Catalunya- damunt les dretes. Això suposà el restabliment de la situació d'abans del 6 d'octubre, i dramàticament s'obrí un període turbulent i de clima pre-revolucionari. En conjunt, l'agitació social era forta .

que es presentava amb la coalició que prengué el nom aquí Catalunya, de Front Català d'Ordre.

(1) El Front d'Esquerres de Catalunya era format per: Esquerra Republicana de Catalunya, Acció Catalana Republicana, Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, Partit Republicà d'Esquerra, Unió Socialista de Catalunya, Unió de Laborsaires de Catalunya, Partit Obrer d'Unificació Marxista, Partit Català Proletari i Partit Comunista de Catalunya.
El Front Català d'Ordre era format per la seva banda per: Lliga Catalana, Acció Popular Catalana (CEPA), Republicans Radicals (diversos), Dreta de Catalunya (Renovació Espanola) i Tradicionalista.

Com era i que passava entretant a la Garriga?

El terme municipal de la població, situat a uns 38 quilòmetres de distància de Barcelona i amb una superfície aproximada d'uns 20 quilòmetres quadrats, tenia 3.440 persones de dret a finals d'abril de 1936. Poc devia variar el nombre ~~abans i després d'aquesta data~~, fins el moment d'esclatar la revolta. Hi havia grans extensions de terreny, que pertanyien a unes quantes famílies d'antic avior a la població. Per contra, també hi havia petits propietaris agrícoles que a l'igual que els de major cabuda, contraven terres amb els típics cultius mediterranis, com vinya i oliveres, ultra el blat, civada i ordi. Les hortes, d'extensió meduïda moltes d'elles, i situades a les vessants del llavors, bonic riu Congost, suministaven varius productes de focça. ajut a l'economia casolana. Les patates, però, eren la principal font d'ingressos de la pagesia de la Garriga, lloc que es beneficiava i alhora també la gent que gaudia de la producció del camp, d'uns terrenys sota la zona plujosa del Montseny, però també de disposar-ne d'altres propis de secà, a causa de les vessants abrigades del nord.

El sector industrial estava format per fàbriques de teixits, filatures i ebenisteries principalment. Concretament i en compliment d'un ofici que portava data de ler. de febrer de 1936, per mitjà d'un ofici de l'Ajuntament, es comunicava al Comandant del lloc de la Guardia Civil de Granollers amb data 8 de febrer, que les fàbriques garriguenques eren les següents:

Carles Luna (de teixits russos):	6 homes	34 dones	= 40
" Hilaturas Gris (filatures):	18 "	68 "	= 86 "
Esteve Mallol (banqueta) :	20 "	1 "	= 21 "
Josep Dulcet (banqueta) :	11 "	0 "	= 11 "
Ramon Ciurans (mobles) :	25 "	0 "	= 25 "
Gastó Comera (tapisseria):	? "	? "	= 22 "

Un total per tant de 6 fàbriques i 285 obrers, xifra que és parcialment correcta, car l'ofici -per causes que ~~no són~~ ^{no són} fàcils ara

Al dos d'un document escrit a l'Ajuntament pel Consell d'Agricultura de la Generalitat, data 9 de febrer de 1937, costa escrit a un. na relació de hebrales de la terra a par al, existents abans del 19 de juliol de 1936. Eren els següents: 4 terrenys de munts de 20 ha; 7 de 20 a 30 ha; 11 de 30 a 40 ha; 7 de 40 a 50 ha; 5 de 50 a 60 ha; 2 de més de 60 ha. Vistat per tant de 36 hebrales a jornal. Però la mateixa data del 9 de febrer de 1937, l'enumerada Consell d'Agricultura sobre la Superfície cultiva de secà pel mateix procediment constant - per la que no s'indica ni en qual abans del 19 de juliol de 1936, per una empresa que avui seria la - que era d'un total de 25 ha. Per mitjà d'un altre document datat a 3 de juliol, s'indica a la mateixa Consell d'Agricultura de Catalunya. Sabem que hi ha unes 5.000 hectàrees en el terme municipal.

d'esbrinar- només dona les dades d'algunes empreses, que encara que fossin les més grans, no reflexen ni de bon tros el panorama del sector. D'acord amb això, caldria aquí citar-ne d'altres, com a Can Reig, dedicada al metall i ^{posteriorment també a la} fabricació de gel artificial ~~posteriorment-també~~; la Blavi, dedicada a la indústria de perfumeria; la fàbrica de gasoses i sifons d'Eduard Pujol; ~~les de la~~ ^{les indústries} ~~de Gen-Ginetet-e-d'en-Nerefe-Delmeu,~~ dedicades al transport; les dedicades a les arts gràfiques; les que ho feien a la indústria balnearia... i un llarg etcètera que ens fa arribar a la conclusió que la dada primerament esmentada era molt inferior a la real. Contribueix molt més a donar una falsa imatge ~~de~~ ^{la població/} ~~XXXXXX~~ si no recordessim aquí la gran quantitat de botigues dedicades al comerç, que encara ^{que} calgui separar ~~de~~ específicament de la indústria, cal en canvi tenir-lo en compte per l'anàlisi de la població. I més, quan era ja llavors, un dels fets econòmics més importants. En efecte, gran quantitat de botigues s'arregleraven al carrer gran, ~~principalment~~, amb una intensa activitat laboral a l'estiu, quan una població accidental formada en gran majoria per barcelonès, ~~afribava~~ i s'addicionava als garriguencs que hi vivien tot l'any, ocupant aquells, les cases d'estiueig i les torres amb els seus grans jardins, que en gran quantitat es trobaven emplaçades des de començaments de segle en el Passeig i els seus voltants, modelades pel gust modernista de l'època.

Es aquest el sustracte que calia tenir en compte en afrontar l'any 1936. Que succeí, però, a les eleccions del mes de febrer?

Aquest mes, l'Ajuntament rebia un comunicat en el que es deia que en haver-se acordat pel Delegat General d'Ordre Públic conforme amb el Governador General, el cese dels ~~Delegats~~ Governatius, l'Alcalde de l'Ajuntament s'havia d'encarregar a partir de llavors, de les funcions governatives en el terme municipal.

En efecte, la circular número 1 del Ministeri de la Governació, adjuntada a l'escrit, deixava ben clar que el Delegat de l'Autori-

tat, havia de fer conèixer les prohibicions en que els oradors no havien d'incórrer, sens perjudici que si aquests no respectaven la legalitat vigent, el representant governatiu suspengués l'acte, desallotgés de gent el local, i fes detenir als oradors. El Govern General de Catalunya, havia dictat ja a 30 de desembre de 1935 unes normes d'Ordre Públic per mitjà de les quals, els Comandants de Plaça de Quartells de la Guardia Civil, havien de portar un control exhaustiu dels actes públics i ara, amb els acords presos, la vigilància sobre els actes o reunions públiques era si calia, un xic més refermada. La Garriga en definitiva, es veia vinculada a les disposicions ja advertides, i era normal, car entre altres coses, vivia la febre electoral de les eleccions de Diputats a Corts.

El resultat de les eleccions del diumenge dia 16 de febrer, fou a la Garriga, el següent:

<u>DISTRICTE PRIMER.</u>	ORDRE	ESQUERRA	ABSTEN.	CENÇ
Secció 1 ^a .	176	126	125	427
Secció 2 ^a .	130	164	142	436
<u>DISTRICTE SEGON.</u>				
Secció 1 ^a .	252	113	158	523
Secció 2 ^a .	<u>199</u>	<u>146</u>	<u>153</u>	<u>498</u>
TOTALS	757	549	578	1884

Hom pot comprovar que hi hagué un índex de participació més alt, que el ^{que hi hagué a/} de les dos darreres vegades, així com una diferència de 208 vots a favor del Front Català d'Ordre respecte la candidatura del Front Popular d'Esquerra, cosa que demostra, a part de la xifra d'absteniment que no cal deixar de banda, una opció dre-tana de la gent de la Garriga, amb un pes específic important de la gent d'esquerra.

Que l'activitat política era perceptible, ho demostra que una setmana després de les eleccions, concretament el 23 de febrer, tenia lloc la reunió consistorial ordinària, a la qual assistiren

els consellers processats pels fets del 6 d'octubre, llevat del conseller Ventura que s'havia mort. La sessió, tal com ho explicava la Revista El Congost, va ser molt moguda, i no sembla que l'agitació de les sessions municipals comencessin i acabessin amb l'esmentada, puig que la celebrada dintre de la 1ª quinzena del mes de març fou plena d'incidents.

Unes altres mostres del moviment existent a la població, a resultes de la nova situació política que es vivia, les tenim amb el següent: En el mateix mes de març, el Sindicat Únic de Treballadors de La Garriga, feia arribar un escrit a l'alcalde de la població demanant-li autorització per a una reunió en el Teatre-Cinèma l'Alhambra, on s'havia de tractar entre altres coses, del nomenament de la Junta i delegats confederals, i pocs dies després s'hi feia arribar un altre escrit, demanant autorització per un míting confederal a fer en aquell mateix local. Podria ser per això, que a les darreries del mes, l'Alcalde republicà, Esteve Rocafort, demanà al Comandant en Cap de les forces de Mossos d'Esquadra de Barcelona, reforços per als Mossos d'Esquadra de la Garriga, format en aquells moments per cinc persones, a fi de poder garantir l'ordre públic.

Fos o ho fos aquesta la causa, en el mes de març, el Sindicat Únic de Treballadors, feia un míting confederal, i a començaments d'abril, era en el local del "Circol de Recreo", on la CNT donava una conferència que era predidada pel metge de la Garriga, Angel Fitó.

Els mesos de març, abril, maig i juny, mostren clarament un poble inquiet, principalment en el sector obrer. L'exemple el tenim en el conflicte eixit a la fàbrica de Can Dulcet on els treballadors no compareixien al treball el dia 29 de maig.

Analitzem breument part dels fets: Segons la versió donada per l'empresari Josep Dulcet a l'Ajuntament - a través d'un document que consta a l'arxiu municipal, i que porta al seu peu i en llapis

una nota que diu: " Sr. Cap de la força de Mossos d'Esquadra de La Garriga", cosa que fa pensar que hom devia posar-lo en coneixement de l'esmentada força- el dia 21 del mateix mes, els treballadors li feren petició de jornals i de menys hores de treball. La resposta la volien al cap de vuit dies. El dia 28 -continua constatant el document- sense esperar el termini, varen reclamar l'import desl jornals treballats durant la setmana i abandonaren la feina. Es tractava per tant, sempre segons el document, d'una absència de treball, sense prèvia declaració de vaga, ni havent seguit cap dels requisits ordenats per la llei.

Per altra banda, des de la Generalitat, Departament de Treball, Secció de Conflictes, s'havia rebut a l'Ajuntament un avís de convocatoria a fer als patrons del ram de la construcció per tal de procedir el dia 2 de juny a la discussió d'unes bases de Treball que els obrers garriguencs d'aquell ram havien presentat als empresaris, i per acabar d'arrodonir una mica el panoràma també el obrers que feinejaven a la Carretera Nova, o sigui la de Barcelona a Puigcerdà acusaven problemes. Per aquesta raó es dirigien a l'Ajuntament Constitucional manifestant el seu descontent per la paralització dels treballs en el terme de la Garriga. De fet, l'aturament de les obres contradeia l'attitud demostrada per Obres Públiques que amb un escrit datat a Barcelona a 25 del mes d'abril, encomenava a l'Ajuntament garriguenc, que comunicés als propietaris de cases i finques dels darrers 400 metres del quilòmetre 38 de la dita N-152, que ^{les/}possessin vóteres abans del dia 15 de maig. La paralització de les obres anava en contra -segons manifestaven ~~els~~ obrers- de la llei a Catalunya sobre l'atur forçós. Les consideracions que feien eren clares: els treballs no estaven acabats i havien estat il.legalment acomiadats. La petició era concreta: que l'Ajuntament fes les pressións necessàries sobre les autoritats responsables de la realització dels treballs, perquè fossin posats de nou en moviment, posant l'asfalt on hi calia a la N-152, do-

nat que de no ésser així es provocaven perjudicis a la població, i en particular a les famílies dels esmentats obrers. La Garriga vivia ^{una època} ~~en~~ ~~mes~~ ~~de~~ ~~meie~~ amb vaguistes i aturats. No cal posar en dubte, que el descontent era i es palesava en moltes famílies.

El ritme de la població, o millor dit, el compàs aritmètic com hom pot comprovar, es veïè aiguabarrejat per la vinguda dels estiuajants. La ja tradicional arribada a la Garriga, es veia de nou complerta de mica en mica primer, però acceleradament després, una vegada els col·legis barcelonins tencaven les portes. El poble prenia el caire i la funció que des de molts anys complia: lloc de ~~repès~~ letargia, d'esbarjo, d'apats de botifarra -de la Garriga està clar- amb mongetes o amb pa amb tomàquet, i al capvespre, de bones escalivades a les fonts o a la riera. Lloc de llargues passejades i alternança a les torres i jardins, entre ells el del Balneari. Indret en definitiva on semblava -Macià ho fruïa així- que no obstant els problemes de la gent, tot podia anar una mica millor, i on els mesos de vacances podien remuntar el cos i l'esperit a l'aguait d'un hivern que aquest any fou molt diferent, com també ho fou el curt o llarg estiu que cada família i cada individu visqué a la Garriga.

La publicació garriguenca " El Congost", en el darrer número de la seva publicació, el 82, preguntava si al cap de tres setmanes, a l'envelat, " en els dies alegres de la Festa Major", cantaria o no en Marcos Redondo, i en el darrer full acabava fent propaganda del Balneari Blancafort, sinopsi de les característiques de la Garriga: lloc per a cura de repòs, clima ideal. Tot això podria passar per un ~~ocurrè~~ irrisible i amarg acudit. Era el dia 12 de juliol de 1936.-

REVOLUCIÓ CONTRA AIXECAMENT.Els primers moments de la revolució de juliol.-

El mateix dia abans esmentat, 12 de juliol, era assassinat el tinent Castillo (socialista), membre de la Guardia d'Assalt. L'havia precedit en la mort, el capità Faraudo (republicà), del mateix cos militar, que havia estat també assassinat el mes abans. L'espiral de violència no havia parat des de feia temps i ho demostra que l'endemà de la mort de Castillo, era Calvo Sotelo, cap del Bloque Nacional de Derechas, qui queia pels trets de policies de la patrulla de Castillo.

El dia 17, l'exèrcit del Marroc s'aixecà i el 18 fou la majoria de les guarnicions de la península qui ho va fer. No prosperà un intent de compromís amb els rebels que el Govern procurà establir, i fins la matinada del dia 19 es va resistir a donar armes als militants de les Sindicals UGT i CNT, donat que això suposava la revolució.

A Barcelona, però, al migdia del 18 de juliol, Companys convocà als escamots i joventuts de l'Esquerra i ja foren repartides armes. Els militants de la CNT-FAI hagueren d'obtenir-les pels seus propis medis donat que, malgrat Companys, els hi eren donades en poca quantitat.

Les notícies arribaren a la Garriga, dins d'un batibull de dades no sempre precises. Els qui tornaven de treballar d'aquella ciutat, entre ells els barcelonins que ^{ho feien/} ~~era~~ cada dia, ^{i aquesta} ~~se~~ ~~per~~ ~~pea~~ ear el cap de setmana feien peu a l'estació o qualsevulga altre indret de la Garriga, comentaven a les seves famílies els esdeveniments que succeïen a Barcelona. Com és natural, això s'extengué per arreu.

La lluita contra els insurgents es plantejà des de la Comissaria General d'Ordre Públic, dirigida pel capità Escofet, i des d'un front aliè als caps militars de la Generalitat, sostinguda

Preparar endemà, per passar

pels anarcosindicalistes. El Govern de la Generalitat i Comissari d'Ordre Públic controlaven la Guardia d'Assalt i Seguretat, Guardia Civil, Policia, Moços d'Esquadra i carrabiners, i hom mantingué contacte permanent amb la Comissaria de Governació. La CNT-FAI que preveia des de feia temps el cop militar, demostrà una preparació per a la lluita urbana que s'esmerçà, producte sens dubte d'experiències acumulades al llarg de bastants anys.

De fet, les notícies que acudien de Barcelona i les que eren escoltades per la ràdio, no arribaren a sotraguejar fortament la Garriga durant el cap de setmana ni tampoc el dilluns dia 20, quan a Barcelona la situació era ja molt més clara i els organismes Sindicals i Frontpopulistes prenien l'iniciativa.

Serà el matí dels dimarts dia 21 quan comencen a tenir lloc uns successos que esquerdan la normalitat de la vida de la població.

En efecte, l'esglèsia i la parròquia foren cremades. Amb la destrucció per les flames dels edificis parroquials, desapareixeren l'arxiu i part de la Biblioteca Pública Parroquial. Pocs dies després, l'esglèsia que no havia sofert tant com la rectoria pels estralls del foc, flamejava de nou de bon matí. Poc després, les campanes, menys la del rel. lotge, foren llançades daltabaix del campanar. Més tard, les parets de la rectoria quedaren arrasades i gran part de les voltes i un troç de la paret de l'esglèsia varen quedar destruïdes.

Una altra esglèsia garriguenca, la de la Doma, situada a l'altra vasant del riu, no va patir tant anihilament, malgrat fossin cremades algunes coses de valor a la plaça del cementiri, i fossin sostretes les campanes del cloquer.

En aquells moments de confusió, al carrer de Cardedeu, es callava també foc a la capella i el convent de les monges franciscanes, dedicades a l'ensenyament. Alguns elements de gran valor i d'altres de menor, foren, però, deixats en dipòsit a Can Flandiuera, casa situada a la Plaça de l'Església, i junt amb l'arxiu de

la casa constituïren el que a partir de llavors en fou dit Museu del Poble. Aquí precisament hi restaren lluny de la destrucció, objectes de la capella de Santa Maria del Camí de Can Terrés: l'antic retaule, la làpida i sepulcre de la Xixilona, així com la creu de ferro de l'elementada capella. La Majoria dels objectes d'aquesta capella i de les altres de la població, foren destruïts, quedant tan sols intactes els de l'oratori particular de la casa anomenada Can Dachs. Altres objectes foren portats al Museu-Arxiu de Granollers.

En mig d'aquesta trifulca que no acabava, foren apilades a la Plaça de l'Església i llavors cremades, gran quantitat d'imatges, quadres i llibres de caràcter religiós que la gent ^{hi} havia portat seguint una crida feta no se sabia ben bé per quí. Dins del batabull, la confusió que tenia molta gent era enorme. S'havia guanyat un museu del poble, però paradoxalment s'havien cremat objectes d'un valor incalculable.

Una vegada havia estat creat el Comitè Central de Milícies Antifeixistes de Catalunya, organisme polític i militar, al mateix temps que legislatiu i executiu, en el que la CNT-FAI ^{hi} tenia un lloc predominant, s'organitzà a la Garriga un Comitè Local prescindint d'excessives formalitats. Fou donat a conèixer públicament en el cafè de Can Xic Corder, tan aviat com estigué creat. El què Dolores Ibárruri deia a Londres al cap d'uns mesos era ben cert: "Tot l'aparell estatal havia estat destruït i el poder de l'Estat era en els carrers".⁽¹⁾

A la Garriga, i d'acord amb un Decret de la Conselleria de Governació del dia 22, i publicat al Butlletí Oficial de la Generalitat amb el número 206, s'ordenava a través d'un comunicat de l'Ajuntament, que s'hi presentessin els consellers que no formaven

(1) Citat per Raymond Carr. *Espanya 1808-1939*. Ed. ARTE. Pàg. 628. Reuvelit de "Speeches and Articles (London, 1938)", 214.

part dels partits del Front Popular d'Esquerres. Havien de cessar aquell mateix dia en els seus càrrecs. Volia procedir-se segons el comunicat, a substituir-los amb els suplents que figuraven en les llistes del Front d'Esquerres i constituir la nova Corporació Municipal. Junt al segell de l'Ajuntament, hi havia les signatures del Sindicat Unic de Treballadors de la Garriga i de la FAI, Grup anarquista "Rebeldia". El Comitè s'havia posat en marxa, i era ell que volia aplegar la defensa dels interessos de la classe treballadora, alhora que prendre l'iniciativa revolucionària.

Malgrat el fort trasbals d'aquells primers moments, entren dues lletres a l'Ajuntament datades a 25 i 26 de juliol, que procedien d'Agen (França), i que són prou il·lustratives de com l'anècdota també es trobà en els moments dels aldarulls. Les cartes, fetes a mà, una del sota-consulat d'Espanya a Agen i l'altra d'un subdit francès anomenat E. Rigaud, explicaven en castellà com estant de pas cap a Barcelona aquest darrer, el dia 19 de juliol, va haver de aturar-se forçosament a la Garriga, a conseqüència dels esdeveniments que succeïen. Davant d'això, va haver de deixar el cotxe al garatge de davant del Balneari Blancafort, continuant el viatge en un altre cotxe, aquest de la CNT, i agafar un vaixell francès, de nom Chelba, que el tornà de nou a França. Es a dir, l'hòme va fer el que se'n diu un viatge d'anada i tornada ràpida. A través del parell de documents, hom constata l'interès del particular i del sota-consulat d'Espanya, perquè es guardés el vehicle, cosa que se'ls comunicà per l'Ajuntament que ja així s'havia disposat.

De fet, la vida administrativa de l'Ajuntament no es paralitza aquests dies. Per exemple, a la correspondència de l'Arxiu Municipal, s'hi troba també un ofici adreçat des d'Obres Públiques, Delegació dels Serveis Hidraulics del Pirineu Oriental, datat a 27 de juliol, pel qual s'adjunta un exemplar de la nota-extracte que deuria apareixer més tard en el Butlletí de la Generalitat,

referent a una petició de fixació del cabal d'un aprofitament per a regadius d'aigües captades del torrent de Santa Margarida, situat als termes de Samalús i de la Garriga. Igualment, amb la mateixa data hi ha d'altres oficis d'Obres Públiques, aquests del Negociat d'electricitat. El contingut era relatiu a la petició cursada per la S.A. "Estabanell i Pahisa", per establir una variant de la línia aèrea de transport d'energia elèctrica a 5000 volts de tensió, des de la Garriga a la veïna població d'El Fiquero, amb derivacions a les estacions transformadores de Can Govern, Filatures Horis, Barri de Querol i Granja de Galligants, i com és lògic, es demanava autorització per a imposar servituds de pas de corrent elèctric damunt de terrenys de diferents propietaris.

Per altra banda, i per provar encara més l'activitat que es comentava, veiem com arriba a la Garriga un comunicat de la Direcció General d'Administració Local del Govern de la Generalitat, amb el prec que s'obris immediatament una subscripció pública a profit de les víctimes de la sublevació feixista. Es deia que a part d'aquesta subscripció s'acceptaria el donatiu que s'acordés destinar amb la mateixa finalitat per part de la Corporació Municipal. En definitiva, calia ajudar al nombre extraordinari de víctimes de la criminal sublevació feixista, com cuidava molt bé de qualificar l'escrit, l'aixecament del 18 de juliol. La Garriga però, encara no havia tingut que comptabilitzar cap mort, cosa que poc més tard, si hagué de fer.

Generalitat i Comitè Local, a la salvaguarda del Patrimoni Artístic.-

En aquests moments d'extranya situació, a l'Alcaldia es rebia un ofici procedent de la Generalitat i signat pel Conseller de Cultura, Ventura Gassell, en el que entre altres coses deia:

" Com sigui que en la localitat de la vostra juris-

dicció, existeixen segons les nostres notícies (...) objectes del Patrimoni Artístic del Poble, (...) la importància dels quals és evident, us preguem que volgueu incautar-vos-en en nom del Poble i del Govern de la Generalitat a fi que al seu dia hom pugui donar-los la destinació que es cregui ésser més útil a la cultura del poble.."

Rapidament, donant curs a la petició del Conseller de Cultura de la Generalitat, el "Sindicat, Unico de Trabajadores de La Garriga" i el Grup anarquista "Rebeldia", donà constància de la relació d'objectes recollits en els edificis incendiats de la població, a través d'un document signat a la Garriga el 29 de juliol, i on s'especificaven que els objectes eren lliurats a l'Alcaldia pel Comitè i Sindicats de Treballadors. La relació d'objectes era la següent:

- . Dues copes festa-major.
- . Dos candelers,
- . Una custòdia.
- . Un disc.
- . Un Sant Pare.
- . Dos calzes.
- . Una capseta amb reliquia de Sant Esteve, patró de la Garriga.
- . Una capelleta.
- . Un estoig amb dues colleres i dues forquilles.
- . Un altre contenint un calze platejat.
- . Un altre amb calze daurat.
- . Un altre amb ferro i un braç de mans.
- . Una carpeta amb diferents taments.
- . Nou ganivets grans i vuit de petits.
- . Dues centes noranta-tres pesetes amb seixanta cts.

Més importància però, té un altre document que porta la data de 31 de juliol. Es el del lliurament per part de l'Ajuntament de la Garriga al Museu-Arxiu de Granollers, i Comarca, a fi de salvaguardar-los de possibles perills, de les següents obres i objectes artístics:

1.-El retaule gòtic de Sant Esteve de La Doma, atribuït a l'escola Huguet-Vergós.

2.-La pica d'aigua beneïta amb peu, de la Doma.

(*) Referent a aquest punt, els dades són precisats tal com es troba a la documentació. Tindrà ve, ja en el document del dia 31, s'hi posa "beneïta" - en de fet encara la gent en continua dient - en comptes de benida, quan s' refereix a la pica d'aigua ^{existint} de l'entrada de l'edifici.

- 3.- Diferents taules pintades d'altres altars de La Doma
- 4.- Una figura de pedra i altres de fusta. (També de La Doma)
- 5.- Dos canelobres de la Parroquia.
- 6.- Una talla petita de fusta dorada.
- 7.- Un disc per a l'Hostia.

Firmeren el document, per una banda l'Alcalde de la Garriga, i per l'altra Josep Mª Ruera, destacada personalitat del món de la música, que en aquells moments actuava com a Presidente del C.E. del Museu-Arxiu de Granollers i Comarca.

De nou, amb data de 6 d'agost, apareix en l'Arxiu de l'Ajuntament, una altra relació d'objectes, trobats aquests a l'església. Eren:

. Un estoig d'or.	. Un rel.lotge de butxaca.
(minimàx).
. Una llibreta de Caixa
(a nom d'Antoni Frabregat
i Assumpta Dachs.)	. Tres medalles de plata.
. Dos títols del Banc Urquijo
Català. (De 2.000 i 500 pts).	. Una nota de cèdules MZA.
i deute amortitzable.
. Un dipòsit a nom d'Esteve
Marti Tresserres. (1900 pts).	. La quantitat de 267,42 pt
. Un rel.lotge de pulsera.	

Per acabar amb aquest aspecte, cal donar constància d'un darrer document signant aquesta vegada amb data 16 d'agost i lliurat de nou entre l'Ajuntament de la Garriga i el Museu-Arxiu de Granollers i Comarca. Les obres i objectes artístics que se'n hi dipositarren foren:

. Dues còpies complement
del retaule de Sant
Esteve de La Doma.	. Un Sant Andreu Avelina (tela).
. Un Sant Esteve. (taula).	. Una Verge del Carme (tela).
. Un Sant Francesc. (taula).	. Un Sant Joan (tela).
. Una Puríssima. (tela).	. La Verge dels Dolors (tela).
. Un Sant Marc. (tela).	. Un calvari (taula).
. Una Verge de la Mercè. (tela).	. Un Sant Miquel (tela).
. Un Sant Josep. (tela).	. Casament de Maria (tela).
	. Un quadre de costums (tela).

- . Un quadre Benedictí (tela).
- . Justa i Rufina (tela).
- . Dos Sagrades families (tela).
- . Un caçador (tela).
- . Un nen Jesús (tela).
- . Quatre imatges (talla).
- . Una Santa Anna (tela).
- . Una Verge (taula).
- . Restes de tela.
- . Un Sant Miquel d'alabastre, a trossos.

Cap d'aquests documents porta nombre de registre d'entrada o bé de sortida, cosa que potser es deguda als esdeveniments propis del moment que, forçosament devien portar com a conseqüència un cert desordre administratiu que no afectà, però, a qui tingué cura de separar i ben guardar els documents dels que s'han fet esment, en un mateix grup de papers que el temps no ha malmès. El què interessa però, destacar endemés d'aquests documents, és: a) La rapidesa per part del Comitè i Sindicat de Treballadors de la Garriga, en complir la petició de la Conselleria de Cultura de la Generalitat. b) Que es feu amb molta més amplitud de la que es demanava, car la relació de la Conselleria era breu: feia referència al retaule de La Doma. c) En tercer lloc destaca que les obres i objectes deixats en dipòsit a Granollers, eres de caire religiós, actitud que evidentment contrasta amb el fet que durant els primers dies de la revolta, es cremessin l'Església Parroquial, la rectoria i convent de monges, i desapareixessin l'arxiu i part de la biblioteca, com ja s'ha esmentat. ⁽¹⁾ D'això feia tan sol vuit dies, si tenim en compte la primera relació d'objectes recollits i lliurats a l'alcaldia pel Comitè i el Sindicat ja dits, i deu dies, atenen-nos al primer lliurament al Museu-Arxiu de Granollers. // T

Tot en principi, de les pintures que amb els anys s'han anat perdent, es troba en el Centre d'Art de la Biblioteca Popular, que en realitat no sempre ha estat completa. A la seva Facenda hi ha una gran quantitat de pintures que han estat referenciat a aquest arxiu. Miquel Àngel Miquel en fa un llibre: "El Museu de la Parròquia de Sant Esteve de la Garriga". Ed. Pòrtic. Llibre de l'Arxiu G.P. Pàg. 117)

(1) No obstant els incendis, es salvaren de la total destrucció trossos importants de la custòdia principalment i l'antic reliquiari gòtic. Quan es feren les excavacions d'acabada la guerra, per tornar a pujar la rectoria, van trobar-se l'antiga custòdia barroca i l'antiga imatge de Sant Esteve d'argent, una altre imatge igual de la Mare de Déu del Roser, la corona i el ceptre de la Mare de Déu de la Salut, la Corona i les espases de la Mare de Déu dels Dolors, un copó d'or i alguns vasos sagrats d'argent. Poden veure's aquestes dades amb el què diu Josep Maurí: Hª de la Garriga. Volum III, pag. 441.

La revolució en un punt àlgid: Diferents successos a partir del mes d'agost.-

Les morts esdevingudes en ple apassionament d'un sector d'habitants de la Garriga, formen part d'un dels capítols més llastimosos de la població. Es evident que existiren doctrines o ideologies oposades entre els qui planejaren i/o consumaren els assassinats i ~~els~~ que resultaren occits. La revolució, però, no tenia cap necessitat de les seves eliminacions per tal de seguir endavant i estabilitzar-se. La pregunta per tant, continua sent vigent: Quines causes foren les decisives per ~~det~~ ~~minar~~ les morts?

Pot acceptar-se com una de les hipòtesis per explicar-les, les qüestions personals existents entre executors i executats. Per igual, pot acceptar-se'n una d'altra: els morts, foren en general, gent que freqüentava el cercle de la Parròquia, i lògicament els eclesiàstics reberen de valent en el encalçament tenaç que es feu des de començaments d'agost. Una tercera hipòtesi cal assenyalar i que no cal menyspreiar: alguna mort fou a resultes d'un moment foll del qui o quins dispararen i mataren. En un altre moment, s'hauria acabat l'assumpte amb insults i potser cops, però la situació que es vivia, permetia de disparar sense masses contemplacions ni temença d'ésser jutjat per unes normes que feien aigües. I és que ^{no/} cal ~~no~~ oblidar que hom patia una guerra amb tot el què això suposava de crisi de valors i de pèrdua moltes vegades d'on era el nord de les coses.

En aquest sentit per bé que no hi ha constància documental de llistes de noms de persones a atrapar, ^{és} cosa provada que Josep Corrons Dalmau i Ramon Pascual Casanovas, capellà de la Parròquia, foren mots a Val·lçàrcara el dia 2 d'agost. ~~Hi~~ ~~hagué~~ llavors a una ràpida diàspora: les dues comunitats de monges

*En cert
moment que la família
enquadrada alguna for-
macion: Família;
Pla; Estival; dues
germanes Dachs*

que existien al poble, varen disoldre's i desapareixeren, i igualment ho van fer els germans maristes. Mentrestant, els capellans de la Parròquia, Antoni Fàbregas, Josep Vilar i X. Piè, s'amagaven en cases particulars de la població.

Pel que sembla, costà una mica de disparar contra aquells dos primers que encapçalaren la llista de morts. En ple bosc on foren portats, una dona que formava part del grup armat prengué l'iniciativa en veure la falta de decisió del reste del grup. Una vegada foren assassinats, li foren tallats els testicles a Ramon Pascual i dipositats a la seva boca. Baixats des del bosc en un parell d'ases, foren sotmesos posteriorment a reconeixement per testimonis, entre ells, el de Maxier Albó, gendre d'en Corrona, que posteriorment fou també occit. Com si es tractés d'una paròdia, es procedí a seguir pels morts, els tràmits que la llei assenyalaria pel seu enterrament, i els executors no foren ni cridats a prestar declaració davant del jutge de Pau. De fet, la normativa legal s'havia ensorrat, i mostrava alguns exemples de les seves contradiccions.

Una prova evident d'aquesta dissociació entre el poder real i el poder delegat, el tènim en la reunió de l'Ajuntament que tingué lloc al cap de dos dies del què s'ha esmentat. No hi hagué cap denúncia -al menys obrant a l'acte- contra el què succeí. No obstant es portà a cap reestructuracions de les Comissions, i acords, que palesen l'activitat de l'organisme.

En efecte, a 4 d'agost⁽¹⁾ hom reunia l'Ajuntament per segona vegada. Hi feia acte de presència i com a membre nou del Consistori; Joan Lupon Liria designat per l'Agrupació Autonomista Local. A la sessió es designaren les següents Comissions, i dins d'elles els següents Consellers: De Governació: Esteve Oliveras Comas; Francesc Vila Basté i Josep Pujadas Insa. De Cultura: Esteve Cliveras Comas; Josep Riau Castelló i Domènech

(1) Llibre d'Actes, número 14, pàgs 7 revers i 9 revers.

Rosselló Serra. De Sanitat: i Assistència Social: Joan Lupon Líria; Domènech Rosselló Serra i Miquel Mas Montràs. De Foment: Joan Pareras Petit; Francesc Vila Basté i Josep Pujol Font; D'Hisenda: Joan Lupon Líria; Josep Serra Pujadas i Miquel Crusat Mir; D'escorxadors: Miquel Crusat Mir, Josep Riau Castelló i Miquel Mas Montràs.

No acaba aquí l'acta, car ^{per a} aquestes designacions, l'Esteve Oliveras presentà un escrit que anava signat per ell juntament amb Josep Riau. En ell es demanava amb urgència la creació d'un Patronat representant de totes les activitats locals de caràcter mutualista, social o cultural, afectes a l'esperit democràtic del Front Popular d'Esquerrés, i per tant amb exclusió de les altres, sospitoses de reaccionaries. Havia de vetllar aquest Patronat, per l'Asil-Hospital, i per tant cuidar de l'administració del Patrimoni de l'Associació La Caritat, lligada a aquell Asil de gent necessitada. Hom proposà a Lluís Viñas Galbany com a President del Patronat, així com l'urgència de la seva aprovació, cosa que es va fer a la sessió d'aquell mateix dia. Es va acordar també, tornar a posar el nom de Francesc Ferrer i Guardia a la Plaça de les Oliveres; posar el de carrer de la Indústria al de Narcís Cortinas, i el de Josep Figueras Basset ⁽¹⁾ -militant d'Esquerra Republicana, que havia mort d'accident feia gairebé tres anys- a la Plaça de Santa Isabel, on havia viscut fins el seu traspàs. La sessió acabava demanant-se l'estat econòmic de l'Ajuntament - s'havien de pendre mesures i fer previsions reals pel bon funcionament del màxim organisme col·lectiu local- i s'encomanà de fer el seu estudi, a la Comissió d'Hisenda.

Era la segona ocasió en que tingué lloc la reunió a l'Ajuntament, i pel que es pot comprovar, aquell volia emprendre una tasca de renovació i funcionament de les diferents Comissions.

(1) Josep Figueras Basset, morí a finals de juliol de 1933. Al seu enterrament hi assistiren el President Macià, i els diputats Sanyal i Fontbernat. Figueras tenia 26 anys.

De nou però, la mort volia d'igual manera com ho havia fet a començaments d'agost. El dia 8, morien Xavier Albó i Molins⁽¹⁾ i Juli Planas Ciusellas.⁽²⁾ Segons dades aportades, morien al cap d'un dies després Dionís Benedico Nadal, secretari de l'Ajuntament, i dos residents accidentals a la Garriga: Enric Baixeras i Jacint Cuyàs. Successivament -més d'hora o més tard- foren morts Ramón Ferrandiz Roca⁽³⁾; Joan Guanyabens Romeu; Esteve Mallol Casas; Julià Novell, Debuen; Lluís Pérez Samanillo; Manuel Pérez de Olaguer; Joanquim Sellés Llorca; Joan Ternes Graciós, ex-secretari de l'Ajuntament, i Joan Valls Carbonell. ~~Nous íachba aquí aquesta relació, donat que, ebcaram que chi's bagá unes certes il·lacunes~~ sobre si foren atrapats per denúncia del Comitè de la Garriga, o bé cal atribuir el seu arrest i mort a un conjunt de circumstàncies pròpies del moments i alienes del tot a persones de la Garriga, -en alguns casos el dubte queda més fosc que en altres- de fet foren també morts tres maristes, un d'ells Jacint-Miquel, mort a Barcelona amb anterioritat, i que havia estat Director del Col·legi dels Germans Maristes, i un capellà, Mn. Dachs. Igualment cal dir de Josep Vich Figueras, mort també, resident fora de la Garriga, però que era qui tenia el títol de rector de la Parròquia, i de Ramon Aguirre Calls⁽⁴⁾, que morí pres en el Vapor Uruguay, ancorat al Port de Barcelona.

Desgranada la composició social, hi trobem l'empresari o amo de fàbrica, el botiguer, el capellà/religiós, el funcionari, l'estiuejant benestant, i el simple obrer, que morí a la Ronda del Carril, crivellat, quan inesperadament tractà d'assassinar a alguns membres del Comitè.

A la Garriga, però, l'acoblament de les persones esmentades dins de diferents grups socials -perquè en pertanyien a diferents- no provocava un trastorn greu al canvi social que hom assèbia. En primer lloc, perquè no eren persones d'un lideratge

(1) Director de la Revista El Cogost. President de la Junta Pobleana de Vic, d'Unió d'Acció Catalana. Pare de la nina Albó i Corras, nomenada escriptora catalana, al·ludida de la publicació, arrel de les eleccions municipals del 3/4/1979. Era filla de Josep Corras Dalmau.

2) Junt a Xavier Albó, enen de l'associació Eliza Pardo i de l'Associació de Personeles Administradores del Santíssim.

3) Farmacèutic i secretari del Patronat Parroquial de la Garriga.

4) President del Grup Local de la Federació de Poble i Institucions de Catalunya.

tan destacat, com perquè la seva presència o actuació impliqués un gran perill pel Comitè o la revolució. En segon lloc, perquè els grups als quals pertanyien, no tenien cap força específica en aquell moment. Se'ls eliminà potser pel que representaven en el període anterior a l'aixecament feixista. O se'ls eliminà potser, per evitar qualsevulla oposició ideològica que podria nèixer en un futur. No cal negligir que llevat d'alguna excepció, i per bé que pertanyessin a varius grups, tots ells formaven part d'una mateixa classe social, que fins aleshores havia detentat el poder real i el de fet. En realitat, tot i així, els qui foren morts, poques dades sobre la seva actuació han pogut aportar-nos, donat que en prou feines tingueren alguna cosa a dir, en el moment revolucionari que visqueren.

Les contradiccions d'una pràctica revolucionaria.-

Les contradiccions que es palasaven des de l'inici de la revolta, s'havien aprofundit fins un punt que no beneficiaren en absolut la marxa de la revolució. Un gran sector de gent - la majoria del poble- no prebia part en la direcció dels afers administratius ni molt menys en els polítics-sindicals que tenien lloc a la Garriga, transformada i transtornada pel conflicte bèlic.

A causa de les morts bastants s'amagaren en evitació que el trobessin i el fessin fer el passeig obligat en el cotxe que els conducia a la mort. L'avanguardia era molt lluny, i com a conseqüència dels fets esdevinguts, la gent vivia una psicosis de por alhora que de treball per la victòria, ^{la qual semblava} que s'havia d'assolir aviat, que els fets estrictament militars eren en general bandejats. La gent estava atenta a les directrius que seguia o imposava el Comitè Local, molt més que no pas el que pogués acordar i fer l'Ajuntament. El Comitè però, organ legal dençà de començaments dels esdeveniments de juliol, actuava a la Garriga amb una clara escissió entre ~~alguns~~ alguns dels seus mem-

3
x
bres. ~~Cent~~ ^{Persones/} que ~~eran~~ total o gairebé totalment desconeguts al poble ~~de~~ ^{de} dels qui es desconeixia la seva activitat sindical moltes vegades, s'havien convertit a través del Comitè en els nous rectors de la població. Els carnets de ~~Cent~~-FAI i UGT, eran moltes vegades acumulats per una mateixa persona i tenir-lo era més significat de salvaguarda, que de militància revolucionària, i no diguem ja, que de coneixement de les doctrines anarquistes, anarco-sindicalistes o socialistes, cosa que en certa manera era lògica, donat com havia esclatat per una banda l'aixecament feixista i ~~per altra~~ la revolució social.

Mereixen capítol a part els afers Benedico i Comère, testimoni d'aquesta contradicció que abans apuntavem. Destaquem però, una nova reunió a l'Ajuntament, abans de tractar sobre el secretari i alcalde respectivament.

En efecte, de nou, el 18 d'agost, l'Ajuntament tornava a reunir-se, sota la Presidència de l'Alcalde-President, Gastón Comère.⁽¹⁾ No hi va fer acte de presència, el Conseller Joan Lupón que presenta un escrit de decàrrec, al·ludint a l'impossibilitat de continuar en el seu càrrec dins de l'Ajuntament per raons de feina. La seva dimissió fou aprovada pel Consistori. Sengles dictàmens de les Comissions d'Hisenda, Comerç i de Foment, foren aprovats, i acordats entre altres, els pagaments pendents per suministre de peix a l'Hospital Municipal, per la neteja feta per la Brigada Municipal, per l'enllumenat públic sumministrat per l'Energia Electrica de Catalunya, corresponent al 2on. trimestre (la quantitat pujava 226,95 ptes), o sia, deutes contrets abans i després dels fets del mes de juliol.

En el torn corresponent a precís i preguntes, el Conseller Pujadas s'interessà per l'arrenjament urgent del carrer Bonaire, o Barriada de Can Bales, contestant-li el Conseller Parera, que l'assumpte ja estava en mans de la Comissió de Foment, a través d'un projecte d'urbanització, que suposava ultra la reparació

(1) Llibre d'Actes n. 14,
6 febrils i revers a 12.

del carrer, un altre aspecte important: la possibilitat de treball d'obrers que una vegada se'ls acabava la feina de reparació de la xarxa de clavagueres, podrien trobar-la en aquelles obres. Es paliava així, l'atur d'un sector de treballadors del poble. El conseller Rosselló demanà que fos substituïda la retolució dels carrers que portessin noms de sants, acordant-se que això fos suggerit a la Comissió de Governació. També proposà, i s'acceptà, que es procedís a la revisió del Cadastre, per tal de què cada propietari pagués la contribució que justament li corresponia, d'acord amb la riquesa imponible. La Comissió de Governació, era qui havia de portar-ho a cap. Destaca de la sessió, el suggeriment fet pel Comitè, que per la Corporació Municipal es procedís a l'incautació de l'edifici del Patronat, per destinar-lo a finalitats culturals. El conseller Oliveras aprofità la proposta, per addicionar-n'hi una altra, que era la del nomenament de conserge per a la vigilància i conservació de l'edifici. S'aprovà el nomenament, en la persona de Josep Romeu Fontdevila, al mateix temps que hom traslladava a la Comissió de Cultura, la sollicitud d'un redacció de deures a cumplir pel designat. El mateix conseller, proposà i així s'acordà, que als efectes de donar estat legal al repartiment econòmic fet pel sosteniment de les Milícies Antifeixistes Locals, la Comissió d'Hisenda en fes l'estudi i dictàmen de la seva procedència o no.

Fins aquí l'acta. Voluntat d'anar endavant amb noves mesures, algunes de les quals podien beneficiar un important sector de la població, al menys sobre el paper hi eran. No traspua la sessió cap conflicte entre els integrants de l'Ajuntament, ni entre aquests i el Comitè que fins i tot presentava suggeriments als homes de l'Ajuntament. De fet aquesta va ser la darrera sessió de l'Ajuntament, acabat feia poc de constituir-se i arran d'aquí hem de tractar sobre Benedito i Comère.

L'acta, datada a 18 d'agost, va ser feta pel secretari. No

hi consta però, la seva firma al peu, deixada possiblement per fer-la després d'èsser aprovada la sessió. El convenciment de molts garriguencs és que després va ser matat. Els inductors i/o executors, ^{possiblement xaners} persones que s'emparaven en la manca de control o de sanció en aquells moments, en realitzar actes com aquells. La certesa de la seva mort sembla que era un fet de coneixement general. No obstant, en actes obrants a l'Ajuntament, es compleix un simple tràmit de donar constància de la seva absència i del nou nomenament de secretaris. Mai es parla de la seva mort.

~~Afer obscuro i més encara, quan escodrintyant per l'Arxiu Municipal apareix un document fet en època franquista, que dona per bó que Dionís Benedico, morí aliatat amb l'exèrcit republicà.~~ *Alex Rosar, críticador*

Més dades tenim sobre Gastón Comère. La relació dels fets ocorreguts va ser la següent: Segons testimonis que han aportat les dades, Comère s'havia oposat a les accions empreses per gent del Comitè, o en contacte amb gent del Comitè, contra persones garriguenques. Havia parlat amb ells i els havia recriminat l'actuació que portaven a cap. Potser la mort de Dionís Benedico va ser la guspira que encengué els fets posteriors? Possiblement un dimarts, ^{dalt} pujà a un tren a la Garriga per anar a Barcelona. Era el mes de setembre. En baixar a l'Estació del Nord va ser detingut per un grup d'homes, i tingué temps de cridar ^{i demanar} a un garriguenc que ell veié, que avisés a casa seva sobre el que succeïa. La família es va preocupar rapidament a través dels Comitès de la Garriga i de Granollers, per saber que podia haver succeït, però res en clar en van treure. Alguns dies després, als voltants de la Mercè, fpu trobat mort al costat d'un cuneta, prop de Sabdell. Havia estat ruixat amb benzina i cremat. ⁽²⁾ Segons es diu, un rel.lotge seu era exhibit

Ellos falera abastament, fpu a l'acte de la sessió de l'Ajuntament que va tenir lloc el 11 de març - el dia següent abans esmentat - a punt d'aquesta sessió, en plena de la desaparició de Dionís Benedico, "sense causa ni excusa justificada", "d'absència" el del 12 de març d'una nova reunió que tingué lloc una setmana després, albe fpu deu errors d'ortografia i amb la de la sessió de la veïns a l'Ajuntament transmut - i continuava dient "certa", "sense que s'hagi abut cap disculpa que us hagi figuri una absència un febleguera".

Li les causes per la quals fpu assassinat no d'una semblen fpu dues i ben diferents. Era o s'hi va en contacte amb falera. it's? Fpu o no cert, la realitat és que fpu de seleccionar a l'ajuntament d'un fpu, entre altres de molts fpu, entre ls que no cal ^{per} llibre d'actes, sessió de 29 a 30.

ls de fpu personal que podria haver hi hagut amb altres, haurien estat decisius en l'acte de la seva mort. Els secretaris - i ex-secretaris com Ferrer - d'una població.

(2) un nebot seu, Louis Comère ^{colaborador} també de la família, morí el 15/11/1934, a Puig d'Alba (Tamatany). Era aviador de l'exèrcit republicà. No se sap quina causa motivà l'accident que tingué lloc en un reconeixement que fpu fpu abans de l'empedre vol i aterrar amb la seva esquadra al Camp d'Aviació alhora existent a la família, que així van ser propis seus després els seus companys. Tenia 21 anys quan va morir.

dies després al caf  de Can Xic. D' esser aix  cert, la compli-
citats entre alguns garriguencs o estadans del poble, i la gent
que l'assassin , resulta clarament compromesa.

Per qu  va ser mort en Gastó Comère? Hi havia por que ell
denunciés -potser va amenaçar- en fer-ho, potser ho va fer-
l'espiral de matances que tenien lloc a la Garriga? Podria ar-
gumentar-se que la seva actitud va ser contrarevolucionària i que
d'alguna manera o altra, abans de la firma del Decret de 13
d'octubre de 1936, pel que es crearen els Tribunals Populars
i pel que es definia el que era un acte contrarevolucionari -
l'apartat F) deia, la propaganda, agitació o persuasió con-
trarevolucion ria i el G) l'activitat derrotista- s'havia de
fer justicia davant d'alguns fets prescindint dels tr mites
legals vigents, ^(En aquest cas, s'hauria fet amb Comère, un acte de "justicia revolucionària".) de passats moltes vegades. Cal assenyalar aques-
ta hipòtesi per sortir al pas precisament en contra d'ella. Em

*Del cas Comère, com de
fets els altres casos - i
forno a insistir que en
relació a la famiga tenint
un compte evident, la manca
de pensar dels assassinats -
en dedueix la falta
de simplicitat dels testis,
els cr fils, aix  com la
seua visió política, con-
tra la població un sentiment
i reflex contra el Comitè
contra les mesures rev-
ucion ries que preuen
en a la famiga. A part
de l'assassinat, varen ser
actes d'una impruden-
cia política que es va
agafar immediatament.
apudat o no, tot s'ha de
ir.*

constrenyo al cas que analitzo i ningú que jo recordi ha defen-
sat aquesta conjectura, per bé que els convenciments pol tics
no siguin ni de bon troç coincidents. J

Un darrer element a considerar: escodrintant de nou per l'ar-
xiu, apareix un altre document sorprenent no pel contingut, car
es refereix al tracte sobre una caixa de diners per a  s de
l'Ajuntament, sinó per la data, segell i firma. En efecte, hi
ha un document del 28 de setembre que porta sota la capçalera
d'Ajuntament de la Garriga i escrit a màquina el següent: " Co-
mit  Executiu d'Administració Local". A l'angle dret de dalt i
a l'esquerra de baix, hi ha un segell que porta les mateixes pa-
raules, i la firma dels seu president, corresponent a Leopoldo
Latorre.⁽¹⁾ Que havia passat fins i tot amb l'Ajuntament? Cal-
dr  esbrinar aquesta q estiu. De totes maneres, les morts que
den cenyides al moment enfollit i obscur que hom visqué en ge-
neral. Que aix  no és pas justificació suficient o v lida per

¹⁾ Latorre sembla que procedia de ^{Martorelles} ~~la~~ ~~part~~ de l'Ajuntament. Treballava de carnisser i havia fet ferms a l'escorador de la famiga. Va
fornir part del Comitè local, ^{quan} ~~des~~ des d'eventualment de polític es va quedar a viure al poble.

és evident / Anubi,

a les morts ocorregudes a la Garriga, ^{és evident / Anubi,} Es cert que malgrat ~~els~~ responsables de la CNT, hi hagueren matances indiscriminades, portades a cap per "incontrolables". Incontrolables que també hi hagueren a la Garriga, com es prova amb el que abans s'escrivia. I no va ser cosa només d'aquest poble, encara que creiem que hi contribuí amb un alt percentatge d'acord amb els morts d'altres poblacions veïnes, quan ~~les~~ les morts foren durament criticades per la FAI, el Govern i la premsa socialista. Testimoni de la desaprovació, ja es trobava a Solidaridad Obrera del 30 de juliol.

Pierre Broué i Émile Témime, historiadors gens sospitosos de feixisme, escriuen envers aquests punts que abans comentavem: (...)el "terror que han descrit tots els observadors és un fenomen complex, i en tractar-lo, a vegades deliberadament, han confós varius elements. Indiscutiblement, en primer lloc, hi va haver un moviment espontani, un veritable "terrorisme de masses" tant pel nombre de botxins com pel de víctimes. Reflexe provocat per la por, reacció de defensa davant del perill, semblant a la que culminà, durant la Revolució francesa, amb les matances de setembre, va correspondre a les exigències a l'igual que a les fatalitats de la guerra revolucionària." I continuen escrivint: " Aquesta atmósfera, està clar, era propícia a les venjances personals, al bandidatge pur i simple, al pillatge i a l'assassinat crapulós. Probablement per raó de la seva multiplicació, els partits i els sindicats, després que tots havien organitzat passeigos, varen reaccionar contra la seva pràctica i varen organitzar la "repressió". Encara que la tradició imputa als anarquistes la culpa de la majoria dels crims, és just subrallar que va ser un d'ells, Joan Peiró, el que, a Llibertat, va denunciar els crims comesos " trinxerant-se darrera del moviment revolucionari... escudant-se darrera de l'impunitat creada per l'ambient", i va afirmar la necessitat 2 en nom de l'ho-

nor revolucionari", "d'" acabar amb aquesta dansa macabra de totes les nits, amb aquesta processó de morts", amb " els que maten per matar". La CNT., a Barcelona va posar l'exemple manant executar en el lloc a un dels seus militants, Fernández, secretari del sindicat alimentari, acusat d'haver portat a cap, durant aquestes jornades, una venjança personal". Inclús és interessant el que poc abans deixaven escrit: "El passeig es desenvolupava gairebé sempre d'acord amb la mateixa trama sinistra: la víctima designada per un comitè de "viligància" o de "defensa" d'un partit o d'un sindicat, era detinguda a casa seva, a la nit, per homes armats, se la portava en cotxe lluny de la ciutat i se l'abatia en un lloc aïllat. D'aquesta manera periren, víctimes de veritables arranjaments de comptes polítics, els capellans, els amos, petits i grans, els homes polítics, burgesos o reaccionaris, tots aquells que, en un moment o altre, disputaven amb una organització obrera, jutges, policies, escarcellers, delators, turmentadors, pistolers o, més simplement, tots aquells que una reputació política o una situació social señalaren per endavant com a víctimes. La "frontera de classe, per altra banda, no sempre va ser una protecció suficient, així a Barcelona, varen ser assassinats també militants obrers..."⁽¹⁾

1) Brossat, René; TÉMI MÈ. Emile:
La Revolución y la Guerra de
España. Editorial Comuna -
juny 1974. País. 136, 138 i
37. No he traduït del castellà.

Calia extreure'ns en aquestes cites, a causa de la seva adequació als fets que la Garriga va viure, fins i tot potser/ una mica més perllongadament que altres llocs dels voltants. No hem d'oblidar com abans s'assenyalava, que/ el 30 de juliol Solidaridad Obrera denunciava les morts que tenien lloc, i que la Garriga/ començava la llista, precisament uns dies més tard acabant-le al voltant d'unes 7 setmanes més tard. El balanç no havia estat gens menyspreiable: una vintena aproximada de garriguencs -sense comptar els que havien viscut a la Garriga i podien haver mort a causa de l'acció d'algu/ns del poble- havien mort de la manera més absurda, si és que el sentit comú havia dominat en general, durant alguns moments a la Garriga, en aquells 50 dies d'odi, des-

concert i por. Molta por.

Els incautaments i el Comitè com a única força existent.-

A la Garriga hi havia moltes finques i torres que s'omplien durant l'estiu, habitades generalment per gent barcelonina. Aquell any uns altres estadants foren els prioritaris en ocupar-les. El Comitè n'havia fet incautació de varies i les destinava a servir d'al·lotjament dels refugiats que procedint d'altres indrets de Catalunya o de de la resta de l'Estat, que en nombre més gran arribaven cada vegada.

Era per això que havien estat preses pel Comitè, les finques denominades " La Vinya", el " Mas Balcells", i el " Mas Bonavista". Sense masses formules ni tràmits de procediment legal, les finques havien canviat de mans, al menys quant^a disponibilitat i ús que se'n feia. Rapidament foren plenes. Segurament, el Departament de Governació de la Generalitat, no devia volguer perdre el control de la manera com es procedia a fer les incautacions. Per aquest motiu diferents escrits varen ser cursats al Comitè Local, interessant-se sobre les dites finques. De fet, són unes indagatories i mai porten un caire de sanció, per altra banda ben difícil de executar si procedien, donat el poder del Comitè i la situació en aquells moments de la Generalitat, més aviat a remolc dels fets que amb un poder^{cosa que afectava/} efectiu, fins i tot el departament de Governació com és natural.

S'aconsellava això sí, evitar complicacions diplomàtiques, ja que en el cas d'aquelles finques, eren propietat de subdits estrangers. Es remarcava que en el cas que aquells ciutadans -cubans exactament-, no haguessin tingut actuacions faccioses, calia deixar lliure la finca, car podien perillar els interessos de Catalunya per problemes diplomàtics. De fet una gran quantitat de torres i finques no foren desocupades fins l'acabament de la guerra. No es podia portar un control exacte de la

gent, i és ben cert que en algun cas -per exemple la finca de " Can Rectorat" propietat d'un subdit argentí- la torre o finca no havien estat incautada com creia la Generalitat, però si se n'havien tret mobles i diferents efectes. No era un cas aïllat. Un altre exemple el trobem en la torre de Frederic Escofet. Ca l'Escofet -la Villa Trianón, d'un gust afrancesat ben notori-, també sofrí l'assalt de persones que se n'enportaren robes, mobles, etc. L'Escofet, de qui ja ens consta la seva vinculació a la Garriga, es va doldre temps després per carà, del que havia succeït, així com d'algunes coses que en contra d'ells s'havien dit. L'escript datat a 15 de juliol de 1937, deia el següent, ^{que} no podem aplicar als moments que comentavem:

" Camarada Alcalde de La Garriga:/ Al objeto de salir al paso de ciertas murmuraciones y comentarios que se han propagado con motivo de mi primera visita a La Garriga, creo conveniente escribir estas lineas como testimonio de que ante vos y ante el Comité no adopté otra actitud que la de lamentar lo sucedido en mi casa-torre, no por la pérdida y perjuicio material que me ocasionara si no porqué es inadmisible aceptar represalias como yo, tanto di y estoy dispuesto a dar por la República y la causa del Pueblo./ Seguro estoy, que todos quienes propagan los susodichos rumores, gente mas afin a los facciosos que a nuestra sagrada causa, hubieran deseado ocurriera lo que al no ser cierto ellos propagan engañosamente, y es por esta razón que es conveniente no seguir su juego con un silencio aprobatorio./ Antes de partir para el frente, donde pienso ir destinado pronto, tengo la intención de volver a ocupar la casa con unos familiares y es por esta razón que me permito pedirlos que me sean devueltos aquellos muebles y utensilios, que hasta ahora se les diera otra aplicación, sin que por esto deje de ser razonable para comprender queda excluida de la devolución todo cuanto comprenda efectos de vestuario y ropa./ En espera de ver

atendido en mi justa petición, aprovecho esta nueva oportunidad para ofrecerme incondicionalmente./ Vuestro y de la República/ Federico Escofet."

La carta escrita a ma, portava a l'encapçalament " Victoria Hotel", de Barcelona. Sota la firma de l'Escofet, en llapis algú va posar: " Per els que estaven a defensa", referent-se segurament que això era qüestió del qui a l'època del fets havien de cuidar d'aquests afers, que pel que abans deiem no eran durant una època, esporàdics o aïllats.

I és que la població havia augmentat amb l'al.luvió de molta gent, part de la qual s'instal.laven o s'apropriaven de bens de tot tipus: robes, mobles, i entre ells alguns de gran valor -llibres, pintures- que desapareixeren per sempre de la Garriga. La vigilància ^{no es procedia a fer les incautacions de forma diferent/} perquè això no succeís ^{era difícil, i per altra banda,} el convenciment ^{i l'afirmació pública/} que calia disposar de moltes coses que no havien d'ésser propietat exclusiva o privada, amagava o confonia moltes vegades el simple botí, del procedés socialitzant que hom volia emprar en determinades ocasions.

Augment paulatí de la població i davallada de les disponibilitats d'aliments, aturem-nos un moment aquí. Cal reempendre el fil que deixavem quan tractavem de l'Ajuntament en els finals del mes de setembre.

En efecte, ens havíem referit a que el 28 de setembre, l'Ajuntament semblava que havia sofert un canvi radical. Així succeí. Dos dies abans -cal buscar-ne les causes-, concretament el dia 26, s'havia acabat el sistema dual de poder entre la Generalitat i els Comitès Locals, amb l'entrada dels anarquistes i dels marxistes al Govern de la Generalitat. En aquesta data, el Govern de la Generalitat presidit per Casanovas i format per ERC i ACR, deixà pas a un altre que era presidit per Tarradellas, i on hi eren presents les organitzacions republicanes i obreres existents a Catalunya, excepció feta d'Estat Català i Unió Democràtica. En el nou Govern, Tarradellas actuava coma conseller delegat i de

Finances, i ultra ell, hi havien tres consellers d'ERC -Ventura Gassol, Artemí Aiguader i el mateix Tarradellas-, un que pertanyia a ACR -Rafael Closas-, un de la Unió de Rabassaires -Josep Calvet-, tres de la CNT -Josep P. Fàbregas, Josep Joan Domènech i Antoni Garcia Biflàde, dos del PSUC -Joan Comorera i Miquel Valdés-, un del POUM -Andreu Nin-, continuant a la Conselleria de Defensa Díaz Sandino. Poc més tard, el dia 4 de novembre, els anarquistes ho van fer també en el Govern de Largo Caballero. D'aquesta manera, Garcia Oliver, passà a ser Ministre de Justícia; Frederica Montseny, de Sanitat; Joan López, de Comerç i Joan Peiró d'Indústria.

Sens dubte, l'entrada dels anarquistes al Govern, va ser i és encara un dels aspectes més crítics de les pàgines de la seva dilatada història. La doctrina anarquista no acceptava - a un nivell teòric- la participació en un govern. Malgrat això, la direcció de la CNT-FAI, va creure necessari -la pràxis ho imposava- de fer-ho car perdent ^{la guerra} la República, desapareixerien les forces sindicals i polítiques, democràtiques. "L'entrada de la CNT al govern central és un dels fets més importants-deia Santillán- que hagi registrat la història del nostre país. La CNT ha estat sempre, per principi i per convicció. anti-estatista i enemiga de tota forma de govern...però les circumstàncies... han canviat la naturalesa del govern i de l'Estat espanyols... El govern ha deixat de ser una força d'opressió contra la classe obrera, de la mateixa manera que l'Estat ja no és l'organisme que divideix a la societat en classes. Ambdós deixaran encara més d'oprimir al poble amb l'intervenció de la CNT en els seus organs"⁽¹⁾. D'aquesta manera es justificava el punt de vista teòric anarquista, que canviava de soca-rel, per bé que el mateix Santillán després de la derrota en fés una crítica força amargant de la decissó presa.

(1) Citat per P. Broué i E. TÉMINÉ. Op. cit pag. 241. L'he traduït del castellà.

A partir del Govern de concentració, foren designats nous consellers municipals, de composició semblant a la del Govern de la Generalitat. El 1er. d'octubre era dissolt el Comitè Central de Milícies Antifeixistes i un Decret del dia 9, pres en Consell -el nom de Govern referit a la Generalitat, havia estat substituït a petició del POUM- amb l'aprovació de Nin i dels Ministres de la CNT, dissolia arreu de Catalunya ; els Comitès locals, qual- sevilla que fossin els seus noms o títols, i tots els organismes que poguessin haver-se constituït per abatre el moviment subversiu.

Això ens explica el perquè del canvi hagut a l'Ajuntament. Arribé, en realitat, alguns membres del Comitè substituïren a consellers i alcalde municipals, cobrint el buit existent que en temps hi hagué entre la dissolució de l'Ajuntament existent, i el nou que es va crear d'acord amb les disposicions de la Generalitat. sigui que al menys a la Garriga, malgrat la dissolució del Comitè Local per via de Decret, ^{per via/} de fet, ocupava l'organ administratiu més important del municipi: l'Ajuntament. Hom consumava així, paradoxalment, la desaparició de la dualitat de poders, però aquesta vegada, en benefici del Comitè revolucionari.

El Comitè governant des de l'Ajuntament.

El Comitè es posà a governar des de l'Ajuntament, i només va emprar una sola vegada el títol de Comitè Executiu d'Administració Local, car sempre actuà després com a Corporació o Ajuntament, i Latòdre com alcalde.

Prova d'aquesta confusió de poders en benefici del Comitè Local, la trobem ^{en un altre} document entrat a l'Ajuntament amb data 20 de novembre. Anava signat pel capità Emilio Ramiro Gutierrez. A l'angle esquerra de dalt, portava "Cuerpo de Seguridad y Asalto de Cataluña", i al costat de la firma hi havia un segell del "Cuerpo de Seguridad" de Barcelona. I aquí la paradoxa: anava adreçat al Comitè Local de Milícies Antifeixistes de la Garriga!

En un parell de documents trobats a l'Arxiu Municipal. En un d'ells, datat a 21 de novembre, la Corporació Municipal pregonava que el President del Comitè Regional de la CNT, a favor de la seva oportunitat, a fi que Barcelona quedés mantenint, de la columna "insubordinada" destacada al front d'osca, perquè retornés a la seva regió, i reintegrés-se al Comitè Local. Es justificava aquesta decisió, en que tant la Corporació Municipal - en aquestes circumstàncies - com les organitzacions militars locals, CNT, FAI i joventuts llibertàries, consideraven per unanimitat que era "necessaria" la seva estada i no pas al front del dit càmpus, i que com a cap del Comitè de Defensa, era del tot necessària la seva presència a la Gran Marxa de Resistència Social.

En realitat va costar una mica de reáxir en la nova situació. Si bé es van constituir els tribunals populars; es van ordenar la recollida d'armes a la reraguarda; van ser militaritzades les milícies voluntaries, el Govern de concentració va tenir problemes dels que probablement s'imaginava. La Garriga n'és una petita mostra per bé que destacable.

Seguim l'actuació del Comitè-Ajuntament. D'entrada es va trobar amb problemes d'abasteixament per a la població. En efecte, el dia 20 de setembre, el Servei Central d'Estadística de la Generalitat, havia demanat a l'Ajuntament un full declaratori de les existències de blat i de farina, a la Garriga. L'endemà es va contestar precisant que quedaven 1.000 quilos de blat en poder dels magatzemistes, 9.640 quilos en poder dels conreadors, i 5.600 quilos de farina en poder dels flequers. Les existències començaven a preocupar. Ultra ésser demandades amb insistència a la Delegació de Proveïments de la Generalitat (baccallà, en especial, per als 60 nens madrilenys refugiats, així com sucre, mongetes i sigros), les existències alimentaries eren intercanviades entre municipis: d'aquesta manera, el Sindicat Agrícola i Cooperatiu garriguenc, comunicava a la Delegació de Proveïments de la Generalitat, que havia lliurat al Sindicat Comarcal de Granollers -com intercanvi d'altres productes- avellananes i ametlles recollides dintre del terme municipal per un valor de 83.000,- ptes. Calia efectivament, organitzar la població -com així s'intentava fer- amb un nou sistema d'abasteixament.

Era per aquest motiu que algunes vendes eren fortament controlades, en preferència el blat, que era sovint motiu de sancions per als qui venient contravenint les ordres del Comitè-Ajuntament. Les fortes sancions ren recurribles, però en cas desestimatori eren ràpides d'execució amb possibilitat d'incautament.

de botigues.

Paralelament amb això, a l'Ajuntament hi venia començant a l'octubre, una ordre-circular on es deia que donada l'impossibilitat de dictar normes racionals sobre la regulació de carn a Catalunya, sense disposar d'un coneixement exacte de les disponibilitats ~~immediates i futures de l'ensamentada~~ producció, se requeria a l'igual que els altres d'arreu de Catalunya, a fi que trametessin a la Conselleria d'Agricultura de la Generalitat una relació de bestiar cabrum, llanar boví i porcí, existent en el terme. Se li demanava també, el càlcul aproximat del seu augment o disminució en el període d'un any. L'escrit anava signat pel Conseller d'Agricultura, Josep Calvet i Móra, i es prova a l'interès de planificació que tenia la Generalitat, en un moment que semblava que s'endegava amb més calma la planificació general del país.

Activitat, certament en tenia el Comitè-Ajuntament. Es per això, que en acabar el mes d'octubre, aprovava l'obertura d'un nou carrer a la Garriga. El dia 26 de l'esmentat mes, notificava a Josep Llimargas que l'endemà li seria enderrocat un edifici de la seva propietat, per tal de donar camí al passatge, com això es va fer, que va ser nomenat de Can Bachs i que més tard a l'entrada dels franquistes fou batejat com a "Calle Requeté". Actualment porta el nom de Can Xic Corder, pel fet que donava accés a l'antic Café de Can Xic, ^{enderrocat a finals de 1970 i} ~~que~~ que havia estat regentat antigament per la família Bachs.

Pocs dies després, el Departament d'Agricultura de la Generalitat, feia arribar a l'Ajuntament un escrit juntament amb un qüestionari, on s'interessava per les col·lectivitzacions. Evidentment és important aquest document, que amb signatura al peu i segells corresponents a aquell Departament, deia així:

" Tinc l'honor de trametre-us, per disposició del Senyor Conseller, un qüestionari sobre la Col·lectivitat-

4

zació de la terra, que us prego volgueu complimentar a la màxima urgència i amb la major atenció./ Cal subrrallar especialment que aquesta esquesta tendeix a fer destacar els resultats obtinguts fins avui per les col·lectivitzacions organitzades d'ençà el 19 de juliol i que el propòsit d'aquest Departament no és altre que estudiar-los objectivament amb la finalitat de deduir-ne conseqüències tant més profitoses per a tothom en l'esdevenidor com més fidelment s'ajustin a la realitat els elements d'informació que ens facilitin les Corporacions populars./ Us preguem que volgueu interessar de les organitzacions polítiques o sindicals representades en el vostre Ajuntament interessades en la Col·lectivització de la terra, la màxima col·laboració en la redacció de les respostes del qüestionari./ Barcelona, 7 de novembre del 1936./ El Cap del Departament."

Malgrat aquesta petició, no hi ni rastre a l'Arxiu Municipal, justificant del retorn complimentat de l'enquesta, per altra banda tan important pel coneixement del desenvolupament de les col·lectivitzacions. Ara bé, en realitat una finca, Can Nualart, s'havia posat en marxa d'acord amb el sistema col·lectivitzat sota el nom de " El Progreso". Un altre intent, el de la finca de " Can Terrés", tingué una vida més curta i no tant interessant. Les terres de la Garriga, llevat de ben poques excepcions, foren menades i posseïdes pels mateixos propietaris de sempre, o pels arrendataris que ja les portaven. En algú cas, parcer o masover s'havia posat d'acord amb el propietari, i més aviat era l'aspecte formal el que aparentava un canvi, que no pas la realització d'una col·lectivització aplicada al camp. Això era completament lògic, donat que les col·lectivitats agrícoles creades a Catalunya per la CNT, no havien modificat el predomini de la mitjana impetita explotació independent, que com en el cas de la Garriga hi eran dominants.

D'aquella enquesta que havia fet la Generalitat i que havia publicat el dia 8 de novembre de 1936, havien respòs 66 municipis

afirmant que hi havien en ells, Col·lectivitats agràries. En canvi, més de 200 varen respondre en sentit negatiu. Segurament aquestes xifres són parcials, car si l'arribada a la Garriga portava data del dia 7, no podia comptabilitzar-se en la publicació que l'endemà va fer la Generalitat. I això segurament devia passar pels altres poblacions. Frank Minz afirma que van existir 297 col·lectivitats agràries a Catalunya i 503 al País Valencià i a Múrcia.⁽¹⁾

De fet, amb més o menys adequacions legals, el Comitè-Ajuntament continuava la seva tasca dins d'aquell buit institucional. Així a començaments del mes de novembre acordava constituir una patrulla de vigilants a les ordres del Delegat de Defensa. Varen ser nomenats per a constituir-la, Pere Ferrer Sala; Jaume Mas^{del} Fina; Josep Colomer Compte; Obdulio Garcia Navarro; Josep Romeu Fontdevilà i Josep Rodés Vila. Perceptiblement es creava una patrulla de vigilants -patrulla de control?- amb persones algunes d'elles, de clara actuació anarquista i afectes al Comitè desaparegut legalment, però que actuava a la pràctica. La seva setmanada va acordar-se entre 40 i 60 Ptes.

Continuava exercint les funcions d'Ajuntament, car fins i tot havia estat gestionant un préstec per a arrenjar l'atur existent a la població. Possiblement, el Comitè trobava una nova dimensió d'actuació, verament positiva, per altra banda gens deslligada dels esdeveniments generals que havien fet canviar poc o molt antigues actuacions.

Era normal que davant l'augment demogràfic sofert, no hi hagués treball per a tothom. ^{en} En raó d'això i de les gestions que abans assenyalavem, que l'Ajuntament rebia de la Generalitat, Departament de l'Institut contra l'atur forçós, una resolució datada el dia 17 de novembre, favorable a la sol·licitud d'un préstec de 40.000,- Ptes. L'instància cursada a la Generalitat

¹⁾ Citat per Manuel Andúzar, *Abolixit Bascells: mima dels Països Catalans*, EDHASA, Barcelona 1980, pag. 612.

x

el dia 28 de setembre darrer -devia ser la primera o de les primeres coses que el Comitè-Ajuntament feia en entrar a l'Ajuntament- havia estat contestada positivament, i el Sota-President de l'Institut, Manuel Juliachs i Mata feia avinent al ciutadà Alcalde-President de l'Ajuntament Garriguenc, que es presentés degudament autoritzat als baixos del Palau de la Generalitat -lloc de les oficines de l'Institut- per tal de signar el conveni.

La primera reunió formal del Comitè a l'Ajuntament. El nou
Consell o Corporació Municipal de la Garriga,

Fos per la raó de poder lliurar una certificació del ple a qui havia de rebre la quantitat aprovada per la Generalitat, o fos per altres raons, el que és cert és que amb data 13 de novembre, l'Ajuntament es reunia de nou.⁽¹⁾ El "Ple" estava format per Leopoldo Latorre Pérez; Esteve Oliveras (l'únic del darrer Ajuntament); Lluís Vila Comas, i Martí Miró que actuava com a Secretari habilitat.

L'acta no és un exemple de claradat respecte el perquè del canvi en els càrrecs. Latorre, i Oliveras, ~~amb Vila~~, formaven part activa del Comitè, que recordem de nou, era qui portava l'iniciativa en els afers del poble. Els fets ho demostraven i la seva presència a l'Ajuntament, paral·lelament a l'absència i extranya desaparició d'alguns membres, no era res més com abans es conclouia, que la presa del poder municipal i l'aglutinació dels dos òrgans regidors de la vida revolucionària i administrativa -Comitè i Ajuntament- en unes soles i ben poques mans.

L'acta del dia 13 començava fent referència a que es tractava d'una sessió ordinària i pública presidida per Latorre. En transcriure's que es tractava d'una sessió ordinària, quedava notoriament declarada, la voluntat dels presents, de ser continuadors d'aquella a qui substituïen: alcalde i consellers. Hom referendava així, l'ocupació que s'havia iniciat feia poc temps de l'Ajuntament, i donava caracter legal -per bé que discutible donat que no hi eren representades totes les forces sindi-

(1) llibre d'actes de l'Ajuntament. nº 14, fulls 12 i 13.

4

cals o polítiques garriguenques- als actes acordats per l'organisme local.

Latorre exposava al Consistori, una vegada s'inicià l'acte, que havent desaparegut el Secretari del Consell Municipal, el company Dionís Benedico Nadal, i no tenint cap notícia d'ella cosa estranya es ^{feia/}constata a l'acta, en un funcionari de conducta irreprotxable com era- proposava que amb caracter d'habilitat es nomenés en el càrrec de Secretari, al funcionari Martí Miró Boada. Així es va fer. Hi hagué a continuació, un pretesa explicació sobre l'inadecuació administrativa de la Corporació Municipal davant els nomenaments dels Ajuntaments del mes d'octubre passat, per la qual cosa, a partir de llavors, els organismes de règim local, entre ells l'Ajuntament de la Garriga havien de funcionar d'acord amb les disposicions vigents fins una completa normalització. Redacció sincerament confosa, extracte de la qual se'n fa, intentant amb més o menys fortuna explicar l'esperit formal del contingut d'aquesta part de l'acta.

Seguidament s'acordava que els prestecs que es convinguessin concedir a les col·lectivitzacions per ajddar al seu desenvolupament i en evitació de l'atur, eren de caracter reintegrable, però sense interès. Es van acordar també tres coses més: la municipalització dels cafès, amb l'obligació que les fondes solament venessin café o begudes per a ésser consumides en el mateix local. Deixar com a casa-habitació pels orfes de Telègrafos, la Torre Enriqueta, situada a la Ronda del Carril mentre la Generalitat no disposés una altra cosa. I avisar a tots els arrendataris de finques urbanes, per tal que presentessin els contractes de lloguer. Com es pot comprovar, la TorresEnriqueta passava a formar part de la llista de finques incautades.

Al cap de sis dies l'Ajuntament es tornava a reunir una altra vegada.⁽⁴⁾ D'entre les propostes que es van fer cal destacar-ne la del Conseller de Defensa, prohibint jugar en els cafès, així

⁴⁾ Llibre d'actes, Full 13 i 13 revers.

com la seva entrada a menors de 15 anys. La que va fer el Conseller d'Obres i Serveis, a fi de posar remei a l'atur, acordant continuar l'urbanització del carrer de Sant Francesc. En darrer lloc, la del Conseller d'Economia, demanant autorització per a rebre de la Generalitat, 40.000,- Pts en concepte de préstec -el préstec que abans comentavem- el qual es garantia tornar amb la subvenció concedida -però hom suposa no arribada- per l'Estat, per tal de construir clavagueres.

En el torn de precs i preguntes, destacava la petició feta pel Conseller d'Economia, de què es municipalitessin els Balnearis, estimant que això era d'interès i d'utilitat per la localitat.

Tot això s'aprojava pels assistents, d'entre els quals cal fer esment al nou Conseller d'Assistència Social, Alfons Pulido, del qual consta la seva intervenció en el torn de precs i preguntes, però no la seva firma a l'acta.

L'escassetat d'aliments: un problema en augment. Xifres de població donades per l'Ajuntament. La situació escolar i altres aspectes de la població.-

La Garriga acusava un problema que abans ja apuntavem i que començava a ser de difícil solució: l'avituallament per a una població incrementada de cop i amb una xifra que la mateixa estructura agrària garriguenca no permetia alimentar. Era cert que molts aliments eren guardats en previsió d'un hivern que s'apropava i que es preveia llarg per les dificultats bèl·liques de les que la reraguarda no se'n podia desafortunadament privar. Era cert també que l'Ajuntament, com a principal organitzador del sistema de proveïments topava amb una sèrie de dificultats legals -fruit del moment- que l'impedien solucionar el nou problema que havia aparegut. Eren bastantes les coses que havien de ser previament autoritzades per la Generalitat.

D'altra banda, paradoxalment, l'estructura legal tantes ve-

gades posades en crisi per l'actuació d'algunes persones que ara actuaven com a representants de la població, era posada en pràctica en aquells moments per ells mateixos des de l'Ajuntament. I certament era necessari fer-ho per a la planificació econòmica i l'avituellament del poble. Era per això que l'Ajuntament autoritzava també o no, per tal d'adquirir aliments. D'aquesta manera trobem com autoritza a delegats seus per l'adquisició d'avitualles que hom sabia on poder trobar-les. D'exemples en tenim: Autorització a Francesc Costa per a gestionar en nom de la Conselleria de Proveïments, l'adquisició de 40 sacs de sucre per al consum de la població. Autorització a Isidre Marata, per tal de poder adquirir 20 quilos de café "Torrefacto", per l'abasteixament dels cafès de la localitat. Seguda evidentment no imprescindible pel sosteniment de la població, però si complementària per evitar el rossec de la gana. Autorització també a l'esmentat Marata, per poder adquirir ous pels refugiats, orfes de telègrafs de Madrid.

En semblant sentit podem prestar atenció a un parell de crides que es feien des de l'Ajuntament, datades a 26 de novembre i que feien referència al blat i^a la caça. La primera manava que tota persona que tenia blat per a vendre, l'havia de portar al Sindicat Agrícola local, única autoritat per comprar-lo. El preu s'havia fixat a 29 pts. S'advertia al mateix temps, que no es permetia la sortida de blat si no era per mediació d'aquell Sindicat. La segona recordava que en virtut d'una ordre de la Conselleria de Seguretat Interior, publicada en el Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya, havia quedat prohibit caçar en els diversos sistemes que comportessin l'utilització d'armes de foc.

De fet, i a part que també s'ordenava l'immediata presentació d'armes ratllades tan llargues com curtes a la Conselleria de Defensa i Seguretat Interior de la Garriga -el Comitè devia

5

també poder portar un control exhaustiu de les armes existents a la població- podria ser que s'hagués considerat la necessitat i cregut oportú, de protegir les espècies cinegètiques més comuns dels voltants de la població. Els conills, porcs senglars, todons, davant la possibilitat de la cacera continuada i desaforada pel suministre de moltes cases garriguenques, podia disminuir rapidament. Ara bé, la crida també podria haver estat feta, en evitació que el mateix desafortadament no hagués portat a situacions irremeiabls d'enfrontament entre caçadors. No deixen de ser tot plegat, especulacions davant els fets que succeïen, sense oblidar mai que el beneplacit de la Generalitat per aquesta retirada d'armes ^{hi/} era present. S'han de tenir en compte de totes maneres car els moments eren de tensió alhora que de continuat control per part de les forces que dominaven a la Garriga.

Abans feiem referència al blat i pel que hom troba a la documentació de l'Arxiu, la disposició que considerava el blat com a material de guerra, per la qual cosa no podia ser lliurament venut- va ser transgredida successivament. Per aquesta causa s'imposaven multes amb l'advertència en algú cas, de possible municipalització de la botiga, quedant el propietari com a dependent, si acreditava que se li feia indispensable continuar amb aquesta feina per als seus mitjans de vida. Succeïa això a les darreries del mes de novembre i heus ací un exemple de resolució ^(A) per part de l'Ajuntament, davant l'instrucció i posterior resolució després de recurs d'un expedient per infracció de les normes dictades. M'ha semblat interessant reproduir-lo:

"S'us comunica que en virtut de la vostra reclamació que haveu fet referent al comunicat que us varem trametre el pro passat dia 28 del corrent mes de novembre, que ^{en/} aquesta Corporació Municipal, junta amb la de la Comarcal, s'ha deliberat sobre el particular acordant-se el següent: /a) Ratificar totalment les condicions que en el comunicat es feia menció. / b) En el

cas de no disposar de la quantitat que en el mateix se feia referència, rebaixar la multa de MIL pessates i municipalització de la tenda, però en aquest cas, com que la tenda correerà a càrrec del Municipi el propietari quedarà com a dependent, sempre que acrediti que se li fa indispensable per els seus mitjans de vida./ Mentre no s'hagi fet efectiva la quantitat d'una de les dues condicions establertes, l'establiment romandrà tancat, advertint emperò que si en el termini de 24 hores de plaç que us donem, no s'ha fet efectiva cap de les dues condicions, aquest municipi obrarà en conseqüència./ La Garriga, 29 de novembre 1936./ L'Alcalde./ Ciutadà..../"

Que el problema s'havia agreujat pel que fa a les disponibilitat d'aliments, ho proven altres elements entre els que els documents obrants a l'Arxiu són de força utilitat per palasar-ho. En efecte, dos dies abans de l'esmentada data de notificació, o sia el dia 27, l'Ajuntament s'havia reunit de nou,^(A) i entre varies propostes que es succeïren a la sessió, en el torn de preguntes i respostes, el Conseller de Proveïments va exposar la necessitat d'adoptar mesures contra la tan notoria escassetat d'alguns aliments. Per aquesta raó es va acordar que la mateixa Conselleria de Proveïments portés el control de les existències d'arroç, sucre, mongetes, sigrons, bacallà, patates i ous. En realitat les mesures empreses per l'Ajuntament eren encara més concretes. No especialment el blat era motiu de vigilància, sinó els aliments que abans assenyàvem. I era evident a part d'això, que^a alguns magatzamistes de darrera hora se'ls volia prestar particular atenció.

Caldrà tornar sobre aquest punt, però val la pena abans remarcar l'aprovació que va fer en aquella sessió, del canvi de noms i carrers^{d'alguns} i places. Segons l'acta, es van aprovar els següents canvis:

Carrers del Centre i Banys, pel de B. Durruti.

Plaça de Santa Isabel, pel de Josep Figueras.

Carrer de Calàbria, pel de F. Ascaso.

Carrer del Negociant, pel d'Avinguda 19 de juliol.

Plaça de les Oliveres, pel de Ferrer i Guardia.

Carreïers de la Indústria i Ramon Pareras, pel d'Avinguda 1er de Maig.

Carrer de la Doma, pel de Francesc Layret.

Carrer de Sant Francesc, pel de E. Fontbernat.

Junt a les necessitats alimetàries, laugmentaven les de tipus econòmic. La liquiditat de les arques municipals devia ser ben minsa, quan l'Ajuntament es reunia en sessió extraordinària el 30 de novembre,¹⁾ p sia al cap de tres dies després d'haver tingut lloc l'ordinària, i d'acord amb una ordre de la Conselleria de Governació²⁾ hom procedia a habilitar un crèdit de 115.000,-pt procedent de probables donatius voluntaris. Per tant, de conformitat als articles 1er i 2on d'aquella disposició, el Pressupost Municipal ordinari de 1936, havia de quedar augmentat en la part d'ingressos i també en la disponibilitat de despeses. Es justificava l'augment monetari, per tal de remeiar l'atur forçós existent. També a la mateixa sessió, hom feia referència al Decret-Llei de 3 d'agost darrer, que permetia als alcaldes per a fer ordres de pagaments a càrrecs de qualsevol partida del Pressupost, sempre que dintre d'ella hi hagués remanent. Per això es va acordar que l'alcalde Garriguenc pogués actuar en aquest sentit, sempre que així es requerís.

De nou les dificultats per disposar d'aliments. De nou també, el desig de paliar la qüestió urgentment. Així veiem com a 4 de desembre, el Conseller d'Economia de l'Ajuntament s'adreçava al Conseller del Comerç Exterior de la Generalitat, i li explicava que en el poble hi havia 1.000 quilos d'ametlles inneces-

1) Llibre d'actes, fulls 14 revers i 15

2) Datada el 6 d'agost i apareguda al B.O. de la Generalitat del dia 8.

3) A l'acta, la xifra consta en elapís i en números més petits que d'altres que hi ha en ella.

sàries pel consum de la Garriga, i que en canvi es necessitaven sigrons, mongetes, bacallà, etc. El suggeriment i la proposta que se le feia eren ben clares. podent canviar les ametlles a França i cobar-ne 9.000 francs, demanava un permís d'importació - que per altra banda no queda constància a l'Arxiu de què fos atorgat- dels articles que necessitava la població i que ja havien estat previament adquirits a França -s'hi adjuntaven les factures- demanant alhora que fossin exclosos dels drets de duana. O sigui que davant les necessitats, primer s'havia comprat i llavors es demanava l'autorització per l'entrada dels aliments.

En aquesta data de 4 de desembre, trobem les primeres dades sobre població, que dençà del començament de la guerra l'Ajuntament donava d'una manera podem dir, pública. Lamentablement, els documents que poden ser utilitzats per saber amb precisió els habitants - l'un es de 4 de desembre i l'altre del 26- són contradictoris en part.

El primer, adreçat a la Conselleria de Proveïments de la Generalitat i pel qual es pregava autorització per poder adquirir mongetes, sigrons i bacallà, donava la xifra aproximada per la Garriga, de 3.800 habitants, més la xifra de 400 persones refugiades i ferides, que calia addicionar-li. Un altre document datat el mateix dia, també adreçava aquesta xifra. Ara bé, un altre document -tercer cronològicament- que anava datat el 26 de desembre, i pel que la Conselleria de Proveïments delegava a Josep Dalmau Mas, per tal que gestionés l'adquisició de la major quantitat possible de sucre, sigrons, mongetes i bacallà, donava la xifra de 3.500 habitants, més la de 800 aproximadament entre convalscentos i refugiats procedentes de Madrid.

Si ens fixem amb les xifres totals, concluirem que d'acord amb els documents de 4 de desembre, la població devia arribar a unes 4.200 persones, i amb les de 26 de desembre, la població devia arribar-se a 4.300. Entren 4.200 i 4.300 devia ser llavors

la xifra de població. Amb això gairebé no trobem massa varia-
ció. El dubte està entre les dades ^{parcials/} del 4 i del 26. Creiem
després de confrontar altres documents, que la xifra més encer-
tada, devia correspondre a la del ^{començament} les darreries de desembre. Ve
el perquè:

A finals del mes d'abril, la Garriga tenia 3.440 persones
de dret, segons dades obrants a l'Arxiu. L'augment de dret que
podia sofrir la població, podia ser aproximadament fins a 350
persones que es deia tenia llavors la Garriga a les darreries
d'any. Més improbable era que de dret, s'hagués crescut a raó
de gairebé 400 persones, aproximadament en set mesos -de finals
d'abril a començaments de desembre-, cosa que representava una
mitja d'increment per any, de gairebé 700 persones. Xifra a to-
tes llums exagerada pel que fa a la Garriga, que no creixia amb
aquesta empenta. De retruc, la quantitat de 800 persones entre
refugiades i ferides, que caldria sumar a la dels 3.500 habi-
tants empadronats, sembla per tant la més encertada. Com

Com podem comprovar més tard, la xifra de població es dispa-
ra enormement fins als acabaments de la guerra, de tal manera qu
a partir del mes de març de 1938 les dades de població són sem-
pre a l'entorn de 10.000 persones, xifra que amb tota seguretat
devia arribar a ésser la mitja de poblament fins les darreries
del mes de gener de 1939, o sigui poc abans de l'entrada de les
tropes afectes al General Franco. A partir de llavors, el cenç
de la població va baixar rapidament. Ho prova que l'any 1.940,
la Garriga tenia una població de fet de 3.380 persones, xifra
que no es diferenciava massa de la de dret. Obviament això pa-
lesa un fort moviment -creixement i disminució- de la població
durant l'època que va transcórrer, i en sentit general, des de
1936 a 1940. Es evident que aquesta movilitat, resultat de l'es-
tat de guerra, provoqués una commoció i revolució general a les
estructures de la Garriga.

Es important destacar la situació escolar. D'acord amb el
CENU, durant el mes de desembre, cinc mestres prenen plaça a

~~com a mestres~~ ~~de la Garriga~~ ~~durant el mes de desembre~~ aquesta darrera dades és de 1936 i no de 1938.

Handwritten notes in the left margin:
- "Números de població..."
- "El dubte està entre les dades..."
- "A finals del mes d'abril..."
- "L'augment de dret que podia sofrir..."
- "Més improbable era que de dret..."
- "De retruc, la quantitat de 800 persones..."
- "Com podem comprovar més tard..."
- "a partir del mes de març de 1938..."
- "devia arribar a ésser la mitja de poblament..."
- "o sigui poc abans de l'entrada de les tropes..."
- "Ho prova que l'any 1.940, la Garriga tenia..."
- "que no es diferenciava massa de la de dret..."
- "durant l'època que va transcórrer..."
- "Es evident que aquesta movilitat..."
- "provoqués una commoció i revolució general..."
- "Es important destacar la situació escolar..."
- "durant el mes de desembre..."
- "aquesta darrera dades és de 1936..."

la Garriga. Aquest nombre aniria augmentant. Els mestres que varen ser anomenats foren: Antoni Abellanet Carrera; Angela Mercado Ares; Isabel Tresserras Cortada; Joana Ferrer Jordan i Antònia Vila Sala, que van ser destinats al Grup Escolar Ferrer i Guardia, llevat de l'Angela Mercado que ho va ser al Grup Escolar Anselm Clavé.

El panorama educatiu semblava força resolt a la Garriga, car a finals d'any calia sumar al grup de mestres existents, quatre mestres més, vinguts amb nens evacuats de Madrid. Aquests nens procedien de diferents expedicions: una havia estat organitzada per la Federación Española de Trabajadores de la Enseñanza, i al front d'ella havia arribat Encarnación Muñoz San Andrés, mestressa de 1ª ensenyança. Una altra procedia del Hogar Telegráfico (Colegio para Huerfanos de Telégrafos) i al front d'ella havien vingut els funcionaris tècnics de Telègrafos, Manuel J. Cluet Santiveri, mestre de 1ª ensenyança i Catedràtic de l'Institut " Lagasca" de Madrid, i Mateo Rodriguez Martínez, ambdós mestres també de 1ª Ensenyança. Maria Illera Martín, ambdós mestres també de 1ª Ensenyança. Amb les expedicions posteriors no va arribar cap més mestre. Especial interès mereix el següent: com a contestació a un escrit de l'Inspecció Provincial de 1ª Ensenyança de Barcelona, el Conseller de Cultura i l'Alcalde, s'extenien en consideracions del tipus que malgrat cap dels mestres esmentats darrerament, pertanien a l'escalafó del magisteri espanyol, ni a la Generalitat, venien prestant amb entusiasme els seus serveis, desinteressadament, i amb resultats dignes dels millors elogis. Comentaven també, que venien prestant la seva col·laboració com ajudants dels mestres, dues alumnes i cinc alumnes del Hogar Telegráfico, així com dues ^{de les} noies arribades amb les famílies refugiades. Agregaven àdhuc, que per raons d'ordre purament pedagògic, s'estava organitzant un grup escolar format exclusivament per nens evacuats de Madrid, les classes del qual, estarien ateses únicament per aquells mestres sota la direcció del ja esmentat Cluet.

Fixem-nos per últim amb l'activitat de l'Ajuntament durant aquell mes de desembre. Encetat el mes, l'Ajuntament amb correspondència amb l'acord pres en la sessió del dia 3,⁽¹⁾ s'adreçava al President de la Junta de Museus de Barcelona i li demanava que aquesta es dignés nomenar com a delegat seu a la Garriga, a l'artista Jaume Llongueras, per tal de procedir a l'ordenació de materials que des de diferents llocs i propietaris havien passat a ésser patrimoni del poble⁽²⁾. Novament reunits en sessió del dia 10 de desembre⁽³⁾, s'aprojava a proposta de la Conselleria de Proveïments, l'acord de construcció d'un local magatzem per a utilització dels Rabassaires, i s'acodava també trametre una comunicació a aquests per a que nomenessin un representant a la Conselleria de Proveïments.

Les sessions municipals, sempre amb les mateixes úniques firmes de Latorre, Oliveras, Vila i Miró, aquest com a secretari, van continuar fent-se els dies 17, 24 i 31 de desembre de 1.936. Cal prestar-hi atenció car demostren palpablement la vida d'aquell orga municipal. Poden destacar-se de les sessions - a part del poc número d'integrants de l'Ajuntament- l'acord fet el dia 17⁽⁴⁾, de cedir el terreny anomenat " Fournier"(de la casa no se'n fa referència, i sembla que mai va ésser apropiada i ocupada malgrat la seva disponibilitat) a una col·lectivitat de Veïns, per tal -continuava dient l'acta- que fossin conreat aquell terreny. De la sessió del dia 24, cal remarcar l'acord de pròrroga del Pressupost de 1936 durant un trimestre, o sia fins el 1er d'abril de 1937, donat que no s'havia fet cap treball per a la seva realització. En tot cas, quedava clar, que el nou Pressupost hauria de fer-se per els nou mesos restants de 1.937. Va tenir encara una nova sessió, com abans assenyalavem, el dia 31 de desembre. En ella s'acordava comunicar als tocinaires i carni-

1) Llibre d'Actes, full 15 revers.

2) A la mateixa sessió, s'anunciava també a Carme Sala com a bibliotecària.

3) Llibre d'Actes, fulls 16 i 16 revers.

cers, que només podien tenir obert de 7 a 2 del migdia, i els dissabtes de 7 a 1 del migdia, i de 4 de la tarda a les 9 del vespre.

Fins a finals d'any per tant, l'Ajuntament havia reemprès les seves funcions com si els esdeveniments ocorreguts a partir dels mes de setembre, no haguessin existit o haguessin estat en tot cas, una conseqüència lògica del procés revolucionari que es vivia. Els acords presos en acta i les execucions administratives conseqüents, mostren un Ajuntament -Consell o Corporació, ambdós paraules es barregen- amb voluntat d'existir, gestionar i transformar una Garriga a les portes d'un nou any que s'apropava, i que començava amb uns esdeveniments imprevisibles fins aleshores.

1937: EL CANVI SOFERT PER L'AJUNTAMENT I EL MUNICIPI.-L'aixecament del pagesos el dia 1 de gener de 1937.-⁽¹⁾

L'enfrontament entre Comitè- Ajuntament i alguns sectors de la població garriguenca arribà a un punt de paroxisme a començaments de 1937. L'enfrontament d'alguns membres del Comitè contra els pagesos i de rebot contra la població arribà a un punt culminant que podia haver acabat amb víctimes i podia haver portat a la Garriga a una situació imprevisible.

A partir de l'agost de 1936, la Generalitat havia establert l'ingrés obligatori dels pagesos dins la Federació de Sindicats Agrícoles de Catalunya, el FSAC. Aquesta era una federació única de cooperatives agràries dirigida per la Unió de Rabassaires. Ardit, Balcells i Salés, dient: " Els agricultors havien de vendre les collites a la FSAC als preus estipulats per les autoritats i la FSAC els proveiria a preus baixos dels productes bàsics que necessitaven. La FSAC, però, no arribà a poder facilitar a la pagesia en quantitat suficient ni tan sols productes del camp com arròs, oli, patates. La subsistència del comerç lliure i l'escassetat provocaren el desenrotllament del mercat negre i l'estraperlo i una part de la pagesia tendí a no lliurar a la FSAC més que una petita part de la collita.(...) Entre alguns sectors anarquistes va augmentar el desig d'implantar la col·lectivització forçosa al camp. Es produïren aleshores enfrontaments entre anarquistes col·lectivistes, antics jornaleros generalment, i petits propietaris individualistes, com fou el cas de la Fatarella, poble de la Terra Alta on pel gener de 1937 moriren cinquanta pagesos autònoms lluitant contra una expedició que volia imposar-los la col·lectivització. La pagesia autònoma comptà amb el suport de la Unió de Rabassaires i del PSUC".⁽¹⁾

Excepció feta de les morts, a l'explicació la podem aplicar a la Garriga. Els pagesos es resistien a les col·lectivitzacions que sobre el camp el Comitè aplicava. Per la seva banda, el Comitè també volia que els pagesos lliuessin i no amaguessin el megar

⁽¹⁾ A l'Abundant, op. cit. pag. 612. Es tracta mit. exten. s'ent.

que tenien sota el seu control, quan a la Garriga cada vegada amb major insistència calia tenir una bona organització de proveïments. Els enfrontaments van anar creixent, sense oblidar però, que l'ambient revolucionari també crispava ideologies que no només/ NO estan d'acord amb les col·lectivitzacions, sinó també ho estaven amb la situació general que hom vivia a la població. El sector de la pagesia s'enfrontà directament amb el Comitè.

Havien estat citats al local del Comitè, alguns pagesos. Aquests tement que els podia passar el pitjor, es posaren d'acord amb altres de la Garriga. El dia 1 de gener, previament convocats tots els pagesos a la Plaça, es van dirigir cap al Comitè. Anaven armats de garrots i d'eines del camp, a falta de material millor, encara que alguna escopeta també hi apareixia. Davant del Comitè, i d'una manera confosa, un dels membres que hi arribava en moto, va ser assaltat i copejat. D'altres membres que van arribar en aquell moment passaren per la mateixa sort. A dalt del local, es disparà un tret de bala per un del Comitè que just va passar al costat d'un rabassaire. Al moment van ser trecats els fils de telèfons i llençat aquest al carrer. L'aldarull va ser considerable. No havien passat gaires hores, quan van arribar varius camions de CNT-FAI, amb gent armada del Comitè de Granollers. A l'ensems Guardes d'Assalt procedents de Barcelona, cridats pel PSUC de la Garriga, feien també la seva aparició amb armes. Eroles, cap de policia de Barcelona, anarquista, també arribava acompanyat de més gent armada. S'entrà en negociacions, i s'evità que la sang corrés per la Garriga. El poble convocat espontaneament sota del balcó de l'Ajuntament fou pregat que tingués calma, i així va succeir. S'havia començat amb un conflicte localitzat entre pagesos i Comitè, i s'havia acabat barreijant-s'hi tot el poble. El PSUC de la Garriga s'havia posat decididament en contra del Comitè i assumia un paper directriu en les negociacions en detriment del poder anarquista local, fet que cada vegada més s'aniria palesant. Els garriguencs en general, quedaven a l'expectativa d'un nou canvi promès

*El mateix dia des
de l'assalt a l'ajuntament,
després de considerar que
comptava amb el
poble, abordava
muntre dels seus
arrels.*

El Consell Municipal/ de Començaments de 1937, i l'acreciment dels pro-
blemes de la població.-

Arribades les coses a un punt de major calma, tingué lloc una reunió a l'Ajuntament el dia 4 de gener. Hi van ser presents les organitzacions polítiques i sindicals existents a la Garriga, conjuntament amb una representació de la Junta de Seguretat Interior de Catalunya, i van procedir a constituir el nou Ajuntament d'acord amb els Decrets de 9 i 12 d'octubre de 1936, i amb els articles 111 i 112 de la Llei Municipal catalana.

A la reunió que es va convocar hi van ser presents: Leopoldo Latorre Pérez; Esteve Oliveras Comas; Joan Sallés Gubern; Lluís Vila Creus; S. Pulido Noguera; Jaume Sallés Pujadas; Joan Aguirre; Andreu Mas; Joan Viñas i el Jutge Municipal, Joan Bachs Valls, que amb el caracter de Jutge Popular va presidir la sessió. Tots els presents havien estat designats per les organitzacions polítiques i sindicals que existien a la localitat. No hi eren representats el POUM ni ACR, car no estaven organitzades a la població, i això obligà a deixar dues vacants. Una vegada van tenir lloc les votacions per als càrrecs, el nou Ajuntament va quedar constituït així: 1er. **Alcalde:** Latorre (CNT); 2on. Alcalde, Oliveras (ERC); 3er. Alcalde, Joan Sallés (PSUC-UGT); 4art. Alcalde: Vila (URC); Com pot comprovar-se, Latorre i Oliveras repetien en funcions.

Obren a l'Arxiu Municipal, sis documents d'ídicntic contingut, datats a 4 de gener, amb les signatures i segells dels nous integrants de l'Ajuntament, que feien constar alhora la seva constitució. Per ^{VA}/CNT signaven Latorre (només firma en un dels sis), Pulido i Aguirre. Per ERC, Oliveras, Mas i Viñas. Per UGT, Joan i Jaume Sallés. Per URC, Vila. Sota el document, hi hav^{ia} també la firma d'en Bachs. Junt a les firmes dels membres de ^{VA}/CNT, s'hi va posar el segell de "Sindicato Único de Trabajadores, La Garriga." Sota la dels d'ERC, el de "Joventut d'Esquerra Republicana de Catalunya, La Garriga." Sota les d'UGT, el de "PSUC-UGT, adherit a la Internacional Co-

munista, Radi La Garriga". Sota la d'URC, el de "Sindicat Agrícola i Cooperatiu, Unió de Rabassaires. La Garriga".

Una vegada constituït, l'Ajuntament no tardà en reunir-se de nou. Mentrestant, ^{li/} arribaven les certificacions dels canvis de noms d'altres poblacions, fet que duraria encara ~~al~~ temps després. El dia 7 de gener, va tenir lloc una nova reunió del Consell Municipal, interessant a destacar pels acords a que van arribar els consellers. D'entre ells destacaven: Nomenar amb caracter d'interí, un nou Secretari, concretament a Perpetu Villanueva Villanueva, que procedia del Cos de Secretaris Municipals. Martí Miró Boada deixava de fer les funcions de Secretari Habilitat, se li agraien els seus serveis i com a recompensa se li assignaven 225,- pts mensuals. L'afer Benedito semblava cosa de gairebé oblidada. A part d'un autorització per a rebre de Barcelona, la quantitat de 3.059,97 pts (el 20 % de la recaptació urbana feta durant el 2on. trimestre de 1936), s'acordava fer un altre crida ~~(per una altra crida)~~ per a la recollida d'armes i altres aprovacions que palesaven l'interès en funcionar, d'aquell nou però no tant, Ajuntament inaugurat l'any 1937. Poden agrupar-se els acords per a una millor síntesi en: a) Prolongació del carrer de Sant Francesc, per tal de solucionar l'atur forçós. b) Posar-se d'acord amb la Generalitat per a pagar als rabassaires l'arrendament de les terres o impostos de guerra. c) Que es prengués en consideració la petició feta pels rabassaires que demanaven tenir un camió pels seus afers. d) Que es retiressin els cotxes pertanyents a la requisita feta per CNT. e) La petició de fer un estudi per a retornar els refugiats que hi havia a la Vila Adauta a un altre lloc; d) que s'acordés col·locar els infants del Grup Ascaso en famílies particulars que ho desitjessin, previ acord de la Conselleria d'Assistència Social. La seva resolució quedava pendent per a la propera sessió. g) La proposta de recollir les estufes dels Col·legis de la Plaça i instal·lar-les al Grup del carrer de A. Clavé, afegint-hi una altra de nova.

Per aquesta raó, tro-
bem a l'Arxiu les comu-
nicacions dels regients
en vis practicat. Aiguà-
mes en comptes de Sant
Jordi de Mediona. Aero
de Ullsacals, en compte
de Sant Boi de Ullsacals.
Larona, en comptes de
Sant Joan de Palamós.
Sant Joan de Mar, en
comptes de Sta. Susanna.
Sant Joan de Valls, en
comptes de Sant Miquel
de Valls. Les Roques d'Os-
son, en comptes de Sant
Jordi de Sobremunt.
Sant Joan de Ter en
comptes de les Maties
de Sant Hilari de
Tortosa. Navas, en
comptes de Castelladornals.
Vilabertrand, en comptes de
Sant Boi de Ullsacals.
Sescebes de Empordà,
en comptes de Sant
Jordi de Sescebes.
I, Aiguàbones de Mont-
sori, en comptes de San-
ta Margarida de Mont-
sori.
En alguns casos s'in-
dica l'acord de la
Conselleria de Seguretat
Interior de la Generali-
tat, i l'edat del
B. Oficial ou
apareixia.

Del contingut de l'acta hom pot deduir-ne l'especial referència als rabassaires, conseqüència amb total seguretat, dels esdeveniments ocorreguts no feia pas massa temps. Es notori també, la quantitat d'acords alhora que variats, presos a la sessió. Era important per això entre altres raons, destacar-ho.

Un dels primers problemes amb els que tingué que encarar-se el nou Ajuntament, va ser amb el del pa. Hi havia un cert desori en la venda i calia posar-hi remei ben aviat. De fet, això era fruit de l'escassetat d'altres aliments i a l'encop de la por, per altra banda justificada, de quedar-se'n més tard o més d'hora sense una engruna. Per raó d'això s'obligava a que la seva venda sigués feta únicament a les fleques de producció, o sia les de Josep Terrades i Salvador Borrell, de 2/4 de 7 a 9 del matí, fent-se un pregó avisant que no es permetrien les cues de gent per anar a buscar-ne fora d'aquelles hores.

Ja uns dies abans -concretament el dia 6- a través d'un Pregó s'havia comunicat que per tal de no cometre abusos es racionaria en la forma que es detallava en els cartells que hi havien exposats a cada fleca, i que la família que anés a comprar a dues fleques, fora sancionada. El frau o si es vol, la balitrada d'alguns obligava a pendre actituds de major control. Ja a 3 de gener, el Comissariat d'Assistència als refugiats posava en alerta a l'Ajuntament de la Garriga respecte el subsidi que corresponia a cada refugiat -2 pess diàries- i li deia que no es deixés sorprendre per la seva boba fe, cosa que demostrava que alguns refugiats devien demanar un major subsidi en base a normes legals no existents.

Bé, fos o no fos cert, a la població es deia de manera oficial, que hi havia farina suficient per l'elaboració de pa i en conseqüència que n'hi havia prou per a l'abasteixament de la població que amb el seu increment veia cada dia minvar les disponibilitat alimentàries. Ara limitava al pa, vitualla que anava molt bé per omplir buits d'estómac, i que amb el fred semblava necessitar-se'n

manjar més encara. A les carreries de mes sortia cap a la Conselleria de la Generalitat, un escrit que provava la clara contradicció entre el que es deia feia por més de quinze dies enrera. A partir del dia 27, no es podia fer pa per manca total de farina. Ni establiments Hospitalaris ni veïns de la població - així es comunicava a la Generalitat- podrien tenir pa, i per això se li pregava que es donessin facilitats per adquirir farina, mitjançant la seva intervenció.

Amb el transcurs de les setmanes les necessitats havien augmentat, i semblava que no ho havien fet en un ordre que havia desbordat les previsions fetes. Els Hospitals de Sang posats en funcionament a la Garriga, se les veien i desijaven per adquirir menjar, i les autoritzacions donades al seu Administrador per aconseguir-ne apareixen més d'una vegada a la documentació obrant a l'Arxiu Municipal.

Contrasta aquesta actitud de control, lliurament de permisos per adquirir menjar a altres llocs -n'hi ha vairs fins i tot per a particulars- i reclamació i percepció de diners prestats o no per l'Ajuntament a fi d'assegurar un avituallament a la població, amb l'intent d'enviar a la Garriga per part del Comitè Central de Refugiats, un nombre més gran encara d'aquestes. Va ser per això, que davant la distribució que de refugiats s'anava a fer per la Comarca que l'Ajuntament contestava que li era impossible d'acollir-ne més. Oficialment es deia que, entre ferits i acollits, sumaven a la Garriga, 150, la manutenció dels quals corria a càrrec del Consell Municipal, i donada la seva càrrega, fins i tot s'havia pensat en la possibilitat d'enviar-los a altres localitats. Una quantitat de 200 refugiats més ^{no} estaven a càrrec estrictament del Consell Municipal, però era obvi que també suposaven un greu problema per aquell que, tal com deia, havia de procurar malgrat la carestia d'aliments, pel proveïment dels garriguencs i d'aquesta mateixos refugiats. Semblava que totbplegat era una qüestió de difícil resolució que endemés

pertanyia a la competència del nou Ajuntament.. S'esmunyia el mes de gener amb acords presos pel Consell Municipal de cedir el Balneari per Hospital de Reumàtics i la finca " El Padró" per Hospital de Sang, per aquells que haguessin contret llurs dolències lluitan al front contra els feixistes, i amb la condició que fossin retornats aquells edificis a l'Ajuntament, una vegada finís la guerra

A la recerca d'una millor organització econòmica -

Ja que la disponibilitat econòmica del Consell Municipal era cada vegada més minsa, s'hagueren d'empendre noves mesures de recaptació. Si bé es preveia ^{aviat/} la percepció de 1.658,50 pts. en concepte del 20 % en participació urbana del 4art. trimestre de 1936, a rebre d'Hisenda, es van acordar diferents impostos que varen ser ^{com} ~~com~~ comunicats als venedors que havien de gravar els articles considerats de luxe o que no eren de primera necessitat. Així trobem com el tabac fou gravat amb ^{impostos} ~~variacions~~ que anaven des de 0,05 pts. a 0,15 Pts. Cada flascó d'essència o paquet de perfumeria, amb 0,10 pts. Quantitats totes elles que ara ens semblen ínfimes, però que en el moment de la seva aplicació representaven un impost que arribava en alguns casos a la cinquena, desena ^{o més de la vintena/} ~~o quinzena~~ part de la venda. Com fos que l'aplicació venia donada a causa de l'augment de les necessitats socials, s'obligava a que els impostos fixats s'havien de fer efectius amb segells d'Assistència Social. A l'hora de posar-ho en pràctica però, quedaven aquests acords veritablement autàrquies vetats en part, ja que en el termini d'uns deu dies, la Cia. Arrendatària de Tabacs amb representació a Barcelona, feia arribar al Consell de l'Ajuntament un escrit recordant que només l'Estat a través del Ministeri d'Hisenda podia posar un impost, i li feia avinent demorar la seva aplicació, mentre la superioritat no resolgués la consulta que se li havia fet sobre aquesta qüestió. Pel que hom dedueix és que malgrat que l'aplicació de l'impost no era de competència municipal, davant de la situació existent s'havien de buscar nous viaranyes en el que el dret administratiu s'hi sotmetia, implicat com estava en una caire social completament nou, que el desfassava.

Seqüeles de la carestia d'aliments i d'una especulació, per una banda per part de magatzemistes, negociants, pagesos i botiguers algunes vegades, i per altra per gent que actuaven sota l'emparedament de sigles sindicals a les que ben poc o nul favor els feien amb la seva conducta, donaven lloc a un estat gairebé permanent d'inquietud social que sobreixia el control que volia portar el Consell Municipal. Un seguit de denúncies es van cursar a l'entorn de mitjans de febrer contra comerços i en especial contra els flequers, per augment de preus, falta de pes i mala qualitat dels gèneres. No és gens estrany per tant que per exemple, es recordes al Sindicat Agrícola i Cooperatiu que el preu del sucre continuava sent de 2,- pts el quilo; que els porcs que pesessin més de 80 quilos, continuaven pagant-se a 4,30 quilo, explicitant, però, que els que no haurien arribaven, el dia que ho fessin, s'haurien de pagar a 5,- pts quilo. No és gens estrany tampoc que s'imposessin fortes sancions a final de febrer a algun pagès per venda de cabrits fora de la Garriga, sense el permís corresponent i que ja en el mes de març, la Conselleria de Proveïments recordés que no podrien ser exportades fora del terme municipal, verdures de cap classe sense que primerament no haguessin estat cobertes les necessitats de la població. Per si algun dubte quedava, s'obligava als venedors de verdures que d'immediat i cada dia, des de les 6 hores fins a 2/4 de 12 del matí, es possessin a ~~la la Plaça de la República/~~ a la venda, totes les que fins aleshores eren exportades. En relació a això, es fixava al cap de dos dies -20 de març- una nota de preus per a les verdures: carxofes de 0,15 pts., a 0,20 pt Coliflor i bròquil, de 0,75 pts a 1,- pts. Cols, una a 0,20 pts., dues 0,35 pts. Ensiams, un 0,10 pts. i dos 0,15 pts. Pèsols a 1,5 el quilo. Faves a 1,- pts el quilo. No cal ni dir que els preus -com els temps- han canviat. I per ultim, tampoc és estrany, com botiguers i particulars eren sancionats amb multes de 50,- pts; 200 pts.; 500,- pts.; 600,- pts i 5.000,- pts. amb tancament de botiga durant vuit dies, a causa de compra i venda d'articles a preu

superiors als taxats o per causa d'haver-los venut fora de la població.

La decidida actitud del nou Consell, derivada de l'estat de bel·lerança present, es veia prou palesa amb totes les decisions empreses que no s'aturaven amb el que abans s'assenyalava, car juntament amb l'aprovació d'unes ordenances municipals per a 1937, i el Pressupost per a l'esmentat any -ingressos i despeses fixades en 135.032,25 pts- s'acordava la municipalització de la Cooperativa Vinícola i es lliurava al Director General de Radio-Difusió de la Generalitat, un escrit pel que se li pregava que informés per la ràdio que, degut a les circumstàncies crítiques del moment que hom vivia, en particular pel que feia referència als proveïments, l'Ajuntament havia adoptat l'acord d'assabentar als forasters que s'abstinguessin d'anar a la Garriga, tant per a buscar provisions, com per a instal·lar-s'hi, puig no se'ls extendria la carta familiar de racionament. D'unam manera ben clara diria l'Ajuntament poc temps després - el dia 15 de març- que la crisi econòmica de la Corporació havia estat motivada per les atencions ^{econòmiques que entre altres/} s'havien fet als refugiats.

Era tan evident això, que no podien haver-se pagat als Funcionaris Municipals els havers del mes de febrer, i era tan urgent la solució econòmica, que es demanava a la Conselleria de Finances de la Generalitat l'abonament a l'Ajuntament d'una quantitat no inferior a 5.000,- pts, a compte de les 10.622,- pts. que per atencions als refugiats es devien fins el 31 de gener.

Les escoles, tema de no importància en el municipi: El repartiment de Conselleries, i d'altres acords municipals.

Diversos faments tenien lloc en aquells primers mesos de 1937. La Conselleria de Cultura lliurava un escrit a finals de febrer, adreçat a alguns refugiats, pares i mares de nens procedents de la zona de Madrid. En aquells moments no acudien a les escoles amb regularitat, faltant la majoria dels dies a classe. La nota era breu però contundent malgrat estés feta amb un prec -de moment de la nota, ^{de} aquesta paraula- no deixant dubte que caldria emprendre nous

camins de solució de no fer-ho. Calia aprofitar l'escola, sense que servís d'excusa -sempre seguint el contingut de la nota- prendre el sol o haver de cuidar cunats petites. Quant als mestres - que per cert alguns no havien cobrat encara els seus serveis a mitjans de febrer, malgrat haver estat nomenats des de primer d'octubre de 1936- eren retrets davant l'Inspector de l'ensenyament de la zona, per falta d'organització segons es deia en un escrit del Sindicat Unic de Treballadors previament fet arribar al Consell Municipal. Com a proposta que es feia per part de l'esmentat Sindicat, es demanava la del nomenament d'Un Director responsable de cada grup o classe i que hom formés una Comissió de pares en representació de les forces antifeixistes i del municipi, per tal de vetllar pel control d'aquells grups. D'antuvi sorpré que aquesta proposta de control estés feta per un sindicat anarco-sindicalista, i més encara quan no sembla acarar-se aquesta vegada amb l'arrel del problema, o sigui portar a terme la transformació de l'escola amb un nou sistema de funcionament, en el que l'autogestió i la creació de grups -pedagògics, de manteniment- fossin tasca prioritària al control que es proposaven. La participació de pares - al igual que dels nens- en el funcionament de l'escola hauria d'haver ocupat un lloc clau en la proposta. D'igual manera, els mestres havien d'ocupar-hi un lloc en el funcionament, preferent, pel fet de la seva professió d'educadors. Sembla per tant un xic contradictori el que es proposava, a l'igual que ho sembla amb la defensa dels treballadors que fins llavors - i que continuaria fent-ho- havia fet aquell Sindicat a la Garriga, quan no fa esment ni proposa la solució perquè els mestres cobressin els seus serveis prestats. Això palesa de nou, que la confrontació bèl·lica a l'igual que la transformació revolucionària que s'anava realitzant - i s'havia realitzat ja en alguns sectors- no sempre anava acompanyada d'un contingut ideològic clar, d'acord amb els pressupostos doctrinaris de sindicats o partits. A la Garriga al menys en aquest punt, així ho sembla-

que succeís amb
va el sindicat capdavanter de les transformacions en el poble.
Va ser a començaments del mes de març, en concret el dia 5,⁽¹⁾ quan es va procedir a la distribució de les conselleries en el Consell Municipal garriguencs. De Governació quedà nomenant President, Latorre; Vocals, Joan Pulido i Joan Viñas. De Cultura, l'Esteve Oliveras com a President; Lluís Vila i Joan Aguirre com a Vocals. De Sanitat, Assistència Social i Beneficència, l'Andreu Mas com a President, i Joan Sallés i l'Esteve Oliveras com a Vocals. De Finances, Joan Sallés com a President; Vocals, Andreu Mas i Joan Pulido. D'Obres i Serveis, President, Jaume Sallés; Vocals Andreu Mas i Joan Pulido. De Proveïments, Joan Aguirre com a President, i Lluís Vila i Esteve Oliveras com a Vocals. D'Agricultura, Lluís Vila com a President, i Joan Pulido i Joan Sallés com a Vocals. De Forestal, President, Joan Pulido, i Lluís Vila i Jaume Sallés com a Vocals.

En realitat es tractava només de donar forma legal a un repartiment de Conselleries, abundants en problemes, alguns dels quals ja havien estat tractats pels integrants del Consell Municipal. L'Ajuntament, però, disposava ara d'unes possibilitats d'actuació garantides pel Govern de la Generalitat que diferenciaven clarament l'interinitat i l'actuació de l'existent en aquests moments, del que havia intervingut fins les acaballes de 1936.

*Tal d'avisar als
Reguers que millo-
ressin la qualitat
del pa, o se les feia
Negar "forçant pent
de fora". L'altre,*

Durant el mes de març, els acords presos per l'Ajuntament durant les sessions que es varen fer, palesen la preocupació per arranjar els problemes que venien arrossegant-se des de feia temps. Cal fer-ne un breu resum, *(i entrar-hi més tard en detall:)* Un dels acords presos va ser *(d'ambin)* *(de la l'acta)* "d'ajudar econòmicament al nou periòdic "Unió" el qual defensarà *(al poble)* i (serà portatveu a l'ensens de la causa antifeixista que tots defensem". Va decidir-se subvencionar-lo amb vuit pts. setmanals, i a l'acta els consellers s'excusaven que aquest acord no fos d'una major qualitat.

69

de vitalitat i lluita ideològica clars, al mateix temps que ens mostren detalls difícilment - per no escriure que impossibles- coneguts o retinguts de la vida de la població durant el temps en que es publicà.

Es interessant destacar també, l'aprovació de cessió per part de l'Ajuntament de la finca incautada denominada " El Padró", a l'agrupació Naturo-Acrata de Barcelona, per a fins culturals i de conreu com es deia en el pacte de cessió. Es van pactar entre altres els següents punts: 1) Previ inventari havien de quedar valoritzades les plantacions de llegums i hortalisses, així com la part avícola en producció. La valorització d'això, havia d'ésser pagada per l'Agrupació, bé en espècies, bé en metàlic i en un termini indefinit, segons les seves possibilitats.- 2) L'Agrupació es proposava conrear la finca per un major rendiment, disposant de tots els mitjans al seu abast.- 3) Considerant l'Agrupació com l'arma més eficaç de superació humana, la pedagogia, es proposava aprofitar la finca per a finalitats d'aquests tipus.⁽¹⁾

Poc abans ja es feia esment de la crisi econòmica que de forma insistent patia l'Ajuntament garriguenc. En un intent de control econòmic a fi de saber les disponibilitats dineràries d'alguns refugiats -que es beneficiaven de l'ajut que abans assenyelavem- a 24 de març el Conseller d'Assistència s'adreçava al responsable dels refugiats que vivien a la Torre Adauta, també incautada. Se l'ordenava que tots els refugiats allí domiciliats comunicessin les quantitats que rebien per qualsevol concepte, encara que fos insignificant, bé per donatius, bé per raó de jornals de treball. Aquesta obligació havia de complir-se cada vuit dies. Important és l'escrit que fet a mà, apareix darrera d'aquest document, escrit que posteriorment es repeteix a màquina i de manera oficial amb un altre document de data igual que l'anterior. A través d'ell, el mateix Conseller requeria al responsable de Villa Adauta, per tal que comunicés el nombre de persones que visitaven i/o per-

1) Es interessant llegir un escrit que apareix el dia 12 d'abril de 1937, al periòdic UNIO - del que més tard se'n farà, que tracta sobre la pedagogia; on la "Escola Naturo-Acrata de La Garriga" - citant l'article "Pensando en los niños - desarrolla parte del suyo contenido".

noctaven la torre. Segurament per tant, ultra els refugiats dels qui es devia portar un control més o menys concret a la Villa Adauta, altre gent devia formar part del nucli de residents coneguts. Això de nou fa concloure que, les xifres exactes de població, en ser difícils d'una banda saber-les exactament, per altra, sempre poden ser superiors a les que de manera oficial es donessin degut precisament a la mobilitat de població que cal afegir sobre l'oficial coneguda.

I ultra les qüestions esmentades, durant aquets primers mesos de 1937, les referents a l'agricultura i a les col·lectivitzacions d'empreses garriguenques són cita obligada.

ASPECTES AGRÍCOLES I INDUSTRIALS - LES MOBILITACIONS.

La preocupació pels aspectes agrícoles no acabaven en les fixacions de preus o amb l'obligació de posar en venda els excedents existents. També calia vetllar i així es feia, per les plagues del camp i per la falta d'aigua que no amarava les terres de regadiu. Per aquesta raó s'acordava amb l'ajuntament que s'esperava, bé de la Secció Agronómica Provincial, o bé del Sindicat de Rabassaires de la Garriga, el lliurament de patilles tauperes, de nicotina, de sabó nicotinat, d'ampolles (buides) per la mosca, d'arseniat de plom, a aquells que necessitessin d'aquets productes. Al mateix temps s'acordava procedir a l'arrencament dels recs i conduccions d'aigua, per paliar els problemes existents en el camp. Tot i així, l'estructura agrària garriguenca i la seva distribució no suposaven un aspecte tan problemàtic a nivell d'organització pel Consell Municipal garriguenc, com ho era la indústria. Entre altres coses, perquè com ja s'assenyalava abans, els rabassaires actuaven amb una independència o amb menys control que les indústries, respecte les decisions administratives que es prebien a l'organisme municipal. /

En relació a les indústries garriguenques cal analitzar alguns punts. El Decret de Col·lectivitzacions i Control obert de 24 d'octubre de 1936, donà lloc a que les empreses de més de cent

I ultra això, cal tenir en compte que fins UNIO, el període important durant la guerra, l'atur era cada cop més preocupant, principalment en la construcció. Per això s'esperava mesures més radicals i fins llavors s'esperava que fessin llavors empreses si efectives i, per exemple, venien bones empreses de construcció, de estar col·lectivitzats, per que les unions de treballadors i obrers en un temps s'acordava procedir a l'arrencament dels recs i conduccions d'aigua, per paliar els problemes existents en el camp. Tot i així, l'estructura agrària garriguenca i la seva distribució no suposaven un aspecte tan problemàtic a nivell d'organització pel Consell Municipal garriguenc, com ho era la indústria. Entre altres coses, perquè com ja s'assenyalava abans, els rabassaires actuaven amb una independència o amb menys control que les indústries, respecte les decisions administratives que es prebien a l'organisme municipal. /

(1) Número 4. pag 2. 10 d'abril 1937.
(2) " 10. pag. 4. 29 de maig 1937.

71

treballadors, així com les que varen ser abandonades pels seus propietaris i gerents havien de ser col·lectivitzades obligatoriament. Els Consells d'empreses elegits periòdicament per la base obrera eren els qui havien de dirigir-les amb la nova ordenació. Les empreses mitjanes, o sia entre cinquanta i menys de cent treballadors podrien ser col·lectivitzades en el cas que dues terceres parts d'obrers ho acordessin. Per últim, les de menys de cinquanta treballadors continuarien dirigides pels seus propietaris sota el contro d'un Conselle obrer. Aquesta era la solució de compromís a que s'arribava entre sindicats i partits. Ardit, Balcells i Sales diuen al respecte: "Ni sindicalització de la indústria com desitjaven els anarco-sindicalistes - amb el nom de socialització- ni nacionalització estatitzadora com corresponia a la tradició socialista, sinó autogestió de cada empresa sota el control d'un organisme nacional. S'intentà per primera vegada d'organitzar un sistema socialista descentralitzat d'economia dirigida, assegurant la participació directa dels obrers en la gestió de l'empresa i la seva participació indirecta en l'organisme suprem rector de l'economia. Sense posar fi al mercat i la competència, els beneficis de les empreses col·lectivitzades no serien apropiats privadament, ja que el cinquanta per cent dels seus guanys havien de ser lliurats a una nova gran caixa de crèdit industrial i comercial, banc de la Generalitat que els distribuïria en forma de préstecs d'aorod amb els interessos col·lectius./ Es tractava d'un sistema en el qual la petita burgesia conservava la propietat i la gestió de les petites empreses, que ocupaven la meitat de la classe obrera del país. S'intentava també que la col·lectivització dels mitjans de producció no comportés necessàriament la creació d'una buròcràcia i d'una tecnocràcia omnipotents i inamovibles, recolzades en un partit únic." (1)

La Garriga quant a indústries es trobava en el darrer dels casos assenyalats, car no n'hi havia cap que superés els cinquanta

(1) ARDIT, Manuel; BALCELLS, Albert; SALES, Maria: HISTORIA DELS PAÏSOS CATALANS. Barcelona, Ed. Edhasa. 1980. pag. 609 i següent.

x

treballadors. L'aplicació de la normativa feia que en el mes de gener ja s'hagués comunicat d'immediat a la cooperativa Col·lectiva del Ram de la Construcció, a la Col·lectivitat de Pintors, a la Transport, a la de Lampisteria i Metallisteria, a la Rajolers a la Gerencia d'alguna indústria -com la del moble-, el nomenament del Conseller de Treball, a fi que se li pugessin adreçar per qualsevol afer que els interessés. Ara bé, prova que la posada en pràctica devia resultar lenta -més que per oposició del propietaris, a causa de questions organitzatives- ^{és que/} a 10 de març de 1937, l'Ajuntament adreçava un escrit a tots els tallers i fàbriques col·lectivitzades, a causa del requeriment de subdelegació d'Economia del Vallès Oriental previ requeriment també a aquesta de la Junta del Control Sindical Econòmic de la Generalitat, pel que es deia entre altres coses, que si a partir del 15 de març les empreses no tenien Comitè de Control legalitzat o en tràmit de fer-ho, els hi serien suspeses totalment les operacions bancàries i comercials, així com intervingudes les entrades o sortides de mercaderies.

El Sindicat Únic de Treballadors, CNT-FAI de la Garriga, responia urgentment al Consell Municipal, proposant que el Conseller d'Economia reunís a aquells tallers i empreses i els emsenyés a omplir els fulls alhora que recordava que els havia lliurat un comunicat demanant ^{→ -Pràcticament a finals-} que es fes una relació de la maquinària i diners de tots els tallers de la localitat, tant col·lectius com particulars. Es a dir, que per una banda s'insistia amb l'organització per assolir un millor control, i per altra s'insistia pel control per tal d'assolir una millor organització. Smbdues coses es barrejaven com en general ocorria en moltissims llocs de la geografia catalana, d'acord moltes vegades amb criteris o posicions polítiques i sindicals.

En realitat, dençà de les darrerries de 1936, s'havia reduït la producció industrial catalana, i la Garriga no n'era una excepció com en tantes altres coses. Constava d'aconseguir primeres matè-

ries i combustible, i la producció d'un índex 100 a gener de 1936, baixà a un índex de 70 pel mes de febrer de 1937, i a un 55 al mes d'abril de 1938. Segons J.M. Bricall, l'augment inicial dels salaris va ser aviat superat de llarg per l'augment del cost de la vida, que durant la guerra es quadruplicà a diferència dels salaris que van augmentar només dues vegades durant l'esmentat període.

Es evident que tot això influiria decididament en el marc general de la població garriguenca, i entre altres conseqüències, en mantenir quan no augmentar, un nombre de gent en desocupació que les crides de quintes paliava ben poc, malgrat que forces garriguencs de diferents edats fossin paulatinament militaritzats. Les discussions a l'entorn del manteniment de les milícies, alhora que l'existència urgent d'una organització unificada, es venia arrossegant des de feia mesos. Els estralls que els republicans havien sofert en els mesos d'agost i setembre havien portat a la conclusió que era necessària una coordinació i una estratègia de conjunt, al mateix temps que la necessitat d'imposar una forta disciplina en el servei i en el combat. Anarquistes com Durruti, Oliver i Mera, demanaven una organització unificada i un comandament únic. Les militzacions emperò, començaven al moment de la pràctica. Els anarquistes volien les transformacions, sempre, però, comptant amb les milícies, conservant l'elecció d'oficials, el sou únic i la supressió de galons. El POUM era partidari, sota l'influència de Trotsky, del model d'exèrcit rus de 1918-1920, amb l'exigència d'un control dels oficials pels comissaris i els consells d'obrers. Definitivament, la constitució d'un Exèrcit Popular potenciat pels Comunistes, va semblar que era el que conciliava les aspiracions revolucionàries i la disciplina. Poc a poc, el Govern va anar transformant les milícies en exèrcit, amb l'ajuda cada més decidida dels comunistes. De fet, a finals de setembre es pot dir que va començar la militarització, obstaculitzada moltes vegades pels anarquistes. La militarització per mitjà d'un Exèrcit de Ca-

talunya va quedar sense aplicació pràctica, i el mes de març de 1937, es va implantar l'Exercit Popular de caire centralista i uniformista.

Va ser precisament per raó dels acords de les darreries de setembre, quan la Garriga va començar a experimentar al cap d'un mes aproximadament la mobilització dels seus habitants, dels, que alguna vegada, el Comitè- Ajuntament demanava que no ho fossin. Era el cas per exemple del farmacèutic Joan Torrent, únic aleshores en exercici a la localitat i altres pobles veïns. A començament de novembre, ja s'havien cridat a files els reclutes garriguencs de les llesves de 1934-1936, exceptuant els excedents de quota, i són ja continues les comunicacions entre el Consell Municipal i la Generalitat sobre les qüestions referents a mobilitzacions. Així per exemple, a 1 de desembre es lliurava al Consell de Sanitat de Guerra, la relació nominal dels mobilitzats sotmesos a reconeixement, al mateix temps que a la Conselleria de Defensa es comunicava que a la Garriga no s'hi havia complimentat encara l'ordre d'instrucció obligatòria dels ciutadans compresos entre el 21 i els 30 anys que haguessin servit a les files menys de sis mesos, per falta de personal instructor, aclarit, però, que en cas d'urgència es comptava amb personal no especialitzat que supervisat per l'Instructor Comarcal, podia ser efectiu. Un altre exemple el tenim, amb la tramesa de fitxes de mobilització dels garriguencs compresos entre els 18 i els 40 anys, que hom va fer al Servei d'Estadística i Identitat, amb data de 5 de desembre. Varis documents són lliurats el mes de desembre, i la premura de disposar d'Instructors, devia fer que amb data del dia 26, es comunicés al Coronel Inspector de Control d'Allistament i Instrucció, que el Consell Municipal proposava com a Instructors, a Joan Torrent Carreras (sergent) i Josep Mas Noguera (caporal). De fet, amb data del dia 18, la Conselleria de Defensa de la Generalitat, havia comunicat al Consell Municipal que, deanada l'escassetat de classes era convenient que es proposessin els noms dels instructors, te-

nint en compte però, que només es podrien aprovar a raó d'11 per cada 40 o 50 ciutadans a instruir. Torrent i Mas, foren nomenats el dia 28 del mateix mes. Posteriorment s'aprovava el mes de febrer el nomenament de Jaume Moix Ibars, alferes de complement, com a Instructor. Això succeí el dia 17, i el dia 22 era nomenant com a auxiliar seu, el sergent d'Infanteria, Salvador Fontcuberta Heras. Relacionant aquestes dades amb el que abans assenyalam sobre l'evolució de les milícies cap a l'organització d'un Exercit, resulta interessant un document que amb data 18 de febrer, per tant a l'entorn de les dates abans comentades, sortia de sota-secretaria de la Presidència de la Generalitat. Anava adreçat per Martí Rouret, al Front Antifeixista de la Garriga, i deia el següent:

Estimats companys/ El Sr. President de la Generalitat ha rebut el vostre telegrama demandant la creació de l'Exercit Popular amb comandament únic i m'encarrega us signifiqui la coincidència de les vostres suggerències amb els acords que foren presos pel Consell de la Generalitat el dia 10, esperant que aquesta compenetració entre el poble de Catalunya i els seus representants al govern, continuarà endavant fins a la victòria final./ Volgueu traslladar als demés companys les salutacions afectuoses del Sr. President, junt amb el testimoni del mes afecte i consideració,/ Signat M. Rouret Sots-secretari".

La necessitat d'una organització i una disciplina més sòlides, eren per tant també aprovades pel Consell Municipal. Notoriament, el domini anarquista havia deixat pas a uns criteris més propers a altres concepcions doctrinàries, entre les que els socialistes i comunistes hi apareixien com a dominants de la situació.

NOVES QÜESTIONS RELATIUES A LES APROPIACIONS

Un altre punt cal destacar durant aquests primer mesos de 1937. Des de finals de febrer, març i durant el mes d'abril, les qüestions relatives als incautaments palesaven que havia estat i era encara un dels aspectes més importants sorgits a la Garriga, com a conseqüència dels esdeveniments revolucionaris.

En efecte, mitjançant un document de la secretaria de relacions exteriors de la Generalitat, de data 16 de febrer de 1937, es feia un prec a l'Alcaldia de la Garriga, recordant que l'Honorable Conseller Primer, ja havia tramés amb data de 14 de desembre darrer un ofici amb la còpia d'una lletra del Consol General de França, realita a l'incautament de diversos objectes de la casa de Pere Albàs, i que de nou ^{se} havia rebut un altre. Aquell Departament de la Generalitat demanava un informe sobre la qüestió assenyalada. El Conseller General de França, es queixava en la carta esmentada, que el Comitè de la Garriga s'havia incautat en successives ocasions, de bens propietat de l'Albàs, siguent l'ultima vegada que això va succeir, el dia 2 de desembre darrer, en que foren sostrets 11 matalassos i 8 llits. La queixa anava més enllà, car deia que " les agents réquisitionnaires ont d'ailleurs ajouté qu'ils usaient de leur droit, et qu'ils en respecteraient le pavillon d'aucune nation, étant donné le but qu'ils poursuivaient". Amb la carta que s'adreçava a Josep Terradellas, es feia referència a la violació que de nou s'havia fet per raó d'aquests fets, de la Convenció Consular Franco- Espanyola de 7 de gener de 1862.

L'Alcaldia contestà a finals de febrer. Durant els primers mesos de la revolta -deia l'escrit- varen ser sostrets de la finca, uns llibres que foren portats a la Biblioteca Popular de la localitat. Posteriorment ho havien estat, efectivament, matalassos i llits, els quals -deia l'Alcaldia- havien estat enviats al Front i a l'Hospital de convalecents de Guerra existents a la Garriga. Algun temps després, el dia 5 d'abril, era la secretaria qui contestava a l'Ajuntament garriguenc, en relació al ciutadà andorrà i protegit francès, Pere Albàs. Com fos que la propietat dels estrangers que no haguessin incorregut en responsabilitat, havia d'esser respectada -donava per sentat l'escrit que era el cas de l'Albàs- cali restituir els llibres al propietari i valorar els objectes que se n'havien fet us per arranjar la situació.

Amb dates 20 i 21 d'abril era el Consulat de la República Ar-

que s'adreçava a l'Ajuntament garriguenc. Hom feia referència a la fugida a l'extranger de J. Vilalta, propietari de varies finques a la Garriga. És normal ^{a Catalunya/} - deia l'escrit- que es procedís d'immediat a l'incautació de totes les finques rústiques i urbanes, sense subvenció per concepte d'indemnització, ni per cap concepte, de tot propietari o fabricant, amb un cas de fugida a l'extranger, car això demostrava el seu caracter facciós. Molt més -continuava dient l'escrit- procedia fer-ho en l'assumpte Vilalta, car era un traïdor a la revolució i a la guerra, donat que se li havia confiat una tasca per la Generalitat, en relació a sondejos de petroli a la Conca de Tremp, i en base a la confiança que se li tenia, se li havia lliurat un passaport internacional per la Conselleria de Defensa de la Generalitat de Catalunya.

Al peu de la carta, escrit en llapis, i del que és intel·ligible, es llegeix que ja estaven incautades d'abans " totes les finques", cosa que palesa per una banda que, Jaume Aragó, Regidor de Vigilància Municipal de l'Ajuntament de Barcelona, podia establir-se les seves explicacions sobre el, que calia fer respecte ~~els~~ incautacions i que ultra això desconeixia com s'havia procedit en aquesta qüestió a la Garriga, amb resultat moltes vegades, de trencacolls no només respecte a afers particulars, sinó també per a Consultats i Generalitat. L'escrit fet a mà que abans es comentava, no excusà que a 22 de maig ^{se} ~~es~~ contestés per carta particular de l'Ajuntament a aquell Conseller, dient-li que abans del seu escrit, ja s'havia fet el que en ell precisava.

A finals de març com abans s'assenyalava, era un altre assumpte sobre incautacions el que ens fa prestar-hi atenció. Era en relació al ciutadà francès, ^{Juli Fournier,} ~~pare del~~ que amb idèntics noms havia estat Magistrat de l'Audiència de Barcelona. Fournier era propietari d'una finca anomenada " Parapetos" i de dues cases de la Ronda de l'Est Degut a que s'havia fet -segons deia l'escrit- una tallada de pins

gus dels esdeveniments comentats cal citar varies resolucions preses pel Consell Municipal que afectaren la vida garriguenca.

A la sessió de 8 de març⁽¹⁾ s'aprovava que Mallol, Zapata i Nogués, formessin la Comissió que havia de controlar les barrejies que es feien en el pa, a l'igual que la seva venda. S'acordà també facultar al Sindicat Únic per a que poses taxes a alguns articles comestibles i en designés el 20 % de ganàncies possible en alguns, alhora que s'aprovava facultar-lo per a que estudiés els abusos que l'esmentat Sindicat denunciava, demanant-li que proposés una solució factible davant del què succeïa.

La sessió del dia 25⁽²⁾ era decisiva amb els acords que es varen prendre. Cessaven en els seus càrrecs -per raó d'allistament a files-, Joan i Jaume Sallés, que a l'Ajuntament representaven a UGT i PSUC. Els substituïen Josep Puig Rovira i Frederic Freixa Mir. En aquesta sessió, Oliveras va explicar la visita que havia fet l'Inspector de 1ª Ensenyança per raó de les queixes rebudes dels mestres. L'opinió que l'Inspector donava sobre la situació escolar garriguenca, era que l'existència de tres grups escolars no resol·lia ni resoldria els problemes de falta de coordinació que es palesaven. Opinava que era millor que es procedís a la construcció d'un grup escolar amb quinze graus, per la qual cosa l'Estat concediria 200.000,- pts aproximadament, ultra 5.000,- ptas. per cada vivenda que es construís pels mestres, i 12.000,- pts per altres obres (Biblioteca per exemple).

Oliveras veia en tot això, una solució per una millor organització de l'ensenyament -ja des d'inicis del conflicte social era un dels temes que major atenció havien rebut, però si a finals de desembre de 1936 semblava ben resolt, ara havien sorgit problemes de major profunditat i de més difícil arrenjament- i al mateix temps preveia que la construcció d'un grup Escolar i Vivendes parliaria l'atur forçós d'alguns homes del ram de la Construcció. Re-comanava Oliveras, la proposta d'un nou tipus d'organització en

(1) Llibre d'Actes de l'Ajuntament. Sessió obrant als fulls 30 a 31.

(2) " " " " " " " " 31 a 32 d'ns.

definitiva que havia estat feta abans pel Sindicat Únic com abans assenyalavem. En concret, ara acabava de perfilar-se: un Consell local de la ensenyança, compost d'un Conseller Municipal designat per l'Ajuntament; un mestre i una mestressa per la Comarcal i Provincial dels mestres; un pare i una mare per les Sindicals locals, actuant de secretari el que ho fos de l'Ajuntament. T

Totes les dades, a la pàgina 21 d'abril, 1914. Damsó i Adreida Fiqueras, per representació del Sindicat Únic. veu els punts que s'afegiren amb a integració del nou Consell d'ensenyament, com ho s'indica a l'acta de l'Ajuntament - dia 8 d'abril. (1) Miquel Galbany - el dia 15 d'abril. (2) en representació d'UGT.

El Consell Municipal va acordar la seva constitució i concedia un vot de confiança al Conseller de Cultura per a que practiqués qualsevol gestions calguessin per a la construcció del grup escolar proposat.

Va ser un altre conseller, Pulido, qui va plantejat la situació dels treballadors que depenien de la Conselleria que per raó de les seves competències havia estat nomenada com a Forestal. Ben aviat deia Pulido, 25 o 30 treballadors quedarien sense feina "la qual cosa podria evitar-se al seu entendre -així es feia constar a l'acta- si s'autoritzava als obrers a talar el bosc de la Xambonera, pel seu compte, podent així inquibir altres tants obrers en vaga," acordant-se donar un vot de confiança al Company Pulido", per a que presentés el corresponent dictamen. Va ser a la sessió d'1 d'abril., quan la proposta es precisà. Pulido va fer-ho en els següents termes: 1.- Concedir autorització als obrers per a talar el bosc denominat la Xambonera. 2.- Que les despeses d'explotació d'aquest treball anessin a càrrec dels mateixos obrers. 3.- Que els beneficis cas que n'hi haguessin, ingressessin a la Mútua d'enfermetats que els obrers tenien establerta a la Garriga.

La Xambonera havia estat un bosc preciós anys enrera, i havia servit d'andana quan un tren especial que feia parada i marxava de nou de la Garriga. portava els viatgers qui hi feien peu per anar al cel.lebre Teatre de la Naturalesa, que tingué lloc al bosc de Can Terrés, molt a prop de la Xambonera, els anys 1913 i 1916.

1) llibre d'actes de l'Ajuntament, fols 33 d'ns a 34 d'ns.
2) " " " " " 35 d'ns
3) " " " " " 35 " a 36
4) Sobre les Jocs del Bosc de Can Terrés, i del Teatre de la Naturalesa s'interessa llegir el llibre de Pere Blay de Rosselló - sobre que aporta dades afegides sobre la jugada: "LA GARRIGA, EL BALEARI I JO" (ED. Ariel, 1976, pags 169-174 i 248. Hi ha referències de jugada de l'època, així com varius documents fotogràfics i cinematogràfics del Teatre de la Naturalesa. Especialment mereixen les mencions que el periòdic Gorguany "EL XAFEC" (1914-1916) va fer referències al Teatre, i pel que es desvetllen a la el·lipse, diversos punts que mereixen una atenció obligada per a l'estudi d'aquella època gorguany. Un exemplar "EL XAFEC", arriba d'estar exposat a l'Estand del Comitè de Premsa Catalana, de l'Exposició de París, 1889 i deducir d'uns documents obrats a l'Arxiu Municipal, data 22 d'abril i 5 de març, relacionats a la Conselleria de Cultura de la facultat, comissariat de Propaganda. Pel darrer document, queda feta pal·lata, e'inter, que

Si les Festes del Bosc de Can Terrés celebrades des de començaments de segle el 8 de setembre, ja n'havien donat nom a aquella boscuria d'alzines, algunes d'elles mil·lenaries, de roures i d'un enorme pi que hi feia presència amb la seva bellesa, el Teatre de la Naturalesa amb l'estrena del poema dramàtic d'Ignàsi Iglesias "Flor de cingle"⁽¹⁾ i de la comèdia d'Aple.les Mestres, "La Viola d'Or"⁽²⁾, havien servit per acolliment de diverses persones del mon de la cultura catalana i havien donat ressó de la Garriga arreu de Catalunya. El bosc de Can Terrés, el bosc gran com també s'havia conegut de nom, també per dissort fou tallat durant la guerra.

Iniciat el mes d'abril s'havia fet un avís ben clar als venedors: només es podia vendre als qui portaven la tarja familiar amb els noms dels mateixos compradors, a excepció de les expresses

→
 →
 Pel que sembla, la tala dels arbres fou iniciada poc després del camí seguit pels de la Xaniconera. Els farriguers, veïens impotents, com a causa d'impotència davant els melsos en que s'hi treballa, ~~de~~ ^{for} possiblement, ~~de~~ ^{de} 1937, i part de 1938.

1) Actriu (avui Borràs; el vestuari fou d'Apl.les Mestres); les il·lustracions musicals van ser a càrrec de Quim Caradellós que va comptar amb 110 veus de crists del liceu, una orquestra va ser instal·lada en un fossat davant de l'arena, i els escenògrafs Arago i Alcega van acabar de donar-li el brillant retoc final.

2) Subtitulada "Rondalla Borquetana". L'autor va ser Apl.les Mestres qui dissenyà també els figurins. Enric Morera que havia compost la música va dirigir la Cobla de Paqueta. El Cos de Ball del Liceu es basà en la coreografia ideada pel Pauleta Pàris i comptà amb l'ajud escenogràfic d'Adrià Juel, especialment, i de nou amb Salvador Alcega.

autoritzacions donades per alguns casars, per la Conselleria de Proveïments. De nou, un intent de control dels queviures i de les vendes es posava en pràctica. En relació amb això, pocs dies després hom disposava que es cobrarien de 10,- pts a 50 pts., per lliurament de targes familiars o de proveïments als qui haguessin fixat la seva residència a la Garriga amb posterioritat al 19 de juliol de 1936. Segurament, l'avís que poc temps feia s'havia donat respecte a l'evitació d'instal·lació a la Garriga i havia estat una mesura encara prou feble per evitar-ho, cosa que obligava per una banda a fixar un nou tipus de mesures, alhora que suposava l'acord, una possibilitat d'increment econòmic per a les necessitats caixes municipals.

L'interès per aquesta qüestió continuava essent un dels punts prioritaris per al Consell Municipal. Ho prova que entre altres acords presos durant el mes d'abril, el relatiu a la venda tornava a ser notícia. Per aquesta raó, amb data de 22 d'abril es comunicava al Sindicat de Rabassaires, la decisió presa per a la venda de carn. Els preus que es fixaven eren els següents: carn de cabrit, de porc i de vaca, 6,- pts quilo; de vedell, 7,- pts. quilo; de xai, 7,50. pts quilo i d'ovella, 5,50. pts quilo.

Un parell de resolucions del Consell Municipal són d'interès al mateix a remarcar: A la sessió de 22 d'abril⁽¹⁾, es creava la Comissió Especial per administrar la propietat urbana, fet certament important, perquè havia de servir per a millorar els ingressos del municipi, al mateix temps que havia de vetllar per la situació conflictiva nascuda a l'entorn de la qüestió urbanística de la població, en especial pel que es referia a les ocupacions i tot el seguit de problemes que plantejava. En formarien part, Aguirre, Mas Vila i Freixa, tots ells Consellers; Valentí Damesón^{com a} representant de la CNT (com a tècnic) i Genís Puigdomenech, com a representant d'UGT (com a tècnic paleta). L'altra acord era que per tal de facilitar el desenvolupament de les operacions comercials dintre de

(1) Llibre d'Actes de l'Ajuntament. Acta obrant als fulls 36 des a 37 des.

En total feient, es
 van aprovar la primera
 vegada, ~~posant~~ en
 circulació 3.000.000;
 i la segona 1.000.000.
 D'aquests vals en es-
 va aprofitar el Govern
 amb moneda de l'Es-
 tat, i ben aprofitat
 després les dificultats
 de que principalment
 es trobaven a l'habitatge
 per formar canvi. Falta-
 ren pessetes, senyils
 i xavales.
 Més tard, en un
 nota del Consell Econòmic
 Central que apareixia
 al període d'unió del
 dia 1 de maig, s'is-
 pués a veure que tot
 havia estat obligat a ad-
 metre aquests vals, i
 que l'aportament
 els canviaria sempre
 que es demanés. Al
 mateix temps deia
 que aquell que les
 beia apartat amb el
 màxim sancionat rigu-
 rosament.

la localitat, s'acordava emetre paper moneda en quantitat de dos mil ~~noles~~ ^{cents} de pesseta, i quatre mil de ~~vint-i-cinc~~ ^{seixanta} pessetes. De nou a la sessió del dia 7 de maig, s'aprojava fer ~~bitllets~~ ^{vals} d'una pesseta per afavorir el desenvolupament de les operacions comercials i pel fet que s'havien esgotat els primers bitllets que s'havien emès.

Els fets de maig i les seves repercussions a la Garriga.-

Els esdeveniments ocorreguts a l'inici del mes de maig, assenyalen un estrany parèntesi en la vida garriguenca. La població no visqué una forta lluita que arribés a l'enfrontament armat, però ho va fer a través d'un enfrontament ideològic resultat dels greus incidents que a Barcelona principalment, i a altres ciutats i pobles de comarques tingueren lloc.

Diu Manuel Cruells: " Els fets de maig a Barcelona representen una topada violenta i sagnant de dues concepcions ideològiques proletàries diferents: el comunisme i l'anarquisme. Tots als altres elements que hi van intervenir, malgrat les apareixen propagandístiques, foren simples factors de comparsa, o elements secundaris, en aquella lluita. Fins hi tot ho van ser les diferències entre el Marxisme ortodox i l'heterodox, i les del Govern Central de València amb el Govern Autònom català". Poc després precisa: " No seriem del tot objectius, o no informariem amb suficient claredat, si no teniem en compte la intervenció directa i indirecta dels elements marxistes-leninistes del POUM en tota aquesta situació ideològica que, a la llarga, va provocar els fets de maig a Barcelona. És evident que el POM no en fou ^{la causa} principal, malgrat que en fou la principal víctima. Vull dir que ni els fets de maig, això és essencial de tenir-ho en present, es produïren amb la intenció d'apartar del poder la CNT i, si era possible, fins i tot hi havia la intenció d'esclafar-la. Això és innegable".

El POUM era un grup marxista desautoritzat per Trotsky. Els co-

(1) Llibre d'Actes de l'Apuntament. Acta obrant als fets 37 dies a 39 dies.
 (2) CRUELLS, Manuel: "ELS FETS DE MAIG. BARCELONA 1937" Barcelona. Ed. Juventud. 1970. Pags 19 i 24.

munistes ortodoxes però, els consideraven com a partit trotskista al que calia eliminar. Carr esdriu: "La seva existència -la seva força residia principalment a Catalunya- resultava intolerable pels comunistes, malgrat fos perquè el seu periòdic, La Batalla, exposava implacablement les brutalitats de la Rússia staliniana. El POUM es diferenciava de la CNT en que era partidari de l'Estat obrer i creia en la necessitat del poder polític dels partits socialistes i republicans, per la seva negativa a acceptar la fiocció d'un "Front Antfeixista" de partits obrers i burgesos. El Front Popular no era un govern proletari: era una traïció a la revolució dels treballadors. Els comunistes, doncs, podien presentar al POUM com un element discordant que devia ésser destruït per a preservar l'esforç bèl·lic unitari dirigit per un govern democràtic".⁽⁴⁾

En realitat, els fets de maig han estat i són encara, successos on la pol·lemica no s'ha acabat. Es poden citar quantitat de versions al respecte, en les que com és normal, les diferents posicions polítiques i sindicals juguen un paper important a l'hora d'explicar-ne les seves causes.

Després d'algunes setmanes de tensió, la crisi s'inicià el 3 de maig quan Rodríguez Salas del PSUC, cap de la policia del govern català, va invadir l'edifici de la Telefònica detentat per la CNT. Engendrant l'espiral de violència, el POUM va lluitar amb l'ajuda de la CNT-FAI contra el PSUC, l'Esquerra i el Govern, i aquells dos ho varen fer perquè creien necessari evitar l'intromissió d'un Estat policíac cada vegada més patent. A 12 de maig, i com a conseqüència dels fets ocorreguts, Andreu Nin, havia escrit una de les tesis del POUM: "La conducta del Partit comunista d'Espanya, i del seu filial el PSUC, a Catalunya, durant les jornades de maig, ha vingut a demostrar que aquests partits no representen una simple tendència reformista del moviment obrer, sinó que constitueixen l'avanguardia i instrument de la contrarrevolució burgesa".⁽⁵⁾

(4) Carr, Raymond: "ESPAÑA 1931-1939". Barcelona. Ed. Arie. 1970. p. 634. He traduït la cita.
(5) Nin, Andreu: "LOS PROBLEMAS DE LA REVOLUCION ESPAÑOLA". Rueda Ibérica. 1971. Pág. 214. He traduït la cita.

Arrel dels disturbis la política de la República varià sustancialment. El dia 15 la crisi del Govern s'aprofondí amb la caiguda de Largo Caballero i dels ministres anarquistes, formant-se el Govern Negrin-Frieto amb exclusió dels representants de les Sindicals. Al mes de juny va ser liquidat el POUM, i moria assassinat Nin.

Brenan va escriure: "... Nin, figure marquante du POUM (Maurin etait prisonnier du Franco), fut secrètement assassiné en prison. Comme le sort réservé aux marxistes de gauche ne suscitá guère de reactions, les anarchistes virent clairement qu'ils seraient les prochaines victimes". També esmentava alhora -altres autors també ho fan- el següent: "Pour la presse russe, cela ne faisait aucun doute. On peut lire dans la Pravda du 17 décembre 1936: "En Catalogne, les purges d'éléments trotskistes et anarcho-syndicalistes ont déjà commencé et elles se poursuivent avec autant d'énergie qu'en URSS".⁽¹⁾ La maquinària staliniana havia escruixit l'esquerra disident de Moscou.⁽¹⁾

La Garriga no patí violentament arrel dels fets de maig. Això no vol dir però, que no tinguessin incidència a la població, i en especial a les capes polítiques i sindicals a les revindemnt sacsejà. Hi ha però, en el testimoni de les actes de l'Ajuntament i en de l'esmentat periodie, com un pacte de silenci sobre els fets correguts, i només a través de ben podques dades, es pot concluir que en el silenci, el pacte existia, per tal d'assolir una més gran unitat en la pressecució de la lluita i de la transformació social que s'havia començat a empendre a la Garriga. Aquesta major unitat era buscada, està clar, després de la dramàtica experiència viscuda a inicis de maig, però endemés, perquè no s'hi trobava cap element discordant en aquells moments amb prou força a la Garriga per a voler plantar cara o voler aclarir -malgrat l'avi- tentesa amb la crida d'unitat a posteriori- els fets ocorreguts.

(1) BRENNAN, Gerald: "Le labyrinthe espagnol. Origines sociales et politiques de la guerre civile." Ed. Arado Ibérica. 1967

pag. 229; i id. plus de pages.

(2) El Govern Central s'apropià en el mes de maig de 1937, dels serveis d'Ordre Públic i de Defensa de la Generalitat. Emenciam així un paràgraf que s'omissió incrementalment, de l'edició de l'autonomia catalana. Un exemple el trobem en l'acta del Departament d'Ordre Públic: Emenciam a censurar tots els notes de la Generalitat.

I és que ni el POUM hi era organitzat, ni la CNT-FAI, es tro-
 vava ja en uns moments - més aviat al revés-, de força com ho havia
 estat a l'inici de la revolució. Aquest silenci és prou manifest
 a la mateix acta de la sessió de l'Ajuntament que tingué lloc el
 dia 7 de maig.⁽¹⁾ Es a dir, quan l'ambient encara estava calent per
 l'acabament -en línees generals- dels sucesos esdevinguts, Ni una
 consideració, ni una paraula reflexe l'acta que facin referència
 als fets, en el moment del torn de precs i preguntes, quan a les
 sessions havia estat una cosa practicament normal, la utilització
 d'aquest torn per a presentar o manifestar estat d'opinions sobre
 diferentes coses. L'acta es prou explícita: " Cap conseller fa us
 de la paraula". El pacte del silenci havia estat posat en pràcti-
 ca. I no es pot argumentar a la contra, que no havien afectat els
 sucesos a la Garriga -si més no a nivell ideològic de partits i
 sindicats ho havien fet- i que ningú s'havia interessat per ells,
 car el periòdic "Unió, document valiosíssim en moltes coses, be
 reflexe clarament el contrari. Només en una propera acta⁽²⁾ en la que
 al mateix temps que entre altres coses es dona compta dels paga-
 ments efectuats pel Consell Municipal als Tallers Col.lectíus de
 Metal.listeria, al Taller Col.lectiu de Pintors, a la Fruiteria
 Garriguenca, a Bòviles Col.lectives, a la Cooperativa Col.lectiva
 de la Construcció, als Transports Col.lectius, de diverses quanti-
 tats, es donava compta de la comunicació rebuda d'haver estat de-
 clarats inhàbils, a tots els efectes, els dies compresos del 4 al
 8 de maig. Més lacònic no es podia ser.

S'haurà de tornar sobre aquest tema, però abans fem esment d'uns
 documents i dades que cal situar abans del que més tard es tracta-
 rà.

En efecte, en un altres aspecte, trobem que a 15 de maig es cur-
 sava un escrit a la Generalitat, demanant-li que anomenés 4 nous
 mestres. Concretament hom proposava a A. Garcia Navarro, Júlia

(1) Llibre d'actes de l'Ajuntament. Sessió obrant als púlsos 39 dies i 40.
 (2) " " " " " 40 a 41.

27

Bello Ralbó, J. Camps Lloreda i J. Garriga Oliveras, ^{els quals} segons l'es-
crit constatava des de feia temps venien treballant a l'ensenyam-
ent. Alguns en realitat venien fent-ho des de poc després dels
esdeveniments de juliol. Al cap de tres dies després, s'especifica-
va al CENU que els mestres A. Abellánet; ^{passaven a l'ensenyament de l'Escola} Joana Ferrés Jordana; Ange-
la Mercado Arés i Isabel Treserras, continuaven treballant a l'edi-
fici-grup escolar " Ferrer i Guardia" corresponent al CENU i ce-
dit a la Generalitat. O sigui que la qüestió escolar prenia de
nou a mitjans de maig, interès de cara la seva normalització. A
l'igual que amb la mateix data. volia normalitzar-se la situació
dels treballadors de la construcció. En efecte, uns representants
de la Cooperativa d'aquell ram, s'havien demanat a l'Ajuntament,
que aquest fes un préstec monetari, car feia tres setmanes que els
obrers de la Cooperativa que feien treball de reforma a l'Hospi-
tal Militar de Sanitat de Guerra, havien deixat de percebre els
seus jornals per manca de diners de l'esmentada Col·lectivitat.
L'Ajuntament per la seva banda s'adreçava urgentment al Consell
de Sanitat de Guerra, i li pregava ajut econòmic car les disponi-
bilitats de l'Ajuntament eren ben mínimes i no podien paliar el
problema.

Abans deiem que caldria tornar sobre la qüestió dels fets ocor-
reguts a inicis de maig. Ara cal fer-ho.

Tanmateix són importantíssims els documents que arriben a l'Ar-
xiu Municipal i que porten dates de 22 de maig. En un es deia que
s'hi adjuntava la relació d'armes rebudes en el Consell Municipi-
pal, lliurades per l'organització sindical CNT, i les Joventuts
Llibertàries de la Garriga. A l'altre, hi consta la relació. L'es-
crit va adreçat al Delegat General d'Ordre Públic de la Generali-
tat. Heus ací una prova de nou, del canvi sofert a l'Ajuntament
garriguenc. Heus ací de nou, una prova ben evident ^{de} que els anarco-
sindicalistes garriguencs, havien perdut iniciativa i força. Al
cap de ben pocs dies, com altra arma practicament seva, encara que

ideològica, com ho era l'Unió, desapareixia d'escena, per no tornar mai més durant la guerra.

La relació d'armes llargues i curtes lliurades a 20 de maig per la CNT al Consell Municipal, va ser la següent:

Llargues: Un paco R.V.O. número 1885.
 Un paco R.V.O. " 1887.
 Un Remington " 379.
 Un Remington número 1871.
 Un Remiggtton sense número.
 Un Remington " " .
 Un Remington " " .
 Un Remington " " .

Curtes: Una pistola antiga sense marca ni número .
 " " marca D.R. Número 73855.
 " " antiga 2 canons número 40. sense marca.
 Un revòlver marca TRADE MARC 5 trets.
 " " sense marca ni número 6 trets.
 " " " " número 77 6 trets.
 " " " " " 310 6 trets.

Total 15 armes.

La relació lliurada per Joventuds Llibertàries l'endemà dia 21, era la següent:

Llargues: Un Remington número 1857.
 Un revòlver marca Bull-Dog número 32 5 trets.
 " " sense marca ni número 5 trets.
 Una pistola marca Remington sense número.
 " " sense marca ni número.
 " " " " " " .

Total 6 armes.

S'especificava en el document que, el Consell Municipal tenia dos Winchester calibre 44 números 888879 y 53337 per a les Patrulles de Vigilància de la població.

Podia la població sentir-se aliviada amb aquest desarmament?. Possiblement tot quedà entre vestidors, en una població on s'esmunyia el mes de maig amb canvis a l'Ajuntament. d'on sortia Aguirre i era substituït per Jaume Masmiqúel, ambdós de la CNT, on era

nomenant secretari Perpetu Villanueva Villanueva, on s'acordava retornar als caçadors les seues armes davant el prec formulat per una Comissió d'ells. Quan no eren de guerra, i on s'apro- vava retornar als garriguencs, tots els aparells que no eren de tres làmpares i que no tinguessin antena, ⁴/_{quels} previament havien estat obligats a lliurar al Consell Municipal. Possiblement aquest darrer acord era dels que m'és interessava a alguna gent, per a poder seguir i comunicar a altres, els aconteixements generals, més directament.

Abans però, d'acabar-nos al mes de juny, és al.lusió d'anàlisi obligats, d'aturar-nos amb es testimoni documental que ens aporta sobre aquests mesos relatats, el periòdic "Unió".

UNIÓ: Periòdic garriguenc durant la guerra.

El 20 de març de 1937 apareixia a la Garriga un periòdic bilin- güe, de quatre pàgines, anomenant UNIÓ, i que anava subtitulat OR- GAN DEL FRONT ANTIFEIXISTA DE LA GARRIGA.

Aquest periòdic, importantíssim document de l'època, es publi- cà fins el 29 de maig següent. En total foren 10 números els que gairebé cada dissabte sortiren al carrer al preu de 15 cts. cada un: *Com cada setmana, el 1 de maig va sortir el periòdic. No ho va fer en canvi el dia 8, però sentit*

*Txi, el 15. Això passa
amb veigades amb com
alguns nomenaments,
que els fets de maig
freqüent en seria més
dèria a la Garriga,
després el 8 de maig
general que s'imposà.*

Aquest periòdic dona peu a l'estudi d'alguns detalls que ens fan apropar al coneixement més directa de la població, durant els dos mesos que abasta.⁽¹⁾

Sens dubte cal prestar atenció al número 6 del referit periòdic, datat a 24 d'abril. *Txi* deia que que els dies 14 i 15 d'aquell mes, havia tingut lloc a la Casa del Poble, una Assemblea General d'afiliats de tots els rams de la CNT, convocada per la seva Jun- ta Central.

En ella, el President de l'Assemblea recordà que a la darrera que havia tingut lloc, s'havia fixat una recta a seguir quant a propaganda es referia. A proposta de la CNT recordava el President,

⁽¹⁾ És que fa a l'aspecte formal, cal constatar que els dos primers números eren d'uns mides 22,5 x 33, i els subseqüents de 35 x 25 mm els amb la mateixa tipografia i impressos a l'impremta Mercantil Cooperativa i de la Garriga. La Redacció i Administració, era a l'Ariu- jada. F. Masó, 8, 1a. En el primer número, dia 16.

90
havia nascut UNIO, i fruit d'ella i del seu acolliment per altres grups havia nascut el periòdic que era llançat el 20 de març de 1937 com ja es comentava a l'empara de les sigles CNT-UGT-ERC-URC-JJLL-SCA.⁽¹⁾

Incansable defensor de l'ideari revolucionari, cultural i administratiu -com ell manifestava a l'editorial- s'adreçava a tots els productors; en particular als components del Front Popular Antifeixista; i de manera entusiasta als lluitadors del Front i a la premsa en general.

Com és normal, en tots els números publicats hi havia articles de fons on es defensaven els principis revolucionaris, amb no masses divagacions intel·lectuals, per bé que es feien algunes referències en alguns d'ells a la Revolució Francesa o a alguns esdeveniments ocorreguts amb motiu de la reunió de la Federación Madrileña, de la Internacional, el 22 d'octubre de 1871.

La secció " Bombes de mà", era i és, la que ens dóna més dades per a conèixer el que en podríem dir els rumors o veus que corrien per la població. Transcribint diàlegs o plantejant endevinalles, ens apropem d'una manera directíssima al que la gent feia, deia o pensava oficiosament, en mig de la trifurca. La crítica no s'adreçava únicament contra garriguencs inhibits dels plantejaments revolucionaris, o inclús manifestadament facciosos -dels que donava en algú moment les seves dades per tal que en prenguéssim nota el Conseller de Defensa- sinó que també ridiculitzava als Consellers d'Economia i d'Abasteixaments. Podem constatar que l'autocrítica apareixia a la Garriga d'una manera pública, i sens que per això trontollés la seguretat del sistema.

Llastimosament, però, en alguns escrits s'emprava un estil o comentaven unes situacions difícilment intel·ligibles pels lectors d'avui que no visqueren aquells moments, cosa que fa perdre la pista del què en realitat vol dir " el Bombero", anarquista segons ell es declara, i articulista de l'al·ludida secció.

(1) *Revista* n.º 1 de 1937.

Podem extreure'n alguns exemples dels més entenedors: un del que se'n dedueix que no tothom feia cua per aconseguir avituallelament:

" Conversa al vol:

- On va senyora Llúcia?

- Vaig a casa a resar, sab?

- Que no fa cua vostè pel comestible?

- No ja fa temps que m'ho porten a casa, ja en vida de l'avi...

Això amb italià s'en diu igualin⁽¹⁾.

Un altre respecte a la sortida d'aliments cap a Barcelona:

" - Quants quilos i quantes cistelles de comestibles marxen diàriament a Barcelona?

Una resposta tomta:

- Si quan marxen els camions de la llet i recaders ho aguatessis, ja ho sabries.

Quina són !..."⁽²⁾

De bon matí per tant, el suministres alimentari enviat per alguns garriguencs cap a la ciutat, devia ésser important i fins i tot semi-autoritzat, malgrat les crítiques i les necessitats d'alguns d'altres del poble.

La part més feral se l'emportaven no obstant els botiguers:

" El dilluns passat vaig contemplar varis homes i dones que tenien els ulls plorosos. M'apropo amb un botiguer mentres s'eixugava l'últim ull, i amb una veu molt fonda, li dic:

- I doncs, que teniu?

- Si mira, que han marxat els milicians del Balneari.

- I per això? Ja sou massa gran.

- És que encara els quedava alguna pesseta per poguer gastar...

- Ja en vindran més ...

(1) Minerva 4. Juny 3.

(2) Id. id.

- Déu ho vulgui.

Miau!!!".⁽¹⁾

També algunes compradores rebien etzibades. Com per exemple a través d'una com aquesta:

" Hi ha alguna dona que abans criticava als tenders de que eren uns lladres robant amb el pes.

Ara a la Cooperativa, algú ja s'ha donar compte que algunes dones marxen sense pagar tots els papers.

Serà decuit...? Seran elles el que deien dels tenders..?

Ja en parlarem".⁽¹⁾

Crítica contra els qui no els havia costat gaire canviar de color, també la trobem:

" Aquest dia al/trovar-me amb un que havia estat molt ficat a la SEDA, vaig quedar-me admirat de la perfecció que deia Salut i aixecava el puny.

Li vaig preguntar:

- Quan aixeques el puny, amb que penses?

- Penso com te aixeco la camisa...

- A mi...!no! "⁽²⁾

Escrits des del Front d'Aragó.

A geirebé tots els números dels periòdics, hi havia articles signats des de la zona de Monte Perdido (Osca). Llibertaris garriguencs que lluitaven en aquella zona, remitien puntualment els seus escrits per tal que sortissin en el periòdic. A part dels articles que podem qualificar com de lluita ideològica, els que atreuen pel seu valor testimoniàl són els referents a la situació de les línies de combat. Un article per exemple, deia el següent:

" Cosas del Frente. / En el frente de Huesca, por la parte de Torreseca las trincheras están a un quilómetro del enemigo; se encuentran en este frente el Primer Batallón del Segundo Regimiento " 19 de Julio" más conocido por la " Columna Vallès Orien-

(1) Avui dia 4 pag 3
(2) " 8 pag 3
(3) " 7 pag 3

tal" los milicianos en las noches serenas, se hablan con los fascistas, hasta que un dia nos invitaron para hacer el intercambio de prensa, nuestro compañero, cogiendo un diario se puso en marcha al mismo tiempo, que otro de las trincheras de enfrente también se disponia a venir al encuentro de nuestro compañero./ Cuando lograron encontrarse el fascista estirando la mano abierta, dijo: Arriba España; nuestro compañero levantado el puño cerrado en alto dijo: nosotros somos más fuertes con el puño cerrado: Viva la libertad./ Se cambiaron la prensa y después de cruzarse varias palabras cada uno, marchó tranquilamente para su trinchera, así lograron cambiarse la, prensa sin disparar un solo tiro ni ellos ni nosotros".⁽¹⁾

Era molta l'insistència que hom feia sobre l'esseeassetat de material al front així com la passivitat del Govern i la reraguarda. Les denúncies a través dels articles que es rebien eren contínues." (...)hay otros que en los primeros momentos de la revolución se apresuraron a obtener un carnet de cualquier organización obrera; hoy son estos los que se dedican a pasarse todos los dias de bar en bar, los que frecuentan los cafés y todos los antros de prostitución..." " Es una ignomínia en los frentes de batalla ver tantos milicianos sin arma esperando que haya alguna baja para recogerle el fusil. Y que mientras esto ocurre en el frente, en la retaguardia hay muchos brazos que no hacen nada. ¿ No podían trabajar para hacer el armamento necesario? ¿ Que es lo que se espera de todos estos saboteadores?" Continuava l'article dient: "Tenemos que darnos perfecta cuenta que llevamos 9 meses de lucha y que todavía no hemos empezados en algunos frentes, para ganar esta lucha sangrienta, necesitamos mucho armamento, siendo vosotros los que teneis que hacerlo..."⁽¹⁾

Em sembla valuosíssim eè reproduir el testimoni d'Orwell, perquè s'ajusta extraordinàriament al que el periòdic garriguenc explicava: Orwell deixava anotat: " Vaig ser al front d'Aragó des del gener fins al maig, i entre el gener i les darreries de març, en

(1) *Memòria 1. pàg. 2. No pota fer, però, per a la impremta de l'edició de Blau, data 3 d'abril.*

(2) *Memòria 6. pàg. 2. Igual per a Solsona, després de Peudó i data de 20 d'abril.*

94

aquell front no hi passà res, o molt poca cosa, a part a Terol.(.. ,,) Més tard, pel juny, es produí el desastrós atac contra Osca, en el qual, en un sol dia van morir milers d'homes,....(....) Quan a primers del 1937, fou creat l'Exercit Popular, que era un exercit "apolític" organitzat segons el patró més o menys ordinari, , les milícies de partit hi van ser teòricament incorporades. Però durant molt de temps els únics canvis que s'hi produïren van ser-ho sobre el paper; les tropes del nou Exercit Popular no van arribar a l'Aragó, en nombre considerable, fins el mes de juny, i fins aquesta data el sistema de milícies continuà imperant. El punt essencial d'aquest sistema era la igualtat social entre els oficials i els homes, Tothom, des dels generals fins als soldats rasos, cobrava la mateixa paga, menjava el mateix ranxo, portava la mateixa roba i fraternitzava en termes de completa igualtat.(...) La disciplina "revolucionària" es basa en la consciència política, en la comprensió de per què cal obeir les ordres; això demana temps, per a implantar-ho, però també demana temps la transformació d'un home en un autòmat, a còpia d'instrucció en el pati d'una caserna. Els periodistes que feien mofa dels sistema de les milícies solien oblidar que les milícies havien hagut de sostenir el front mentre l'Exercit Popular s'entrenava a la rereguarda. I parla clarament a favor de la disciplina "revolucionària" el fet que les milícies resistissin perfectament. Perquè fins al juny del 1937 no comptaven amb cap altra força que la lleïtat de classe.(...) Era una vida ben extraordinària la que feiem allà; una manera extraordinària de fer la guerra, si d'allò se'n podia dir guerra. Tota la milícia en pes protestava contra la inacció i clamava constantment per saber per què no ens permetien atacar.(...) En realitat, la immobilitat del front d'Aragó obeïa a unes causes polítiques de les quals jo no sabia res, en aquell temps; però les dificultats purament militars - a part la manca de reserves d'homes - eren òbvies per a tothom." I si eran ~~adients~~ els paràgrafs abans assenyalats, mal-

grat sigui un xic llarg, és adient també -cosa que estimo el pot fer llavors curt- reproduir els següents:(...) Per a aquell sector del front, el conjunt de l'artilleria consistia en quatre morters de trinxera amb quinze projectils per a cada canó. Naturalment, eren massa preciosos per a poder-los disparar, i els morters restaven emmagatzemats a Alcubierre. De metralladores, n'hi havia una mitjana d'una per cada cinquanta homes; eren armes antiquades però prou exactes per a disparar a distàncies de tres o quatrecent metres. Per a distàncies superiors, només teníem els fusells, i la majoria eren pura ferralla.(...) No teníem ni cascos metàl·lics, ni baionetes, i amb prou feines revòlvers o pistoles; de bombes de mà, ens tocava una a cada cinc o deu homes. La bomba utilitzada en aquella època era un objecte terrible conegut amb el nom de " bomba FAI perquè havia estat fabricada pels anarquistes els primers dies de la guerra.(...) D'aquelles bombes en deiem que eren imparcials: mataven l'home al qual eren llançades i l'home que les llançava. Fins a les darreries de març no vaig veure cap bomba de mà digna de ser llançada".⁽¹⁾

Aquest era el panorama en el que es trobaven els garriguencs del front d'Aragó, o en tot cas el que més s'assemblava -el periòdic UNIO n'és document que ho prova- a la situació que vivien aquells mesos de 1937.

Sens dubte, però, destacaven i destquen per la freqüència de la publicació en el periòdic, els articles referents a la concien- ciació de les persones garriguencs de rera guarda, i a la neces- sitat de la unitat política.

Respecte al primer punt, destaca en el nombre 4 de 10 d'abril, un escrit signat per " Un joven Libertario". El contingut de l'ar- ticle, que era escrit sota el títol de " Juventudes Libertarias de La Garriga, correspon a la més pura doctrina anarquista. Els dos primers paràgrafs són importantíssims per a destacar. Deien així:

(1) ORWELL, George : HOMENAJE A CATALUNYA. Ed. ARIEL. ESPANOLAS DE SOBREGAT. 1969. Págs. 40, 43, 45, 48, 49, 50

"A la juventud y a todas las personas que quieran ser dignos de los momentos que vivimos, es hora de que terminen esos llenos de cafés que son los antros de la corrupción del ser humano, que arrastrado por el vicio, no les deja ver ni pensar y que les ofusca el cerebro desgastando lo más precioso de su vida que es la salud y la moral./ Sería hora también que la juventud terminara en estos momentos con los bailes que estan fundados por una atracción sexual, no son más que una incultura sembrada por la caduca Sociedad podrida del vicio y de la prostitución. También a vosotras compañeras en estos difíciles momentos que nos estamos jugando la libertad de siglos y siglos, teneis que reflexionar, no son estos los momentos de pensar en la diversión, vuestro puesto está en los talleres a trabajar para el frente ya que los hombres, tendremos que marcharnos todos a los frentes de batalla, vosotras tenéis que aprender a suplir a todos los hombres, para que no quede paralizado el trabajo que es base para ganar la guerra." Els demás paràgrafs no em semblen menys importants quan s'hi deia:"(...)Cuatro palabras finales para las mujeres, las que queráis ser libres, teneis que dar aliento a vuestros hijos y compañeros, a vuestros maridos y parientes para que no tengan miedo para empuñar las armas y presentar a las hordas fascistas, pues si así no lo hacéis, vuestros seres más queridos serán explotados, escarnecidos y dejados por las hordas reaccionarias os obligarán a procrear en masa y una vez tengáis vuestros hijos grandes, cuando podrían haceros llevar vadera vuestra penosa vida, entonces se los llevarán a matarse entre hermanos en guerras fratricidas en las que no más se dilucidan los intereses de cuatro desaprensivos./ Compañeras, es preciso que vosotras forméis una organización juvenil y exigir a los organismos responsables, sean cerrados todos los cines, bailes, cafés y antros de vicio y prostitución, lugares donde se gastan artículos de primera necesidad tales como azúcar, café y otros productos que han de ser importados del extranjero, pagados en divisas que e

estas divisas podrian ser empleadas en material de guerra para poder terminar lo más rápido posible con la bestia fascista".⁽¹⁾

Abans s'asenyalava com hi traspuava a l'escrit la doctrina anarquista, i que en aquest cas podem cenyir-la a la moral àcrata, de forma ben palesa en els paràgrafs anteriors. La lectura d'aquest article i d'altres semblants, recorden les posicions de Federica Montseny⁽²⁾ respecte la maternitat i els fills, punts en alguns aspectes no plenament compartits, però, per "Mujeres Libres"⁽³⁾. Sembla que, les opinions de Montseny rellisquen per bé que lleugerament en alguns textos. Aquest mateixa reflexió la feia mentre llegia i rellegia alguns articles del periòdic, i plaenent al cap de poc temps, comprovava com "La Revista Blanca" havia estat introduïda al Ajuntament, car a l'acta de la sessió del dia 27 de maig⁽⁴⁾ s'acordava el pagament de 103,15 cts. per la compra que s'havia fet de números de l'esmentada revista. Evidenent, podia haver estat consultada en el temps que previ a la redacció dels articles hagués estat a la disposició de la gent garriguenca.

En realitat, el replantejament de la funció social de la dona i la preocupació pel seu millorament prenen posició des del primer nombre del periòdic. En un escrit d'Adelaida Figueras titulat "Un dit a les dones, tot per la guerra"⁽⁵⁾, s'anunciava que s'havia creat un Grup Femení Antifeixista a la Garriga, quan es vivien un dels moments més interessants de la història del poble, quan Catalunya tenia a les seves mas tot l'esdevenidor d'Espanya. Més tard, Dolores Soriano en un altre article titulat "A las mujeres de la Garriga"⁽⁶⁾ deia entre altres coses: "(...) ¿ como suplir la falta de los hombres? (...) trabajando en lugar de los hombres, aprendiendo a cultivar las tierras, instruyèndonos para poder desempeñar los cargos de los sindicatos y ayuntamientos, en fin, todos los cargos y puestos que tiene hoy los hombres para que todo vaya adelante y

(1) Número 4, juny 2. de abril.
(2) Es interessant al respecte, consultar principalment, "La Revista Blanca", on Federica Montseny tracta extensivament el problema femení. "La Revista Blanca" es va publicar quinzenalment de juny de 1923 a juliol de 1936. L'any 1951, en un opuscle que portava per títol "El problema de los sexos" (Ed. Univers, Toulouse) s'hi havia una versió rectificada dels seus articles, que donen una visió definitiva del seu pensament sobre aquest qüestió.
(3) Es pot consultar amb l'obra de Mary NASH: "MUJERES LIBRES" Tusquets Editor. Barcelona 1975.
(4) Acta de l'acta de l'Ajuntament. Sessió d'avant als fells 42 des a 43.
(5) Número 1, dia 2. de maig.
(6) " 3. " 2. 15 de maig.

que cuando vuelvan ellos de la guerra, puedan decir que las mujeres de La Garriga han trabajado para ganarla y hacer la revolución!

A l'acabament de l'article es perd ~~el~~ clímax oratori, però és ben natural i ~~directe~~: cal no perdre el temps anant a l'Estació, per a que els convalescents del Balneari els diguessin "piropos".

Si el títol del periòdics ja de per si força explícit amb l'objectiu a assolir, els escrits com és normal desenvolupen abastament aquest ~~propòsit~~: són moltíssimes les invocacions a la unitat d'acció entre els joves socialistes, republicans, comunistes i llibertaris. Crítiques contra els qui s'autoacreditaven posseïdors de la patent de revolucionaris i que bandejaven a altres lluitadors antifeixistes." Cal que les joventuts revolucionàries del camp, del taller, de la fàbrica ~~deia uns dels~~ articles del periòdic s'uneixin fortament, encara que per fer aquesta unió s'hagin de bandejar tots aquells elements que vulguin rompre ~~els~~ lligams de fraternitat, que han d'unir-nos per a fer més difícil la victòria final⁽¹⁾. " Que ~~sino~~ ells ~~escribia un altre articulista~~ estant esperant de temps amb paciència franciscana (no és res d'extrany en ells) que aquestes dues grans sindicals com són la UGT i la CNT, s'esmicolin elles entre elles"⁽²⁾ " Unió i Unitat". " Los Sindicatos, alma de la viétoria". " Hoy más que nunca, unidad Sindical" Títols i continguts es barreijen insistenment. Propaganda ideològica, certament. Necessitat d'unió i de ~~relaçament~~ ^{públic/} de les fites revolucionàries, també. La Garriga a nivell Sindical i de política de partits vivia moments d'intensitat.

Interessa remarcar alguns articles sobre aquesta qüestió. Un d'ells amb propostes molt determinades apuntava el següent: " Perquè costa tant de comprendre que aquesta unitat és d'una imperiosa necessitat? (...) Senzillament més que per res, per el gran nombre d'emboscats que parapetats darrera d'un carnet, s'han infiltrat dintre les organitzacions, i des de allí (varies mostres hi han a La Garriga d'això) actuen intensament per encendre la xispa neces-

(1) Núm. 4. Pàgina 4. de l'any 11.

(2) " 5. " 4. 17 d'abril.

sària per a l'incendi que tan ansiosament espera el feixisme nacional i estranger. (...) S'ha d'iniciar també, la depuració dels quadres d'afiliats. LA dificultat més greu és l'ésser la sindicació obligatòria. Però es pot alleugir, retirant els carnets de aquells elements que no estiguin completament identificats amb la causa del poble, donant-los-hi una autorització renovable a plaços fixats, i així no podrien utilitzar el carnet que de dret no els pertaneix. Segons tinc entès hi ha una Comissió d'enllaç entre els dos sindicats locals. Per què no posen mans a l'obra? Serà el pas més decisiu envers l'unió perfecta i lleial, que ens es tan necessària. I a l'ensem per què no és forma també aquesta comissió entre la ERC la FAI i el PSU locals?⁽¹⁾

També es reproduïen alguns escrits d'altres publicacions: "Frete Libertario", "Tierra y Libertad" i "Acràcia". Per medi d'una d'elles - "Acràcia" de Lleida" s'insistia en comportaments concrets per assolir la unitat: Assembles conjuntes UGT-CNT, donaria la veritable unitat obrera, control absolut de la producció i del consum per CNT-UGT; a les fàbriques, tallers i camps, una veu d'unió UGT-CNT.⁽²⁾

Tanmateix, però, és molt simptomàtic dels sucesos ocorreguts pocs dies abans, els continguts d'alguns escrits, que hi ha al periòdic del dia 15 de maig. Ben poque cosa hi ha sobre ells, però el necessari per tornar a insistir que, d'acord amb la seva importància, el pacte del silenci si més no de passar-hi a correu cuita desesiara hi és ben palès.

Ben poques coses, pero cal transcriure-les. La secció " Bombes de mà..." en escriure que " un dia de la setmana passada el més fort del moviment..."⁽³⁾ tingué lloc un fet -humoristic i segurament inventat- pel qual hom palesava la poca participació d'alguns militants garriguencs a Barcelona, alhora que es preocupaven més

(1) número 1. pàg. 1. Signat per A.B. 27 de maig.

(2) " 9. pàgs 2 i 3 22 de maig.

(3) " 8 pàg 3. 22 de maig.

per fer cua a la Garriga, per tal d'arquirir tabac. No obstant, la crítica contra els partits i els polítics era ben directa i per tant els anarquistes garriguencs havien pres bona mida del què havia passat, i del què no volien que tornès a ocòrrer. Sota el títol de " Despertemos compañeros"⁽¹⁾ hi apareixien textos com aquests: " Despertemos compañeros !despertemos! que vamos matcha atrás.(...) trabajadores ¿no veis la mentira de los políticos? (...) trabajadores de la UGT-CNT-JJLL aún hay improductores; no seamos insensatos, démonos las manos y mandemos ya a paseo a estos vividores charlatanes que con sus tácticas nos hacen reñir, enfrontarnos trabajadores con trabajadores (...) con las pistolas.¿ Es posible compañeros que trabajadores que sean tan torpes, tan ciegos de creer a estos charlatanes que nunca han trabajado y coger las pistolas para asesinar a otros compañeros?".

Més dur i inclús és l'article titulat: " A todos los compañeros de La Garriga"⁽²⁾ quan diu en el seu tercer paràgraf: " Camaradas: daos cuenta que los políticos logran hacernos matar obreros contra obreros y ellos si no es un accidente, una huida cobarde o una traición, viven de la sangre proletaria". L'atac és frontal. Sense filigranes estilístiques.

Ara bé, era l'article que portava per nom " Lo que pretende el Gobierno"⁽³⁾ el que d'una manera directa i abrevada s'acarava contra el Govern de la República arrel dels fets de maig. És l'escrit que manifesta més entenedorament l'enuig dels àcrates garriguencs pels incidents passats. Deia en alguns paràgrafs: " Llegó esta fecha 6 de Mayo el Gobierno de Valencia aprovechó los momentos de la contrarrevolución, quizás iniciada por el mismo, y que no se esperaba diera los resultados que la clase obrera llegó a obtener, más al verse que llevaban las de perder, no les faltaron Guardias de Asalto y Guardias Civiles para sitiar a Barcelona, con pertrechos de guerra modernísimos, mientras que en los frentes de bata-

(1) Homeno 7. Puz 2. Signat per un dibentat de Sigles S C B. 15 de maig.
 (2) " " " 3. " " Obduleto Garcia. 15 de maig.
 (3) " " 9. " 4. " " J. S. 12 de maig.

lla, tenemos muchísimos compañeros que por falta de armas tendrán que abandonar las trincheras; también llegaron con muchísimos camiones por si era necesario el traslado de fuerzas, está visto que la gasolina no escasea tanto como parece..." I per si la crítica contra el Govern no era prou penetrant, de nou arrodolava: " En algunas esquinas de las calles de Barcelona han colocado los bandos en los cuales indican el desarme total del proletariado, nosotros debemos aceptar este bando siempre que se cumpla rigurosamente y en primer lugar, que sean las fuerzas armadas del Gobierno las que entreguen el armamento o bien que se integren a los frentes de batalla, de ser de otra forma no debemos aceptarle./La fuerza la tiene el pueblo mientras no entregue las armas."

Recordem que l'article portava la mateixa data -22 de maig- que la del document que detallava les armes lliurades per la CNT i JJLL, i era signat tan sols set dies abans de la desaparició d'UNIO. Va ser aquest article el que li va provocar l'oclusió? Sembla que l'hipòtesi més avinent cal afirmar-la - sense voler dir que l'article no hi contribuís- en el conjunt d'eventualitats que en aquella època/s'esdevingueren d'una manera més forta que mesos enrera, i que els anarquistes sofriren provinents de moltes direccions. No un article, sinó un cúmulo de circumstàncies contra/ l'instrument ideològic que en general era UNIO, devien ser la causa de la seva brusca extinció, sense que l'opposició dels anarquistes hi pogués fer res més que assistir a l'acte d'acabar el mes de maig, amb l'acabament també de la publicació.

La vida diària garriguenca, a través dels escrits d'UNIO.

A part dels escrits que abans s'han comentat, interessa analitzar-ne'n uns altres, els quals ens apropen a la vida garriguenca de l'època, i ens fan conèixer d'una manera més habitual com en general la població vivia durant els mesos de març, abril, i maig de 1937.

Pertanyen a un segon grup -classificació que evidentment és discrecional i només a efectes de l'estudi del periòdic- que no porten una càrrega ideològica tan tenaç. De totes maneres, però, són

tant o més importants que els altres, car hi traspuen els costums, les necessitats, les afliccions, els esbarjos dels garriguencs que vivien una primavera -UNIÓ apareix gairebé al seu llindar- ben diferente a altres. Extracte d'algun d'ells, ja han anat apareixen en comentaris anteriors, fins i tot a quon hem començat a ocupar-nos específicament d'UNIÓ. Cal, però, fer-ne una ampliació encara que succinta.

Hi ha varis escrits que fan referència a la lluita que sostenia Madrid. " Avions, canons, metralladores i tot el més modern material bèl.lic d'Alemanya i d'Itàlia, són incapaços de rompre les fortes muralles de carn humana que amb el pit del tot descobert formen els braus defensors de la ciutat madrilenya". Això s'escriu en un dels articles,⁽¹⁾ a l'igual que el títol d'un altre era prou explicit sobre el que creien era aquella Vila: " Madrid es invencible".⁽²⁾

I per Madrid s'havien recollit i es recollirien avituallaments i diners per a paliar les seves necessitats. A les darreries del mes de març hom va fer una col.lecta que portava per nom Setmana pro-Madrid i foren recollides en total 2.125,- pts entre la gent del poble; 350,- pts de ferits i anfermeres del Balneari; 26,20 pts. de la Residència Infantil Ascaso, i diferents quantitats de menjar aportats pels garriguencs. En uns moments d'escassetat, era tan o més important la recollida de menjar que la recapata monetària, i la resposta donada a la crida d'ajuda, palesava abstament la fraternitat d'alguns, en el dissort que practicament tots vivien com a fruit de la guerra que a avanguardia o reraguarda patien.

La recollida de diners no era pas un fet aïllat a la Garriga, car en el darrer número d'UNIÓ apareixia una relació de donatius fets pels treballadors de " Hilatures Oris, S.A." des del 20 d'agost ^{de 1936/} fins el 6 de maig de 1937. En la nota enviada al periòdic

(1) Mmacth. pag. 3. Final per setp. Codina. 26 d'abril.
 (2) Mmacth. pag. 1. Final per A. BARRA. 27 de març. Es interessant llegir d'Ernest Hemingway, el llibre: " CUENTOS DE GUERRA " El Brucguen, S.A. Barcelona, 1980. Són quatre narracions curtes ambientades durant la guerra; a Madrid. Vol la guerra, a efectes de comilitat un cop de Madrid, subtil i aèriat per la guerra, i on es lèu s'ón uns humans que la visió que s'ón des d'UNIÓ.

pel Comitè de Control de l'Empresa, es detallaven els lliuraments fets a l'Ex-Comitè, per destinar-los a les Milícies Antifeixistes i Hospitals de Sang; al Consell Municipal per Assistència Social; a la Conselleria de Defensa de la Generalitat, per als Milicians també; a Ràdio Barcelona, per a Hospitals de Sang; i al Comitè d'Ajut d'Euskadi. El total pujava 5.110,90 pts, producte de la subscripció voluntària que setmanalment havien fet els treballadors d'aquella fàbrica.⁽¹⁾

Sens dubte, però, la recollida pro-Madrid, havia tingut més ressó, a l'encop que havia estat motiu de sancions fins i tot, car en alguns casos el Consell Municipal havia multat a garriguencs que provadament solvents, no havien contribuït a l'ajuda que se'ls demanava.

Va contribuir al ressó de la col·lecta que, al Teatre existent al Patronat, es fes l'obra " Morena Clara" interpretada per un grup de convalescents i refugiats de Madrid". El diumenge 4 d'abril, en el Teatre Social - així ho anunciava el periòdic del dia ~~abans~~⁽¹⁾, a les 4 de la tarda havia de tenir lloc un grandios i extraordinari festival líric-teatral, representant-se l'obra d'ambient gitano " Morena Clara". De veritable aconeteixement i èxit qualificava el dia 10 d'abril, UNIO, en un dels seus escrits, l'obra realitzada. Havien destacat en els papers, els que havien fet de Trinidad, Regalito, el Fiscal, de Mercedes i D. Elias. Hi hagueren recitals de poesia en mig dels actes, i al final de l'obra era una ballarina, Lolita Aguilar qui va interpretar tres dances de la seva creació, amb molt d'èxit també deia la crònica. La Comissió donava en aquell número de periòdic, una nota dels beneficis del festival pro-Madrid: 1.170,- pts. i diverses quantitats d'aliments aportants per les Escoles Nacionals: arroj, galetes, xocolata, puré, llaunes de conserves, llet condensada... . Tot era enviat urgentment a Madrid.

I era lògic que fos un aconeteixement el Teatre, com ho era en temps de guerra, el cinèma que es feia a la Garriga.

(1) *Revista* p. 1. 5 d'abril.

(2) *De tant en tant* ~~havia~~^{havia} ~~fet~~^{havia} ~~un~~^{havia} ~~donatiu~~^{havia} ~~voluntari~~^{havia} de 500. B. per a reunir l'afin ~~foras~~^{foras} ~~existent~~^{existent} a la fàbrica.

Per una notícia dels Espectacles Municipalitzats, sabem que els dies 27 i 28 de març es feren tres sessions de la pel·licula de Charlie Chaplin, "Tiempos Modernos"; la comèdia "Melodias del corazón" i els dibuixos en color "Gente Menuda". A peu de la notícia hi havia els horaris. Dissabte dia 27; Tarda a les 5 (la sessió acostumada per els refugiats). Nit a les 9. Pel diumenge dia 28; tarda 2/4 de 5 (sessió única). Nit a les 9 en punt.

No deixa d'ésser interessant extreure del periòdic, varies de les pel·licules que a part de les que s'han citat es varen passar aquells mesos a la Garriga. I amb èxit de public, està clar. Ho prova endemés que a la sessió d'l d'abril el Consell Municipal havia tractat sobre la procedència d'obrir les taquilles dels cinemes una ^{hora} abans de començar les pel·licules. La raó estava en que es formaven grans cues moltes vegades, donant lloc a diferents problemes que calia arrenjar d'immediat.

Fem el resum d'alguns films que es passaren: "Alas sobre el Chaco"; "El Paile del Sawoy"; "Bosambo" (amb Paul Robeson i Leblie Banks); "La ciudad sin Ley" (amb E.G. Robinson i Miriam Hopkins); "Aquí viene la Armada"; "El payaso del circo"; "La alegre mentira"; "El secreto de Charlie Chan"; "Capturados"; "Los caballeros nacen"; i varies d'altres de dibuixos que es feien de replè en aquelles sessions replenes també soldats i civils. Per cert que els milicians acostumaven a entrar a les sessions quan ja havien començat - a les fosques per tant - i en sortien també quan la penombra no hi deixava veure-hi massa clar, a l'igual que quan la cinta de la pel·licula es trencava i els llums de la sala s'encenien, procuraven no ser massa vistos. Tot plegat, demostrava que la picardia del milicià era tan antiga com el fet d'estar allistat i fer-se fonadís en hores que havia d'ésser de retreta o en altres llocs que no fos el cinèma, i que patien d'ésser descoberts per un altre milicià de superior graduació.

no oblidés els
objectius revolucionaris
fets a partir del juliol
1936.

En un clar intent que la gent garriguenca tingués accés a nous continguts culturals, durant aquells mesos es feren també diverses conferències i Mitings. UNIO més també document destacat de la seva celebració: Lluís G. Balasch Cuyàs de l'Escola d'Estudis Socials de la Generalitat i de l'Institut de Ciències Econòmiques, parlà el mes d'abril l'Evolució Econòmica de la Humanitat. També en el mes d'abril, el PSU i la UGT va fer en el "Circol de Recreu", un Miting on exposaren el Pla de la Victòria i prengueren part Manuela Martí, Vidal Rossell i Pere Ardiaca. El Primer de Maig, eren la CNT i les JJLL, qui a la Casa del Poble en van fer un, amb la projecció " de la revista del front d'Aragó: La Toma de Sieta-mo." (1). Parlaren, un pel Comitè Regional, un pel Comarcal i Lluís Vila pel local. Va ser presidit per J. Masmiquel.

Una Nota del Consell Municipal apareguda en el darrer número d'UNIO, donava el retoc final a la part de promoció cultural. Deia així la nota:

"Aquest Consell fa avinent a tots els ciutadans, que s'ha inaugurat l'INSTITUT DE CIENCIES ECONÒMIQUES DE CATALUNYA al Vallès Oriental (Granollers). / El primer Curs que durarà dos mesos, començarà desde la pròxima setmanda de 9 a 10 de la nit amb la forma següent: / Dimarts ... Economia Política. / Dimecres.. Història del Comerç. / Dijous .. Història del Comerç. / Divendres.. Geografia Econòmica. / Els socis que vulguin esser-ne, pagaran una quota mensual de 1,75 pts. els quals tindran dret gratuïtament als butlletins complerts. / La matrícula da cada alumne es 5 pts el curs complert. / El Conselle Municipal, donat-se compte de l'importància que representa per el poble, fa avinent a tots els ciutadans que vulguin assistir-hi, que posa a la disposició d'ells (gratuïtament) un cotxe per transportar-los mentres duri dit curs. / Tots els ciutadans que es vulguin inscriures poden passar per la Secretaria de l'AJUNTAMENT. - (1)

En el penultim nombre d'UNIO s'hi troba però, la divisió de dos

(1) número 10. Puj. 3 24 de Maig.

100

situacions d'un mateix moment històric: S'anunciava que el diumenge dia 23 de maig, tindria lloc a la Casa del Poble, tarda a les 6, nit a dos quarts de 10 " Lluits Balls" explicitant que serien a benefici d'Assistència Social i " a honor dels milicians que marxaran al front i dels que ja hi lluiten que es troven en aquesta localitat!"⁽¹⁾ La guerra no podia ser oblidada ni en el moments d'esbarjo, perquè la guerra es vivia cada dia, i UNIO n'era testimoni puntual d'aquest fet fins i tot en els seus anuncis. Com ho va ser ^{en moltíssimes coses/} durant aquells mesos de març, abril i maig de 1937 a la Garriga.

Cap a mitjans de 1937: els problemes continuen.

En el mes de juny de 1937 s'iniciava amb notificacions de cesses en els càrrecs de Patrulles de Control, i amb la comunicació a la Conselleria de Proveïments de la Generalitat, de l'establiment de targes de racionament en alguns dels articles bàsics, tal com pel Diari Oficial de la Generalitat s'obligava, explicitant, però, que ja estaven establertes a la Garriga, des del mes de novembre de 1936, degut a l'escassetat d'articles. L'Ajuntament fixava el cens de població de la Garriga a 7 de juny de 1937, en 4362 habitants, incluits ferits i regugiatos de guerra, xifra que era ja la que hom donava -amb lleugeres variants- a les darreries de l'any 1936. En realitat a mitjans de 1937 el nombre d'habitants era més alta que la xifra abans donada. La prova està, en què a l'acta de la sessió de l'Ajuntament del dia 27 de juny, hi consta que hi ha a la Garriga, 200 refugiats, ^{gairebé/} 500 ferits de guerra, a l'Hospital Militar i 2 colònies d'infants. Per tant, la població llavors devia arribar possiblement als voltants dels 5.000 habitants.

Fotser era aquesta una de les causes que obligaven a l'Ajuntament a vetllar pels treballs que s'anaven fent a la Piscina Municipal creada, i a fixar preus d'entrada per a banyar-s'hi. La calor que s'apropava i la població en augment, devien provocar que hom

(1) número 4. Pàg. 3, 22 de maig 1937.

prestés atenció a l'esbarjo tan necessari en moments ben angui-
xós. Les entrades es fixaren per l'Ajuntament⁽¹⁾, en els següents
preus: 0,50 pts per a banyistes fins els 15 anys. 0,75 pts per als
altres. S'acordava també obrir la Piscina només dissabtes i diu-
menges. Es recordava també - i per això calia vetllar la part eco-
nòmica- que omplir-la d'aigua costava de 3 a 4 dies i amb un cost
total de 25,- pts.

Les qüestions, però, referents a l'escola continuaven -i contá-
nuarien- essent una tasca de primer ordre en el municipi garrig-
uenc. Les relacions Consell Municipal -mestres, havien entrat
en crisi des de feia temps, com ja s'havia assenyalat. De nou, ara
a inicis del mes de juny de 1937, es palesava un malestar evident
entre ambdós, quan el Consell Municipal ~~dictava~~ ^{el següent acord:}
" A la manifesta manca d'atenció observada vers aquesta Corporació
al adoptar-se pels Companys mestres l'acord de variar l'horari de
les Escoles imposant un canvi brusca i absolut al règim interior
de la majoria de les llars, obligant a l'ensem als alumnes, per
una part a un sessió excessivament feixuga, mentres que per l'altra
se'ls dona un complet abandó per les tardes, qual acord ha estat
posat en pràctica, inclús a espatlles del Consell Local, agrujant-
se aquest comportament amb l'haver refugit a la invitació de l'Al-
caldia per a tractar i resoldre aquest assumpte amb l'excusa de
què ja el tenen resolt (també a espatlles de l'Ajuntament i del
Consell Local), qual conducta sota cap punt de vista pot consen-
tir-se i menys de ciutadans cultes i per tant concients, si es té
en compte ademés que aquesta Corporació no ha escatimat mai cap
mitjà dels proposats per a col.locar les Escoles a l'altura que
els hi pertoca i a l'ensem per les queixes que molts pares han
presentat, i, tenint en compte les raons exposades aquest Consell
Municipal en sessió celebrada el dia tres del corrent, per unani-
mitat acordà:/ Que els companys mestres restableixin des del pro-
per dia set l'horari que regia anteriorment./ El que us traslla-
do pel vostre coneixement./ La Garriga 4 de juny del 1937./"

(1) Llibre d'Actes de l'Ajuntament. Sessió del dia 3/6/37. Pàg. 45.

Per contra a 22 de juliol, els mestres "nacionals" adreçaven al Conseller de Cultura un escrit que deia: " Habiendo sido comunicado al compañero Inspector de esta zona la decisión adoptada por el Consejo Escolar después de escuchar las sugerencias de los maestros nacionales tenemos la atención de comunicarle: / Que a partir del día de la fecha en todas las escuelas nacionales se establece la CLASE UNICA con una duración de tres horas mientras duren las extinguidas vacaciones escolares, de cuya resolución se ha dado por enterado y conforme la Inspección de 1ª Enseñanza. / Lo que para efectos legales os comunican / LOS MAESTROS NACIONALES." //

I és per això que aquest escrit, les pàgines de l'original fan veure molt bé el moment en què fou escrit. És del 22 de juliol, i fa referència a la guerra que s'havia esclatat. També hi ha mencions a la inspecció provincial de 1ª ensenyança i al Consell Municipal. Això també - aquesta vegada - en la versió original del Conseller de Cultura - en les notes que s'han d'afegir a aquest arxiu!

Que la situació escolar havia variat a la Garriga donçà que havia esclatat la guerra, n'era inclús conscient l'Inspecció Provincial de 1ª ensenyança que demanava al Consell Municipal que li precisés el nombre exacte d'escoles "nacionals" que havien de funcionar definitament, així com els locals de què es disposaven. I és que a partir d'aquelles qüestions estrictament cenyides a relacions entre el Consell Municipal i els mestres, les que feien referència a organització escolar en general, suposaven una dificultat d'abast difícil d'arranjar rapidament. El Consell contestava urgentment, però, a l'escrit de l'Inspecció, i deia que si bé en el mes de desembre s'havia demanat la creació de 9 escoles "nacionals", ultra les 4 existents n'eren 4 ara únicament les sol·licitades, car entre altres coses no havia local aduats, ni material suficient per a la seva instal·lació. D'això se'n pot deduir, que no era pel falta d'alumnat que no es volien augmentar les instal·lacions, sinó per altres raons com les assenyalades.

Es però, a mitjans de juny, quan trobem una disposició que palesa com els diversos esdeveniments que tenien lloc a la població, feien avinent al Consell Municipal la necessitat d'un reforç del servei d'Ordre Públic. Tres parelles de les Forces d'Ordre Públic havien estat demanades pel Consell, al Delegat General d'Ordre Públic, per evitar alteracions d'ordre. L'ordre evidentment, podia

1) Llibre d'Actes. Sessió del dia 17/6/37. Pàgines 48 i 48 dms.

esgarriss-se per l'acusada manca d'avituallements que cada vegada es feia més greupels garriguencs. Pocs dies després el Delegat esmentat, contestava l'escrit dient que de moment no era possible accedir a la petició. Per l'escrit es deduia que varius Ajuntaments demanaven també reforços, i la única solució que la Delegació d'Ordre Públic donava, era la d'enviar forces d'immediat, quan fossin denunciades anomalies dins la població. No era per tant, l'Ordre Públic, un problema que començava a neguitejar només a les autoritats garriguencs. Era en canvi, una qüestió d'un abastament més general en altres llocs de la reraguarda, la qual havia sofert poques setmanes, greus conflictes a començaments de maig que havien aprofundit diversos problemes latents, dins la gent que portava gairebé un any de guerra.

Com fos que no donà resultat la petició feta, es va emprendre un altre camí. Així es demanava a finals de juny, concretament el dia 29, ja través de la Secretaria de la Presidència, el restabliment del lloc dels Mossos d'Esquadres, en les persones que ja ho havien estat per a ser coneixedores del poble, les raons d'aquesta petició - que es demanava fos resolta breument-, eren les següents segons el Consell Municipal: Evitar les tallades d'arbres que es venien fent, i vigilar al mateix temps els camps on hi havia gran quantitat de fruita destinada a l'exportació. Hi havia, però, una cosa de major importància: el de procurar un major control i vigilància al gran nombre de refugiats de guerra que hi havia a la Garriga, responsables - així ho assegurava el Consell- de la desaparició de la fruita dels camps, fet totalment injustificat - també ho deia el Consell- car no es hi mancava res i eren ben atesos.

Es molt difícil esbrinar la veritat de la darrera causa apuntada, i més des d'una perspectiva ja llunyana. Tot i així, si recordem que li era difícil al Consell saber el nombre exacte de refugiats i transeunts existents a la Garriga, no ens sorprendria que aquesta gran quantitat no estés - no ho podia estar- ben ates-

sa per molt que s'ho vulgués creure el mateix Consell. I no per manca de solidaritat d'aquest envers els refugiats - proves d'atenció a l'igual que els altres garriguencs n'havien donat abastament- sinó perquè el nombre ja més gran d'aquests instal.lats a la Garriga, i la penuria econòmica que tenien, els feien incòrrer en situacions com les que el Consell Municipal explicava. Aquesta és, amb dades a mà i fets ocorreguts, una interpretació benigna envers els nous instal.lats. Altrament no es pot oblidar, que potser si que els autors en gent ^{no} necessitada, ~~no~~ no es disposa d'altres dades aclaratòries, llevat dels que donà el Consell Municipal, ^{però per què - estarien necessitats o no - s'afirmava tan rotundament?} ~~que~~ els refugiats ^{els autors dels fets?} perquè no també gent del poble que en aquells moments passaven gana, ^{quedava ell} els autors dels fets comentats?

*però és a des d'ent
que ja hi havia i no
més un punt de
allau de nou
refugiats i instal.lats
de Catalunya la
pressió,*

Aquesta qüestió provocà una viva pol.lemica en el Consell, car en Freixa protestava durant la sessió del dia 8 de juliol ⁽¹⁾ de què havia aparegut ^{publicament} una nota en la que els pagesos deien que s'advertia al poble (no només al refugiats per tant, i això confronta amb el que abans argumentava) per tal que s'abstingués de pendre fruita als horts " puig del contrari, els pagesos es pendrien la justícia per la seva mà". En Freixa argumentava que aquesta decisió dels pagesos deixava en ridícul al Consell. L'Alcalde per la seva banda argumentava que no en sabia res, però Vila de l'Unió de Rabassaires se'n feia responsable del contingut, així de que no hi hauria cap mesura unilateral dels pagesos. Acordaren al final que si algú era atrapat, seria lliurat al Jutjat o Tribunal Popular, qui era en definitiva el que en justícia havia de decidir sobre el fet.

Aquesta sessió havia estat moguda, ⁽²⁾ car un altre assumpte -entre altres de menys importància com el referent a un local que ocuparien les Joventuts Socialistes d'Unificades de Catalunya- s'havia debatut, i precisament dintre d'una forta pol.lemica. S'havia rebut a l'ajuntament un escrit de més de setenta persones que manifesta-

(1) L'acte d'actes Fols 57 i 57 bis.
(2) d. id. Fols 56 bis i 57.

van al seu descontent amb la Cooperativa ^{Obreira/} existent a la Garriga. Per aquesta raó demanaven l'aprovació del Consell per a constituir-se com a membres d'una de nova, demanant alhora la cessió dels locals oferts als fundadors de l'altra. En Freixa argumentava que calia tornar l'antic local de la Cooperativa al socis fundadors d'aquella i en tot cas cedir altres tres locals - o sia el reste que estaven també municipalitzats con el primer- als nous integrants de la Cooperativa a fundar. Oliveras per la seva banda s'hi oposava vivament preveient el començament de la lluita entre dos bàndols dins de la població. Argumentava que això podia provocar una clara divisió entre la gent de la Garriga. Per la seva banda, Vila defensa la primera proposta, o sia la d'en Freixa, i deia que per que hi hagués unió ja s'havien fet dues o tres assemblees i no havia estat possible arribar a un acord. Es va psar a votació i els que votaren en contra de la creació d'una altre Cooperativa van ser Oliveras, Mas, Viñas i Puig. Per contra van dir si, i guanyaren per vots, Masmiquel, Pulido, Freixa, Vila i la Presidència.

L'agror de la sessió Municipal marxava una mica, pèl fet que CNT manifestava a la mateixa reunió, que deixava el seu local als nois que procedentes d'Euskadi venien a cercar refugi a la Garriga. La Corporació deixava constància del seu agraïement als anarcosindicalistes.

Tornem pero, un xic enrera per no perdre el fil. La Sots-secretaria de la Presidència contestava a 23 de juliol, denegant la sollicitud dels reforços demanants, car argumentava que tots els Mossos eren necessaris a Barcelona. Respecte la vigilància dels boscos, calia adreçar-se al Departament d'Agricultura i que els Guardes Forestals ho vigilessin. L'assumpte no quedava practicamente solucionat i era el mateix municipi carregat de problemes de tots tipus, el que havia de cercar una solució prescindint d'organismes de més alt nivell. L prova la tenim quan a 10 de juliol, el

Servei Forestal de la Generalitat s'adreçava a l'Alcalde i li precisava dues coses: 1.- Que en cas d'ésser cert que en el Bosc de Santa Margarida es feia un aprofitament forestal sense la deguda autorització d'aquell Servei, s'havia d'ordenar la seva immediata paralització. 2.- Que recordava a l'Alcaldia que ja en data de 21 de gener se li havia comunicat que havia de posar en coneixement del Servei Forestal qualsevol aprofitament que no fos realitzar d'acord amb els preceptes vigents.

Ho sigui que l'Ajuntament garriguencs calia que denunciés els fets més aviat i calia que expliqués les decisions més ràpides en afers com aquests. Recordem però, que una de les solucions a l'atur havia vingut donada per destinar obrers a tallar arbres, i possiblement en la qüestió forestal, es resliscava entre allò que calia fer, però alhora si que calia fer-ho a fi d'évitar mals pitjors com a seqüela de l'atur forçós existent. La verificació la trobem quan durant l'estudi dels documents de l'Arxiu, n'apareix un amb data 19 de juliol, i que havia estat enviat al Servei Forestal. En ell es deia que ja s'havia ordenat la suspensió de l'aprofitament del Bosc de Santa Margarida, com també s'havia fet això ens interessa encara més- amb els boscos de la Xambonera, de Car Noguera, justificant que els treball de tallar-los en part, havien estat indispensables per a remeiar l'atur forçós que tan greument afectava a la Garriga.

A cavall de finals de juny i començaments de juliol dues coses a destacar: La primera, quan el dia 30 de juny l'Ajuntament enviava a la Delegació de Transport de Vic - la Garriga estava sota aquesta Delegació d'Osona- una relació de les necessitats de benzina que al mes necessitava la població. Per a un total de 17 cotxes (que pertanyien a la col·lectivitat del Transport, al Consell Municipal, a la Industria Garriguenca del Moble etc.) es requirien 12.780 litres. Els Mercedes-Benz, els Blitz, els Estudebakers, els Chevrolet, els Citroens, Fiats, etc. eren resenyats amb el nom-

de matrícula. No eren aquell, evidentment, els únics cotxes existents a la Garriga. Per exemple, el Consell Municipal havia demanat feia pocs dies - el 22- a l'Exercit de l'Est⁽¹⁾, la devolució del cotxe marca Wauxhall, i des de allà li contestaven que donades les ~~circumstàncies~~ ^{condicions} d'activitat en els fronts de Guerra, particularment en el d'Aragó, ^{de} feien imprescindible en aquells moments, ^{la} ~~la~~ ^{devolució} de qualsevol vehicle.

La segona, amb data 1 de juliol és en base a una notificació a l'Ajuntament per part de la Delegació d'Indústria. Es donava una relació junt a la notificació, d'empreses industrials que no havien complert encara els fulls del cens econòmic de Catalunya. Eren en total, 34, en general persones físiques titulars d'empreses, les que encara no ho havien complert. La dada no és solament important per constatar la rapidesa o la falta de compliment d'alguns aspectes administratius que podien repercutien en la planificació econòmica general, sinó també perquè tenim constància de la quantitat parcial d'indústries existents a mitjans de 1937, tot i reconeixent que algunes d'elles eren de ben poca importància dins del sector secundari.

L'importància d'organitzar de la millor manera possible el sistema de proveïments general a la població catalana, feia que el Conseller de Proveïments de l'Ajuntament de Barcelona, Joan Bertràn Llopart adreçés a començaments de juliol a la Garriga, uns exemplars de les instruccions aprovades per al racionament a Barcelona i tipus emprats a l'efecte. Els tiquets que arribarem eren de sis colors: un de vermell, vàlid per a una ració de carn cada dia, des l'1 al 31 de maig. En el full de davant, en el qual hi havien els dies del mes, hi constava en el marge dret d'avall el següent: " per la igualtat en el consum, atengueu amb disciplina les consignes del racionament". En el dors hi constava: " Aquest full intransferible correspon al Carnet Familiar número... per ... estants, extès a favor de ... que viu a .../Ompleneu amb tinta els puntillats precedents d'acord amb les dades que consten en el vostre

¹⁾ Era el nom que s'usava donant a l'Exercit de Catalunya. El general Sebastián Póras el succeïa el març de 1937, el tinent coronel Víctor Giner. Póras havia estat jutge Instructor en la causa seguida contra la generalitat el 6 d'octubre de 1934. Amb Póras, l'Exercit de l'Est va ser controlat el març pel PCE.

Carnet Familiar, ja que, de no fer-ho, aquest full no seria tingut per vàlid./ Denuncieu a l'Ajuntament, si algú obté carn en quantitat superior a la que li correspon, així com la seva venda sense el lliurament del corresponent tiquet de full municipal del racionament./ SACRIFICANT EL CONSUL I INCREMENTANT LA PRODUCCIÓ US FAREU DIGNES EN LA RERAGUARDA.-

Un altre tipus era d'un color verd fluix, igual en tot a l'altre, només amb la diferència que cada dia podia ser emprat el tiquet per dues racions de carn. A peu del dos hi constava a l'igual que el tipus d'abans: Indústries Gràfiques-C.C. de Cent, 322-Barcelona.-5-37. Només que en aquest hi posava una xifra que sembla devia correspondre a la tirada: 30.000 exemplars.

Un tercer tipus, amb color gris clar, igual que els dos anteriors per vàlid per a tres racions, també arribava des de l'Ajuntament barceloní. La tirada: 60.000 exemplars.

Tres tipus més n'hia havia: un de color rosa, un de gris fort i un altre de verd fort. Eren vàlids per a una, doble i triple ració de carbó vegetal respectivament, i per a les setmanes del 14 al 31 de 1937. A l'anvers hi posava a peu de pàgina: "Impremta Primer de Maig, 75.000, 75.000 i 150.000 respectivament -hom suposa de tirada- i 3-1937. Al dors hi constava: "Correspon al Carnet Familiar nº... per...estadans, extés a favor de ... que viu a .../ Ompleneu amb tinta els puntillats procedents d'acord amb les dades que consten en el vostre Carnet Familiar, ja que, de no fer-ho, aquest full no seria tingut per vàlid./ També caldrà que la carboneria de la qual volgueu ésser clients, en atenció al vostre veïnatge, posi la seva contrasenya al tiquet de la setmana 31./ Per canviar de proveïdor s'haurà de sol·licitar a la Delegació Municipal del Districte d'on es sigui veí, i aquesta, per mitjà del Regociat Municipal d'Estadística, avisarà l'antiga carboneria i la nova. Recomanem fer-ho poc abans d'emprar el darrer tiquet./ L'US D'AQUEST FULL ES INTRANSFERIBLE./ Donada la dificultat de proveïr-nos de carbó vegetal estranger, tot el que ara consumim

Procédix dels arbres del país, en perjudici de la nostra riquesa forestal, no massa ufanosa. Recordeu-vos que la misèria s'ensenyoreix dels pobles faltats de boscos, i per evitar-la deixau ara d'emprar en tot el possible, carbó vegetal. SACRIFICANT EL CONSUM I INCREMENTANT LA PRODUCCIÓ US FAREM DIGNES EN LA RERAGUARDA."

Dades de propietaris i extensió de boscos en el terme de la Garriga.- Qüestions referents a un inventari de finques.-

possiblement té relació amb aquesta qüestió dels boscos i del carbó, la protesta que el Conseller Freixa feia a la sessió del dia 17 de juny (N), contra la Conselleria garriguenca de la Forestal, respecte al negoci de carbó que controlava, i del que se'n beneficiava, sense que el Consistori en sabé res. Fulido s'encarregà d'explicar-ho i l'assumpte va quedar -al menys en principi-sense cap variació que recollí l'acta.

Sembla convingut en aquest moment, proporcionar unes dades que en un full escrit a mà, obren a l'Arxiu Municipal en una carpeta que com a única referència s'hi posà 1937. Aquestes dades eren relatives als propietaris de boscos de la Garriga, i juntament amb els noms s'hi posaren les superfícies, cosa que ens proporciona una visió de conjunt ^{de part de la distribució de la terra, i/} dels tlocs que podien veure's més l'aprofitament de llenya per a fer-ne carbó o tan sols per a utilitzar-la com a combustible. El document diu textualment així:

"Dueños de bosque de este término Municipal.

Casa Oliveras Pepito Sala	400	cuarteras	bosque	encina y pino
" Mas- Vda. Fareras	230	"	"	"
" Palau Eledio Torra	150	"	"	"
" Blancafort José Dachs	300	"	"	"
" Oliveró Rius y Torres	500	"	"	"
" a. Can Torra de la Riba	15	"	"	"
" a. Can Pi de Carol	10	"	"	"
" a. Can Suné	10	"	"	"
" a. Can Morell	15	"	"	"
" a. Can Bernell	5	"	"	"

(N) Llibre d'actes del Consistori Municipal. Fol. 124

Casa a. Can Roquera Vda. Pareras	400	carteras	bosque	encina	y/rimo.
" a. Can Busquets	450	"	"	"	"
" a. Can Joy M ^a Sallés	50	"	"	"	"
" a. Can Nualart	1000	"	"	"	"
" a. Can Tarrés Carlos de Rosselló	800	"	"	"	"
" a. Rosanas José Girbau	10	"	"	"	"
" a. Can Fernández	20	"	"	"	"
" a. Can Ferris José Torra	5	"	"	"	"
" a. Ca R'illa José Balcells	5	"	"	"	"
" Vda. José Pedrals	15	"	"	"	"
" José Fournier	10	"	"	"	"
" Joaquín Boró	5	"	"	"	"

l'home estat tant,
i crestem depende-
ment "avui".

Com a detall curiós, cal destacar que ~~de~~ els llibres, 4, 9, 14, 15, 17, 18, 19 i 21, s'hi feia menció: "Fació", feió F

Escribim abans quelcom sobre un inventari. Efectivament, hi ha un document datat a 1 de juliol, en el que es feia menció a l'inventari a fer de terres cedides per l'Ajuntament de la Garriga per a instal·lar-hi infants refugiats. Deduïm d'això que l'augment de població i el conseqüent increment de necessitats d'avituallament havien d'anar distanciand-se cada vegada més. En un principi l'Ajuntament posava mes de 40 torres a disposició del Ministeri d'Instrucció Pública per allotjar-hi els infants a rebre. Més tard va ser rectificat aquest nombre, i n'oferí 21, de la qual cosa a 12 d'agost següent, el Director Gr. de l'Ensenyaça, des de València on ja s'havia apossentat el Govern Republicà, se'n feia coneixedor de la proposta,

l'home J. Civet i a-
viam expressament
l'Ajuntament per
explorar els detalls
de l'assumpte i con-
sultar l'acta correspon-
dent. De tots
resumim les dades
més importants
a l'annex.

Aquest document té raó d'ésser pel fet que poc temps abans s'havia tractat de la qüestió referent a l'arribada de més refugiats, en aquest cas, concretament infants procedents d'Euzkadi. La Garriga de nou, tornava a ser un lloc preferent en acolliment degut a les seves condicions urbanístiques i climatològiques. Eren moments, però, de necessitats importants que eno es satisfieien fàcilment, per bé que la població poca cosa tenia a dir-hi sobre la propera vinguda d'infants - en general infants- del País Basc.

La qüestió s'havia discutit en la sessió del dia 27 de juny, en base a una proposta feta a l'Ajuntament per l'Ajut Infantil de Reraquar

(1) Llibre d'actes, Full 52 i 51 anys.

Les compensacions eren aquestes: 1. ^{dos Grups /} Que es construïrien a la Garriga, Escolars, de 8 graus cada un, necessaris per a resoldre aquest problema d'increment de població infantil.- 2. ^{que es} proveïen^a directament d'aliments als nois acollits.- 3. ^{que es} utilitzar per al treball domèstic de les Residències, el personal de servei necessari, d'acord amb les Bosses de Treball de la localitat.

L'Ajuntament va acceptar per raons humanitàries i pel fet que les contraprestacions podien paliar les necessitats que conseqüentment vindrien amb l'increment poblacional. Inclús precisava que el nombre d'acollits podria ésser major si s'aconseguia precisar la vertadera posició legal d'alguna de les terres que malgrat estar defensades o emparades pel pavelló d'algunes nacions estrangeres, semblava en realitat que només ho estaven per escapar-se de l'acolliment de refugiats.

Entre queixes per llençaments de troços de cotó o de draps xu-pats de sang que alguns estadants de l'Hospital Militar es compren que devien tirar al carrer, i entremig de diverses qüestions d'ordre cultural, es desenvolupava la vida del Consell Municipal ^{del} les primeres setmanes de juliol. Veiem-ne un parell d'exemples: Per una banda hi havia tres mestres, (Antoni Abellanet, Antònia Vila i Joana Ferrer) que deixaven el seu lloc en el Grup Escolar del CENU " Ferrer i Guardia", situat a la Ronda del Carril, 41. Una plaça quedava coberta per la mestressa Angela Mercado, però les altres, el Consell Municipal pregava al CENU que fossin cobertes rapidament. Un altre el trobem en que - era també comunicat al CENU, aquesta era una bona notícia- es feia el trasllat d'un Grup Escolar a la Ronda del Carril, nombre 2. La finca era molt millor que la que abans s'ocupava compartida a la mateixa Ronda del Carril, nombre 9, amb refugiats, i serviria l'edifici, el jardí i el bosc de la nova finca, per a un bon desenvolupament físic i mental dels nens. Així ho deia el comunicat.

UN NOU TACUSAT GIR POLITIC DINS LA POBLACIÓ GARRIGUENCA.
Nous viaranys municipals. El cesse de Leopoldo Latorre.

En efecte, a mitjans del mes de juliol, Latorre deixava el seu

estat apropiades durant la seva actuació. Certament les coses havien variat, per bé que els problemes, els greus problemes, no deixaven de desaparèixer, ans al contrari, de la població garriguenca. Era ja a finals de julio de 1937.

Dades sobre qüestions d'avituellament.- Activitat i/ Problemes municipals.-

Per mitjà d'un document oficiós que s'utilitzava com a carpeta per a guardar-n'hi d'altres, hom pot comprovar les sortides que d'aliments es feren des de les setmanes 28 a 38, inclusives, del magatzem municipal. Les dades van ser preses a mà, i des de juliol a finals de setembre de 1937, en termes generals, podem constatar el que hi havia i que sortia per a suministre dels garriguencs en aquell magatzem. El valor del document, amb totes les reserves que se li puguin fer, es però, important, i ens apropa una mica més al tema tan problemàtic dels aliments en una població en continu creixement.

Transcrit és així:

Sortides.

Setmana	llenties	seques	sigrons	bacallà	carn	sucre	patx.	cos de setó	hulla	sal	altres	
28		160	22	59	92	24	394	204	12	2	3	3
29	71	145	2	60	99	24	290	204	13	2	3	3
30	175	45		59	99	25	290	204	9	2	3	3
31	146	61		59	99	25	282	204	6	2	3	5
32	47	178		73	102	25	333	216	1	3	10	16
33		214		181	8	27	341	214	1		4	
34		217		203	8	27	338	204			3	
35		215		184	8	27	338	228				
36		215		197	8	28	338	204				
37		50	170	188	19	27	338	214				
38		157	62	78	109	28	165	114				
	443	1654	256	1341	651	287	3441	2240	40	10	15	26

càrrec dins de l'Ajuntament. Cridat a l'Exercit deixava endarrera tot una etapa confosa moltes vegades, dominada especialment per CNT-FAI, o al menys per persones que s'emparaven sota aquest Sindicat, q̄ n'apareixia una de nova que poc a poc des de començaments d'any havia anat arrelant dins de l'esctrura política i sindical garriguenca. El PSU n'era el principal artífex. La població el principal observador, per bé que enfrescada en altres qüestions d'ordre més elemental i necessari pel sosteniment de cada dia, vivia amb un cert allunyament els afers on es feia més lluita ideològica.

Latorre com abans s'assenyalava, era substituït per Jaume Figuerola Ximenez, també de la CNT. A partir d'aquí comencen una sèrie de reunions a l'Ajuntament - devien ser precedides i continuades possiblement pels respectius grups fóra d'ell- per a proceder a l'elecció del nou Alcalde, i del tercer alcalde. Veiem el següent: el dia 16 de juliol, reunits els consellers per a la nova elecció, una vegada es va posar a votació, en Freixa Mir, tingué la majoria de vots, seguit ^{de} Oliveras. Com que no va obtenir la majoria absoluta, va ser necessari que l'endemà es fes una nova reunió, ^{però} ~~va haver majoria absoluta~~ l'endemà dia 17, i igualment va succeir. Per aquesta raó, el dia 19 tornava a haver-hi una altre reunió, on l'assumpete va quedar igual, per la qual cosa d'acord amb les disposiciones legals vigents, Frederic Freix Mir, fou nomenat alcalde, i Oliveras, 2on alcalde en seguir-lo en nombre de vots. Cal però advertir, que en cap sessió el nombre de vots es repartíx igual, cosa que palesa els intringuilis existents entre les diferents forces. ²⁾

Però bé, no acaben aquí ~~els~~ esdeveniments que ens fan prestar atenció al moment. Freixa, encara d'Alcalde interí, es posà en contacte telefònic el dia 17 amb el Delegat General d'Ordre Públic de Barcelona, i l'avisà que al recòrrer les dependències de l'Ajuntament hi havia trobat de 16 a 20 armes entre llargues i curtes, de les que ignorava la procedència i el dipositari. El dia

També el document de la sessió va referir-se a diverses sessions - n'hi ha necessàries tres - davant el desig de finalment prendre l'interim. Després d'això, hi ha un moment.

Fuils de les sessions reunides, 61 a 62 dies.

Durant el mes d'agost, la Garriga en qüestió d'aliments, no va anar millorant en relació al temps d'abans. Més aviat la situació es va anar agreujant. Havia arribat l'hora d'empendre mesures fins i tot més contundents contra aquells que defraudaven amb les provisions alimentàries. Era per aquesta raó que l'Ajuntament havia dictat un Ban a començaments de mes, obligant als pagesos que presentsin en el termini de tres dies, una declaració jurada de les llegums, tubèrculs i cereals de què disposessin. Es prohibia al mateix temps que sortissin cap d'aquests productes fora del poble -l'extensió es feia també extensiva als transportistes en el sentit que no els treguessin de la Garriga- sense el permís del Conseller d'Agricultura/Hivernaments, amb el Vist i Plau de l'Alcalde. El Ban havia estat dictat per tal de tenir cobertes les necessitats de la nodriment de la Garriga, però a l'ensem per posar a disposició de la Conselleria d'Agricultura de la Generalitat les dades estadístiques dels sobrants que poguessin haver-hi. Això darrer, tenint en compte la situació de la Garriga, devia ser una manifestació purament formal de caràcter a la Generalitat on s'hi enviava un escrit poc temps després de la publicació del Ban, i concretament a Governació, pel que se li comunicava que aquell no havia tingut cap efecte. Cap dels requerits per la disposició havia presentat les dades cominades. Era per aquesta raó que l'ajuntament garriguenc, amb data de 13 d'agost comunicava això a Governació, i li deia que tingués abé resoldre les sancions que en justícia creia que havia d'imposar davant d'aquesta manca d'obediència, a les Conselleries de Governació i d'Agricultura garriguenques.

Fins el dia 13 incluit, quatre eren les sessions que l'ajuntament havia tingut i en els que s'havien discutit i aprovat varius acords. Així, el dia 5 d'agost^o, Joan Viñas (ERC) deixava el seu càrrec de Conseller i n'era nomenat pel mateix partit, Joan Galbany Vila.

(1) Invs municipal. Llibre d'Actes. Full 67 Anvers.

La dada anecdòtica també apareixia en aquell moment de penúria general: els ferits de guerra, acollits a l'Hospital Militar de la Garriga, havien adreçat les seves queixes a l'Ajuntament pel fet que els dos estancs existents al poble estaven tancats els diumenges. La resolució fou ràpida: autoritzar els estanquers per a que obrissin els matins dels diumenges. Sens dubte, però, les discussions a l'entorn de l'augment del preu de la llet que l'Unió de Rabassaires havia deixat com a qüestió a discutir sobre la taula de les sessions de l'Ajuntament, eren i serien durant algun temps, el punt més conflictiu que s'havia plantejat. Per una banda eren denunciades les sortides de llet que des de la Garriga devien anar a raure segurament a Barcelona, i que no podien ser controlades. Per altra, l'augment per litre suposava que sobre la disminució de llet a causa de les fugides a altres nuclis de població, s'incrementava als garriguencs una nova càrrega que encara que lleu, s'havia de fer notar en les seves minses economies. En tot això, el Conseller d'Agricultura no apareixia per l'Ajuntament i els informes demanats per a saber quina era la raó que motivava als pagesos a sol·licitar l'augment, quedaven en el més fosc de les argumentacions.

En raó d'això, hom convocava una sessió extraordinària a l'Ajuntament per a discutir aquest tema. Era el dia 13 d'agost⁽¹⁾. Tampoc se'n tregué res en clar. Dues causes van ser les responsables del nou ajornament: Una era perquè només hi havia uns quants rabassaires, car el reste de comissionats havia decidit de tornar a casa -algunes de les de pagès estaven un xic allunyades del centre- en sentir la senyal d'alarma que s'havia donat a la població. És aquesta la primera vegada que tenim coneixement a través d'alguna referència documental, del perill de bombardeig, cosa que per altra banda no va passar ^{en} aquesta ocasió. L'altra, perquè malgrat hi fossin uns quants, no portaven l'escandall entre preu de pinso i llet donada, cosa que impedí d'entrar en el punt a discutir. La solució

(1) *Arxius de la Garriga* - *com a data* - *13 d'agost 1938*

que donaven els pagesos, ~~era~~ ^{va} ~~ser~~ que l'Ajuntament s'informés en altres pobles dels preus de pinso i llet, cosa que palesa la decidida poca voluntat de la pagesia, de donar explicacions clares sobre la qüestió, així com la força ja manifestada de l'Unió de Rabassaires davant un Ajuntament ple, d'abordat ~~amb tota~~ ^(dignitat) de problemes de molts invariats tipus.

Altres debats, però, tingueren lloc a les sessions municipals. D'alguna manera, apareixien amb noves formes antics problemes entre partits i/o entre sindicats. Així per exemple a la sessió de 12 d'agost⁽⁴⁾, el Conseller Municipal exposava la greu situació de la Conselleria de Finances la qual havia estat assignada a la seva Sindical, la CNT, en la darrera restructuració feta a l'Ajuntament. No hi havia ingressos i els dissabtes per tant, no es podia pagar als treballadors. Ultra això, la solució a la situació no s'endevinava, ^(perquè ja no hi) car no es podien posar als garriguencs nous impostos extraordinaris. La situació per tant era delicada i Masmiquel va ser ben clar: de continuar així, ni a ell ni a l'organització de la qual n'era portantveu, interessaria aquella Conselleria. Possiblement CNT pagava ara l'error de l'acceptació, o la manca de força per oposar-se, a l'abjudicació que se li havia fet de la Conselleria de Finances, Conselleria buida de cabals, conflictiva i de segur desprestigi per a l'organització que estava al seu càrrec.

L'alcalde Freixa, en un moment de la discussió, plantejà que la falta de cabals no existiria, d'haver-hi una caixa municipal única. Hi havia un intent d'arranjar la qüestió? Possiblement si, però amb aquesta solució que s'apuntava es feia també florir un altre problema municipal: la Forestal, depenia o no de l'Ajuntament? Si bé per una banda hi havia un interès de què així fos, -aquesta sembla evident que era la voluntat del Conseller Pulido membre de CNT- per altra, l'Ajuntament en ple, no sabia l'estat de comptes de què disposava aquella Secció. Era per això, que s'acordava que Pulido en la propera reunió de l'Ajuntament, aclarís d'una vegada la situació de la Forestal. Malgrat l'acord no es va ^{complir a la propera reunió - i tardaria} ~~complir~~ ^{Sab. 22 - 03} ~~complir~~

(4) 12 d'agost 1934 a les 10 h. P. 10

via que al palès, amb l'intent de control del sindicat anarquista per part d'altres sectors existents a l'Ajuntament. ^{Endeurely qebers hurat,} ~~que~~ havia d'anar molt en compte fins i tot en les seves intervencions, ~~que~~ podien canviar lloc com ara havia ocorregut, a que en comptes de solucionar-li desventures, se li creessin encara més problemes.

Evidentment, la situació específica dels anarquistes garriguencs, reflectia la crisi que a nivell general patien en altres llocs. Així veiem com l'onze d'agost, el Govern Negrí decretava la dissolució del Consell d'Aragó, primer organisme de govern anarquista presidit per Ascaso i que si bé s'havia format sense la complicitat de la direcció de la CNT i contra el criteri entre altres d'Andreu Nin i el PCUM, ^{posteriorment/} havia estat reconegut pel Govern presidit per Largo Caballero a les darreries de desembre de 1936. Ara es dissolia i Lister, ^{comunista,} que comandava la divisió 11, conjuntament amb la 27 -PSUC - i la 30 -ERC- destituïen els consells municipals, alhora que instal·laven un governador general i la dissolució de les col·lectivitats de l'Aragó era un fet poc abans de que tingués lloc la batalla de Belchite. Els comitès executius de la CNT i de la FAI no van sortir pas en defensa del Consell arrabassat i desaparegut. Tampoc ho feren està clar, per les col·lectivitats agràries que desapareixien, i la protesta quedava ^{només/} per les detencions de molts anarquistes. No és estranya per tant, la situació fins i tot de manca d'orientació doctrinària d'alguns anarquistes garriguencs, car malgrat donçà del mes de juliol darrer la FAI havia decidit reorganitzar-se i el moviment anarquista procurava amotllar-se a la nova situació existent, la coherència doctrinal era difícil de saber on es trobava, i més encara possiblement, aplicar-la, en situacions molt concretes com en els casos municipals.

També altres aspectes cal destacar. Així, el Consell Municipal garriguenc, en compliment d'ordres superiors, clausurava la piscina pública que hi havia a la finca coneguda pel nom de Can Fernán-

10/11

El Camp d'aviació situat
 a la finca de Can Ferrer,
 de l'antic terme de
 Sabadell, és un camp
 d'aviació que ha estat
 organitzat per l'Exèrcit
 Republicà. Té una superfície
 d'uns 100.000 m². És
 molt important per a
 la defensa de la ciutat.
 La finca està situada a
 la carretera de Sabadell,
 a uns 200 m de la
 frontera amb la Generalitat.
 És propietat de l'Exèrcit
 Republicà i està gestionat
 per la Comissió d'Organització
 i Aprofitament dels Camps
 d'Aviació de Sabadell.

dez. Veiem-ne les raons que ho havien motivat: a l'Arxiu Municipal amb data de 14 d'agost, s'hi troba la còpia d'un escrit lliurat a la Conselleria de Governació de la Generalitat, pel que es dona coneixament de què el dia abans s'havia presentat a l'Ajuntament el Cap del Camp d'Aviació de Sabadell. Es tractava d'un Tinent d'Aviació que anava acompanyat d'un altre oficial i que digué que venia a pendre possessió del Camp d'Aviació particular existent a la Garriga, a la finca de Can Fernandez. Va requerir la presència de l'Alcalde i es va fer acompanyar per ell a aquella finca. Una vegada allà es quedà una guàrdia permanent de cinc soldats i un Cap d'Aviació. D'aquesta manera a mitjans d'agost un Camp d'Aviació en un principi particular, passava a dependre directament de la jurisdicció militar i al servei exclusiu de l'exèrcit republicà. S'utilitzaria fins l'acabament de la guerra. III

El dia 19 d'agost tenia lloc una altra sessió a l'Ajuntament. Si bé la petició feta pels obrers de la Generalitat que treballaven a la riera, respecte a disposar d'un lloc per a dormir a cobert fins llavors ho feien als marges del riu - era ràpidament acceptada, el problema de l'augment de la llet tornava a par-se en discussió, però tampoc arribava a arrenjar-se. L'acord que llavors es prenien, era el d'adreçar-se als rabassaires, dient-els-hi que només necessin un altre Conseller d'Agricultura, degut que ultra el problema existent sobre l'augment o no del preu de la llet, l'actual Conseller que era el primer qui havia d'orientar sobre l'assumpte, no apareixia per l'Ajuntament.

De nou el Museu del poble era notícia. Calia endagar-lo i l'Ajuntament acordava demanar a Llongueres i a la Generalitat, que les orientacions del primer i els pagaments de les despeses anuals per valor de 6.245,- pts - manteniment de dues persones - fets per la segona, revertissin quan més aviat millor sobre el Museu que semblava estar un xic estancat. En una línia semblant, el Conseller Cliveras i l'Alcalde Freixa després, expressaven el seu interès pel desenvolupament de l'acció cultural dins de les escoles. Així

situat a la finca de "Can Ferrer".
 a la carretera de Sabadell.

Cliveras es feia ressó de la petició de la direcció de l'Escola Nova Unificada, respecte a la creació d'una classe de dibuix, cosa que s'aprovava. Freixa per la seva banda ordenava al Secretari, la lectura de l'apartat 5è. de " Local y Material Escolar" d'una ponència presentada per Floreal Ocaña a la Comarca del Baix Llobregat, la qual feia referència a la música. Resultat d'això, va ser l'acord de cessió d'una gramola a l'Escola Nova Unificada.⁰⁾ Podriem dir que en mig de les trifulques de la guerra, una nota musical apareixia en escena. I és que en realitat la guerra no podia privar que els petits problemes o petits interesos de la vida diria, apareixessin com un element important en un públic a l'espera d'anar superant els temps confosos que es vivien a la Garriga, durant el mes d'agost de 1937.

Estretament lligat amb aquest tema escolar, apareixen al arxiu unes dades relatives al cens escolar, que són d'interès a destacar: els documents són confosos en aquest punt, però de l'estudi dels mateixos se'n poden fer les següents deduccions: 1.- que a finals d'agost, la població infantil escolaritzada, era en nombre de 800.- 2. Que el total de mestres era de 12, que tenien grups de 50 nens, o sigui fins un total de 600, i el reste de 200 no tenien ningú que els atengués. Era per aquesta causa que el conseller de Cultura de l'Ajuntament Garriguenc demanava a finals d'agost a la Conselleria de Cultura de la Generalitat, que s'anomenessin dos mestres més del CENU, per a paliar aquell greu problema. Problema que malgrat el nombre de 2 persones -100 infants/ per classe- ens imaginem que podia ben poc arranjar-se.- 3. Que l'edifici situat a la Ronda del Carril, "Ferrer i Guardia", regentat abans de la guerra per maristes -un dels documents diu equivocadament per Jesuites- havia estat cedit a la Generalitat mesos abans, però sense deixar-ne constància escrita, per la qual cosa, ara se'n deixava. que hi havia 4 seccions, amb possibilitats inicialment per a 200 nenes, xifra que podia augmentar-se.- 5. Que l'Ajuntament es feia càrrec de les despeses de conservació, neteja, aigua i llum,

0) Aquesta gramola va ser regalada pel Sr. Ocaña a l'Escola Nova Unificada, després d'haver estat requisada de la Junta Central de Cultura de la Generalitat de Catalunya, i un cop rebuda d'un document de 15 de setembre, amb les condicions de que el Sr. Ocaña havia de pagar el transport i el manteniment de la gramola.

calefacció i personal subaltern, tal com obligava el decret de 6 de febrer de 1937.

I com ja era habitual, la manca de disponibilitat econòmica de l'Ajuntament tornava a ser notícia a destacar. Aquesta vegada, i a 20 d'agost, l'Ajuntament autoritzava al secretari de la Corporació Perpetu Villanueva, per tal que rebés de la Generalitat la quantitat de 3.000,- ptes. a compte de una major quantia debuda, per a ésser destinada a l'ajut de refugiats. Si en aquest cas l'Ajuntament demanava l'avenç de cabals, per altra banda les mesures socialitzadores que empenia l'obligaven a rebaixar els ingressos en altres aspectes. Ho veiem quan l'endemà deixava constància de la cessió de locals a les Cooperatives existents al poble i dels preus dels lloguers respectius. No es cobraria res pel local del carrer Llerona, cedit a la Cooperativa Popular. Es cobrarien 20,- pts. al mes, pels locals del carrer Calàbria i de la Plaça de la República, i de 60,- pts al mes pel de la Casa del Poble, tots ells cedits a la Cooperativa Obrera. Aquesta era la decissió que hom comunicava a la Federació de Cooperatives de Catalunya.¹⁾

Com ~~si~~ ^{una altra} que de problemes no en faltaven, en trobem ~~la~~ prova quan a 25 d'agost l'Ajuntament s'adreçava a un organisme que portava per nom " S.A. Pedra i Ciments" de Barcelona i li donava compte d'unes vint-i-cinc discussions hagudes ente ell i membre de la Brigada d'aquella entitat que treballaven al poble. Per l'escrit hom dedueix que no havia estat possible lliurar-els-hi queviures fins la tarda del dia bans. Això havia portat a un enfrontament entre els de la Brigada i l'Ajuntament. L'alcalde ~~de~~ ^{del} del què havia succeït comunicava als 2 companys de la S.A. Pedra i Ciments" que no estava disposat a permetre ni una sola vegada més aquell tipus de plant i ja que que per la carestia de subsistències es preveia que situacions com aquelles es podrien repetir de nou deixava ben clarament explicat que acabats els proveïments que els havia proporcionat, no podia l'Ajuntament cuidar-se d'aquesta qüestió.

1) Com a conseqüència d'aquesta situació el dia 7 d'agost. El consell municipal. Llibre d'actes, full 69 d'ors.

La brega per aconseguir diners i destinar-los alhora per a paliar l'atur forçós, es reflectia en els acords de què les quantitats de 18.000,- pts. per una banda, assignades per l'acabament de la xarxa de clavagueres, i per l'altra la de 24.000,- pts que s'esperaven rebre de part de la Delegació del Pirineu Oriental una vegada ^{acabades} aquelles obres, s'esmerçarien en l'arrenjament de carrers. La redistribució de feines ^{af}er -previa possibilitat econòmica de realitzar-ho- per persones que es trovaven en atur forçós, era una de les qüestions primordials en aquells moments. Era també per aquesta raó, i per tal d'evitar que s'agreugés la situació, ^T que els delegats del taller col·lectiu " Asserradora Garriguena " havien demanat que un dels seus companys, J. Mörera, no fos incorporat a files. S'hi argumentava que era l'únic tècnic que en aquell taller hi havia, creador i únic capcitat pel funcionament de la maquinària especial que fabricava uns barrils de gran utilitat per a altres indústries del país. L'alcalde se'n feia ressó d'aquesta sollicitud, car manifestava en la certificació lliurada, que calia ser atesa perquè sinó hauria de tancar la fàbrica agreujant el problema de l'atur existent a la Garriga.

que l'asserradora
estava a la Garriga
per a fer barrils de
diferents tipus
m

I per fi ^{l'augment de preu - per bé que econòmicament perjudicial -} l'aprovació de l'augment de la llet. El dia 12 d'agost devia lloc una reunió a l'Ajuntament en la qual s'aprovava definitivament l'increment que havia portat tan de problema al Consell Municipal. ⁽¹⁾ A partir d'aquell moment es vendria el litre, a 0,80 cts. en les botigues, i a 0,90 si era portada a domicili. La secció de lleters del Sindicat Agrícola, es veia per tant afavorit amb un augment en la venda de 0,10 cts. el litre. La minoria de la CNT s'hi oposà, i l'augment devia ésser, a la llum del què havia anat succeïnt fins aleshores, ben bé un acord de conveniència entre la majoria del Consell Municipal i els pagesos garriguencs, que una vegada més més,,havien demostrat la seva força en no explicitar en cap moment les justificacions de la necessitat de l'augment, i paradoxalment, haver-lo aconseguit més d'hora o més tard.

A en l'acte del dia 17 d'agost, per 7 a 11 veus, s'aprovà l'augment del preu de la llet, adaptant-lo al preu vigent a la
Catalunya

Indagant encara més en l'actitud de la pagesia a la Garriga, a través de la constància documental de l'arxiu municipal, observem la ja constant resistència a les disposicions del Consell Municipal, diferent en composició personal, correlació de forces i actitud al que s'havia enfrontat l'1 de gener de 1937, i per tant, fins i tot més procliu al respecte a la pagesia. Això no obstant, com abans assenyalavem, a la contínua desobediència que manifestava a l'Ajuntament. Era en raó d'això, que un total de dotze pagesos garriguencs, eren sancionats a les darreries del mes d'agost, degut a que no confrontaven les declaracions de collita i existències de blat, amb les partides posteriorment lliurades. A aquests pagegos els hi eren retirades a causa de les sancions, les targetes de racionament de pa. Vol dir per tant que el Consell Municipal ni deixava de cap manera el control d'aliments, i que sancionava ràpidament - al menys en el cas de les partides de cereals, car les fugides de llet sembla que no eren pas sancionades - les infraccions que es produïen. I deiem que el control alimentari no era deixat de banda, pel fet que a les darreries de mes, i per tal d'alliviar la manca d'aliments, el Consell autoritzava a un representant de la Cooperativa Popular per tal que pogués adquirir de la veïna població de Centelles, la quantitat de 1500 quilos de patates per a l'abasteixement dels socis de l'esmentada Cooperativa. Feia un mes tan sols, que una partida de 200 quilos d'oli rebuda per un botiguer garriguencs, Rafael Cliveras, havia estat retinguda a l'Estació garriguenca, i l'Ajuntament s'havia adreçat ràpidament al Delegat Comarcal de Proveïments de Granollers, demanant-li que fos autoritzada a treure-la per tal que pogués ser venuda al poble, tan marcat d'aquesta mercaderia.

Sens dubte però, sorprèn a finals d'agost un succés que palesa alguns dels problemes derivats de l'augment de població i de l'incontrol d'algunes persones que dins el marasme poblacional que sofria la Garriga, s'extralimitaven en les seves actuacions. Així re-

sulta, que a la sessió del dia 27 d'agost, Pulido de CNT, manifestava que atès el contingut de població flotant existent al poble, ~~es donava~~ ^{estava} la màxima autoritat als guardes en el moment de fer reconeixements de documentació i que se'ls obligués a que informessin dels casos dubtosos sobre la personalitat dels registrats. I és que en el fons s'hi ventilava un assumpte darrerament ocorregut, i que evidenciava el que abans assenyalam de incontrol d'algunes persones i d'extralimitació en les seves funcions. El fet havia anat de la següent manera: Dos funcionaris havien fet un registre i com resultat del mateix s'havien quedat amb imatges i útils religiosos. Acte seguit s'havia procedit a una denúncia per part dels afectats i el jutge havia ordenat la detenció dels funcionaris. A instància de part, se'ls acusava de robatori a mà armada. Tot això va portar un cert enrenou en el Consell, i ~~que com a resultat d'un control de persones~~ ^{que com a resultat d'un control de persones} ~~de la seva actuació,~~ ^(A part d'això) ~~en aquest assumpte es considerava que hi havia hagut un excés de zel en la actuació, que l'extralimitació era clara, però que de robatori o d'intent de robatori no n'hi havia existit. Es tractava en tot cas, d'un malentès i més quan les imatges i útils~~ ^(havien) ~~estaven dipositats a la Sala del Jutjat. Era per això que el Consell acordava fer gestions per l'alliberament dels detinguts. En realitat quedava bastant fosc l'afer, al menys a nivell de constància documental de l'arxiu. De totes maneres quedava palès en canvi, el que abans assenyalam, que un dels molts problemes~~ ^(i queda) ~~que el creixement de la població havia aportat a la Garriga, era la pèrdua de control de persones que actuant com a funcionaris o agents de l'autoritat, s'extralimitaven en assumptes que només - com en aquest cas - portaven que problemes en comptes de repulsa contra els registrats, a qui se'ls trobava amb imatges i útils o qualsevol altra cosa religiosa. En aquells moments, els garriguencs~~ ^(i queda) ~~prestaven més atenció a altres problemes i qüestions, que no pas a assumptes relatius a l'escorcoll o registre o requisa, de persones i bens eclesials, i~~ ^(per això, se) ~~quien~~ ^{quien} sabia per experiència, trista ex-

Entre altres coses, portar un nombre

a qui se'ls trobava amb imatges i útils o qualsevol altra cosa religiosa. En aquells moments, els garriguencs prestaven més atenció a altres problemes i qüestions, que no pas a assumptes relatius a l'escorcoll o registre o requisa, de persones i bens eclesials, i ^(per això, se) ~~quien~~ ^{quien} sabia per experiència, trista ex-

mentat aeròdrom. Ultra això, i sempre seguint l'Ajuntament, ordres d'instàncies superiors, cominava a la citada Secció que retirés també totes les eines i material que allà hi tingués.

De bon ppoa cosa va servir l'avís, car des de l'Ajuntament tornava a sortir un ofici pocs dies després adreçat al cap de la Tercera Regió Aèrea emplaçat a Vic, del que es dedueix que malgrat que s'havien cursat les ordres abans esmentades, hi havia gran quantitat d'arbres tallats, i que per tant es pregava que la gent de la Forestal els pogués treure car era útil el seu us pel suministre d'Intendència. Això requeria, i així es comunicava, el treball d'unes tres setmanes. Amb seguretat, molts arbres hi haurien tallats, i ^{perquè} no devia ser massa avinent ~~això~~ per l'amagatall d'un camp d'aviació, per bé que no fos excessivament gran, però sembla que davant dels fets no hi havia cap més remei que accedir al que la Secció precitada demanava.

Es també a inicis del mes de setembre, quan trobem unes dades de població que palesen el fort increment hagut a la Garriga, durant els mesos d'estiu. A 2 de setembre, en un document lliurat per la Conselleria de Proveïments de l'Ajuntament a la Delegació de la Comerça, es donava constància de l'existència a la Garriga, d'una xifra aproximada de 7.270 habitants. Aquesta xifra evidenciava entre altres coses, la necessitat de suministre d'oli que tenia la població, i per aquesta raó se li demanava permís a la Delegació Comarcal per a que els garriguencs poguessin recollir 3635 quilos d'oli de la conselleria de Proveïments de Tortosa. Era ^{per} aquesta causa, que pocs dies després l'alcalde garriguenc enviava un escrit al Conseller de Proveïments de la Generalitat de Catalunya i insistint en que la població havia sofert un augment de població tan considerable donant lloc a que hi hagués gran escassetat de queviures, que hom necessitava una autorització per a que un dels cotxes a disposició de l'Ajuntament, pogués circular per les comarques catalanes a la búsqueda i transport posterior de quantitats d'aliments

fins a màxims de 500 quilos. No cal ni explicar que l'escrit s'ex-
tonia a h'altres aspectes menys importants, però que si un desta-
cava precisament per la seva notorietat: que era urgent per a l'as-
sistència social de la població, poder disposar d'alguns aliments.
 manca per una banda i urgència per altra. No és estrany per tant, que
 que ^{un} cotxe marca Opel tipus Cabriolet, de 14 HP que havia de fer
 el transport, fos ^{de vellut} pensat per a portar ^{aquells} quantitats ^{de} pesants. I ul-
 tra els aliments, a qui constament es refereixen els documents de
 l'Arxiu durant els primers dies de setembre, un escrit enviat a Va-
 lència, al Director Gral. de l'ensenyança sobresurt alhora per la
 seva importància: Per ell, l'Ajuntament comunicava la seva decisió
 de no acollir als nens bascos. Si bé inicialment ho havia acceptat
 ara es veia obligat a desistir pel fet que havien canviat radical-
 ment les circumstàncies a la població, arran dels darrers bombardet-
 jos a Barcelona. En efecte, els atacs a Barcelona havien donat lloc
 a que molts barcelonins propietaris de vivendes a la Garriga, s'ha-
 guessin instal·lat en el poble cercant un ^{més} abrigo ^{segur}, i allà
 d'aquests, eren altres persones forasteres les que per diversos mo-
 tius havien varat a la Garriga. I no s'acaba aquí la llista, car
 segons dades donades per l'Ajuntament, sobre l'increment de pobla-
 ció ja al·ludit per quina causa, havia d'addicionar-hi l'arribada
 feia poc d'un altre grup de refugiats. No és normal per tant que la
 xiffra es disparés ja per damunt de les set mil persones. No s'aca-
 bava aquí, però, les causes que determinaven l'impediment a rebre
 els ^{els} acollits que inicialment s'havien acceptat: per l'al·lotjament
 dels refugiats bascos, s'havia pensat utilitzar un nombre de viven-
 des d'estiueig que ara havien estat intervingudes per diferents con-
 sulats, i privades per tant ^{de la seva disponibilitat, si calia} per ostentar el pavelló ^{En resum} ~~no~~
^{els destruïts} ~~servir~~ pels fins que abans es creien podrien ^{servir}. Era aquesta una
 realitat també de pes, i contra la que el Consell Municipal havia
 manifestat la seva energica protesta, per creure que ^{l'}acolliment
 en aquell moment, era en base ^{tot} això, totalment impossible. ^{En cas}
^{provisionalment} el que l'Ajuntament manifestava amb data

del dia 8 de setembre.

Amb data, però, del dia 10, un nou escrit adreçat aquesta vegada al Conseller de Governació de la Generalitat, ens deixa astorats. Per ell sabem que el mateix dia 8, entre vuit i nou del vespre, arribaven a la Garriga 260 refugiats procedents del Nord d'Espanya. L'escrit invocava la crítica situació de la Garriga, tant en alimentació com en vivendes, en que ja abans es trobava i que aquest acolliment forçós, havia d'agreujar encara més. Calia, però, cercar ràpides solucions a la situació creada. Era per això, que inicialment se'ls havia allotjat en el local del Teatre Social o del Patronat, a l'espera de trobar llocs millors. També abundava l'escrit, en la crítica a les vivendes que ostentaven bandera de protecció de Consulars estrangers, per la qual cosa hom demanava que d'haver-hi algun tractat que amparés la possibilitat d'ocupació davant la situació plantejada, fos comunicat desseguida el permís per a fer-ho instal·lant-hi acte seguit els refugiats. Al final de l'escrit es trobem amb una darrera observació no exenta de dura crítica: es recordava a la Generalitat que ja abans d'arribar els darrers evacuats, la Garriga ja tenia coberta la xifra que segons llei li tocava acollir: el 10 % dels habitants. Realment això havia estat superat ampliament, car des d'inicis del conflicte, la població havia rebut molt més dels 300 i escaig de refugiats que li pertocaven, i endemés d'això no calí oblidar que la Garriga havia augmentat en gairebé un 260 % en poc més de 13 mesos. La sol·licitud de què per tant era preferible que el Comité Central d'Ajut als Refugiats destinés els nou arribats a altres pobles que no havien acollit a cap, semblava perfectament justa i més quan s'argumentava que els esmentats pobles es trobaven en millors condicions d'avituallement. Malgrat totes aquestes argumentacions, els refugiats procedents del Nord, foren mantinguts a la Garriga, i així ho prova un document de l'Ajuntament datat el dia 15 de setembre. El comportament d'ells per altra banda, durant la seva estada a la Garriga, fou sempre correcta i ben diferent a la dels primers refugiats que a la Garriga arribaren al co-

mençar la guerra. La població garriguenca creixia aleshores fins superar els 7.500 habitants de fet. La Curva demogràfica s'havia disparat enormement durant aquell estiu com ja es comentava.

Caldria però, fer un pel marxa enrera abans de seguir, i fixar-nos en les actuacions del Consell Municipal.

En la sessió del dia 2 de setembre, s'havia acordat entre altres coses que es portés aviat un informe sobre la municipalització de les aigües.⁽¹⁾ En la del dia 9, s'acceptava la dimissió de Joaquim Fortuny Bruy, Conseller d'Agricultura, després de la llarga polèmica que hi havia hagut sobre la seva actuació, i era substituït per Josep Pascual Noguera. Una qüestió sobre la venda d'oli era la que sens dubte donava peu a més discussió en aquella sessió. Fulido deia que no sentia com sent un donatiu, s'hagués posat en venda. Com aclariment se li deia per altra banda, que en cas d'haver-se fet un repartiment per a la població, alguns no necessitats n'hagueren tingut a l'igual que d'altres necessitats, i de posar-ho en venda, hom suposava que hauria estat comprat només per aquests darrens. L'acta no deixa massa clar que havia passat en aquesta qüestió, per bé que demostrava com la pugna entre la minoria de la CNT i el reste del Consell era constant i practicament en qualsevol punt que es tractés, especialment en el de l'avituallament.⁽²⁾ Així ja havia succeït en la sessió del dia 2, com ja s'havia indicat, quan s'aprovava un nou augment del preu de venda de la llet, i sobre el que l'al.ludida minoria havia dit que això anava en detriment de les classes treballadores. I així passava de nou en la sessió del dia 30,⁽³⁾ on s'acordava un augment del preu del porc, defensat per una banda pel nou conseller d'Agricultura i en manifesta oposició de la minoria - l'acta utilitza continuament aquesta condició- de la CNT.

Esats ja en l'estudi de les actes, cal fer referència de la sessió del dia 16, que entre altres coses feia constar la dimissió a causa de la seva concentració militar, del membre de la CNT, Jaume Masmiquel Fina, i la seva substitució per Francesc Crusat Mir, desig-

1) Llibre d'Actes de les sessions. Full 79.

2) " " " " 80.

3) " " " " 84.

nat pel mateix Sindicat. I un parell de decisions de caire ben diferent, però que donen també i alhora una mica d'impresió de com transcorria la vida garriguenca: per una banda, es denagava l'autorització que demanava el Cap d'Aviació Coronel Ricart, de treure un joc de silleria de la Finca de Can Fernández, per a repartir-la en dos despatxos; un de Barcelona i un altre de Vic. L'Ajuntament/argumentava que això no es tractava d'un cas de necessitat, ^(i es faran a dispart un altra cosa) ~~per altra~~ ^{en un altre} el nou conseller d'agricultura valia aclarir la venda de tocinos, feta a fora de la Garriga. Després de varies discussions, s'acordava que hi hagués una reunió entre pagesia garriguenca, alcalde i diferents conselleries, representades aquestes per uns delegats designats per Partits i Sindicats. S'acordà però, que ^{el representant/} de Proveliments, fos designat per Sindicats, Cooperatives i la GEPSI, cosa que evidenciava que hi havia una mal confiança en la seva gestió, o be que calia que estés controlada al màxim si més no en la reunió que hom proposava, en un intent sens dubte, de paliar el problema de les provisions tan greu i tan necessari. resoldre per a la Garriga.

L'actitud del Consell Municipal havia canviat. Això era evident. Quedava ben demostrat a través d'un escrit que adreçava al Consol General de la República Francesa, signat amb data de 27 de setembre. Per ell comprovem que el dia 25 hi havia hagut una visita a l'Ajuntament per part d'un Delegat oficial d'aquella República, Marcel Buscaill. El motiu havia estat el voler aclarir l'obertura d'una casa propietat de Juli Fournier. Per l'escrit ens assabantem que l'expressat Buscaill s'havia fet càrrec del que havia succeït mesos abans, i que per tant l'apoderament de la finca -que d'això es tractava- havia estat motivat per les exigències ~~de~~ ^{de}plegables del moment. Davant del comportament del delegat oficial, i que endemés, previ tancament de la casa, Juli Fournier n'havia ofert una altra, el Consell Municipal feia avinent el seu agraïment a l'esmentat Fournier i al Consolat Francès.

Si en ^{el} ~~apunt~~ ^{el desenvolupament de les tensions amb la pagesia, l'agudització dels problemes d'arbitrarietat,} darrer punt, les coses semblaven que s'anaven clarificant, no ho feien pas, ans al contrari car s'anaven empitjorant,

136

les relacions entre Consell i la pagesia. No és que les tensions entre altres sectors no hi fossin - a una carniceria per exemple, se li denegava a 17 de setembre, l'autorització per a tornar obrir l'establiment degut a que estava encara en descobert de la penyora que se li havia imposat- però ^{era/} entre els pagesos amb qui les relacions ~~eren~~ més tibants. No cal ni tornar a insistir en el fet que la situació alimentària a la Garriga era llastimosa. Ultra això, les cues per adquirir pa, ^{i/} les cues que es feien per adquirir carnes de bon matí, donaven a la Garriga una imatge deplorable. Inclús des de l'Ajuntament es constatava, i per això es fixaven normes per a l'ús de les targetes de racionament en la compra-venda de la carn. S'avisava d'aquesta mesura a les quatre carniceries que estaven obertes al públic, amb l'explicació de quin sistema s'havia de seguir: vendre fins al nombre indeterminat de targetes que la mantença de carn ho permetés. L'endemà de la venda, s'havia de continuar fent-la a partir del nombre de targetes ^{en la/} que el dia d'abans s'havia acabat. Les vendes, les cues per tant, s'iniciaven a les set del matí i en conseqüència fins i tot abans.

Fins aquí deiem que les relacions més o menys tibants entre el Consell Municipal i alguns sectors de la població -en aquest cas botiguers- existien. Però no arribaven mai en general al tibament existent amb la pagesia. Així resulta que ^{el Consell./} mentre per una banda i per medi d'un certificat, apoderava al seu portador per adquirir diferents avituallaments - 20 quilos de tomàquets, 2 dotzenes de pebrots, 10 quilos de seva- contra pagament al pagès que ho suministrava, cosa que en principi evidencia la correcta disposició del Consell amb els pagesos- per altra i palesant de nou la barreja de temoritzament i d'advertiment que el tracte amb ells comportava, es veia obligat davant la descuidada actitud del Sindicat Agrícola i Cooperatiu, a lliurar-els-hi una nota amb data de 28 de setembre ~~on~~ en extracte els feia les següents consideracions: 1. que el Consell observava un bon nombre de deficiències en l'actitud del Sindicat

cat Agrícola, respecta a l'ajut que obligatoriament havia de pres-
 tar-li.- 2. Que algunes de les coses que en concret el Consell ha-
 via observat i havien estat denunciades eren: a) Que hi havia molt
 blat amagat i el Sindicat no denunciava els responsables, malgrat
 saber-ho i malgrat que el poble es trobés sense pa.-b) Que havent-hi
 ordres de què no es portés bestiar a la venda fora del poble, el
 Sindicat en feia cas omís i conseqüentment tampoc denunciava als
 infractors.-c) Igualment se sabia que hi havia una bona quantitat
 de patates enconfurnades per alguns llocs, i a pesar de què la gent
 en patia de la seva mancança tampoc els responsables eren denunciats

Per totes aquestes raons -n'hi havien d'altres més petites però
 també importants- el Consell municipal apremiava al Sindicat Agrí-
 cola a que fes lliurament d'una quantitat de blat suficient per a
 fer una tanda de pa, a l'igual que els apremiava per a que lliures-
 sin una quantitat de patates per a poder donar al poble un mínim
 de racionament tan necessari ^{com} urgent. Per altra banda quedava ben
 clar que davant dels fets denunciats ^{si/} no s'acceptava el que abans
 s'assenyalava, el Consell els posaria en coneixement de les autori-
 tats superiors, recordant-los-hi que la seva inhibició no ajudava
 al triomf de la guerra que hom patia. Per ultim, amb igual data de
 28 de setembre, el Consell avisava als recaders garriguencs, ^{de/} que do-
 nat els difícils moments que es vivien en el poble, s'abstinguessin
 de carregar i transportar fora del terme municipal, tota classe de
 bestiar, així com tota classe de productes d'alimentació i manteni-
 ment. No cal ni dir, que se'ls avisava de què tota infracció o ne-
 gligència seria sancionada seriosament. Les circumstàncies no per-
 metien gaires concessions i les mesures punitives semblaven neces-
 sàries cada vegada més per tal de paliar, malgrat fos en part aques-
 ta greu situació.

^{un, sobre}
 De ^{la} vida garriguencs del mes d'octubre cal destacar com l'en-
 frontament entre la pagesia i el Consell Municipal s'anava agreujant
 cada vegada més. Hi havia intents de paliar la greu escassetat d'a-

liments, però el problema no es resolís eficaçment. Entre pagesos, resta de garriguencs empadronats o residents i Consell Municipal, no s'acabava de trobar un sistema d'organització satisfactori i eficaç que resolgués la situació existent.

Veure el següent:

A 2 d'octubre el Consell s'adreçava al de Vic per via d'Alcaldia, i li proposava que havent-hi un bon nombre de pagesos garriguencs interessats a vendre en el mercat de cada dissabte de l'esmentada Ciutat, es pogués fer un intercanvi de productes necessaris per ambdues poblacions. Ara bé, això suposava que hi havia una prohibició de sortida d'alguns articles fora de la Garriga -així estava establert certament- i un control de vendes en el mercat vigatà. De totes maneres al menys pel que fa a la Garriga, l'escrit que abans assenyalavem dona per sabut que una gran quantitat de pagesos garriguencs ja anaven al mercat de Vic. A 4 d'octubre el Consell garriguenc es dirigia al Director Gral. de Proveïments i li demanava la concessió dels permisos necessaris per a adquirir carn congelada. Fè que es veu de les dades de l'escrit, es volia evitar que davant de l'e cassetat de bestiar, es sacrificuessin caps que per llurs condicions i pesos estava prohibit matar. El dia 12 era reproduït el contingut d'aquest ofici ampliant-lo amb que la Comarcal del Vallès Oriental no en podia suministrar a la Garriga, car tampoc n'havia rebut recentment, i que ja feia sis dies que no hi havia matança a la població per manca de bestiar. L'endemà dia 5, o sigui posterior al document/

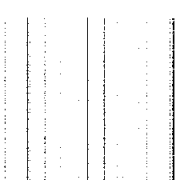
(preludi de la producció i forma de carn per iver)

que mencionavem adreçat inicialment al Director Gral. de Proveïments, era enviat un ofici a l'alcalde de la veïna població de Samalús, i se li pregava que fossin vigilats alguns dels seus refugiats, car un d'ells havia estat vist a la Garriga, intentant vendre les olives que portava en una galleda de fusta per alguna botiga.

I encara en tenim més proves:

El dia 7 tenia lloc a l'Ajuntament una sessió del Consell Municipal. Cal destacar de la reunió els següents punts tractats: En primer lloc que l'alcalde es queixava de que no s'havia vigilat prou bé la collida d'olives, succeïnt que d'aquesta manera molta gent se

(1) sobre d'acts de 4 sessions. pàgs 87 a 88.

n'havia aprofitat venent-les fora del poble. Fulido li contestava que no calia exagerar la qüestió, car s'havien plegat olives però únicament les de terra, i si s'hagués pagat a gent per a fer-ho en evitació de què altres persones se les quedessin per a ús propi, haurien costat més les despeses que els beneficis obtinguts. Que no era un problema - es despréu ^{del que diu} ~~de l'acta~~ - que afectés ni a una quartera de terra, dissentint per tant amb la Presidència.

De l'oliva al blat. També era ^{un} punt que hom tracata a la sessió. Fulido manifestava que portaria una llista de posseïdors d'aquest cereal, davant de l'insistència de l'alcalde i l'aclariment en part de manifestacions seves fetes abans, de què ^a ~~ell~~ ^(-o signat l'alcalde) li interessava vetllar per l'evitallament del poble. De nou l'Alcaldia i Fulido centraven la discussió de la sessió: Freixa li recordava que feia dos mesos que havia d'aclarir la situació de la Secció denominada Forestal. Fulido responia que si no ho havia fet era per manca de temps, i passava a parlar dels emboscats que fugien de la crida que de les lletres es feia. El dialec se'n anà llavors per aquí, i el Consell acordava que cada organització fes una llista de la gent que creia s'havia fet escàpol i que posteriorment es denunciés a la Comandància de la 4a Divisió.

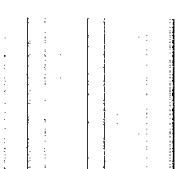
univocitat.

^{Cal fer aquí, un breu apunt i sense perjudici de fer-ho a parer més tard de la feitura i els arxius. I}
 No era la primera vegada que es tractava d'aquest assumpte. Ja en la sessió del dia 16 de setembre ⁽¹⁾ s'havia fet referència a un escrit presentat al Consell i firmat per Joan Masmiquel i set companys més, denunciada aquesta ~~situació~~ ^{situació}. En una carpeta de l'arxiu, intitulada "Particulars" hi apareix un document que estimo ha de ser precisament aquest. Va adreçat a "los Camaradas del Consejo Municipal de La Garriga", a qui fa una salutació amb la paraula de "Salut", i va signat per Joan Masmiquel, però no hi apareix ^{els noms/} enlloc, ni les firmes dels altres sis que es diu en acta. No porta data però m'he permès la llicència de creure que deu ésser aquest i ordenar-lo amb la data del mes de setembre, car tampoc hi ha cap document a l'arxiu que ni amb contingut ni amb el temps el qüestionin. En síntesi l'escrit

destacava que ja feia cinc anys que s'havia denunciat -i de nou ara es tornava a fer- que hi havia gent amagada per a no presentar-se a files. L'escrit recriminava la passiva actitud del Consell, i per això li proposava unes mesures a aplicar, les quals ja havien estat aplicades en varies poblacions de l'Espanya leal, amb, deia l'escrit, resultats excel·lents: 1. Que fossin recollides totes les cartes de racionament dels familiars dels amagats i passats a territori fecció.- 2. Que si el familiar d'un fill o gendre en les condicions indicades tingués una gran propietat o un comerç, li fos clausurat amb l'apoderament dels articles que hi tingués.

Tal com ho pot comprovar, es notori que devia haver-hi força gent amagada -les lleves i un cert comadrejament entre entre els ferriguencs ho palesaven- i per aquesta raó que únicament de fet atennis als cridats per les lleves, es proposaven mesures tan condudants, difícilment, però, de posar en pràctica en aquells moments.

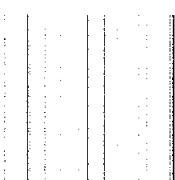
Tornem a la tasca amb els pagesos:
 És el document datat a 16 d'octubre el que reflexe d'una manera més clara l'enfrontament que abans ja assenyalavem, entre pagesia i Consell. Adreçat al Conseller d'Agricultura de la Generalitat deia el següent: 1. Que essent l'època de la collita de l'oliva i per tant de la producció de l'oli, s'havia acordat per l'alcaldia que tot collidor i productor d'oli estaven obligats a declarar la collita i la producció obtingudes. S'especificava que no es tractava de penes ni requisar res, sino que preferentment així s'havia acordat, per tal d'organitzar l'abasteixament de la Garriga.- 2. ^(que) havia acordat també, deixar en llibertat als pagesos per a que es quedessin amb l'oli de l'anayada que creguessin convenient. L'ampliació a aquesta dada, reflectia el greu problema existent amb la pagesia: es deia que això abans indicat, era una concessió una mica anormal donades les circumstàncies i que s'esperava rebre ordres de la Conselleria a qui s'adreçava l'escrit, ordres per tal de decidir com s'havia de procedir i també per a fixar preus de venda de l'oli. I més encara: *que el Consell sabia que malgrat tot,* la pagesia sabotajaria les disposicions, donant lloc entre altres coses, a abusos i acaparacions

de proveïments per part dels pagesos. Fins i tot se li comentava com el Sindicat Agrícola i Cooperatiu, havia manifestat que en una reunió que havia tingut lloc no faia massa, havia acordat que la pagesia feria el que li pluria en les qüestions econòmiques que li atenyien. Això havia estat recollit en acta, ja que el seu representant en el Consell Municipal, també així ho havia manifestat en la sessió del dia 14. Fem-ne breument una mica d'història d'aquesta sessió, car es prou evident que les coses havien arribat a un punt àlgid de tensió, difícilment superable entre altres raons, perquè la posició dels pagesos a mesura que passava el temps havia endurit molt més encara la seva actitud i conducta vers el Consell Municipal.

Un dels punts que es van tractar a la sessió va ser precisament aquest que s'indicava. Per les dades que es poden treure de l'acta, hom pot comprovar que un pagès garriguenc - del que no n'apareix el nom - havia venut una quantitat no determinada d'olives.⁽¹⁾ Les posicions a la sessió es dividiren i mentre algú argumentava que ho havia fet per caprit de contradicció al Consell, una altra deia que ho havia fet per necessitat, i que davant d'això semblava que havia procedit justament. La qüestió no quedava excessivament clara, i Freixa, l'alcalde, manifestava que sempre, inclús per tant en el darrer supòsit apuntat, calia un previ permís del Consell. Era notori que Freixa pretenia que hi hagués -davant fins i tot d'una necessitat demostrada o no- un control de les vendes, en una economia on els proveïments eren difícils de fiscalitzar. I certament que ho eren, car el Conseller acabat d'entrar, Pascual, manifestava el que abans ja mencionavem: que els pagesos ja havien insinuat en una reunió, que en els assumptes agrícoles ells es bastaven per a si sols per a resoldre'ls, concertant que farien o acordarien el que vulguessin. El Conseller d'Agricultura, l'esmentat Pascual, present a la reunió, els havia manifestat que compliria amb la seva obligació de posar-ho en coneixament del Consell, cosa que és d'imaginar no va atabelar als pagesos, car és evident que precisament volien - de

(1) Anue del 14 de novembre; 3 i 6 de desembre, és Afertaments de la família, l'Anue un de vell, Canons i Samalís; la famílies i el posar en el contracte per he d'altres que es fan en les olives procedents d'altres fonts que en fessin el propi. Es dades que s'obtenien per a controlar-les, els nous de l'Anue i altres fonts i presentat d'plu vintiquatre, així donant a part de la jurisdicció abans menciada. Els ofi us, però en les dades detingudes si s'ha de cursar, donen x l'Anue Anue, en una copista miti menciada "don't hie hie" números 677 (Sonda); 780 (Sonda); deute Anue.

fet ja ho havien demostrat- que el Consell sabés que era força pensat i ben remeditat ^{el que havien dit}.

El problema de la Secció Forestal. Conflictes a dins del Consell Municipal, i varies qüestions que afectaven a la població.

La polèmica sessió havia tractat altres qüestions. La ja eterna discussió sobre si la Secció Forestal pertanyia o no a la Conselleria d'Agricultura, semblava tocava a fi, quan el Conseller Galbany li preguntava a un altre, Pulido, si podia o no aclarir el tema. Seguir per l'acte la discussió és certament important, car hom veu el mar de fons existent dins del Consell. Pulido va explicar que el Comitè Revolucionari havia autoritzat a un grup de treballadors per a que desenvolupessin activitats consistents en obtenir beneficis dels productes dels boscos garriguencs. Els guanys obtinguts, eren exclusivament per aquests treballadors dels bosc. Continuà explicant que ell havia estat designat pel Comitè, com a Delegat d'Agricultura i que amb aquesta funció procurà que s'activessin les tasques d'obtenció de carbó vegetal. Per a quin fi? Per tal que es mantingués el preu del carbó en uns màxims que no fossin desmesurats com els dels primers moments del conflicte bèl·lic. Aprofitava per a dir que ell sempre havia actuat pensant en el futur i en el profit de la societat total i que calia aclarir que si els treballadors del bosc haguessin d'haver esperat la llei que hagués resolt les possibilitats o no de l'explotació dels boscos, encara ara, en aquells moments, haurien d'haver començat a treballar.

Galbany a què semblava que no li satisfecia massa l'aclariment, preguntà llavors el per què els boscataires no sabien encara l'estat de comptes de l'aprofitament aconseguït en l'explotació dels boscos. ^(que hem fet) Cal prestar un xic d'atenció a la pregunta ^{car de les} actes on aquest tema de la Forestal havia estat consignat, sempre se'n dedueix que l'estat de comptes calia aclarir-lo només amb el Consell, però ara resulta ^{que} ^{que} els treballadors del bosc, ^{que} ^{que} sabien com estaven. Pulido contestava - estimo que no pas satisfactoriament el requeriment que se li feia- que al no haver-se fet enca-

143

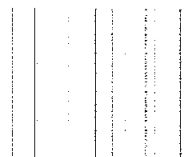
ra els traspàs de la Forestal a la Conselleria d'Agricultura on s'ocria que pertanyia legalment, era la raó del perquè no s'havia ^{resolt la qüestió} rebuda en clar de nou, per si algú dubte hi havia suposo, que ell havia fet els treballs desinteressadament, i que quan es passessin els comptes li plauria molt ^(- así lo dese -) que Galbany hi fos present, ^{stambé} suposar per a verificar tot el que Fulido ^{manifestava} manifestava. Era aquest mateix Conseller el que acte seguit dedicava - així ^{Costa} Costa en acte - un cant a la Revolució i aprofitava per a dir que totes les activitats s'havien d'encaixar d'una manera decidida cap a construir una Societat totalment nova, car de no fer-ho així, ens farien ^{coples} còplices de què en un termini no massa llunyà hi hagués ^{laurentació} un altre vessament de sang, pitjor que l'actual. En aclarir que els treballadors del bosc no volien ser funcionaris municipals, sinó que treballant sense intermediaris volien abonar una quantitat dels guanys a l'Ajuntament, com a donatiu o com a arrendament, es donava -en principi- per acabada la qüestió. A que es referia Fulido quan parlava d'un altre vessament de sang pitjor que l'actual? A les possibles represàlies franquistes? A la mala avenença existent entre les nacions europees, or la pujada del nazisme i del feixisme era cada vegada més aclaparadora, i on es presagieva cada vegada més insistenment un conflicte bel·lic que ^{ja} de manera internacional es dilucidava en termes de l'estat espanyol? Al cal deixar de banda, id'això ^{no} n'eren concients ^{estricte} ^{ment} la gent més polititzada, que les tropes franquistes guanyaven cada vegada més terreny: entre juny i octubre havia tingut lloc la presa de Bilbao i d'Asturies, malgrat les ofensives republicanes, que havien estat un fracàs, de Brunete en el mes de juliol, i de Belchite en el mes de setembre. I n'eren concients moltes persones, de què no s'albirava un futur massa plentòric, a causa d'una actitud d'encarament cada vegada més afrontat entre Alemanya i Itàlia contra altres nacions. Ja en el mes de novembre de 1936, Hitler i Mussolini havien reconegut el Govern de Franco. En el mes de juny de 1937, Alemanya i Itàlia havien abandonat el Comitè de No-Intervenció en la guerra espanyola. Era clar que això pesava a l'ànim de molta gent

que Pulido es referir a un altre qüestió? Dificilment es pot adve-
 rar. Tampoc l'acta dóna peu a fer interpretacions massa extensives
 que ens portarien de bon segur a conclusions poc o gens provades. Des-
 vivia Pulido amb aquestes consideracions, el problema de fons que
 hem tractava en aquella sessió? Podria ser també, ja que es ben cert
 que la cosa queda practicament igual com abans estava, si bé s'ha ^{habilitat}
 ventilat aspectes fins llavors amagats o deixats de banda ^{altres} per l'ac-
 ta, de la que també aquesta vegada ens hem de feriar amb totes les
 ventatges i desventatges que això sempre comporta.

En altres ses-
 sions municipals

Fugues a dir del Consell, entre d'altres altres faccions, i entre
 altres el dia 15 d'octubre. Una altra prova de l'enfrontament entre
 uns i altres la trobem el dia 15 d'octubre, quan l'alcaldia s'adre-
 ava primer al cap d'Estació i després a la Col.lectivitat " El Pro-
 greso", per demanar el permís per a la venda de la
 fruita.

L'Alcaldia demanava al Cap d'Estació el què prengués nota que
 sense el corresponent permís donat per ella, no podien sortir del
 poble, ni verdures, ni fruites, ni llegums ni carn, fossin de la
 classe que fossin, llevet que anessin destinades a centres oficials
 de guerra, i en aquest cas calia que previament les corresponents
 actes de compra, li fossin presentades. La contestació a aquest ofici,
 era donada pel Cap d'Estació, amb un paper de la " Cia. de los
 Caminos de Hierro del Norte de España", i d'una manera ben difícil
 d'entendre no per la lletra, però altra banda ben clara, sinó pel
 contingut de la contestació, que en síntesi i després d'un esforç
 de comprensió veia a dir el següent: a) Que les ordres que ell se-
 guia eren donades pel Comitè Regional de Ferrocarrils, situat a Sar-
 celona; b) que l'Ajuntament es dirigís a aquest organisme, car no
 hi havia cap obligació -mentre no fos dit el contrari- de conèixer
 la procedència de les mercaderies, que per cert arribaven a l'Està-
 ció garriguenca, procedent de diverses poblacions. L'ofici lliurat a
 la Col.lectivitat " El Progrés" o " El Progreso", ubicada a la ma-
 sia de Can Gualart, deia que havent aquesta desobeït les ordres

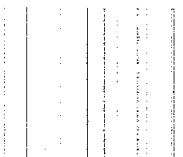

courses anteriorment, se sabia que havien factorat 13 paquets
 -per tant segurament més de 13 caixes- de tomàquets amb destí a Mol-
 let, i que ^{han estat per} un excés de cortesia no s'havien fet retèner a l'Es-
 tació. Ara bé, ^{és molt probable que el Comitè} que ja s'havien donat les ordres per a que no fos
 admesa cap més sortida, cosa de la que ^{se} n'havien de pendre nota. En
 realitat, ja ho sabem pel contingut de la contestació del Cap de
 l'Estació, on aquest pensava procedir, i una vegada més ens palesa
 tota això, que l'organització i/o el compliment d'unes directrius
 generals eren ben difícils de portar a cap. Ens sorpren, però, que
 que amb la mateixa data del 13 d'octubre, sortís un altre ofici adreçat
 aquesta vegada al Conseller d'Economia de la Generalitat, demanant
 l'Alcaldia ^{un} informe de si l'esmentada Col·lectivitat estava
 legalment constituïda i legalment legitimada -hom feien les dues
 precesions- i que en cas d'estar al marge de la llei -així continua
 dient la nota- deixava a consideració de la dita Conselleria, per
 el que cregués més oportú.

Bé, això no era un

enfrentament directe entre Consell-pagesia, ^(fina fins) es tractava d'una pugna
 entre el primer, on La CNT-FAI hi tenien ben poca incidència en
 aquells moments, contra precisament aquells que dirigien la precita-
 da Col·lectivitat. Cal puntualitzar-ho, car era evident que sota,
 o per sobre, d'una qüestió organitzativa o de sabotatge, hi havia
 l'enfrentament comunista-anarquista ben palès. Cal llegir un docu-
 ment de l'Arxiu, llibret de l'Alcaldia al Secretari de Relacions
 Exteriors de la Generalitat amb data 22 d'octubre, per tornar ~~ho~~ a
 comprovar, ^{de quin lloc és el depart} En ell es tractava de nou de la qüestió de les reclama-
 cions esdevingudes pels objectes trets de la finca del subdit estran-
 ger Pere Albàs. L'Alcaldia deia que n'era aliena als fets denunciats
 car s'havien esdevingut en moments revolucionaris dirigits pel Comi-
 tè. De totes maneres a l'escrit es manifestava que s'estava dispo-
 sat a atendre quantes reclamacions justes es presentessin i que per
 això es pregava que s'indicés a l'esmentat Albàs, que facilités una

del Consell,
 i aquest amb
 de l'Arxiu d'ell,
 unanimitat

llista de llibres desapareguts per confrontar-los amb els prepara-
rats per a la Biblioteca Popular i tornar-los en el cas de que
allà hi fossin. Que els moments revolcionaris dirigits pel Comitè
eren diferents als moments que ara es vivien, es veu ben clarament
reflectits en la nota de l'Alcaldia, i és per això que argumenta-
vem que la pugna doctrinària era ben clara en el cas de la collec-
tivitat agrària de la que abans tractàvem.

Manjament i

un ~~cert~~ punt caldria destacar sobre el tema de la pagesia
i el Consell. També amb data de 22 d'octubre es feia lliurament
al President del Sindicat de Rabassaires, d'una notificació del
Consell Municipal, en base al compliment de l'art. 5è. del Decret
de Governació i Assitència Social, del dia 3 d'octubre. Per ell, i
tinent en compte la força de l'organització Rabassaire, el Consell
Municipal havia acordat oferir-los-hi un segon lloc per a la seva
representació en el Consistori, car no hi havia representació a la
població de Pontor A.C.R. *Es Rabassaires endintant el van acceptar.*
No deixa de ser paradoxal l'aquest fet d'acord amb
tot el que abans s'assenyalava de l'actitud de la pagesia garriguenca
tan poc disposada a acceptar la llei, però que en aquest cas
sí que ho feia perquè li era prou avinent pels seus interesos. De
totes maneres no cal oblidar que era una realitat cada vegada més
evident que la pagesia tenia una major força política que no es po-
dia menysprear, car era ella encemés, la que determinava en general
els aspectes econòmics que incumbien a la població.

No era tota aquesta, està clar, els únics problemes que ^{tambien/} incidien
a la població garriguenca. Un escrit de ^{las/} Garreries de mes, en-
viat a la Delegació Gral. d'Eugkadi a Barcelona, ens dona altres
dades sobre els refugiats a la població. Pel que es dedueix d'aques-
tes, hom pretenia que la Garriga fes acolliment de refugiats d'Es-
kadi, però el Consell contestava que la Comissió de Vivenda l'havia
informat que no es disposava de cap vivenda per acollir-los, donat
el nombre crescut d'habitants existent. I cosa curiosa, a la contra,
era el Consell qui demanava a la Delegació d'Eugkadi si podia orien-
tar-lo de com podia rebre el Conseller d'Assistència els aliments

necessaris per l'ajut dels 170 refugiats del Nord -arribats feia poc- de difícil avituallement. Eren temps, certament, que no es podia anar en masses formalismes, i si en canvi, calia anar de dret a solucionar les qüestions que aquestes afectaven d'una manera directa i punyent als garriguencs de llavors.

Una notícia abans d'acabar el mes d'octubre referent a l'ensenyament cal d'atacar. Juntament al nomenament d'una nova mestre per part de la Generalitat, en la persona de Pilar Menéndez Aulestia, amb la qual cosa s'anava paliant la seva necessitat, es traba a l'arxiu, per bé que sense data i escrit a ma, uns acords ^{de pres} ^{deu anys} pel Consell Local de la Ensenyance de la Garrigava) que cap no podria passar a un grau u escola sense causa justificada. b) que ~~serien~~ cridats els mestres en cas de queixes dels pares d'alumnes. c) que el primer de novembre començarien les classes nocturnes, donat-les els mestres que voluntariament vulguessin. d) que quedaven suprimides les classes particulars, donades pels mestres a casa seva, i que serien donades en tot cas, als grups Ce vantes i Clavé. e) que només serien autoritzades les classes a domicili en el cas de nens petits amb poca salut. Eren aquests alguns dels acords que abans esmentaven, i que de nou demostren que la vida escolar -i era lògic amb la quantitat d'infants existents a la Garriga- ocupava un primer pla en la vida diària garriguenca. Era tan evident el nombre d'infants, que ja en la sessió del dia 7 d'octubre, el Consell havia acordat demanar a veure si el Comitè d'Ajud infantil es podria fer càrrec dels nens de la residència infantil Ascaso, car hi

havia creus problemes per atendre'ls. ⁽¹⁾
Un Homenatge a l'URSS - l'arribada d'una ordre de la Junta de Defensa Passiva - El nomenament d'un nou representant de l'ajuntament el mes, una sessió del dia 28 que tindrà lloc a l'ajuntament.

Tres coses a assenyalar. Un acord ~~pés~~ a preparar un Homenatge a la URSS. Un acord d'augment de preu de venda del porc i de llet, de nou la llet era tema, amb impugnació com sempre de la minoria de la CNT. I un refús per part del Consell, en admetre que Esteva Baget i Torn, fos el designat pel Sindicat Agrícola i Cooperatiu

Un Homenatge a l'URSS - l'arribada d'una ordre de la Junta de Defensa Passiva - El nomenament d'un nou representant de l'ajuntament el mes, una sessió del dia 28 que tindrà lloc a l'ajuntament.

per a ocupar el càrrec de Conseller ofert al dit Sindicat. S'acordava demanar ^{al Sindicat Agrícola} l'ideari i sentiments antifeixistes d'Esteve Boget, car era evident que la seva postura no era ben vista pel Consell Municipal garriguenc. De fet no s'equivocaven en que uns i altres mantenien postures, al menys els fets posteriors ho demostraran, completament diferents. ^(A)

L'Homenatge a la URSS del que se n'havia parlat feia poc al Consell, es posava en marxa. Només començar el mes de novembre eren lliurats varius escrits a diferents organitzacions fent-les coneixadores de l'acord. Així, l'1 de novembre es comunicava a varies organitzacions existents a la Garriga i per aquest ordre: a la CNT, a l'UGT., al PSUC., a les J.J.LL. LL., a ERC i a les J.S. Unificades. En síntesi, l'escrit deia que per tal de constituir a la Garriga el Comitè Català Local " Pro-Homenatge a la URSS", en el XX è. aniversari de la seva revolució, es pregava a cada organització que designés a un company per formar part d'aquell Comitè. El dia 3, en una reunió que tingué lloc al vespre a l'Ajuntament, es constituí, i es va projectar la manera de celebrar aquell aniversari. Per això el dia 4, es comunicava a la Cooperativa Obrera, que havent-se acordat fer l'Homenatge el proper dia 14, tingués el local d'Espectacles a disposició del Comitè acabat de formar, perquè s'hi pogués celebrar un acte. ^{En un altre} Ja que el mateix dia 4, un escrit igual era adreçat a Joan Bachs, hom suposa que s'havia acordat de celebrar-lo en el cinema de Can Xic, propietat d'en Bachs a l'igual que el Café que hi havia a sota, i que per aquelles ^{actituds} de comportament social existent en alguns pobles -així succeïa i succeiria temps després a la Garriga- eren, preferentment el café, el lloc de trobada, en general, de la gent d'esquerra.

Les qüestions entre el Consell i Sindicat Agrícola i Cooperatiu, no minvaven en importància: el dia 6 de novembre es feia arribar al

1) en el llibre d'Actes, full 1 de 1938, hi consta el següent: " Auditoria de guerra del Ejército de ocupación. // Acta Constitució Provisional de la Comisión Gestora de la Garriga: D. Enrique Salas Pelaz, Abogado (A) Graduado del Cuerpo Jurídico Militar, en nombre del Excmo. Sr. General Jefe del Cuerpo de Ejército de Navarra, nombro en Comisión Gestora Provisional de esta localidad, nomada por los siguientes señores: Alcalde Presidente: Esteban Boget Torn.

seu President, un escrit reproduint un ofici que havia fet entrada a l'Ajuntament, procedent del Consell d'Agricultura de la Generalitat. Per ell es donava resposta a unes preguntes del Consell: d'acord amb les disposicions vigents, totes les collites i productes agrícoles havien de ser portats al Sindicat Agrícol el qual havia de cuidar-se del seu control, però era l'Ajuntament a qui corresponia el racionament i les taxes de pagès d'acord ^{també} amb el que disposava la Conselleria de Proveïments.

Queda especificat per tant, per la Generalitat, i cal destacar-ho per la Conselleria d'Agricultura, que era el Consell Municipal, el qui en carrer terme disposava de la distribució i de la regulació de preus, cosa que evidentment topava amb el comportament pres i posat en pràctica, com ja s'ha destacat insistentment, per la pagesia garriguenca. Per totes aquestes raons, l'Alcaldia s'apressava a donar compte al Sindicat Agrícol i Cooperatiu del contingut de la consulta, fent avinent alhora, que el Sindicat ordenés als seus associats que deixessin al Sindicat les collites de mongetes i patates tardanes. Un segon advertiment li feien: que endemés comunicés als que acostumaven a anar a vendre els seus productes al mercat de Vic, que abans de fer-ho, portessin a vendre diàriament a la Plaça -referint-se a la Garriga- un mínim de 50 mates de bròquils, coliflors i cols. L'ofici, datat a 20 de novembre, destacava que no ^{de}acreditar-ho així cada divendres a les 7 del vespre, no li foren permès a cap pagès, la sortida dels seus productes, l'endemà cap al mercat de Vic.

I en escriure sobre una qüestió que atany a alimentació, val la pena indicar abans de tornar a tractar un moment de la pagesia, que a 10 de novembre es pregava des de l'Alcaldia -s'hi tornava el dia 29, per bé que el dia 12 s'havia contestat afirmativament a la petició, això fa remarcar l'urgència que hi havia en la resolució- que el Director Gral. de Proveïments a qui era dirigit un escrit, donés permisos per a l'adquisició d'una partida de carn congelada per a l'abasteixament del poble, on " es començava a fer la vida impossi-

ble". Certament així succeïa, en especial per alguns sectors de la població, on la gent i els primers freds feien veritables estralls que només la capacitat de resistència humana, moltes vegades sorgida de no se sabia ben bé d'on, feia suportar.

Amb data de 14 de novembre feia entrada aquesta vegada a l'Ajuntament, una ordre de la Junta de Defensa Passiva de Catalunya. La involució bel·lica no respectava la reraguarda i calia emprendre mesures davant dels bombardetjos a la població civil. L'ordre ja dita, feia prestar atenció a que ultra els problemes, els greus i continus problemes que patia la Garriga, un de nou, molt més punyent encara, molt més tràgic, el d'un futur bombardeig, podia acarnissar-se en la població. El contingut de l'ordre deia el següent:

" ORDRE/ La Junta de Defensa Passiva de Catalunya, ordena a tots els/ ciutadans l'adopció de les ^{següents} mesures, a partir d'aquesta nota:/ Primera.- Així que es faci de nit, s'evitaà que trasllueixi/ a l'exterior (via pública, patis celoberts) cap llum de l'interior/ de les estances; per tant, caldrà tancar totes les portes,/ balcons i porteries que puguin comunicar-hi./ Segona.- Tots els establiments públics -bars, cafés, restaurants,/ etc.- mantindran l'enllumenat exterior completament tancat,/ i procuraran evitar, a més per mitjà de portes o cortines, la visibilitat dels llums interiors/. Tercera.- Tots els vehicles de tracció mecànica circularan/ amb els llums de creuament o de ciutat, i prescindiran en absolut/ dels llums llargs./ Les autoritats competents tindran cura de l'estricta compliment d'aquestes disposicions./ Els contraventors seran severament sancionats. Barcelona, 14 de novembre de 1937./ LA JUNTA DE DEFENSA PASSIVA/ DE CATALUNYA."

Que la vida garriguenca no era exultant a prop de les darrerries d'any, ja es pot comprovar pel que fins ara s'ha anat exposant, i per si cal, una nova mostra la tenim, quan a 19 de novembre l'Alcaldia oficiava a la CRT i a l'UGT, demanant que el proper dia 22 pogués disposar d'una relació dels militants de cadascuna de les organitzacions sindicades, classificats per oficis, per a saber quars

quants obrers de la Garriga es trobaven en atur forçós, parcialment o total. Malgrat a l'Arxiu no es troben dades sobre aquest punt, l'atur devia ser bastant crescut a causa de l'increment de població hagut, no acompanyat d'un creixement paral·lel de les estructures laborals garriguenques o de les dels pobles veïns. Una altra demostració, la trobem quan a darreries de mes, es cursava un escrit al Comissariat d'Assistència dels refugiats, recominant-li que sense consulta de cap classe amb l'Alcaldia garriguenca, *acordant una expedició* així s'entenia que volia fer-ho de refugiats a la Garriga, i quan igualment s'adreçava a la Delegació Gral. d'Euzkadi, subrallant que li agrairia que fes un màxim d'esforç per a que els refugiats del Nord que hi havia a la Garriga, rebessin avituallament car aviat *per vindria* que ni se'ls podis atendre amb el més insignificant.

Un parell de breus referències caldria fer a altres qüestions agràries: una, que s'zoficiava a les organitzacions garriguenques per a que designessin un representant -que s'especificava havia de dedicar-se d'acord amb la Llei Municipal catalana-, a les feines del camp com a mitjà de vida bàsic i en la que havia d'esmerçar-hi com a mínim el 50 % del seu treball- per a constituir la Junta Municipal Agrària. L'altra, que s'havia designat pel Sindicat Agrícola com a representant en el Consistori, i per a ocupar-ne l'onzè lloc, a Josep Torrents Villa, el qual fou acceptat en el càrrec a la sessió del dia 18¹⁰⁾. Torrents per tant, substituïa a Boget Torn, en un principi anomenat i no acceptat pel Consell Municipal. *Una victòria pírrica d'aquest? Potser ^{per ferar un cas d'una emissió} del Sindicat Agrícola i Cooperatiu, ^{que} no tenia necessitat d'eternitzar qüestions d'ordre legal o ideològic, com el cas d'en Boget Torn platejava, car actuant a favor o en contra de/ llei, era més fort a la pràctica diària que el Consell Municipal, i la normativa legal. Altrament ara l'acceptava cal imaginar per raons purament pràctiques i d'enllestiment d'una qüestió que no havia d'alterar massa la composició real de les focs existents en*

¹⁰⁾ El Departament de Governació de la Generalitat, el confirmà en el càrrec segons comunicació a l'Ajuntament ferretjere de data 3 de desembre.

el municipi. De totes maneres, aquest assumpte no està deslliurat de la petita anècdota que ens fa present un parell de documents de l'esmentat Sindicat, adreçats a l'Ajuntament: Un amb data del dia 14 de novembre, dóna fe de la designació de Josep Torrents Villa com ja s'ha mentat, per a ocupar l'onzè lloc a la Corporació Municipal, amb la qual cosa s'esperava que li fos lliurada la credencial corresponent i se li donés possessió del seu càrrec. Però be, resulta que l'endemà el Sindicat tornà a enviar una altra carta al Consell manifestant que el seu associat N'Esteve Boget Torn, designat pel Sindicat per a ocupar l'onzè lloc a l'Ajuntament, no havia pertanyut mai a cap partit polític que el fes incapacitat per a ser designat i acceptat, i que alhora se'l considerava com a bon company coneixedor dels assumptes del camp, cosa positiva/ per a representar a l'esmentat Sindicat. Era endemés, així deia l'escrit, element que per se seus coneixements i dinamisme podia prestar serveis de vàlua a la Corporació donades les excepcionals circumstàncies del moments. Com acabava l'escrit? Aquí ve la sorpresa: " Per tant creiem voldrem lliurar-li la corresponent credencial, i donar-li possessió del seu càrrec". Com s'enten això si abans deia igualment per a Josep Torrents, i per tant s'excluïa a l'Esteve Boget?. Els documents són idèntics: segell i firma pel Sindicat igual en un com en altre. Que podia haver succeït? Possiblement, que per sobre de tot quedés clara l'actitud del Sindicat respecte a l'Esteve Boget, sigui que d'aquesta manera es feia l'informe que el Consell havia demanat, informe per altra banda de defensa del seu associat. També i és una altra hipòtesi, podia haver-se intentat el joc de dos documents per veure que en passava. El resultat ja el sabem: i que davant del nomenament d'en Torrents, el Sindicat Agrícola i Cooperatiu no va impugnar ni defensar per sobre d'ell el nomenament de l'Esteve Boget, que d'acord amb els documents ja esmentats, era qui en realitat anomenava per a la seva representació. Com abans ja assenyalem, potser no calia malgastar cap energia per aquesta qüestió car la força del Sindicat li permetia aquesta petita derrota si és que així calgués anomenar-la, la resolució d'aquest afer.

Un parèntesi obligat cal fer davant un document que apareix amb data de sortida del dia 22 de novembre de ^{de/} la Generalitat. ^{Per ell} S'avisava a l'Ajuntament garriguenc, cosa que ell complia ~~de~~ avisant tot seguit al Conseller d'Agricultura, ~~de~~ que se suspenguin immediatament les tales de pins i alsines que es feien en els boscos de la finca denominada "Can Miquel, radicada en els termes de Montmany de Puiggraciós, la Garriga i l'Ametlla, i que en concret es feia en els paratges propxims al "Torrent de Can Beya" " Turó de Puiglloret i " Ubaga de Puiggraciós". Per molta cura que la Generalitat tingués en aquesta qüestió, era molt difícil poder controlar les tales. La misèria, el fred, eren causes suficients i prou importants durant la guerra, com per pensar en funcionament tot una sèrie de recursos per saltar-se la llei fins que d'una manera dràstica no fossin impedides algunes activitats il·legals com aquesta que andicavem.

Disposo entre el Consell de la Clínica Militar, també / Interessant, ~~però~~, es un altre aspecte ~~de~~ → que tenia lloc en aquell moment a la població. Veiem-lo.

En una carpeta intitulada " Militars" apareixen entre varius documents, alguns referents a la Clínica Militar nombre 6 de la Garriga. Un petit litigi entre aquesta i el Consell Municipal hi havia durant el mes de novembre., relatiu a les cartes de racionament dels treballadors de l'Hospital.

En efecte: Des de la Clínica Militar nombre 6 de la Garriga, s'enviava a l'Ajuntament el darrer dia del mes d'octubre, un ofici pel que se li deia que havent estat consultada per la Superioritat sobre la qüestió de l'alimentació dels treballadors civils de l'Hospital, aquesta havia contestat que essent veïns de la població i tenint un treball destinat a finalitats de guerra, era deure inexcusable de l'Ajuntament, el donar-els-hi la carta de racionament, i més quan la Intendència de la Clínica només podia donar suministre al personal militar. El dia 5 de novembre, eren comunicats a l'Ajuntament, els noms dels treballadors civils de l'Hospital. La relació incloua a 16 persones, totes elles dones. A peu de pàgina, però, i en llapis, hi consta sense que hom sapiga en quina data del mes de novembre va

ser escrit, que no procedia donar les cartes de racionament -mal-
 grat en un principi s'hagués dit que si com ja s'ha comentat- i que
 calia retirar les targes lliurades, i ser torçades a l'Ajuntament.
 Era per aquesta causa, que de nou des de l'Hospital s'enviava a l'A-
 juntament un escrit a finals de novembre, però justificant aquest
 - d'una manera no massa convincent- que el no haver retirat les tar-
 ges de racionament de les enfermeres -cosa que prova que ja tenia
 a mans el contingut de l'escrit ja indicat fet a mans- era degut
 a que s'havia fet només per via d'assaig l'aprofitament d'avitual-
 lament d'uns lots per al personal civil en base a les targes, i que
 en cas de que no fos factible la seva utilització serien retirades
 i lliurades a l'Ajuntament. L'escrit acabava amb un salut i República,
 cosa obvia allò primer en desitjar un Hospital.

És un pel fosc, però,, el perquè sabent la Clínica que havia de
 retirar i lliurar les targes a l'Ajuntament, les continuava utilit-
 zant, per bé que sigui per via d'assaig. Això resulta contradicto-
 ri, i fins i tot afrontós per al Consell Municipal. Per quina raó
 s'actua així? Podem parlar d'una pèrdua d'importància fins i tot
 moral, del Consell Municipal? Entremig d'altres papers de l'Arxiu,
 en trobo un després d'escodrinyar en una carpeta que porta per tí-
 tol " Generalitat: Defensa/ Seguretat Interior/ Governació", que
 aporta noves dades a aquests possible contenciós: Amb data d'1 de
 desembre, el Departament de Governació i Assitència Social de la
 Generalitat feia arribar al Consell Municipal garriguenc, un escrit
 de queixa de la Clínica Militar de la Garriga, que la Generalitat
 havia previament rebut i que en síntesi assegurava el següent: que
 el Comissari Delegat per a la citada Clínica, havent estat destinat
 a la Garriga es veia obligat a establir-s'hi, ^{perquè no s'habia}
 a més per a ell i per a la seva família, ^{però} l'Ajuntament els hi
 posava obstacles ^{al·legant} que no hi havien vivendes lliures a la
 població. El Comissari Delegat, argumentava que en canvi li constava
 que molta gent ocupava la vivenda pròpia de Barcelona i la pròpia
 d'estiu ^{de la Garriga}, cosa que recriminava car en temps de guerra no es

tenia dret a estiuajar. Donat que des de mitjants de novembre vivia en una habitació que com a favor li deixava el Comitè de la Casa del Poble, demanava a la Generalitat que ordenés al Conseller de la Vivenda del Consell Municipal garriguenc, que li fos proporcionada una habitació, casa o pis amoblat per a ell i pels seus familiars. Hi havia per tant, una picabaralla entre els regidors de la Clínica i el Consell ? De fet, la Generalitat, a 1 de desembre, demanava informació a l'Alcaldia, però no l'obligava a pendre cap decisió favorable al Comissari Delegat. En tot cas, podria fer-ho després de les constants recriminacions del Consell Municipal, l'enviu de tants i tants refugiats que no se sabia ni on instal·lar-los i de tanta petició desatesa d'avituallament per a un població en continu creixement? Tampoc cal oblidar, que els primers que havien denunciat - i encara no aclarit-la confosa situació legal de pavellons estrangers en varies finques que impossibilitaven el seu us, eren els mateixos garriguencs. Possiblement per tant, qualsevulga actitud empresa pels dirigents de la Clínica contra el Consell, era injusta o com a mínim endemesa; d'acord amb el que en realitat succeïa a la població. En tot cas, una ordre ordenada, no obstant això, no seria el que calia per a la solució del problema.

Correspondència de les darreres de 1937. L'anarxisme de la crisi.

La darrera època de 1937, ens mostra una població confosa, anguixada i on la crisi s'aguditzava rapidíssimament. He estat tentat de reproduir literalment vairs documents de l'Arxiu, car a través del coneixement precís del seu contingut, ens es possible entendre molt més la vida garriguenca del darrer mes d'aquell any. Tan sols es reproduiré alguns dels que em semblen més importants i entenedors per a veure la Garriga del moment. Uns amb data d'1 de desembre:

" Fongo en su conocimiento que el maestro nacional/Claudio Garcia Avila se vé en la imposibilidad de/ dar clase en ésta localidad debido a la falta de subsistencias.

Este Ayu. tamiento en sesión celebrada el dia 15/ quiso poder remedio a este conflicto y por elly/ optó por habilitar unas buhardillas del Grupo Cervantes/ donde radica su escuela y darle una tarjeta de

racionamento ya que se encuentra solo.

No obstante ve la imposibilidad basado en la referida falta y si se dedica a la búsqueda de alimentos, no puede dar clase y si pone una criada no le alcanza el sueldo.

Comprados estos casos ha visto además como en las casas particulares no le admiten ya que en las Fondas y Hoteles no admiten a nadie por no comprometerse.

Por todo ello éste Ayuntamiento aún reconociendo que la gran labor escolar que ha creado inspirada en un sentido antifascista sufre un detenimiento veriamos con simpatia que el referido maestro nacional D. Claudio Garcia Avila fuese trasladado por incompatibilidad con el vecindario... Aquest primer document anava adreçat des de l'Ajuntament al Inspector en Cap de 1ª Ensenyança de Barcelona.

Un altre en reproduccio. Va adreçat al Ciudadà Director Gra. de Proveïments de la Generalitat:

" Tenint necessitat de recórrer alguns poblets en busca de poder reunir alguna quantitat de patates amb que poguer atendre la assistencia social i refugiats del poble vos prego de la manera més encarescuda tingueu a be disposar nos sigui lliurat el corresponent permís amb que poderns justificar davant les autoritats que amb ru-ta puguin deturarnos..."

El tercer ~~document~~ va adreçat a la Delegació Gral. d'Euzkadi:

" Agradeceré tengan la bondad de atender en lo que sea menester en lo que sea menester al dador de la presente delegado de este Ayuntamiento al objeto de gestionar ropa de abrigo para los refugiados del Norte..."

El darrer és aquest, adreçat com els d'abans des de l'Ajuntament garriguenc, una altra vegada al Director Gral. de Proveïments de la Generalitat.:

" Vos prego tingui a be ordenar lo corresponent/per a que si-
gui concedit a la nostra/Conselleria de Proveïments el correspo-
nent/permís per a la importació des de Tortosa/" Molins de Torto-
sa i Comarca" i del/" Sindicat Arrocer" de dita plaça, 5000/quilos
d'oli i 5000 quilos d'arrós respectivament/quins productes ens son
de/absoluta necessitat per a l'abasteixament/del nostre poble i
refugiats....."

Crec també interessant reproduir una carta que ens il.lustra
encara més sobre alguns dels esdeveniments diaris garriguencs. És
de data 5 de desembre i aquest el seu contingut:

" Al camarada Freixes/ Alcalde-President de / La Garriga/. Ben-
volgut company: Salut.

Essent jo el Responsable de la Residència del " Hogar Telegrá-
fico d'aqueta localitat, l' Ajuntament que us precedí tingué la genti
lesa de posar al meu abast la " Torre Leonor" per tal que podessim
ocupar-la, com a vivenda, La familia del professor Mateo Rodríguez
Martínez, que ho era dels orfes de Telègras que ocuparen la Resi-
dència, i la meva.

El pis que ocupava el professor Rodríguez Martínez, encara que
moblat, no tenia equips de llit per a els quatre (un de matrimoni)
que quedàren instal.lats, ni els útils de cuina i menjador que ls
fóren necessaris quan deixàren d'anar a la fonda. De tot se'ls prove-
veï, portant-los-hi de la " Torre Enriqueta", la del / Hogar Tele-
gráfico". L'equip dels llits era: el matalàs corresponent, dos pa-
rells de llençols per llit, tres mantes per a cada un d'ells i el
cobrellit corresponent. De més a més, vuit tovalloles i un edredó.

Quan la colònia fou traslladada a Olot, la familia del professor
Rodríguez Martínez, va romandre a aquest pis. De cop i volta, sense
que jo en tingués cap noticia, com devia, doncs que de tot el que
se'ls va entregar jo n'era el responsable, desaparàgueren. La clau
fou entregada a la meva muller -jo era a Olot aquell dia-. El pis
quedà en un estat lamentable de desordre i de bruticia, segons pod-
queren veure alguns veïns. Imres del que se'ls hi havia entregat dei-
xàren, més que tres matalassos.

Tretze grans bultos arribaren a Clot, que alguns veièren sortir de La Garriga. I a mi, tractant-se d'un company i per si ell hi era aliè, resolgué escriure-li. Però no he merescut contesta a cap de les deverses lletres que li he escrit.

En evitació de que el meu silenci, per més temps, pugués esdevenir en l'encobriment de fets dels quals pugui derivar-se'n alguna responsabilitat, us ho comunico als efectes que estimeu més convenients.." Anava signada per Manuel J. Cluet, i la carta portava al marge esquerra del seu començamen el següent:"Instituto Nacional de Segunda Enseñanza " Maragall", Barcelona.

I junt amb tot això, el problema dels refugiats. A 7 de desembre sortia de la Generalitat, Comissariat d'Assistència als Refugiats, un ofici cap a la Garriga on es deia que no s'havia contestat per escrit a les darreres peticions garriguenques referents a la qüestió del seu departament, però que uns Delegats seus es traslladarien de seguida a la Garriga per a resoldre l'assumpte dels refugiats, creient al mateix temps que de paraula seria millor per a tractar-ho. De fet, en llapis, sense data i a l'envers d'aquest ofici, hi ha una nota del Ajuntament adreçada al Comissariat - deu ésser la còpia d'una carta de la que no n'hi ha fe a l'Arxiu, o potser no s'arribà a cursar- pel que se li demana que no havent complert el que digué, assenyalés de nou quan seria la visita anunciada.

En el dia 14 de desembre quan un altre ofici garriguenc adreçat a la secretaria d'Assistència Social de la Delegació d'Euzkadi fa de nou referència a la qüestió dels refugiats. Se li deia que mentre s'organitzava l'edifici per a instal·lar-hi els refugiats bascos, tal com s'havia quedat en la visita que va fer el Secretari d'aquella Delegació, l'Ajuntament li pregava el lliurament d'una quantitat de patates, mongetes o sigrons amb que poder-los atendre car aquest mateix dia l'Ajuntament no tenia res amb que atendre'ls. Fins im tot s'havia enviat un camió per a carregar les vitualles demanades.

Si prestem atenció al contingut de l'escrit, hom dedueix que havien arribat refugiats bascos, malgrat l'interès posat pel Consell

per a que això no succeís. L'alt increment demogràfic i la situa-
ció general garriguenca, no ho permetia, però evitar això havia es-
tat impossible. I cal endemés prestar atenció, que aquests refugiats
- el grup procedent d'Euzkadi7 eren una colla a part dels que ja
feia mesos s'havien instal.lat a la Garriga, i que eren designats
oficialment amb el nom de refugiats del Nord d'Espanya.

També el 14 de desembre ~~quan~~ s'envia^{va} al Conseller de Governaci-
ció de la Generalitat, posant-lo en alerta de la greu situació so-
cial garriguenca. Se li comunicava que no havent-hi el més neces-
sari per a poder atendre als refugiats de la Garriga, disposés el
que cregués convenient en evitació d'un aldarull d'ordre públic
" molt proper a manifestar (-se), per no dir avui mateix, per no te-
nir res en que poguer atendre'ls". Algunes de les causes? Els page-
sos -així constava a l'escrit -es negaven a vendre patates dient que
les guardaven per a propera sembra⁽⁴⁾/de la Conselleria de Proveïments
de la Generalitat, havien estat negats sempre els permisos per anar
a buscar patates a la Comarca d'Osona. Davant de tantes negatives
-continuava constatant l'escrit- es pregava que es digués que calia
fer per evitar que la gent es manifestés ^{per causa de la} gana. Més clar, ja no
calia descriure la situació de la Garriga. Pocs dies després i davant
d'això, la Generalitat feia arribar un escrit a l'Alcalde garriguenc
dient-li que el Conseller de Governació n'havia prés bona nota i
que procuraria atendre la petició del lliurament d'aliments i evi-
tar així que pogués produir-se qualsevol alteració de l'ordre.

Si ultra això veiem que a l'Arxiu hi ha un altre document datat a
25 de desembre, pel que la Junta de Defensa Passiva de Catalunya, in-
sistia en que es prenguessin ràpidament les mesures necessàries a
fi que tot l'enllemament públic, tant de l'interior com de l'exte-
rior de la població quedés reduït a l'indispensable i camuflat con-
venientment de blau el que quedés, convindrem que la situació era ben
depriment.

*l'incumpliment de la promesa de la ordre del Consell Municipal ja hem vist era constant. Feia forts dies que el Consell s'en trobava
a quèixer i metien a un pajaré pel enllemament de llet a un transportista que l'havia de destinar a fora de la Garriga. El poble
una s'havia agudat tant, que fins i tot esquerres Republicana de la Garriga, es dirigia a l'alcalde amb data del dia 18, prenent-li
que" a la vista dels abusos començats en els mesos de "pregués" les mesures energiques mesurats en bé de tot el poble i en contacte d'al-
l'assumpte. Pel desmoronament dia 24, s'havia convocat a la Federació Comarcal de Sindicats Agrícoles de Catalunya, una reunió de caràcter extra-
ordinari, per a tractar entre altres assumptes de "Relacions dels Ajuntaments amb els Sindicats Agrícoles, en matèria de Proveïments", per tractar-se
un aspecte tant important en aquells moments, i amb el desig d'atendre les inquietuds amb els alcaldes de la Comarca. Pals 25 de desembre, que els problemes plantejats
no es pagaria no eren exclusius de la Garriga.*

Caldria fer esment de les sessions del Consell Municipal, per tal de no perdre de vista la seva actuació colegiada. El dia 2 de desembre acordava la retenció de les targetes de racionament a aquells que s'havien fet escàpol no arant a les lleves quan havien estat cridats.⁽¹⁾ Es donava lloc per tant a la sol·licitud que Masmiquel i altres havien fet al Consell feia algun temps. De l'acta de la sessió del dia 3, cal destacar-ne l'aprovació d'unes Ordinacions Municipals, i el Pressupost per a 1938. Els ingressos i les despeses es fixaven en la quantitat de 466.400,- Pts.⁽²⁾ D'una sessió del dia 16, caldria destacar-ne entre altres coses, les manifestacions de desacord que Oliveras feia pel fet que es vanien verdures a les cases de pagès, deixant en canvi desprovista la Plaça. Fins i tot feta una proposta basada en que hi haguessin guardes que vigilessin les cases de pagès per a que no venessin durant els dies que no els toqués, reflexe sens dubte tot això de la crisi de subsistència existent a la població. D'una sessió del dia 23, a part de qüestions relacionades amb els vigilants, que per bé que sigui anècdotes cal esmentar, demanaven abrigalls per fred que patien durant les guardes, cal fer esment de les opinions a la recerca d'intercanvi de patates per oli i per blat. Destaca^a però, d'entre les qüestions discutides, que encara no hi havia dades sobre la producció de llet a la Garriga. Era ben evident, que la pagesia es feia l'orni, ^{que} continuava fent-se l'orni en aquesta qüestió, com es pot palesar per l'actes de les sessions de l'Ajuntament.

^{De nou, el refugiats van a tenir}
 Però sens dubte, el que mereix mes atenció a partir de mitjans de desembre és el tema dels refugiats garriguencs. En efecte: hi ha a l'Arxiu un parell de documents datats en el mes de desembre que mereixen ser comentats. Un del dia 15, que és una carta feta a ma, adreçada a l'Alcalde, i donat-li compte de la formació a la Garriga d'un Club de refugiats, i ^{respectius} dels càrrecs en el seu Comitè.

Qui fou elegit com a President, actuava al mateix temps en representació d'Euskadi. El secretari, ^{actuava} en representació a... va ende-

més, de Santander. El Tresorer, per Madrid. El comptador, per Asturies, hi havia ultra aquests, cinc vocals; de Madrid (2), Santander, Euzkadi i Asturies. En total per tant, hi havia en el Comitè, 4 homes i 5 dones. Aquests Comitè tenia la representació de tots els refugiats de les quatre regions -així deia l'escrit- i era a ell qui l'alcalde s'havia d'adreçar per a qualsevol assumpte que els fes referència. El domicili s'havia fixat al local de les Joventuts Socialistes i cada nit de 8 a 9 tenia obert per a tractar dels seus problemes. Seguit d'uns "saludos antifascistas de este Comité" se li demanava a l'alcalde el reconeixement del Club.

No sembla que les coses fossin reconegudes tan rapidament per un Consell Municipal escarmentat i agobiat de tants problemes irresolts. Això devia fer que amb data de sortida de 21 de desembre, arribés a l'Ajuntament garriguenc, un escrit amb la capçalera i segell de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya, i firmat per Eusebio Fernández, que procedent del Comitè Executiu, deia sumariament així: que el signant havia estat feia pocs dies a la Garriga, en representació del Consell del Nord de les J.J.U.U. dependents de la mateixa organització de Catalunya, i constituït amb els refugiats garriguencs, el Club ja dit. Consta a l'escrit, que hi havia a l'acta de Constitució totes les Organitzacions Sindicals i polítiques de la Garriga. Passava, però, que hi havia hagut queixes dels refugiats garriguencs, pel fet que al·legaven trobar inconvenients en el desenvolupament del seu Comitè/Club, precisament per l'Alcalde que no reconeixia l'institució fins ^{no/}esser -això sembla que deia- reconeguts per l'autoritat superior. Per això l'escrit s'extenia en justificacions del perquè de la creació del Club: " Los camaradas del Norte, dándose cuenta de la necesidad de acercarse a los refugiados entre si, y a estos con la masa del pueblo catalán, antifascista por excelencia, y para que fueran los mejores colaboradores de la autoridad en cada pueblo, hemos decidido de acuerdo con la organización nacional de España y de Cataluña, unirlos en un organismo común a todos ellos, donde de manera democrática y sin partidismos de ninguna

clase, eligieran a los que habian de representarlos en todas partes en que fuera preciso. De esta manera se hizo en el pueblo que usted preside. Además, a través de festivales, fiestas de confraternización, escuelas entre ellos mismos, etc... lograr una educación espiritual superior a la que tienen actualmente. Este es el porqué del nacimiento de esos nuevo " Club de refugiados", para honra del pueblo mismo en que nació./ Como verá, no hay razón para poner obstáculos a su funcionamiento. Nosotros, en lo que se refiere a su reconocimiento por esa autoridad, nada tenemos que decir; son ellos mismos los que han nombrado sus representantes y lo mismo da tratar con ello que con los demás refugiados en general. Al contrario, las autoridades salen ganando por tener hombres responsables con quin entenderse..."

Què succeïa en realitat en tota aquesta qüestió ? Es difícil de creure que un alcalde-membre del PSUC- poses obstacles a la creació del Club, sense una causa justificada ^{que no podia ser /} purament de diferències ideològiques ^{perquè per altra banda/} no hi devien ser. Per altra banda, Freixa havia donat un testimoni constant - al menys els documents de l'Arxiu ho proven així- de preocupació pels refugiats. D'això crec n'hem fet prou esment. Crec més aviat, que els problemes administratius, socials de tot índole que es donaven cita i entrampaven la Garriga de les darreries de 1937, condicionaven l'actitud de recel de l'alcaldia que més aviat devia pensar que si ni la Generalitat solucionava els problemes d'avituallament i vivenda dels refugiats, ^{com aquest} a qui s'havia de " dirigir para solucionar cualquier asunto que con los refugiados se relacionen", ho havien de paliar! . Potser era una postura ben realista i d'evitació d'ampliar més canals de consulta i de burocràcia, la que feien que l'alcalde, sense negar l'evidència i fins i tot l'oportunitat de la creació del Club, optés per una "actitud" d'espera a saber que li deien en tot això, els organismes superiors, que ^{malgrat veritat} impotents en molts aspectes d'avituallament -comprensible per altra banda donat el moment que hom vivia- dona-

ven ^{garanties} ~~proves~~ a nivell administratiu d'unes pràctiques i resolucions més ~~clares~~ clares.

Les canvis d'ade de 1937.

El dia 30 de desembre tenia lloc la darrera sessió d'Ajuntament d'aquell any. En ella tingué lloc uns canvis a les Comissions que van quedar de cara l'any nou que començava aviat, de la següent manera: Comissió de Governació: President Saltó. Vocals: Crusats, Mas i Pascual.- De Treball : President: Puig. Vocals: Figarola, Oliveras i Torrents.- De Cultura: President: Oliveras. Vocals: Figarola, Puig i Pascual.- D'Assistència: President: Mas. Vocals: Pulido, Saltó i Torrents.- D'Economia: President: Pulido. Vocals: Oliveras, Saltó i Torrents.- De Finances: President: Gausats. Vocals: Saltó, Mas i Pascual.- De Serveis Públics: President: Figarola. Vocals: Pascual, Puig i Torrents.- De Proveïments: President: Pareras. Vocals: Crusats, Puig i Pascual. D'Agricultura: President: Pascual. Vocals: Pulido, Oliveras, Puig i Torrents.

Alguns punts cal destacar d'aquesta sessió: El problema, el vell problema de la sortida del poble, de llet cap a altres llocs. De cert no hi havia cap mesura ^{eficaz} ni tampoc s'en prengué cap de nova per evitar aquest continu afer. Una pregunta que el Conseller Pareras va formular a la Presidència: el per què no s'havien fet ^{a l'Ajuntament} ~~onejar~~ les banderes per la victòria de Terol. Freixa li contestà que no s'havia fet car no hi havia cap comunicat oficial sobre això, però que encara es podien fer onejar ^{al lloc}. Una tercera qüestió: s'aprovava que per tot el dia de l'endemà, i malgrat de disposar de l'arribada d'una partida de mongetes i sigrons per a paliar en part la gana, el Sindicat Agrícola havia de lliurar a l'Ajuntament abans de les onze del matí, 1500 quilos de patates. La gana s'avivava cada vegada més, i els queviures escassejaven en major quantitat. ⁽¹⁾ Crec fins i tot, que l'entrada a l'Ajuntament d'un escrit lliurat i signat amb data de 28 de desembre - el dia també fa reflexionar per ser la diada dels Innocents- ^{escrit} que l'alcalde de Barcelona, Hilari Salvadó havia dirigit als Ajuntaments catalans, ^{amb un del. escrit.} i si cal reproduir-lo, no és amb

Després de l'acte
però no.

(1) Sessió del dia 30, pàgs 4 i 4 rev.

ànim de treure-li la importància del seu contingut, sinó per acarar-lo amb les circumstàncies que hi havien a la Garriga.

L'escrit deia així: "Sr. Alcalde de La Garriga/ Estimad amic i company:/ Les necessitats de la campanya que sostenim contra el feixisme i contra la suïcida traïció de militars deslleials que han lliurat la pàtria a mans alines, m'obliga a adreçar-me per les antenes de les nostres Emissores de Ràdio , al poble de Catalunya en demanda d'Ajut per tal de poder lliurar robes d'abric als nostres heroisc combatents de l'Exercit de l'Est. La iniciativa, brillanment secundada per mult tud de valuosos elements, produí el fruit que er d'esperar pel patriotisme del poble català, i els nostres valents germans d'aquell Exèrcit han vist mitigada ene el que ens ha estat pssible la duresa de la missió que se'ls encomanà en defensa de la sagrada causa de la llibertat./ Posteriorment, però, he realitzat un viatge a Madrid i allí he pogut recollir els clams dels nostres combatents dels Fronts dels Centre i del Sud, els quals també pateixen fred i també es troben en pèssimes condicions per a fer cara a tan terrible enemic, com és la inclemència de la temperatura, a là on no pot parlar-se, si no és per recordar-ho amb angoixós enyorament de la tibiona pau de la llar acollidora i la dolça tranquil.litat dels abrigalls d'un llit ben parat./((.....))/ Tots els pobles de Catalunya -vaig dir en aquell apel.lació radiada- són obligats moralment i materialment a concòrrer en aquesta crida; els que ens defensen seguretat, vida, patrimoni, honor, interassos, tota la nostra riquesa, tota la nostra propietat, tota la nostra ànima, prou fan lliurant les llurs vides al perill de la metralla i de les bales enemigues; nosaltres no podem tolerar que, ultra aquests perills, el fred també mossegui les carns dels nostres herois. Per això crido els pobles de Catalunya, particularment els llurs Ajuntaments, i els dic: també per a vosaltres es fa aquesta demanda plena d'angoixa./ Això v'areig dir i així us repeteixo ara, Barcelona, Cap i Casal de Catalunya, reclama de tot cor la vostra

aportació en aquesta obra, i no en dubta ni un instant, coneixent els sentiments patriòtics dels fills d'aquesta terra privilegiada, que sempre responen amb escreix a tals iniciatives. Les aportacions caldrà fer-les a la Casa de la Ciutat de Barcelona./ Ara, és l'Ajuntament de la vostra digna Presidència que està en ús de la paraula, i espero que ho farà corresponent com cal en aquesta crida.../".

La veritat era que amb l'espectacle existent a la Garriga, l'escrit, tot i ~~ser~~ ple d'humanitat i de raó, no era massa oportú. Les causes del perquè, crec que són obvies i ho cal tornar a destacar-les, car els problemes -s'ha pogut anar constatant- s'havien succeït i aguditzat fins i tot en el transcurs de l'any 1937, que ara s'esmunyia tristament per la població garriguenca.

Sorprèn enormement, no trobar a l'Arxiu gairebé cap referència documental del mes de gener de 1938. Fins i tot les quatre reunions del Consell Municipal (dies 6, 13, 20 i 27) no destaquen massa pel seu contingut ni pels acords. Llevat de parlar-se el dia 20 del possible racionament de la llet; de que fossin autoritzats els alumnes de les escoles per a visitar la fàbrica de gas⁽²⁾, i de que el Padró d'habitants estava totalment desferrat, poca cosa més hom podria dir d'aquesta sessió, excepció feta i en correspondència al tema del Padró ^{municipal. he llegit} ~~invitava~~ a ^{que ho fessin de seguida. Cal dir} tots els forasters que no estessin donats d'Alta a la Garriga, ~~se'ls hi treuria~~ la tarja de racionament.

1938: La carència d'aliments en una situació límit. El perill d'un aldarull.

Aquest darrer punt ens ~~paleta~~ ^{paleta} ra, que segurament per raons humanitàries s'havien repartit el màxim de targes als garriguencs empadronats o no, mentre aquests darrers demostrassin la seva residència a la població. Era hora ja d'organitzar-ho de diferent manera, tant per evitació d'abusos, com per la necessitat de restringir les targes davant de la minva d'provisions cada vegada més acusada. Perquè per exemple, com és podia controlar, i referim-nos tan sols al que deiem dels abusos, que no es tinguessin dues targes, una d'elles del lloc d'on estessin empadronats, Barcelona per exemple, i una altra d'aquí la Garriga? Sembla per tant, un acord convincent i que ens estranya fins i tot com no s'hagués fet inclús abans.

En fabrica de gas, no se recorda. any 1937 o fins a (fins molts anys) se no estava en un moment.

(2) llibre d'actes de la sessió del C. Municipal. Full 7.

Del dia 27, cal destacar un escrit de la Secció de Vaquers del Sindicat Agrícola, ^{pel qual} ~~demanda~~ un augment sobre el preu de venda de la llet⁽¹⁾ a partir d'aquest mes de gener. Així va ser acordar pel Consell, i no hi ha rastre a l'acta, de què la CNT s'hi oposés en aquest augment. Potser creia que contradir-ho era poc menys que defensar un preu reduït, per bé que això no obsta que possiblement ho acceptés en base a unes raons que tampoc apareixen manifestades ni per part dels vaquers ni per part de la CNT, però que podien ser la clau de volta d'aquesta actitud. Nova actitud per alta banda, que tancava la tradicional oposició de la CNT a qualsevol augment de preu dels aliments, davant de la ja tradicional ^{postura} de la pagesia d'informar poc, o gens com en el cas de la llet, sobre la producció-cost-merge de benefici necessari per a cubrir un mínim de necessitats.

El Conseller Oliveras planteja dues qüestions, en aquesta sessió: Una referida a uns llogaters que ocupaven el Grup Escolar Ber-vantes, aliens a l'ensenyament i que calia que en sortissin. L'escassetat de vivendes donava lloc a casos singulars com aquests, per altra banda comprensibles en una situació de tanta carestia de venda, però que calia que el Consell Municipal vigilés per a una bona i equitativa distribució de l'habitable. L'altra, feia referència a si es podia acordar abaixar els preus de vendes de les verdures, cosa que era contestada per l'acalde Freixa en el sentit que s'estava esperant el que la Generalitat **convenia** sobre aquest punt.

Ben poca cosa per tant, però suficient per a mostrar-nos una població que precisament no podia emparar-se amb l'adagi d'un any nou amb una vida nova, perquè era continuació clara de la que acabava el desembre del 37.

Un panorama ben magre apareixia ^{també} pel mes de febrer després de més de divuit mesos de guerra civil. Ultra qüestions escolars, més aviat d'organització interna, i les referides al problema d'escombraries

(1) Llibre d'Actes de les sessions, Full 8.

que afectava en gran part a la Garriga, l'enllumenat ^{era fluix i} causava dificultats a la població. Sembla, que una cosa i altra ^{es feia costar que /} devia anar completament lligada: és a dir, ^{la} reducció de la llum a les cases i al carrer, ^{les escombraries /} comportava que es deixessin ^{es a l'empar} moltes vegades de la foscor existent, sense masses miraments. Només cal recordar que ja feia bastants mesos que hi havien hagut queixes des de l'Ajuntament a l'Hospital, a causa de les gases i cotons deixats pels carrers. Penúria moral i penúria material es donaven la ma en aquells moments a la Garriga, de manera ostensible.

En mig de tot això, naixen discussions al Consell sobre la llet, apuntant-se la possibilitat ^{ja}, de la seva municipalització ⁽¹⁾. Apareixia, però, una possible sortida a les fixacions de preus, que de manera tan aleatòria concorrien a la Garriga ^{amb} la creació feia ben poc a Granollers, d'una Junta destinada precisament a posar preus de venda setmanals d'aquest article tan necessari per a la població. Com ja era habitual, el Consell es reunia fins i tot extraordinàriament per a tractar de l'avituallament de la Garriga. Aquesta vegada, però, destaca ^m el contingut ^{de la reunió} precisament per l'aire angosinat que s'hi respirava. El dia 11 de febrer, l'endemà precisament d'una sessió ordinària, el Consell manifestava que no hi havia aliments ni per el Hospital Civil, ni per als refugiats, ni per al poble en general. Era certament una situació límit que ja espreveia des de feia molt de temps però que ara s'hi havia entrat decididament. Per aquesta raó el mateix Consell acordava - en un intent d'aqilitzar-ho tot molt més i controlar-ho fins al detall - de gestionar l'arribada d'aliments, al mateix temps ^{de} de fer-se responsable de les obligacions de compra, arribada i venda d'ells ⁽²⁾. Inclús hi ha dades a l'arxiu, que constaten com s'oficia a proveïdors, explicant-els-hi aquesta decisió alhora que se'ls feia coneixedors de la responsabilitat total que assumia el Consell. Fins i tot assistim també a una actitud de major cura per part d'aquets Organisme: en primer lloc

(1) llibre d'actes de les sessions del C. Municipal. Sessió del dia 10. Folia 9va.

(2) " " " Folia 10va i 11.

demanant al Delegat d'Ordre Públic de Barcelona, amb data de 12 de febrer, que fossin destinats a la Garriga algunes forces d'Ordre Públic per si calia mantenir-lo. Ho justificava dient-li que des de Vic li havia comunicat que el seu Destacament no tenia ordres de fer-ho, i que - aquesta era la causa principal- degut a les actuals circumstàncies que vivia la Garriga, de les que el cens de refugiats i forasters n'eren una causa important evident, ^T També per arrodonir el panoràma, li comentava que davant la situació que li explicava, les autoritats de la població es trobaven desamparades.

En segon lloc, per via expeditiva, comunicava a la Delegació Gral d'Euzkadi, que tingués la bondat d'enviar a un altre lloc de destí a unes companyes basques a les qui ni l'autoritat dels delegats d'aquell País podien entendre-s'hi, donat el caracter intransigent d'aquelles dones. De fet per tant, assistim a una intervenció directa del Consell en un assumpte que es devia resoldre's en un principi entre Delegats bascos i la seva Delegació Gral.

També cal destacar la preocupació del Consell en un altre sentit, però que ens demostra de nou una actitud un pel nova, més decidida en alguns aspectes. Semblava - així es deia pels carrers- que a la Masia de Can Busquets s'hi acullia gent sospitosa. Davant de la possibilitat de què es presentessin Guardes d'Assalt i se'ls emportessin, era el mateix Consell qui acordava fer la vigilància de la casa de pagès esmentada i fer detenir a la gent sospitosa en cas que es provés que hi ha havia causa per a fer-ho. ⁽¹⁾

Per altra banda, Josep M. Rieta Ros, s'adreçava al Consell demanant-li un local del carrer Centre nombre 29, per a instal·lar-hi un Centre adherit a Izquierda Republicana, petició que era denegada argumentant que aquell local estava cedit oficialment a la Generalitat. Però molt més que això, caleria destacar com el Consell donava constància de l'arribada d'instancies ^(de variis personis) en sol·licitud de poder quedar-se a la població. ⁽¹⁾ El panorama en aquest aspecte, i la iniciativa empresa feia poc per tal de controlar les carges de racionament, semblava positiu, car en principi donava resultat.

*Tp. h. de Vic
des de Vic
1937.*

⁽¹⁾ Sembla, però, que calia desmuntar el que quedava de mobilitat, que això comporta fins problemes.

Cap a la construcció de refugis. L'extraordinari increment de població.- Un nou dipòsit d'armament.-

Per duplicat hom trobà a l'Arxiu de l'Ajuntament, una Memòria que va referència als refugis a construir a la Garriga. En un dels documents hi apareix anotat a mà, els preus corresponents a la seva construcció. Ambdós datats a 4 de març, fan palès la preocupació ^{que les conseqüències/} d'un bombardeig podrien portar a la població garriguenca. En extracte el document o memòria donava fe del següent: De la necessitat de construir refugis per a salvaguardar al màxim la vida dels habitants en cas de bombardeig, cosa que afectava a la Garriga; referències a la Junta de Defensa Passiva que s'havia constituït; al cenç de població que ordinàriament era de 3.500 persones i que a l'actualitat era de 10.000 persones. Especial referència hom feia als refugiats i entre ells als nens de l'Assistència Social; que per a la construcció de refugis, el poble s'havia dividit en tres zones, pensades per on ràpidament els garriguencs podien emparar-se. Veïem els llocs en concret i els preus de construcció de cadascun d'ells; El refugi de la zona Nord, oferia se ons la Memòria, gran seguretat car les seves galeries penetraven a la roca granítica descomposta. El preu era de 55.764,70 pts. El refugi de la part central de la Garriga: també oferia gran seguretat degut al lloc d'emplazament que era en roca granítica descomposta o sauló com s'especificava a l'igual que abans també s'havia fet. El preu era de 36.804,- pts. El tercer refugi situat a la zona Sud, es deia que oferia seguretat degut a l'emplazament en una capa de grava compacta. El preu de la seva construcció era el més car: 102.042,38 pts..

Per la part final del document ens assabàntem que aquests refugis estaven en plena construcció, però que l'arquitecte que signava el Document-Memòria, En Josep Sala, manifestava que caldria minvar el ritme de treball per falta de materials i de diners per pagar els jornals. La preocupació per un atac des de l'aire, era

193

va plenament justificat, car " fins el 8 de febrer de 1938 Barcelona havia patit 310 atacs aeris, que havien causat 918 morts i 2.545 ferits i enfonsat 863 edificis. Però la resta de l'any 1938 fou pitjor. El nombre total de víctimes civils a Barcelona a causa de les incursions aèries i dels bombardeigs navals fou de tres mil, i possiblement per a tot Catalunya la xifra de morts fou de cinc mil. Durant l'any 1938 i fins al febrer de 1939, durant 404 dies, l'aviació italiana des de Mallorca féu 260 incursions contra la ^{zona/}costanera catalana, o sigui una mitjana d'un atac cada dia i mig, i aquest còmput no comprèn els atacs des de bases peninsulars".⁽¹⁾

Aquest neguit i la por de viure a Barcelona devien ser la causa de nou, de què la gent afincada a la Garriga vulgués donar-s'hi d'alta al Padró, sens menysprear esta clar, a que també ho feien persones d'altres llocs de procedència. El mes de març era el ^{període} en el que la gent amb major quantitat demanava la seva inscripció al Padró Municipal, i fins i tot el Consell Municipal acordava en una de les seves sessions,⁽²⁾ que cada dia de 6 a 7 de la tarda podien passar per l'Ajuntament els defusters que volien inscriure's a la Garriga.

Dintre de la preocupació pel sistema organitzatiu de la població, eren requerits uns ^{quants/} garriguencs - Joan Sachs ^{Consell d'Administració} i ^{Vda} ~~Lluís Monzó~~ i Marata, a fi que utilitzessin els alteveus del sus aparells de ràdio per tal de donar a conèixer als altres garriguencs, el contingut de les ordres o notes oficials que podien donar les autoritats superiors. Per aquesta raó se'ls obligava a transmetre de manera pública, el diari parlat " La Paraula", que s'emetia a les vuit, a un quart de tres i a les vint-i-una. I devia ser per aquests neguis i enormes necessitats viscudes a la Garriga, que el Consell acordava a la sessió del dia 24 de març,⁽³⁾ que davant la resolució de la Generalitat de subvencionar amb 2.000.000,- de ~~pts~~ als Ajuntaments, hi fossin demanades 100.000,- pts per a pagar sous de tre-

(1) ARDT, Navarra, BARCELONA, sobre SALES. MIRIA: opp ci. pag 621.

(2) Llibre d'actes. Sessió del dia 24 de març. Full 15.

(3) " " - Full 16

balladors de l'Ajuntament, i per a invertir-les a la construcció dels refugis. ^{Per altra banda} Els que no perdien el ritme d'increment de preus eren els lleters, car a la mateixa sessió on demanaven l'augment de dues pessetes per litre en el moment de la venda, se'ls acceptava - o sigui que s'acordava un nou increment - ^{per l'ordre} d'una pesseta amb setanta cèntims. ⁽¹⁾

Sobresortien sens dubte altres notícies referents a la població. Una d'elles referent a l'estada de les forces d'Ordre Públic de la Comissaria de Vic a la Garriga, i la recollida d'armes que ferent: les de foc van ser en concret, 9 Remigtons vells, i 15 pistoles i revolvers. Armes blanques van ser concretament, 25 sabres, 2 baionetes i 2 "faques". Un total per tant de 53 que eren retirades de l'Ajuntament amb data de 10 de març. Si confrontem el document o rebut existent a l'Ajuntament garriguenc, amb els de dates 20 i 21 de maig de 1937, observem que les armes de foc recollides eren ^{ara} superiors en nombre a les dipositades per la CNT i Joventuts Lli- bertàries el maig de 1937. No cal ni dir, que aquesta vegada el nombre total ^{d'armament recollit} era molt superior al de la primera vegada, però és evident alhora que un i altre eren dos dipòsits diferents, o com a mínim cal advenir que ultra haver-hi més Remigtons en el segon - excepció feta que l'any 37 els dos pacos fossin ara contabilitzats com a Remigtons -, i haver-hi ara menys pistoles i revolvers, els sabres i en general les armes blanques sobresortien per la seva abundància. Cal pensar que totes aquestes armes devien ser lliurades al front, on l'escassetat d'armament era en diversos sectors força preocupant per a la defensa - quan no per a l'atac - de posicions enemigues. A la reraguarda, com en el cas de la Garriga, ja hem vist com els refugis eren més oportuns que les armes.

Per altra banda de 16 de març hi ha un document a l'Arxiu, enviat des de l'Ajuntament al "Ciudadà President accidental de la Generalitat de Catalunya - Junta Regional - Regió 1.ª Vegueria de Barcelona" - tot això cosa el precitat document - que de fet és la

(1) Llibre d'actes. Arxivat el dia 24 de Març. Foli 16

la contestació a un altre escrit de data del dia 15, o sigui el dia abans, que des de la Generalitat s'havia enviat al Consell Garriguenc, i que deia així de forma succinta: Que la Conselleria de Proveïments, a pesar de les repetides súpliques d'augment del lliurament de la farina, per tal de poder atendre la població flotant de la Garriga, havia constatat sempre que només lliurava la farina suficient per al racionament de tres vegades de pa per setmana segons cens oficial més refugiats, fen cas omís de la resta de la població forastera. Que això portà a que, i donat que no arribava la farina per a tothom malgrat abans es donava pa a tots els habitants sense distinció de cens o forasters, a una manifestació pública per la Garriga en demanda de més pa.

Per tant, a mitjans de març tingué lloc un incident que palesa de nou l'angoixant situació que molta gent garriguenca patia a causa de la manca d'aliments, i en especial de pa. La solució que hom donà al problema, havia estat, ~~agradés o no a un sector de la població~~ treure les targes de racionament als qui no estessin empadronats al poble, cosa que també explica les sollicituds de la gent que es donava d'alta a la Garriga per no perdre o recuperar la targa tan valuosa. Altres mesures s'emprengueren com per exemple avisar en temps la miya de suministre: així es fe al grup de la Delegació de Colònies a qui se li deia que el repartiment de pa sols es faria dues vegades per setmana, donades les circumstàncies existents.

Posteriorment, a la sessió del dia 31, va presentar al Consell un Pla d'assumpció i a la reunió d'una reunió...
 No deixava però d'haver-hi la part més anecdòtica a la Garriga en algú dels seus aspectes: Així, el Consell Municipal s'en feia ressó de la desaparició d'un llit, matalàs i teuleta de nit, endemés d'una màquina cinematogràfica, en algú afer de les escoles, i que no aclara massa l'acta d'11 de març. També es interessant de llegir en un document de l'arxiu, com es dona constància del retabliment de la jornada de 48 hores setmanals a les fàbriques de la localitat, i que arran d'això, les obreres es veien impossibilitades...

(1) No deixava però d'haver-hi la part més anecdòtica a la Garriga en algú dels seus aspectes: Així, el Consell Municipal s'en feia ressó de la desaparició d'un llit, matalàs i teuleta de nit, endemés d'una màquina cinematogràfica, en algú afer de les escoles, i que no aclara massa l'acta d'11 de març. També es interessant de llegir en un document de l'arxiu, com es dona constància del retabliment de la jornada de 48 hores setmanals a les fàbriques de la localitat, i que arran d'això, les obreres es veien impossibilitades...

(1) Llibre d'Actes, Foll 13 a 13 rev.
 (2) " " " 16 rev

necessitats de la guerra, per a que desallotjessin l'edifici " Banyes Martí" pel fet d'haver passat a ser Caserna Militar. I amb tot això l'arribada a la Garriga de tres ciutadans procedents d'Abero Alto, evacuats i que feien lliorament a l'Alcaldia de tres mules, 1 matxo i 1 carro pla amb els seus corresponents aparells, procedent tots ells d'una col·lectivitat. Arribada seguida d'un telegrama de l'Ajuntament cap a la Dirección General de Ganaderia que deia així: " Llegados esta evacuados Albero Alto hacen entrega cuatro cabezas ganado mular carro llano y aparajos procedente una colectividad por carecer absoluto pienso ruego disponga urgente ello evitar perjuicios ganado./ Alcalde.". Datat a 21 d'abril i constància quedava i queda de la manca de menjar fins i tot pels animals, en una població que l'arribada d'aquesta expedició tan original trencava la forçada serietat en que hom vivia aquells moments.

El Consell, que ben poca activitat desplegava durant aquell mes, donant roves de voler continuar en el seu funcionament regular i organitzatiu dels pobles, aprovava a la sessió del dia 28, les llistes declaratories de la Contribució Territorial (Riquesa Rústica), per a l'exercici de 1938, §'acordava que la Riquesa Imposable era del valor de 86.267,- pts. i que la Quota al Tresor era per un valor de 8.956,54 pts.⁽¹⁾ // Feia tan sols deu dies que les tropes de Garcia Valiño havien ocupat Amposta, després d'haver arribat tres dies abans a Vinaròs.

De nou ens trobem amb un document que advera la xifra de 10.000 habitants per a la Garriga. En efecte, a 4 de maig, un escrit des de l'Ajuntament al Comisario Gral. de Seguridad Interior, dona fe de l'augment de 3500 persones a 10.000, cosa que obligava -aquesta era la finalitat de l'escrit- a que fos mantinguda l'Inspecció D'Ordre Públic ja existent, coposada per Un Agent del Comissariat Gral. de Seguretat Interior, i tres nombres sota les ordres d'un caporal d'Assalt. Dues coses però, sobresurten de l'escrit al que hom fa referència: la primera que la sol·licitud venia precedida d'un acord pres per les Autoritats juntament amb els partits poli-

⁽¹⁾ Llibre d'actes de les sessions del Consell Municipal. Full 19

tics que integraven el Front Popular de la Garriga. En efecte, s'havia constituït a aquelles alçades, aquest front, la qual cosa ens obliga a prestar atenció en el fet que endemés del Consell Municipal - orgaⁿque per altra banda gairebé ja no és mentat en els documents i si en canvi apareix des de feia temps i gairebé exclusivament el nom d'Ajuntament - a més del Consell o ^{deien, aquest front havia de ser} Ajuntament, una força addicional per a la política garriguenca. Ni molt menys pot pensar-se en un retorn a altres moments, com en el cas del Comitè, car no hi havia paral·lelisme possible ni substitució efectiva del poder i/o govern des de l'organisme municipal. ^{No em consta, però, que} [

*Tingent front Garriga
deien, aquest front havia de ser
una força addicional*

En segon lloc, l'escrit feia referència a la necessitat de les forces assenyalades, per a realitzar la completa depuració de la reraguarda, tan necessària en aquests moments, referint-se evidentment a la depuració. El nombre d'habitants i el descontrol evident que això suposava per a les Autoritats eren el motiu d'aquesta argumentació, per altra banda plenament justificada des d'un punt de vista revolucionari o bèl·lic car no tothom pensava ni actuava de la mateixa manera, i fins i tot cal dir-ho, quan la majoria de gent garriguenca deïtjava que la guerra acabés quan més aviat millor. I això era completament lògic en aquelles circumstàncies.

Les organitzacions polítiques i sindicals no eren alienes a canvis i reestructuracions que evidenciaven una lluita pel poder, com també un combat ideològic que cada vegada s'anava aguditzant. Sota formes de cooperació, la crisi, la conflictivitat era existent. Pel mes de març hom assistia al pacte d'aliança entre la CNT i la UGT. Els cenetistes acceptaven l'existència de l'Estat, la nacionalització de la indústria bàsica i el Comitè d'enllaç que hom creà pretenia la fusió d'aquestes centrals, una anaco-sindicalista i l'altra sota la direcció pro-comunista. Amb l'acceptació de la planificació estatal de l'economia, ^{amb} la renúncia a la dissolució de l'Estat i al comunisme, la doctrina anarquista feia un gir evidentment important. Ultra haver-se constituït un Comitè execu-

tiu del moviment llibertari a Catalunya que tenia plens poders vers la CNT la FAI i la FUJL, hi havia qui argumentava que la FAI es transformés en partit polític, substituint a la CNT en els llocs de poder. De fet, malgrat produir-se la dimissió de Prieto, ministre de Defensa en el Govern Central, i que el nou Govern de Negrín nomenés un ministre de la CNT -Segundo Blanco-, la davallada anarco-sindicalista era i continuària sent ben evident. De totes maneres, el canvi afavorí, o es donà amb el ^{el fre a/} canvi, la detenció de llibertaris, i si bé els tretze punts de Negrín de primer de maig de 1938 per a la pau a Espanya, no parlaven ni de les col·lectivitzacions ni tampoc del seu esdevenidor, els anarco-sindicalistes recolzaren el Govern Negrín en produir-se la sortida d'aquest Govern, dels partits ERC i PNB en el mes d'agost de 1938.

I ultra això, tampoc cal oblidar en aquest panorama general, que el President Companys havia enviat a Josep M. Batista i Roca com a representant seu en el mes de març de 1938, a la capital anglesa per tal d'aconseguir una intervenció anglo-francesa en el conflicte bèl·lic, i aconseguir la suspensió de les hostilitats, l'alliberament de presos, la suspensió d'execucions i el planejament d'un plebiscit que podia decidir el règim espanyol que hom vulgués. Es prou sabut que Londres no convence a Roma i que això no fou ni plantejat a Burgos.

No es pot prescindir d'aquests esdeveniments en fer l'anàlisi de la població garriguenca. Poc o molt, de manera directa o indirecta una població de les característiques com la Garriga i amb un percentatge d'habitants on els residents temporals i evacuats n'erem amb gran nombre, no pot menysprear-se el valor que aquells aconteixements ^{hi/} tenien, o com a mínim si es vol, sociològicament hi **convenen**.

Abans deiem que l'Ajuntament de la Garriga s'havia adreçat al Comissari General de Seguretat Interior en demanda de la retenció de forces d'Ordre. Això succeïa el dia 4 de maig. De nou el dia 18 un escrit era cursat però aquesta vegada al Cap de les Forces de

Mossos d'Esquadra de la Generalitat, en un sentit semblant al d'abans. És tornava a donar constància de la xifra d'habitants de 10.000 i la petició de què, degut a l'existència encara de l'estatge del Mossos, fossin de nou posats a la població i amb el mateix nombre que el que hi havia el 19 de juliol de 1936.

En realitat, l'Ajuntament se les veia i desitjava per acarar les diferents qüestions que d'Ordre Públic s'esdevenien a la població. El ràpid i fort increment, i ultra això el desconeixement de la procedència i modus de vida de molta part de població, era evident que ocasionaven greus i variats problemes. Tampoc, per altra banda, altres estaments ajudaven ans al contrari, a posar ordre al difícil panorama garriguenc. Així ens trobem que, a 24 de maig, sortia un escrit de l'alcaldia cap al ciutadà en Cap de la Direcció General del Transport, queixant-se d'un afer darrerament ocorregut a la Garriga. L'escrit deia així:

Referent-me a la fulla de requisada de dia 17 de maig nº 29, practicada per l'agent 17 d'un cotxe Citroën S.H.P. matrícula 1053 L. amb tots els respectes, dec formular la meua més enèrgica protesta, per tal servei, per raon següents:

venen practicant-se ja varius serveis d'aquesta índole en aquest poble sense que els agents es presentin a aquesta alcaldia com autoritat màxima del poble (encara que molt humil) però autoritat al fi, per al seu coneixement, aquí després de la presentació tinc el deure de donar tota classe de facilitats en el seu comès.

Quant al cotxe requisat Citroën 1055 l. aquest perteneix a l'ex secretari Municipal d'aquest poble i per tant de l'incumbència d'aquest Ajuntament el que havíem tret del magatzem per el degut repàs i leganitzar-lo com corresponent, prova d'això que es va trobar a plena llum i en un taller de reparacions.

Per tot lo expusat i siguent l'unic mitjà de locomoció amb que compte aquest ajuntament, espero del vostre recta procedir, tindre a bé ordenar ens sigui retornat l'indicat vehicle, ja que per la seva potència i característiques no crec seigui necessari per els

serveis amb be de la causa a part de que veureu la nostra humildat en fer us d'un cotxe de tant insignificant categoria....".

L'enuig de l'alcalde era ben evident, com també ho era que l'actitud d'alguns agents de l'autoritat, s'excedia en funcions, de manera reiterada.

Una cosa o altre no es poden, però, fer oblidar l'urgència amb que hom vivia la necessitat d'ordre en alguns aspectes de la vida diària garriguenca. I tal és així, que de nou el 26 de maig, l'alcalde garriguenc es dirigia al Cap de les Forces de Mossos d'Esquadra de la Generalitat demanant-li aquesta vegada alhora que confirmava el seu escrit de data 18, que atengués als components de la Junta Municipal Agrària que hi anaven per tractar d'un tema relacionat amb l'agricultura de la Garriga. Era un cas -així deia l'escrit- de suma gravetat.

En efecte, devia ser-ho car a l'Arxiu hi trobem un altre document datat el dia 27 i adreçat aquesta vegada al Delegat d'Ordre Públic, on se l'hi explica que seguint cada dia més crescut el nombre de robatoris que es feien a l'agricultura del poble, i ultrat això el mal estat en que es deixaven els conreus, s'havia cregut convenient la sortida d'una guardia rural en nombre de sis persones. No acabava aquí l'escrit, car ⁽¹⁾pregava al Delegat ja dit, que els fossin concedits l'ús d'armes de foc no dubtant que sabrien comportar-se amb la deguda correcció, a causa de la seva moralitat i antifeixisme. Es devia haver de recórrer a l'ampliació d'agents, car inclús a l'acta de la sessió del Consell del dia 19 de maig, s'hi donava constància que malgrat la vigilància dels guardes a la finca de Can Tarrés, s'havia obtingut un resultat ben preocupant per a la conservació de la propietat esmentada.

Incautaments i altres notícies del maig de 1938.-

~~La qüestió de la finca de Can Tarrés tornava a ser~~ tema d'interès per al Consell. Ja a la sessió del dia 5 de maig, el conseller Crusats s'havia interessat en el torn de precís i preguntes pel seu incautament, la detenció del ⁽²⁾masover per guardes de Granollers, ⁽¹⁾per

(1) Llibre d'actes de les sessions del Consell Municipal. Full 22. *Andreu Oria, qui amb l'etiqueta a l'Ajuntament, amb data d'ERC (1911/1920).*
(2) " 20. A la mateixa sessió es donava constància de la substitució del conseller Joan Perera per

171

se li consentava que s'estavuen fent els tràmites per la legalització de l'incautament. Devia ser important per al Consell aquest assumpte, car de nou a la sessió del dia 12 era un tema que es posava samunt de la taula. En efecte, s'acordava treure de la finca alguns animals, en total 14 caps de bestiar dels 37 que es deia hi havien, ~~14~~ -hom suposa que alimentats en altre lloc- estudiar la quantitat de menjar que consumien. Quedava constància però, d'anar molt en compte en pendre algunes actituds que no molestessin al coló o masover en el sentit que no intepretés que se'l volia fer fora de la finca. L'acta està clar, no reflexa massa clarament en manifestar això, el fons de l'assumpte, per bé que sembla que amb l'incautament - i possiblement més en aquelles alçades- no es volia incórrer en postures o actes estridents, que obliguessin a tornar-se'n enrera poc després, be per via d'acord del mateix ajuntament o a causa d'ordres d'instàncies superiors.

A part d'això, i per sobre d'això, s'acordava treure els refugiats que hi havia a Can Tarrés i traslladar-los a Can Baixeres, mesura que no s'enten massa en relació a l'incautament, excepció feta de que l'acord fos pres per a posar ordre i control a la finca.

Les qüestions referides amb els incautament i les videndes, haurien tornar a pendre un primer punt de referència en alguns dels acords municipals. No era per tant afer lligat únicament a la finca de Can Tarrés aquesta qüestió, car indagant en més papers de l'Arxiu Municipal, trobem com un document enviat al Conseller d'Agricultura de la Generalitat fa referència a un nou incautament. Aquest document datat el dia 6 de maig, i cronològicament previ en molts punts a la qüestió de Can Tarrés, es referia a la finca propietat de Carles de Rosselló Roig, abandonada es deia pel seu propietari des del ¹⁹ juliol de 1936. Aquesta raó; ésser home marcadament de dretes endemés; i que el masover de la finca, ~~comprès en la circular del 19 de novembre de 1937~~ -el document deia que tenia dos fills desertors- havia estat detingut perquè en

un registre se li havien trobat causes suficients per estimar-lo desafecta al règim, eren causes a bastament segons el document per a procedir a l'inclutament de la finca.

I no era tampoc aquesta l'única ^{nova} dada que tenim, car també i que aquesta vegada per ordres del Ministeri d'Instrucció Pública i Sanitat, es comunicava a l'ocupant de la vivenda-porteria de la finca on hi havia la Colònia depenent del M.I.P.S -C.N.I.E., que la desallotges en un breu termini. Per arrodonir l'assumpte que semblava ^{que} havia de nou abrandat un xic, un comunicat aquesta vegada a Sancho Marraco ⁽¹⁾ -a qui se'l tractava de distingit ciutadà- ^{li} era cursat amb data de 23 de maig on se li deia el següent:

" Per no haver sigut possible poder adquirir de ningú d'aquest poble la seva adreça abans, he tingut de permetrem la llibertat de disposar dels drets de la seva propietat aquí a La Garriga a fins benèfics i indispensable o sigui establir una oficina del Socor Roig Internacional lo que vol dir que la dita propietat serà respectada i cuidada./ No dubto sabrà fer-se càrrec del meu procedir com així espero mereixer la seva aprovació donat el caire humà de l'assumpte..."

Altres esdeveniments ens donen coneixement de la vida garriguenca en el mes de maig de 1938. La mort d'En Frederic Freixa Sancho, funcionari de l'Ajuntament garriguenc i fill de l'alcalde garriguenc. La concessió de la baixa o excedència d'1 a 5 anys, a un altre funcionari municipal, ^V Valentí Damesón, que havent estat nomenat Comissari de l'Ajuntament de Font de Molins, ^{dellora l'Ajuntament} ocupava el seu lloc el Conseller Mas. ^{(1) Municipalitat de Sant Joan de Vilatorrada} La figura del Comissari també tindria poc temps després la seva importància a la vida municipal de la Garriga. ^(Una altra dada del mateix període) La prohibició de què les cases de pagès facilitessin verdures a les Cooperatives per a que aquestes posteriorment en venessin. ⁽³⁾ // avitualment en efecte, continuava sent un problema de difícil arranjament, i n'era prova de nou, a part del que s'ha dit, pel fet que a 19 de maig l'Ajuntament se feia ressò d'un escrit del Sindicat Agrícola

*Interventor Delegat
la propietat de la finca*

*libre a l'acte de
S'ha de dir que l'Ajuntament,
a 12 de maig, ambdós
ajuntaments de Font de Molins.*

Id. id. Full 21

Josep Sancho Masachs, havia nascut a La Garriga l'any 1879. Destacat músic tant per la seva obra religiosa com per la de cançons i cançons, morí a Barcelona l'any 1903.

i Cooperatiu, que criticava la manca del Conseller de Proveïments, Urra. L'acta de la sessió no és prou explícita en expressar el fons de la qüestió, però evidentment les crítiques d'ERC a l'esmentat Sindicat que no feia pas massa s'havien fet, eren ara tornades aprofitant un dels repartiments que es feia des de l'Ajuntament. La lluita per bé que sorda moltes vegades, era tàcita entre la pagesia i el Consell, qui acordava a la mateixa sessió donar un vot de confiança al ja dit Conseller per a que continués la seva gestió al front de la Conselleria.⁽¹⁾ Poc dies després, des de l'Ajuntament garriguenc es demanava al Delegat de Proveïments de la Generalitat que li fos concedit el permís per a l'adquisició de 500 quilos de carn congelada amb que poder efectuar un repartiment al poble, el qual es trobava mancat d'aquest aliment des de feia ja molts dies. Era tan cert això que en disminuir la matança els carnisers, ni greixos suficients hi havia endemés per a fer sabó i ser utilitzat per les dones en els safareixos públics, ni *ni hi havia* suficient cosa més greu encara per a l'higiene de la gent de l'Hospital.⁽¹⁾⁽²⁾ I era tan palpable aquesta necessitat de disposar de venda de carn, que un garriguenc proposava fer la matança de 30 a 35 porcs i assortir la població durant uns dies, cosa que li era aprovada amb la condició que ho fes durant tres dies seguits. L'escassetat i la necessitat anaven paral·leles.

I altres esdeveniments confegien la vida de tan alt percentatge de població a la Garriga: El Comandant Vizearrondo havia demanat a l'Ajuntament la Biblioteca Popular per a us de l'exercit destinat a la Garriga, per bé que oberta a tota la població com des d'un principi s'havia disposat. Aquesta gestió de la Biblioteca no devia ser del ple gust dels consellers municipals, quan acordaven a la sessió del dia 12 de maig, que l'esmentada petició fos feta per escrit. Passà però, que el Cos de Transmissions ocupà la Biblioteca sense escrit i en evitació de possibles més malentesos, l'Ajuntament donava per acceptat el fet, però insistia en donar una fórmula a l'acte que passava per fer un escrit - com abans ja ha-

mesura preventiva, ja havia-hi Petrus Sollicitud.

en relació a la justícia i de Salut, hi donant a l'acte en 26 de maig, el ple en com el Ajuntament reunint 500 vots i a l'acte de Santitat, Absint i el ple que després per la família i com

via acordat, de petició del local.⁽¹⁾ Escrit per altra banda que no apareix fins ara en cap lloc de l'Ajuntament. // En aquesta línia de referències entre Ajuntament i militars, un parell de dades semblen curioses a destacar, no extímides ambdues d'un cert gust de petita notícia però que era important per aquells moments, i que calia recuperar. La primera referida a un escrit de l'Alcalde al Camarada Manuel Muñoz Martín, Capità del Batalló de Reraguarda, 15 de València. L'escrit datat a 23 de maig deia així:

"Apreciado camarada:⁽²⁾ Seguidament de recibí tu carta de 10 corriente puse una pizarra en la puerta del Ayuntamiento citando a tu compañera, por ignorar el domicilio y hasta la fecha no se ha presentado nadie para poderte dar noticias lo que gustoso haré tan pronto me sea posible. Si supierdes el domicilio de tu primo puedes indicarmelo que procuraré dar con los mismos a fin de ponerlos en contacto./ Con Salud y República manda de tu camarada...".

Darrera de l'escrit i fet a mà hi ha una nota que donava constància del següent:

"Tal como te prometí en mi anterior ayer se presentó tu compañera y aún que quedamos que ella te escribiría, te doy la dirección por si quieres tu anticiparte en escribirle a ella. Vive con tu prima Josefa y por tanto la dirección es la siguiente/ Fulana de tal Casa Bosc/ Samalús (Barcelona)".

La segona un xic més curta i més directa: l'Ajuntament garriguenc es feia ressó de les queixes d'alguns garriguencs, pel fet que alguns soldats feien les seves necessitats a l'aire lliure. Fins i tot a finals de maig, s'havia tractat l'assumpte en una sessió municipal.⁽³⁾ Era conseqüència això, anècdota a part, del clima d'abandonament en que alguns es deixaven, i l'interès alhora d'alguns altres -qüestions de pudor també hi podien ser evidents- per a que la Garriga no acabés en un desori i destertalament més gran del que ja vivia. N'era prova que malgrat de refiló, es tractés un assumpte aparentment insignificant, a la sessió ja mentada.

de fet, el millor lloc on trobaria fins a l'assumpte que a l'acte de sessió del Consell del dia de juny hi havia constatació de que la Bíblia de Populus s'havia acompanyat amb el nom "Hojas del Soldado" això explica l'interès de la festa del local i la seva utilitat a tot hom.

(1) Llibre d'actes de les sessions de l'Ajuntament. Full 21 rev. / (2) El volum de camuflats en un vol. que no està el que fa falta. / (3) Sessió del dia 26 de maig. Full 23. / (4) El volum de camuflats en un vol. que no està el que fa falta. / (5) Sessió del dia 26 de maig. Full 23. / (6) del tracte de cultura. / (7) que cal destacar-ho.

El bombardeig de la veïna Ciutat de Granollers. ^(A)

El dia 31 de maig de 1938, a bon pocs quilòmetres de distància, se sentien a la carn els estralls de la metralla, d'una manera fins llavors no patida. ^(per a units.) Cinc trimotors Junker que havien emprès la sortida de Mallorca i havien intentat bombardejar Barcelona, havien deixat anar les seves bombes en mig de la Ciutat de Granollers, després que el foc de les bateries anti-aèries els havien fet canviar de ruta. Durant un minut - de les nou i cinc a les nou i ~~5~~ 15 - els avions vomitaren trenta bombes explosives i deu d'incendiàries, de les quals explotaren totes les primeres i tres de les segones. Uns vuitanta edificis i potser no és exagerat adverar que entre ferits i morts arribessin a l'entorn d'un miler, foren els resultats entre altres del criminal atentat a aquella Ciutat oberta.

En efecte, Granollers a l'igual que les poblacions veïnes no disposava de defenses contra els atacs aèris, ni era centre important de material de guerra com per rebre una descàrrega tan brutal com aquella. Ultra això, el moment en que passà i el tipus de bombes utilitzades fan arribar a la conclusió entre les varies hipòtesis que es poden argumentar sobre el per què del bombardeig, que la causa principal havia estat la de minvar la moral - i la vida evidentment - de la gent de la reraguarda, indefensa per altra banda, d'una manera gairebé total, davant d'un atac de les característiques com les que practicàren els avions italo-germànics. Crec que no deu ésser gens exagerat quan pregunto - i la resposta la dono per afirmativament - si Granollers no ve ser un altre Gernika. Entre altres coses, cal remarcar que a Granollers foren emprades bombes incendiàries com les que ja havien estat experimentades en el bombardeig a Gernika, ~~em~~ mes abans.

El bombardeig tingué un ressó internacional. En especial, els governs de França, Anglaterra i Mèxic es mobilitzaren davant del que havia succeït, i em sembla una prova ben clara del criminal atac, quan en un Informe-memòria que havia fet l'encarregat de negocis angles ^{a Espanya} Sr. Leché, i lliurat al seu Govern, es deia que el bombardeig

l'afectació ^{és tractat més extensament} aquest bombardeig

de Granollers no havia estat ^{sobre/} objectius militars.

La gran quantitat de ferits que necessitaven cures d'urgència i internament, foren traslladats als centres hospitalaris de Granollers i Barcelona, endemés d'altres llocs de les poblacions veïnes. La Garriga situada a uns vuit quilòmetres de distància, ^{en/} rebé a molts d'ells. Malgrat les condicions existents a la població, s'imposava l'assistència i l'improvisació del que fes falta per atendre als ferits. Gent garriguenca prestava la seva ajuda sanitària de la millor manera possible a les persones que des de Granollers arribaven. Les escenes de dolor, ràbia i desconcert eren ben patents.

Davant d'aquestes circumstàncies, l'Ajuntament garriguenc acordava a la sessió municipal del dia 8 de juny, ⁽¹⁾ cedir l'Hospital Gral. del Poble a Sanitat Militar de Catalunya. S'especificava però, a l'acta, que la cessió d'aquest Hospital, situat en els carrers Llerona i Doma, i la cessió dels elements en el existents, era només mentre duressin les actuals circumstàncies de guerra, i que llavors havia d'ésser retornat al poble amb les millores en el introduïdes.

Una vegada passat l'esverament i l'urgència dels primers moments, un altre document de l'Arxiu, datat aquest el dia 21 de juliol, feia de nou referència a aquesta qüestió. El Comissari Municipal deia així al Conseller de Governació i Assitència Social de la Generalitat:

" Com a conseqüència d'haver intervingut el Cos de Transmissions i Senyals en l'humanitària tasca d'atendre als nombrosos ferits procedents del criminal bombardeig del dia 31 de maig darrer a Granollers, fou requisat l'Hospital Civil de La Garriga pel Cos esmentat, ⁽²⁾ de manera tan absoluta que fou expulsat algun velleter que com assilat en el ell estava acollit. Per tal de legalitzar aquesta incautació, l'Ajuntament, destituït ja, cedí amb posterioritat als fets el dit Hospital a Sanitat de Guerra. I, interpretant que aquesta cessió no fou altra cosa que una vertadera coacció imposada per les circumstàncies, ho poso a la consideració de V.H., per si cregués oportú gestionar el retorn del dit Hospital a la plena possessió

⁽¹⁾ Llibre d'Actes, an. Cu. Municipal. Folls 24 a 24 rev.

⁽²⁾ Els recursos amb el Cos de Transmissions, no devien ser excessivament bons amb l'Ajuntament. Residuen l'annex de la Bibliot. Ajunt.

sió del poble, per no reunir la casa habilitada actualment, per Hospital, les degudes condicions higièniques./ Salut i República."

Torneu un xic enrera, car apareix a l'arxiu Municipal, un document datat a 1 de juny, o sia l'endemà mateix del bombardeig granollerí que interessa destacar.

En efecte, a 1 de juny, es reuní la Junta de Defensa Passiva de la Garriga. Els assistents, els noms dels quals es ^{posaren/}escrits al marge eren els següents: Freixa; Riera; Figueres; Sala; Mercadal; Forcada; Canal; Fujol; Boget; Ruaix i Lupón.

L'acta de la sessió, transcrita al document abans esmentat quedava així:

" La Garriga 1 de juny de 1938: Amb aquesta data i a les vint i dues, ha quedat reunida la Junta de Defensa Passiva, sota la Presidència d'En Frederic Freixa i els companys anotats al marge, prenent els següents acords:

1er: Demanat a Manufactures Oris sia entregada la sirena i demés aparells que disposen, per a esser instal.lada a lo que foy campament d'aquesta població.

2on. Delegar al company Cinto Forcada per a que faci els treballs necessaris per adquirir lona, cuidant de construir dotze camilles, donant el treball de fusta a un fuster de la localitat i si hi ha més d'un, donar-ho al que presenti millor preu.

3er. Notificar als cafés Círcol de Recreu, Cooperativa Popular i Cooperativa Obrera, que cas de bombardejament, s'apressin a desallotjar de adires i teules els locals destinants a café, per a poder acullir i atendre els possibles ferits.

4art. Denegar l'augment que sol.líciten els quatre miners que treballen als refugis a fer gestions prop de Proveïments per que procurin si es possible donar un major racionament de queviures als esmentats miners.

5e. Per tenir que cumplir els seus deures militars, el delegat del districte 7, company Ruaix, es veu obligat a deixar el càrrec

nomenant-se per a substituir-lo, al ciutadà Miquel Vives.

I no havent més assumptes a tractar, es dona per acabada la reunió, a les vint i tres trenta, de tot lo qual certifico."

Queda clar que entre les moltes seqüeles que deixava el bombardeig de la veïna Ciutat de Granollers, havia estat la por que el fet no es reproduís igualment a la Garriga. No hi havia cap garantia per desmentir que així no podés succeir, i per tant era comprensible que la Junta de Defensa Passiva s'hagués reunit i acordat els punts abans assenyalats, decisions per altra banda que no acabaven només aquí.

Efectivament, la Junta de Defensa Passiva, lliurava amb data de 6 de juny, un certificat a nom de Federico Rodriguez González, inspector omiciliari de la Junta, per la que se li feia constar que tots els habitants de la població el reconeixerien com a tal i li haurien de donar les màximes facilitats en el seu comès.

Al mateix temps que altres mesures emprades, es demanava als companys de les Hòviles Col·lectivitzades que per tal de continuar les obres de refugis, hom preciaava fossin lliurats a la Junta, 5000 maors i 5000 totxos . Això era amb data de 15 de juny. Amb data 16 s'enviava un escrit al Secretari Tècnic de la Secció de Plans i Obres de la Junta de Defensa Passiva de Catalunya, pel que se li deia que de conformitat al seu escrit, donés autorització per al sumistre de tres caixes de matamita. Igualment amb la mateixa data, un escrit al Secretari Gral. de l'esmentada Junta de Catalunya, li pregava el lliurament de 60 làmpares de petroli, i que de no poder esser aquesta quantitat, al menys 6 -rebaixa important evidentment- en fossin lliurats, car es precisaven, juntament amb el petroli pel seu us, a fi de poder continuar els treballs d'excavació dels refugis. No cal ni insistir amb l'urgència - i més davant els fets ^{tristos} /ocorreguts- amb que eren demanants els material per a continuar els treballs del tres refugis de la Garriga. De nou, per si calia provar-ho, un altre escrit amb data aquest de 20 de juny, i adreçat al Coman-

107

dant Militar de la Plaça - o sia del de les Forces Militars a la Garriga- era cursat amb urgència des de l'Ajuntament. Del contingut de l'escrit es dedueix que des de feia un mes l'Ajuntament havia demanat un vagó de ciment, material indispensable per a la construcció dels refugis. L'escassetat de material ferroviari privava que podés ser facturat i per tant ^{que podés/} arribar a la Garriga. Davant d'aquesta dificultat, la Junta de Defensa Passiva, i en evitació que les obres quedessin paralitzades, havia acordat gestionar el ~~transport~~ transport del ciment per mitjà d'un camió des de Sant Joan de les Abadesses on hi havia el material a transportar i pregava al Comandant Militar que li prestés un camió de gran tonatge, o fes les gestions per aconseguir-lo.

No hi ha cap constància ^{més/} a l'Arxiu d'aquesta qüestió, però una carta de la Col·lectivitat Obrera "Cementos Vallcarca" abans "Cementos Fradera" S.A. donava fe que d'acord amb l'Ajuntament Garriguenc, li seria administrades 10 tones de ciment lent, però que cedia que li manifestessin si les retirarien per mitjà de camió o per ferrocarril, amb major dificultats per aquest camí. Això ens obliga a pensar que es devien buscar altres solucions a la situació existent, per bé que sembla que a l'igual que amb els ciments de Sant Joan de les Abadesses, els de Vallcarca demanaven un tipus de transport que no estava fàcilment a la mà de l'Ajuntament Garriguenc.

La suspensió dels Consellers i Alcalde en els seus càrrecs. El nomenament del Comissari Municipal.-

Diversos esdeveniments havien de confegir aquell mes de juny Garriguenc. Alguns d'ells ja els hem vist. D'altres no en serien menys importants.

Altra la gran quantitat de problemes higiènics existents, la detenció del metge Josep Arumí Fargas, ^{en/} suposava un augment encara més per a la població Garriguenca, per la qual cosa així es manifestava des de l'Ajuntament al Cap de Serveis de Carrabiners d'El Figueró, tot i deixant clar que malgrat es demanés que pogués continuar en el seu servei donades les circumstàncies, no volien barrejar-se en les responsabilitats.

LA GARRIGA, POBLE
VEXAT

108

tats en que podia haver incorregut. Certament en aquells moments com possiblement no havia ocorregut en cap més moment de la guerra, els serveis mèdics i hospitalaris devien esser d'un necessitat extrema.

I en relació als serveis sanitaris, hom troba a l'Arxiu un parell de dades a destacar: la primera, referida a l'acta de la sessió que tingué lloc el dia 9 de juny,⁽¹⁾ on es va tractar de la qüestió d'una farmàcia municipalitzada que era retornada al seu titular i fet desaparèixer el nom deferit a la municipalització. La segona, amb correspondència de la d'abans consisteix amb una notificació al Conseller de Governació i Assistència Social de la Generalitat per la que l'Alcalde li manifestava el següent:

" Al buscar per altres assumptes certs documents relacionats amb la municipalització de les farmàcies d'aquest poble, cosa que trobarem en herència al pendre possessió dels nostres càrrecs, ens trovem que la tal municipalització no està legalitzada i si sols de nom producte d'aquells moments de revolta, per lo tant seguint el nostre acord retornar aquesta farmàcia al seu titular propietari, preguem digueu amb la major brevetat si estem encertats i dintre la llei en tal resolució per lo que pugui afectar a la nostra responsabilitat".

Anava datat el dia 10 de juny de 1938. L'acord i el altre altres frases com/ de " producte d'aquells moments de revolta", evidencien un canvi sofert en les línies d'actuació municipal respecte a la pràxis del Comitè revolucionari, de manera que podem qualificar de contundent. Només els incautaments als que abans pre-tavem atenció podien fer pensar que no fos així. Es certament una política confosa - els temps també ho eren- però no ens poden amagar que d'un fase d'iniciatives revolucionaries s'havia passat a una altre dominada per un ordre de resistència, i de tornar en molts aspectes cap enrera que no volien sempre dir, als mateixos moments d'abans del 19 de juliol.

Per arrodonir alguns aspectes de la vida diària garriguenca, cal-

1) Llibre d'Actes de la sessió del C. Municipal. Fol. 25.

181
dria també -per bé que en sentit diferent al d'abans assenyalat-
apunterar altres dues dades.

Una referida al 17 de juny.⁽¹⁾ L'Ajuntament comunicava al Capità en
Cap de la 135 Brigada Mixta, que amb aquella data emprenien la mar-
xa cap aquell destí, la Comissió que manava el Tinent de Cavalleria
Crescencio Chesa del Cid - ^{certament,} un bon nom per a un militar- juntament
amb " 1 Maestro Herrador, 3 Sargentos y 14 individuos de clase tro-
pa, los cuales se han hecho cargo de 59 mulos" deia l'escrit, ^{que curaria} amb
destí a la Brigada ~~que~~ abans assenyalavem. No havien pogut marxar
abans per falta de ferramenta del bastiar, però una vegada ferrat
estava ja en disposició de servei. ~~El altre~~ ^{data el dia 18/} es feia saber -crec
per qüestió purament formal- al Jutge Popular de la Garriga, que
la concentració de la lleva del 41 havia tingut lloc a finals del
mes d'abril. Una i altre dada, eran però, clara demostració de com
el moviment militar que havia estat ja important des de feia
temps a la població, no havia minvat en aquella Garriga que es tro-
bava a les portes d'un important canvi a l'Ajuntament.

Efectivament, a la sessió d'Ajuntament del dia 9 de juny, ultra
tractar-se sobre una qüestió de refugiats i proposar-se pel Consel-
ler Orra, treure... les targes d'oli ^{fins la propera collita/} als qui haguessin collit més
de 50 litres la darrera vegada, una notícia ens fa prestar atenció
en especial: l'inspecció a practicar a l'Ajuntament, per part de
la Direcció General d'Administració Local de la Generalitat de Ca-
talunya.⁽²⁾

D'antuvi podria pensar-se que es tractava d'una inspecció ruti-
nària, però els fets posteriors ens demostrarien que no va ser ai-
xí. No hi ha cap document que ens doni llum a argumentar, que exis-
tissin motius de desacord per part de la Generalitat, amb la polí-
tica municipal garriguenca. Més aviat eren els garriguencs, els qui
podien sentir-se descoratjats i enutjats amb l'actitud presa cons-
tantment per les Conselleries del Govern català, davant les innombra-
bles vegades que les peticions d'avituallament i de solucions als
problemes derivats del crescut nombre de població, patia la Garriga.

¹ En hi ha una nota fet a màquina en l'abecedari l'escrit, que fusava: "DEPOSITO DE REMONTA. NÚMERO 4"
² Llibre d'Actes de les sessions de l'Ajuntament. Full 25, 25 rev.

No hi ha per altra banda, constància de denúncies a l'Ajuntament, d'un pes específic tan important com per provocar des de la Generalitat la cessió dels consellers en els seus càrrecs, perquè això va ser al que es veïren obligats a fer.

En bona lògica es pot aduir, que la gestió municipal no era del tot excel.lent i fins i tot ^{judicium} prebissar-la ^{per algun cas} a deficient. No crec de totes maneres que fos guire diferent de les posades en pràctica a la gran majoria de municipis catalans dençà de molts mesos enrera. Fins i tot recordaria ^{amb} molts més problemes i conseqüentment amb mes recursos a les situacions creades, que a molts municipis catalans de les característiques semblants. Això si que caldria destacar-ho. Però crec que aquesta consideració ens fa arribar a una conclusió més aviat positiva ^(per general) de la gestió administrativa de l'Ajuntament i no pas negativa, ^o desatrosa per dir-ho d'una manera clara, com va ser la valoració que l'Impeidió de l'Administració local va concluir. Es possible que un esperit de derrota provoqués que des de la Generalitat, es procedís com en el cas de la Garriga, a una intervenció tan directa, tan decisòria i anul.latoria de qualsevol gestió autònoma municipal, en un afany del màxim control a l'espera d'un incert acabament de les hostilitats? Personalment no em decanto ^o rapidament en negar-ho. En primer lloc pel que abans s'ha manifestat. En segon lloc perquè el canvi que hi hagué a la Garriga no provocà cap millorament. Són aquestes raons les que em fan sospitar de les causes que portaren al canvi, i de la manera tan dràstica com es produí.

que el municipi garriguenc, fets seus d'ajuntament veu obligada a dirigir, a publicar-se

Hem d'anar a l'acte de la sessió del Consell Municipal del dia 29 de juny ⁽¹⁾ per saber el contingut de l'ofici que cessava a l'Ajuntament garriguenc. Deia així:

" L'Honorable Senyor Conseller de Governació i Assistència de la Generalitat amb data d'avui ⁽²⁾ ha dictat la següent Ordre: Amb motiu d'una inspecció administrativa efectuada a l'Ajuntament de la Garriga s'ha comprovat l'existència d'una sèrie d'irregularitats en el

Libre d'actes de la sessió del C. Municipal. FOLLS 27 rev. a 28 rev. (hi foren presents: Grinyó; Miró; Olivella; Mas; Figuerola; Guisà i Orma.

Dia 24 de juny de 1938

funcionament del municipi, les quals afecten directament a la seva gestió administrativa i comptabilitat que palesen una evident infracció de les normes legals que regulen l'administració de l'esmentat Ajuntament i fa necessària l'adopció d'un criteri ordenador en la seva marxa administrativa, que avui es troba en complet abandonament.- Atès que de les irregularitats de referència se'n dedueix responsabilitat per el Consell en ple, sense perjudici de les que calgui exigir per via judicial, fent us de facultats que m'atorquen el Decret del 8 d'octubre de 1937=Resolt= Sou suspesos en l'exercici de càrrec d'Alcalde, i tots els Consellers de l'Ajuntament de La Garriga, i es nomenat Comissari Municipal el funcionari de la Generalitat, Trinolau Grinyó i Soler, el qual, de conformitat amb l'art. 6 è. del Decret del 8 d'octubre darrer, asee sumirà les funcions reservades a l'Alcalde i a l'Ajuntament, i podrà requerir en cas necessari l'ajut de totes les autoritats per a portar a cap el comès que se li confia.- El que es comunica per el vostre coneixament i efectes oportuns. B rcelona, 24 de juny de 1938 El Dr. Gral. d'Administració Local. Signatura il.legible. Hi ha un segell que diu: Direcció Gral. d'Administració Local.- Governació. Generalitat de Catalunya. Sr. Alcalde de l'Ajuntament de La Garriga!"

Aquest era el contingut de l'ofici però no deixa d'ésser important el contingut del reste de l'acta:

" En conseqüència la Presidència dóna possessió del càrrec de Comissari Municipal d'aquest Ajuntament al funcionari T. Grinyó i Soler, manifestant tot seguit el Comissari que el tinguessin tots com un veí més de la Garriga, esperant de tots que en benefici de la causa antifeixista que tots defensem, que voldrien prestar la seva col.laboració quan es cregui necessària, contestant el company Freixa que ell per la seva part ofereix la seva col.laboració, advertint però,, que ell es devia a un partit i com disciplinat acceptaria l'actitud que el seu partit li assenyali fent idèntiques manifestacions el company Orta per E.R., quals manifestacions es fan, seves els companys Mas, Cliveras també d'E.R, i Crusat per la CNT.

192

Agraït el Comissari per les proves de col.laboració que l'han estat atorgades pels companys presents, aixeca la sessió essent l'hora de les 19...."

Acte seguit sortia de l'Ajuntament el primer document signat pel Comissari Municipal: dirigit al Director Gral. d'Administració Local ^{li/} confirmava la ^{presa de/} possessió del seu càrrec. D'aquí endavant no hi hauria cap més reunió d'un Consell Municipal que havia desaparegut. La figura i el poder de l'Alcalde, havien estat suprimits per una nova firma i una nova gestió unipersonal i absoluta: la del Comissari Municipal.

La Junta de Defensa Passiva: l'òrgan Municipal més destacat a partir de mitjans de 1938.-

El Diari Oficial de la Generalitat, nombre 229 i corresponent al dia 17 d'agost de 1937, publicava un Decret que organitzava les Juntes de Defensa Passiva Locals i de Vegueria, a tot Catalunya. La constitució d'aquestes Juntes havia tingut lloc pel Decret del 9 de juny de 1938, i els seus objectius eren la protecció de la població civil contra atacs aeris, aeroquímics o navals. L'esmentat Decret deia en el seu 1er. art. que a tot el territori de Catalunya a cada Vila, poble o ciutat on les necessitats ho aconsellessin, es constituïria la Junta de Defensa Passiva Local, i que igualment es podria constituir la Junta de Defensa Passiva de Vegueria, mitjançant acord de la Junta de Defensa Passiva de Catalunya. Pel seu art. 2on. s'obligaven a constituir-se les locals, en el termini de vuit dies després de l'aparició del Decret, per convocatòria dels Alcaldes i amb la composició següent: L'Alcalde o el seu Delegat; El Cap Militar o un Delegat per ell; El Cap d'Ordre Públic o un Delegat per ell; Arquitecte o Enginyer Municipal o un Delegat d'aquests Serveis; El Metge Municipal o Delegat d'aquests Serveis per la Direcció General de Sanitat; Un representant dels organismes UGT, CNT, ERC i darrerament, un Secretari nomenat per l'Ajuntament.

El Decret de Presidència, anava signat per Lluís Companys, pel

Conseller de Governació i Assistència Social, Antoni Mª Sbert, i pel Conseller de Treball i Obres Públiques, Rafael Vidiella.

L'aplicació del Decret havia tingut lloc a la Garriga i la Junta de Defensa Passiva Local assumia espeuclament després de l'atac aeri sofert per Granollers, una importància capdal en la protecció civil de la població. Amb un Ajuntament cessat i dirigit per un Comissari Municipal, en mig d'una població preocupada essencialment per l'avituallament diari i a l'espera que s'acabessin quan més aviat millor les hostilitats, la Junta de Defensa Passiva apareixia a la pràctica com l'únic organ amb caire mínimament organitzat. De fet, a l'Arxiu Municipal, la majoria de documents a partir del mes de juliol de 1938 fan referència a l'activitat d'aquesta Junta Local.

En efecte, així veiem com a l de juliol la Junta Local demanava a la nacional, 2 caixes de pistons per a cartutxos de matapita, i 1/2 rotllo de metxa per a ells. A 16 de juliol, rebia un comunicat des de la Generalitat, amb la concessió a la Junta de la quantitat de 25000,- ptes. per a poder atendre al pla organitzatiu de la població. Amb la mateixa data, des del Ministeri de Defensa, sots-secretaria d'armament se'ls comunicava que s'havien demanat a Unión Española de Explosivos, dues caixes de detonadors destinants als refugis garriguencs. Amb data de 21, la Junta agràia al Comandant Militar de les forces de l'Exercit existents a la Garriga, el seu interès i l'activitat demostrada per la gestió que se li havia confiat en la col.locació de dues sirenes en el que fou campanar de la població. L'agraïment es feia extensiu - certament és un detall de bona lògica- a la gent que sota les seves ordres havia cuidat de l'estudi i instal.lació de les sirenes. L'endemà, dia 22, Un Tinent del Laboratori de la Cía. de Radio, enviava un informe al Capità Major del Grup de Transmissions d'Instruccio número 2. L'informe era en relació a la sirena d'alarma instal.lada en el local de la CNT. Motor i sirena es troaven

(1) En restituir el Comissari Municipal a l'Arxiu, ha aquell qui firmava lògicament tots els escrits com a President de la Junta de Defensa Passiva.

(2) En un dels seus paràgrafs, aquest comunicat parlava de l'intervenció de l'aviació italo-germanica.

en bon estat es deia. No així les bateries. En resum es demanaven: una bateria d'acumuladors de 32 volts a 40/60 ampers; 5 litres d'oli de motors; 5 de benzina; 5 de petroli i material de poca importància, com bugies, terminales, cargols etc.. No cal ni dir, que el més petit detall era de màxima importància davant de la possibilitat d'un atac inesperat i amb poques defenses com tenia la Garriga.

En semblant sentit de preocupació per a la defensa civil de la població, trobem com el Comissari Municipal dirigint-se al President de la Cooperativa Popular li comunicava que tan aviat fos comunicada "Alarma" en algun indret, procurés que la llum del local no es veiés al carrer. Es de suposar que semblants escrits devien ser adreçats o el contingut manifestat verbalment, a altres entitats a fi d'assessorar-les en les mesures mínimes a pendre en cas d'una situació d'emergència.

En un altre sentit en canvi la prova és que la calor de mitjans de juliol devia apretar de valent - ens trobem com les preocupacions del Comissari anaven ^{per} altres varals: demanava el dia 16 al Cap de la 2ª esquadreta d'aviació de les Franqueses del Vallès, veïna població de la Garriga, que fossin tornats els dos carros i la bota per a regar en cas de no utilitzar-ho. Regar els carrers garriguencs quan els dies d'estiu havien estat xafogosos eran una cosa que s'agraïa enormement, alhora que la quitzalla en disfrutava, primer, quan cavall, carro, bota i empleat municipal, anaven carrers amunt i es mig dutxaven amb l'aigua que sortia de la bota, i després, quan encara xops, hi tornaven, en baixar tots aquells carrers avall de la Garriga.

Era amb data de 10 d'agost quan s'enviava un Informe al Secretari Tècnic de Plans i Obres de la Junta de Defensa Passiva de Catalunya. En aquest Informe, la Junta Local deia entre altres coses el següent tot elles d'una importància gran per a conèixer amb detall aquest aspecte referent a la defensa civil: Les obres realitzades en el Refugi nombre 1, al carrer Negociant (1ª demarcació Santa Digna), s'ha

trobava construït totalment l'escala d'accés, composta de 45 graons i galeria de refugi amb una llargada de vuit metres. El Refugi nombre 2, situat a l'estació (2ª demarcació) es trobava totalment amb les dues bocques d'entrada i la galeria acabades. Segons l'Informe, la galeria tenia una llargada de trenta metres. El Refugi nombre 3, estava situat al camp de futbol d'avall (3ª demarcació) i tenia quasi acabada una boca d'entrada amb 25 graons fets .

Respecte a l'estructuració de Serveis, es deia el següent: Que es tenien instal·lades dues sirenes d'alarma, accionades des de l'Ajuntament amb guardia per aquest servei i es trobava amb estudi una nova sirena. La població havia estat dividida en vuit districtes al front de cada un dels quals havia estat nomenat un delegat que cuidava de fer les recaptacions setmanals als caps de família. Tenien ademés per missió, posar-se en cas de bombardeig, al front de les brigades d'enrunament i altres serveis que s'anirien estructurant.

En referència a l'organització econòmica es deia que els ingressos a la Junta, provenien d'una quota obligatòria consistent en 2,- ptes. setmanals que havia de pagar el cap de cada família i de 6.- ptes. que havien de pagar els comerciants o industrials. També es deia que s'obligava treballar als homes útils de 16 a 58 anys, un jornal obligatori i gratuït, havent d'abonar el que deixava de fer-ho quan li tocava, 22,- ptes. Finalment es deia que el total d'ingressos era d'un pèrmiu de 90,- ptes. mensuals. (1)

L'avituallament de la població: noves dades sobre la qüestió.-

Ni molt menys estava resolt aquest important problema que venia acusant i no resolvent la Garriga, des de feia molts mesos enrera. El canvi ofert per l'Ajuntament no contribuï a millorar la situació dels garriguencs. En tot cas el que era evident, al menys així ho proven els documents de l'Arxiu, que d'un temps cap aquí a partir d'entrada la primavera i per bé que la situació era angustiant, els escrits demanant ajuda a la Generalitat havien anat minvant, és de

(1) Aquesta xifra estava equivocada. El total havia estat de 9.000, pt. mensuals.

suposar, pel convenciment d'empendre un camí que no portava a cap sortida satisfactòria, però com era lògic s'insistia en la ^{de tant en tant/} búsqueda d'aliments per a paliar la greu situació.

Així resultava que ^{el mes de juliol/} el Comissari Municipal demanava al Cap de les Forces d'Aviació de la Garriga, un camió pel transport d'una partida de farina, esperant de la seva proverbial amabilitat -així constava a l'escrit- per a contribuir a la solució dels grans problemes que respecte a proveïments es venien succeïnt.

El considerable augment de població i el continu moviment que tenia eren constatacions que el Comissari Municipal acreditava en un dels seus escrits, datat ~~un d'ells~~ a 9 d'agost. ^(A) Es evident per tant, que la població ~~no~~ no disminuïa amb els transkurs dels mesos i que ~~la~~ ^T necessitat de llet, ~~era~~ ^{era} ~~de~~ ^{de} ~~la~~ ^{la} ~~comunitat~~ ^{comunitat}, ~~era~~ ^{era} ~~de~~ ^{de} ~~la~~ ^{la} ~~comunitat~~ ^{comunitat}.

En completament
essencial per de
seu s'insistia
en la provisió d'ali-
ments

Efectivament, s'havia arribat a una situació que ni es servia a l'Hospital ^{els litres/} de llet necessaris per ^{als/} hospitalitzats, ni tampoc se'lsministrava els ous imprescindibles pel menjar. Les raons que donava la Comissaria a l'administrador de la Clínica Militar de la Garriga, eren que ^{si/} no ~~se~~ servien els 300 litres diaris de llet i ^{se} ~~se~~ havia disminuït la venda d'ous, era deien, per causa en primer lloc de l'escassetat de pinso per al bestiar vaquí, i en segon lloc, a l'excessiu calor d'aquella temporada que havien donat ~~com~~ ^{com} resultat la disminució de 40 a 50 litres diaris de llet. Pel que feia el cas dels ous, s'explicitava que la gran majoria de pagesos havien disminuït en un 70 % les aus de corral, per causa de la manca d'aliments. Conseqüentment hi havia menys rendiment, i si bé la població ~~de~~ ^{de} ~~la~~ ^{la} ~~comunitat~~ ^{comunitat} en termes generals, n'havia de patir les conseqüències, la gent de l'Hospital per raons obviès en debien sofrir d'una manera especial.

Després d'el primer any que hem trobat a l'Arxivat, que està encapçalat per "Comissaria Municipal". Fins i tot el nom d'Arxivat de la Garriga fou substituït en cessar el Comissari Municipal.

De nou, a l'igual que succeïa l'any 1937, es troba a l'Arxiu Municipal un paper que d'una manera oficiosa ens aporta dades relatives a l'avituellament existent en el magatzem municipal. Es convienc reproduir-lo a fi de saber amb exactitud les disponibilitats que hi havia per aquella Garriga que girava a l'entorn dels 10000 habitants i que depenia en molta part del seu aprovisionament alimentari, de les existències d'aquell magatzem:

COMpte MAGATZEM.-

----- SETMANA 39. -----

	Monedes	Quilos	Quilos	Sacallà	Sucre	Ous	Oli	Patates	Sal
		Signons	Cern						
Roscos set. anterior.	500	407	323,5	432	153,4	17	86	980	36
Rebut de la Generalitat.	155	117		233	37				
Total	655	524	323,5	665	190,4	17	86	980	36

SORTIDES.

A refugiats	82	108	10,5	145,800	17,700			280	2
Hospit. Civil		18	3	17,500	3	17	3	60	
Necessitats i transeuns.	3	3	2	7,200	2,500				
Malalts i Sibarons.		3		3,500				2,5	
Farmàcia.				5				1,5	
Total	85	132	15,5	170,500	31,700	17	7	340	2

RESUM.

ENTRADES	655	524	323,5	665	190,4	17	86	980	36
SORTIDES	85	132	15,50	170,5	31,7	17	7	340	2
EXISTENCIA	570	392	308	494,5	158,5	--	79	640	34.

La Garriga, setembre 1938.

Acords presos a les reunions de la Junta de Defensa Passiva, per a la salvaguarda de la població garriguenca.-

Exceptuant la correspondència entre la Comandància Militar de la Garriga i el Comissari Municipal, relativa a l'arribada d'un vaçó carregat amb ciment procedente de Puig Alt de Ter; la correspondència entre la Junta Local de Defensa Passiva amb la nacional catalana i la local de Granollers, en relació als tipus de senyal d'alarma i duració; i exceptuant també la petició que des de la Comissaria garriguenca es feia al Secretari Tecnic de Plans i Obres de la Junta nacional per a rebre netamita, detonadors i metxa, poques dades importants caldria destacar del mes de setembre garriguenc que transcorria amb ben poques variants dels temps precedents.

Sens dubte, però, les actes de les reunions de la Junta de Defensa Passiva, ens il.lustren enormement i com cap més altra dada que podriem mencionar, la situació de la Garriga, preocupada notablement per la resistència i la salvaguarda de la seva població.

Per bé que sigui feixuga la transcripció dels extractes de llurs acords, val la pena de fer-la el màxim d'extensa per comprendre la situació de la Garriga amb el major rigor ^{d'aproximació/} possible.

Veiem el següent: A 6 de setembre, el Comissari-President i el secretari de la Junta Local, enviaven un dossier al Director General de l'Arma de la D.C.A.-Defensa Passiva. Resulta que amb data del dia 27 d'agost s'havia enviat per aquell organisme a la Garriga, un escrit on se li deia que al ^{tenir} constituida la Junta de Defensa Passiva Local es vulnerava les disposicions vigents. Això no era cert, car la Junta estava constituida, i en funcionament. El dossier que era enviat, abastament ho proveva.

En efecte, l'escrit que acompanya l'extracte de les actes deia així:

" En contestación a su atento escrito fecha 27 Agosto ppdo. plácenos comunicarle que contrariamente a lo que supone, esta Junta Local de Defensa Pasiva, desde el 25 de mayo se halla legalmente constitui-

171
da, según podrá comprobar por la copia de constitución que adjuntamos, así como un extracto de los acuerdos tomados en las reuniones que periódicamente celebramos.

En lo referente a dificultades, luchamos con la falta de ingresos, pues los que obtenemos, distan en mucho a los que entendemos son necesarios para llevar a cabo (con la rapidez que las circunstancias exigen) los trabajos de construcción de refugios.

Para su gobierno debemos informarle que esta Junta recauda mensualmente unas nueve mil pesetas, producto de un impuesto creado de dos pesetas semanales a cada una de las cabezas de familia de los habitantes de la población y de seis pesetas, si estas son comerciantes o industriales. Excusamos decirle que con dicho ingreso, solamente pueden cubrirse los gastos jornales y materiales de dos refugios que venimos construyendo, hallándose totalmente paralizadas las obras de otro, que tenemos proyectado y empezado. Además del citado impuesto tenemos establecido un turno de trabajo obligatorio y gratuito, para todos los hombres útiles de 16 a 55 años y con ello obtenemos un notable ahorro de jornales. En resumen que el impuesto, contando cuota y jornal, viene a resultar una peseta diaria, tributo que entendemos no hay posibilidad de aumentar.

Lo lo expuesto no extrañará, que invirtiendo la totalidad de ingresos, en obras de construcción, no pueden ser atendidos otros muchos servicios y en especial el sanitario, pues carecemos incluso de lo imprescindible, como son botiquines de urgencia, camillas, etc. etc.

Aún cuando tenemos concedida una subvención de 25000 ptas de la Generalitat de Catalunya, esta la condicionan al pago del 75% del valor de jornales u material que se empleen desde el 12 de Agosto y como los trabajos fueron principiados en Abril, resulta que el cobro servirá únicamente para liquidar en su totalidad, el déficit existente.

Celebraríamos que el asesoramiento que nos promete nos permitiera intensificar el trabajo de las obras proyectadas, así como dotar los demás servicios de todo lo necesario, pues sin ayuda, no nos es posi-

de tenerlos con la necesaria previsión y eficacia.

Salud y República."

La transcripció de l'Acta de Constitució de la Junta, i acompanya-
da una còpia de l'escrit, és la següent:

" La Comissió a vint i cinc de maig de mil nou cents trenta vuit,
concorreixen previament convocats, a casa de la vila del mateix els
ciutadans, Felip Vizcarrondo Martinez, Cap Militar, Joan Riera-Dele-
gat d'Ordre Públic, Angel Fitó Jubany- Metge titular, Josep Sala-Ar-
quitecte, Pere Figueras-Representant de ERC, Daniel Boget-Representa-
tant de CNT, Jacint Forcada-Representant de UGT, sota la Presidèn-
cia del Alcalde, ciutadà Frederic Freix Mir, assistit de l'infras-
crit Secretari, a l'objecte de constituir la Junta Local de Defensa
Passiva.

Seguidament la Presidència manifesta que l'objecte (de la) sessió,
com s'esmenta en les convocatòries, no és altra que el de constituir
la Junta Local de Defensa Passiva i en conseqüència la declara cons-
tituida pels ciutadans següents:

- Frederic Freix Mir.....Alcalde-President
- Felip Vizcarrondo Martinez..... Cap Militar
- Joan Riera..... Delegat d'Ordre Public
- Angel Fitó Jubany Metge Titular
- Josep Sala..... Arquitecte
- Pere Figueras Claveria..... Representant de ERC.
- Daniel Boget..... Representant de CNT.
- Jacint Forcada..... Representant de UGT.
- Joan Lupón Liria.- Secretari, designant per l'Ajuntament.

Actuant com a President, el ciutadà Alcalde i com a Secretari Joan
Lupón Liria i com a vocals els altres ciutadans Vizcarrondo, Riera, F
Fitó, Sala, Figueras, Boget i Forcada.

Acte seguit s'acorda que per la propera sessió, s'avisarà a domi-
cili "

De l'acta de la reunió del dia 13 de juliol, cal transcriure com
aspectes més destacats, els següents :

" quedar enterados que con motivo del traslado del delegado de Orden Público, compañero Riera, formará parte de esta Junta en su sustitución el compañero Augusto Garcia Rodríguez.

Acceptar la renúncia presentada por el compañero Jacinto Forcada como representante en esta Junta de la UGT, el cual continuará ostentando el cargo de Delegado del distrito 5.

Comunicar a la organizació UGT, la anterior renúncia, para que nombre sustituto.

Con el fin de que pueda atender los asuntos del Secretariado de esta Junta y evitar una duplicidad de cargos, se acepta la renúncia del compañero Lupón como delegado del distrito 8, nombrándose en su sustitución al compañero Bartolomé Galvany.

veure la petició
d'acceptació de nullo
Companys Central
i q'acceptació en person
15. pts. d'actes

(...)

Proceder a la colocación de dos direnas al campanario de esta población para poder hacer las señales de alarma y comunicar este acuerdo al compañer Vizcarrondo, para que cuide de su colocación.

(...)

Hi foren presents a l'acte segons nota marginal: Grañó; Sala; Figueras; Boget; lupón i un altre del qui és indescriptible el seu nom a la pèdria de l'acta.

De l'acta de la reunió del dia 20 de juliol, cal fer-ne la següent referència:

"(...)

De conformidad con las instrucciones recibidas de Granollers, las seales de alarma serán las siguientes: Un toque, prevención de alarma; dos toques, peligro y tres toques, final de alarma.⁽²⁾

1) A l'acta de 24 de juny de 1938, es feia veure que el cognom del emissari era Ganayo. En realitat però, era Grañó o Graño.
2) Amb data de 24 de setembre, i des de la hora de la fariga, es comunicava a la junta local de Defensa Passiva de Granollers, que es havien acordat per la junta de Defensa Passiva de Catalunya cinc diferents: "Senyal d'alarma: un toc de sirena de durada definitiva (aproximant no obstant que no s'acabava dels tres minuts). Final d'alarma: tres tocs de sirena d'un minut de durada cada un, amb un breu interval entre ells".
Així es comunicava per telèfon a diversos de nos altres en la seva localitat.
Més important haig de fer constar, que durant l'època franquista, l'alarma d'avís de perill es va fer servir a Granollers, el 31 de maig, en relació amb el brutal atac aeri supet el 1938: tenia una acció de alerta portada - evidentment - de la guerra d'època i que en franquista també haig de constatar, que en tinc dades per saber com s'havia portat a cap algun any, amb tot el risc que simplement suposava l'acció. Una cosa, que així és en tot cas, tenia per a tractar en una història de l'època franquista i no més ara, per bé que així oportú fer-ne cita.

(...)
operals, per si
es possible que abo-
ren los gastos de
estos trabajos. De ha-
cer esto, intentaré la
negociación municipal.

Interesa al Compañero Sala para que marque unas trincheras en los jardines de los colegios, para que puedan
servir de refugio a los niños en caso de peligro y hacer gestiones cerca de sus correspondientes institutos.⁽¹⁾
A la sessió hi foren presents: Grañó, Capità; Sala; Figueras;

Boget i Lupón.

A alguns dels acords més importants de la reunió que tingué lloc el dia 3 d'agost eren els següents:

" (...)

Visto el informe presentado por el compañero Vizcarrondo y que se refiere al estado de la sirena instalada en el edificio de la CNT, se acuerda que el funcionamiento sea hecho con motor electrico, recomendándole cuide de su instalación lo más rápidamente posible.

En vista que la terminación de los refugios tardará todavía mucho tiempo y con el fin de velar por la seguridad de los vecinos de la población, se acuerda construir trincheras abiertas por toda la población, haciéndolas en los sitios que señalen la comisión que se nombra y que la componen los compañeros Vizcarrondo, Sala y el delegado que corresponda".

Los asistentes, aquesta vegada en bon nombre, foren: Grañó; Capità; Sala; Figueras, Boget; Lupón; Canal; Gesa; Bordó; Pujol; Font; Forcada; Mercadal y Galvany.

De la reunió del dia 17 d'agost, val la pena treure'n el següent resum:

" Se dió cuenta de la carta recibida de la Junta de Defensa Pasiva de Cataluña, en la que comunican que la subvención de 25000 ptas. otorgadas, será abonada en una proporción de 75% sobre el valor de jornales y materiales que se empleen en los trabajos a partir del dia 17 del cte.

Proceder con la máxima urgencia a la construcción de las trincheras acordadas en la reunión del dia 3 del cte, interesando al compañero Vizcarrondo la entrega de 20 picos y 20 palas que indicó debería.

que los trabajos del acuerdo anterior sean hechos por los mismos ciudadanos que les correspondiera trabajar por turno en los refugios, suspendiendo si es necesario el trabajo de estos, con el fin de intensificar los trabajos de trincheras.

⁽¹⁾ Es referir a Vizcarrondo.

Considerar como útiles a todos los ciudadanos de esta localidad, comprendidos en la edad de 16 a 50 años, para el trabajo en los refugios. Si algún ciudadano al ser avisado alega alguna enfermedad, esta no será atendida, aún que vaya justificada con certificado de médico y su incomparecencia será gravitada con 22 ptas., valor de un jornal que será hecho por un sustituto nombrado al efecto. Únicamente quedan exceptuados los que se hallen en cama y los considerados inútiles y que no dispongan de recursos o ingresos. Queda exceptuado de esta condición el Dr. Fitó por las múltiples ocupaciones que tiene como médico.

(...)

(...).

Foren presents a la sessió: Grañó; Rodríguez; Sala; Figueras; Boret y Lupón.

La darrera reunió de la que s'en té coneixament a través de les còpies de les actes obrants a l'Ajuntament, corresponent a la que tingué lloc el dia 24 d'agost. En síntesi deia com a coses més a destacar:

" Dirigirse a la Junta de Defensa Pasiva de Cataluña para que den instrucciones de las señales que deben hacerse con las sirenas en caso de alarma, por si tienen, como suponemos, normas establecidas de caracter general.

Que los extintores Minimax que se hallan en los almacenes de este Ayuntamiento, sean reparados y puestos en condiciones de funcionamiento.

Interesar al médico titular Dr. Fitó, cuide de hacer un estudio, emitiendo el correspondiente informe a esta Junta, creando el personal sanitario e indicando el material necesario.

Interesar al compañero Sala, cuide de hacer el estudio y emitiendo el correspondiente informe a esta Junta, creando las brigadas que crea necesarias, para el desenrrollamiento en caso necesario.

Activar los trabajos en la construcción de trincheras, las cuales se harán en los lugares de la via pública que se crean necesarios y que el terreno lo permita y si de este estudio resultasen insufi-

cientes, se construiran en los terrenos que sean necesarios sún que se hallen cultivados.

(...)

Recordar a la organización UGT la obligación que tiene de nombrar un representante en esta Junta Local." (A)

Un noble ^{només/} pendent . . . de l'acabament de la guerra.-

És aquesta la conclusió que se'n treu de la població garriguenques: a les acaballes de 1938, la situació no havia millorat des de feia molts mesos. Franco cada vegada s'acostava més. La gent volia que s'acabés d'una vegada el gran trasbals que patia dençà de 1936. Les crides a files, al front, havien acabat de minvar la resistència i la moral de la gran majoria de famílies garriguenques. La llarga batalla de l'Ebre i la presència en el front de tants i tants vailets joves -la quinta del biberó- i la d'homes de quaranta anys, també es feia sentir a la Garriga, moltes famílies s'hi veien implicades i vivien amb desesper) i l'enfonsament de l'Exercic Republicà ~~una~~ mort d'alguns dels seus. El dia 17 de novembre, l'Exercit de la República passava de manera ordenada l'Ebre i s'agrujava l'ofensiva contra Catalunya a partir del 23 de desembre, la qual hauria de durar fins el 9 de febrer de 1939.

Les dades obrants a l'Arxiu, palesen estrictament la preparació per a una defensa que a l'hora de la veritat amb prou feines va tenir lloc ni temps. Iomenaments de delegats de districte per la Junta de defensa passiva; obligació de la creació de Brigades Mixtes de Defensa Passiva, no només amb persones de molt bona voluntat i esperit humanitari, sinó també i per sobre de tot amb preparació bàsica i capacitat; més poticions de Matamita, metxa i pistons, una i altra vegada, per a la construcció i acabament urgent dels refugis. Eren aquestes les coses i els afers que més motivaven als garriguencs que procuraven sostenir i l'edifici que es desmoronava en acabar-se 1938.

Només un Decret de la Comissaria Municipal de la Garriga, tren-

1) Per exemple el 13 de novembre, en la persona d'Antoni Vila Basté. Així es comunicava per mitjà d'una carta encapçalada per "Unió Juvenil de treballadors / Sindicat d'altres vides".

cava el tema practicamente únic que semblava dominar l'escena garriguenca. Un xic sorprenentment, la Comissaria en efecte, dictava un Decret per tal d'incrementar els ingressos de l'Erari Municipal. El mateix dia de l'edict - 5 de gener de 1939- era comunicat a varis comerciants garriguencs. Les consumicions fins a 1,50 pts, s'augmentaven amb un impost de 0,15 pts. Fins a 2,- pts., 0,20,pts. Fins a 3,- pts., 0,30 pts. La venda d'articles de vestir i calçat, s'incrementaven amb un impost d'un 5%. La de perfumeria, amb un 20 %. Fins a vint-i-una notificacions a tants altres comerciants, sortien de la Comissaria Municipal de la Garriga. No em consta, però, que l'impost fos cobrat, per bé que a les notificacions s'indicava que el venedors venien obligats a lliurar als consumidors o compradors, un taló-tiquet que per la seva banda havien de presentar a la Comissaria setmanalment per la corresponent liquidació de l'impost. La mesura emprada no era en hora ja molt tardana. I una altra cosa ens deixa sorprès: la firma del Comissari Municipal no correspon a la d'en Granyó. En efecte, hi havia hagut un nou nomenament però del que no n'apareix cap rastre a l'Arxiu. El nou Comissari que havia substituït a Granyó, signava amb una firma de la que puc deduir es deia Joan Castells. Seria ell el darrer representant de l'organ municipal garriguenc -Ajuntament, ara Comissaria Municipal- fins l'entrada de les tropes franquistes.

L'exode i els bombardejos de la Garriga. L'entrada de les tropes ocupants.

" Contrast paradoxal! Quan ací dirigien la guerra els homes de la Generalitat, aquests eren objecte de totes les crítiques i de totes les acusacions per part dels governants de Madrid i després de València, i això que aleshores teniem el front d'Aragó endins, havíem conquerit totes quartes parts d'aquella regió, assetjàvem Osca, érem gairebe a tret de canó de Saragossa, havíem realitzat l'expedició a Mallorca (contrariada pel Govern Central) i havíem tramès importants forces en socors de la capital espanyola. I quan aquells governants van arribar a la direcció de la guerra al front que Catalunya sostenia, succeí que en llurs mas aquest front d'Aragó va

El 24 de gener de 1939, coincidint amb els seus dies onents a l'Arxiu, coincidentment en una acta de 2/2/39, fou ajustat en el seu nom.

enfonsar-se, l'enemic va arribar de primer a mossegar la terra catalana i darrerament, l'ha envaïda amb una empenta que no pot ésser deturada per les nostres unitats, afeblides per l'esforç excessiu de la recent batalla de l'Ebre" (...) Politicament, el cas actual de Catalunya és pitjor que en el casos dels anys 1640 i 1714. Ara, gent d'altres terres ens ataca des de for, i gent d'altres terres ens mané des de dis. En aquesta lluita, els catalans estem entre dos focs." Això ho escrivia Rovira i Virgili el ^{diumenge/} 22 de gener de 1939.⁽¹⁾ Així havia succeït i així continuaria succeïnt.

El dia 26 de gener de 1939, el Cos d'Exercit de Navarra, els marroquins i la Divisió italiana Littorio, ocuparen Barcelona. El dia 28 era Granollers qui veia l'entrada de les tropes afectes al General Franco. En aquesta ciutat ven retenir l'avanç extene-se com a màxim pel pla de Llerona però no entrant i ocupant la Garriga fins ^{que/} ~~començava~~ el quart dia a partir ^{de la cauda} de l'ocupació de Granollers.

Al mateix dia d'ocupar Granollers, i a la nit, la Garriga era bombardejada. L'esglai, la por, el desori no acabarien aquí, car l'endemà, al matí un altre bombardeig castigava la població garriguera. Les bombes i la metralla afectaren ^{caigueren i/} el creuament de les carreteres Nova amb la de l'Ametlla -cruïlla de camins important ja que la carretera Nova era i és la N-152- i els voltants. Una bomba caigué en un altre encreuament: la del carrer del Figueral que porta a la de Samalús, amb el carrer dels Banys. Varias bombes ^{caigueren i/} explotaren en mig de l'Estació que quedà enrunada, i en varis llocs ben aprop del seu costat. Algunes cases s'enfonsaren, altres resistiren però quedaren marcades pels estralls de la metralla. Les morts, però, eren el tribut més greu que la Garriga pagava a l'aviació franquista. Un total d'uns vuit morts deixaven la seva vida a la terra garriguenca, alguns d'ells ben joves encara. L'aviació a l'igual que a Granollers, havia atacat a un lloc indefens i desprevingut. Qui havia de pensar que en entrar a Granollers, els franquistes s'aturarien i ^{hi} ~~hostilitzarien~~ la Garriga de la manera com ho feren?

Anem un xic enrera. Feia pocs dies, una riuada de gent havia co-

(1) ROVIRA I VIRGILI, "Els darrers dies de la Catalunya Republicana" (Mèlons sous l'excat Català). URIBE, La mar, 21 de juny. Barcelona 1976.

mençat a omplir les carreteres que passen per la Garriga. Sent de totes les edats, soldats, camions, cotxes/carros, bicicletes, carretons de mà, matalassos, robes, aviram, ... l'espectacle era depriment. Havia estat de sobte la desfilada de tanta gent, però era un èxode que des de la Garriga també s'iniciava i no parava fins tocar la ratlla de França, gairebé 150 quilòmetres al nord. Amunt! Amunt! semblava que era un clam acordat. Molta gent fugia sense saber massa el perquè. Una histèria col·lectiva, pavorosa es reflectia en els milers de persones que atravesaven i dexaven la Garriga.

Suposava aquesta població, un perill en l'avanç de les tropes franquistes? Tropes de Lister, poc abans del bombardeig estaven a la Garriga i pels voltants, ^{i a França i a la...} imaginaven que ferien una defensa aferrissada en plena retirada, d'un punt estratègic com podia ser la Garriga, població que tancava el Vallès Oriental de la Comarca d'Osona? Creien les tropes franquistes que es farien forts a les muntanyes que fan una barrera natural, el pas d'una a altra comarca? Són hipòtesis que no cal rebutjar està clar, però es difícil creure que les tropes que avançaven i trepitjaven les passes de les restes d'un exercit desballestat, no sabessin -endemes pels serveis d'espionatge que funcionaven evidentment- les possibilitats reals i operatives d'uns soldats, els de Lister i d'altres que fugien amunt, ^{que es trobaven/} en total desorganització.

Què pretenien doncs amb el bombardeig? Que la Garriga quedés al màxim de buida, car era notori la gran quantitat de gent que hi vivia des de feia molts mesos?

Sincerament, no crec que cap de les hipòtesis assenyalades justifiquin l'atemptat aeri que sofrí la població. És a dir, les cases i la gent garriguenca.

L'1 de febrer de 1939, després de tres dies i escaig d'estar a les seves portes, i d'un parell de bombardeigs, les tropes de Franco entraven i ocupaven la Garriga. Primer en mig d'un silenci sepulcral, closes les portes i finestres de les cases. Més tard, observades pels garriguencs ^{extranyament/} ~~amb~~ desorientats ^{amb} en pesar que

Exigents i exacts i cançons en el cat.

par a la Garriga s'havia acabat la guerra. Començaven, però, les represions. Foren empresonats varius garriguencs. Afusellats també en foren d'altres. Les denúncies a instància de part jugaven un fosc paper en els tràmits dirigits contra bastants garriguencs que anaren a raure a presó per motius encara avui dia, completament obscurs. Foren afusellats Varius homes que restaren a la Garriga, per causes que tampoc encara avui dia i pel que fa el cas a la majoria, eren motius procedents d'una sanció o pena extraordinària, i en algùn cas, ni motiu en absolut de procesament.^(A) Però els viciranyys judicials s'alleujarien tan ràpidament, que denúncia-expedient-dient-procés-aplicació de la pena, eren sumaris. Ni tan sols la mort era comunicada al Registre Civil de la Garriga. Encara avui dia, tampoc, hi ha cap nota marginal ^{a la secció de Defuncions,} que doni constància dels afusellaments fets pels franquistes. A la Garriga s'havia acabat la guerra. S'havia acabat la guerra a la Garriga? El gran traspals, no envaria de cop.

L'Auditoria de Guerra de l'Exercit d'ocupació, i en el seu nom, D. Enrique Saenz Felaez, que actuava alhora en nom de l'Excmo. Sr. General Jefe del Cuerpo de Ejercito de Navarra, nomenava la Comissió Gestora Provisional de la Garriga. Una primera acta, que clouia el Llibre on s'havien fet anar constant fins la Carrera de 1938, donava fe de com " el Comandante Militar de las Fuerzas Libertadoras de este pueblo y en uso de las atribuciones que me estan conferidas" designava a una sèrie de persones que integraven l'esmentada Comissió.^(B) Això ~~es~~ ^{també} reflectiva en el nou Llibre que s'obria amb la data de 1939. La primera acta transcrita textualment i de manera completa veia així:

" Auditoria de Guerra del Ejercito de Ocupación.
Acta.

De constitución de la Comisión Gestora de La Garriga.

En la Garriga, partido judicial de Granollers, provincia de Barcelona, a 4 de febrero de mil novecientos treinta y nueve, III año

He preferit aportar les dades referents a aquest tema, a través de l'entrevista de Josep Borrell Marimón, Esquerra de l'Estat. Llibre d'actes de l'Assemblea del 15. Full 28 rev. Data 4 de febrer. Acabava amb un: III Añosa España III Año Tringal.

Trinfal.

D. Enrique Saenz Pelaez, Alfozeo Honorífico del Cuerpo Jurídico Militar, en nombre del Excmo. Sr. General Jefe del Cuerpo de Ejercito de Navarra, nombro la Comisión Gestora Provisional de esta Localidad, formándola los siguientes señores:

Alcalde-Presidente	D. Esteban B _o get Torn.
Concejales.	D. José Ballús Xifré.
Idem.	D. José Iglesias Martí.
Idem.	D. José Girbau Aymerich.
Idem.	D. Gustavo Crusellas Alanyá.
Idem.	D. Miguel Font Creus.
Idem.	D. Luis Fortuny Fauria.
Idem.	D. Pedro Maurí Coll.
Idem.	D. José Serra Fujadas.
Secretario.	D. Perpetuo Villanueva Villanueva.

Estos nombramientos tiene caracter provisional y solo subsistirán hasta que por las Autoridades que designe el Ministerio del Interior, se proceda a la Constitución de dichas Corporaciones.

Si se produjera alguna vacante, se pondrá inmediatamente en conocimiento de la Auditoria de Guerra del Ejercito de Ocupación, radicante en Zaragoza.

Presentes los mencionados señores, Alcalde, Concejales y Secretario JURAN por su honor desempeñar fielmente sus respectivas funciones con celo, austeridad y energia, inspirandose en las normas de la España Nacional y del Generalísimo Franco, nuestro glorioso Caudillo, realizando su cometido con la máxima rapidez que la acertada resolución de cada caso exija, en unión de las demás personas a quines esta Autoridad Militar, designanara, si lo estima conveniente, para ocupar otros puestos que faciliten el más próximo restablecimiento de la vida civil en este Municipio. En su virtud, quedan en posesión de sus cargos, siendo las diez horas y treinta minutos del día de hoy.

Y para que conste firmo conmigo la present, después de quedar enterados de su cometido, aceptando y agradeciendo su nombramiento

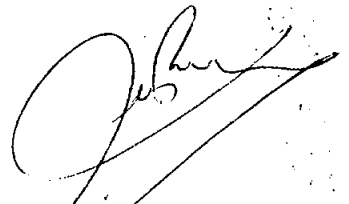
que les permeto cooperar con el mayor entusiasmo al resurgir de España".⁽¹⁾

Començava una nova etapa. Acomiadaments de funcionaris de l'Ajuntament. Denuncies. Canvis de nomenclatura ^{Jorn de} carrers, amb noms on el triunfalisme de les tropes ocupants deixaven palès a qui eren les tropes guanyadores. Altres estadants, soldats en quantitat, s'instal·laven a la Garriga. ^{Lucellas,} Un conseller de la Comissió Gestora acabada de crear, manifestava les següents paraules que quedaren transcrites a l'acta de la reunió del Consell, del dia 2 de febrer de 1939:⁽²⁾

(...) no cabe **otra** cosa que actuar con mano dura contra estos nefastos elementos del Frente Popular para que no puedan levantar cabeza y ensangrentar el país con una nueva guerra".

Però com i qui havia començat la guerra?

La Garriga, gener 1981.

Joan Garriga Andreu.

Passeig dels Til·lers, 29, át.

La Garriga. (Vallès Ori.)

T. 871.51.53.

1) Llibre d'Actes número 16. Arxius Municipals. Fulls 1 a 4 revs.

2) " " " " " " Full 3.

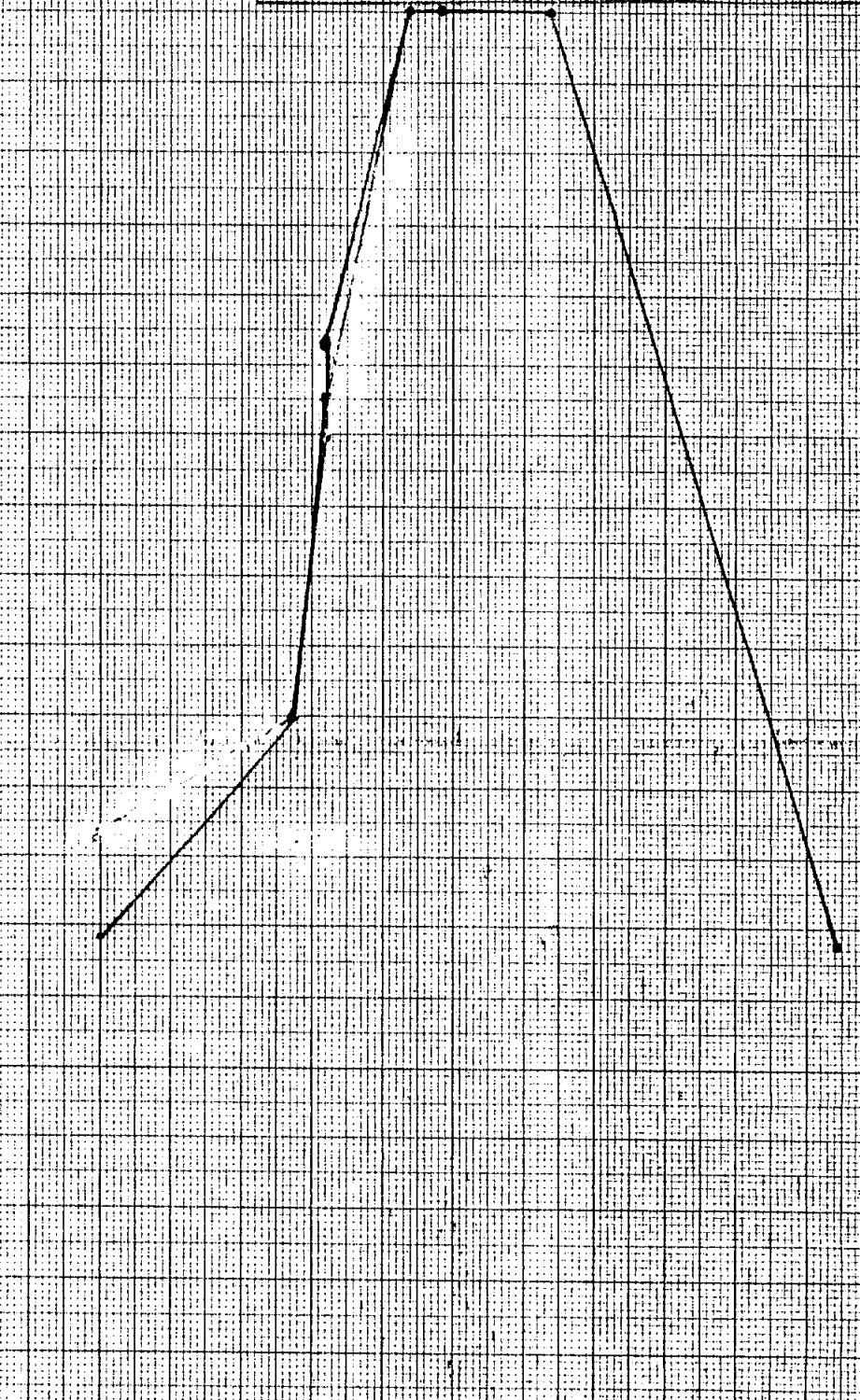
DADES DEMOGRÀFIQUES.
(Font: ARXIU MUNICIPAL)

A	PRET	FBT	PRET	FET
7/6/36	3.440	5.000	30/12/40	3380
2/9/37	—	7.270		
10/9/37	—	7.530		
4/3/38	3500?	10.000		
4/5/38	—	10.000		

10.000
9.000
8.000
7.000
6.000
5.000
4.000
3.000
2.000
1.000

1936
1937
1938
1939
1940

ABRIL
JUNY
SEPT. DE
MAY
MAY
JULY
OCTUBRE
DISEMBRE

JOHN HILL

①
21

L'aixecament dels pagesos de la Garriga, l'1 de gener de 1937.
(Antecedents i conseqüències). - (1)
1. - Aspectes generals de la població.

La revolta que protagonitzaren els pagesos de la Garriga a inicis de l'any 1937, queda emmarcada dintre d'alguns dels fets més destacats que tingueren lloc al Vallès Oriental durant la revolució i guerra de 1936-1939, i ~~amb~~ els fets ocorreguts poden formar part ^(possiblement) d'un dels capítols més interessants a analitzar dintre de la Catalunya de l'esmentat període.

Consti d'antuvi que d'ésser-ho, no ho és tant per l'avalot iniciat per la pagesia i continuat acte seguit per un gran sector de la població, sinó ^{pel} que representa d'enfrontament contra l'actuació del Comitè revolucionari i pel canvi que a la població representarà aquest aixecament.

Situem el poble garriguenc a les portes del 18 de juliol de 1936: el terme municipal d'una superfície aproximada de 20 quilòmetres quadrats, a una distància de 38 quilòmetres de Barcelona i a 8 quilòmetres de la capital del Vallès Oriental, Granollers, tenia una població de dret segons resulta de les dades obrants a l'Arxiu Municipal, de 3.440 habitants. Un sector important de la població es dedicava a la pagesia, car hi havia grans extensions de terrenys que pertanyien a unes quantes famílies d'antic avior a la població, però alhora també hi havia petits propietaris agrícoles que a l'igual que els de major cabuda, conreaven terres amb els típics cultius mediterranis, com vinya i oliveres, ultra el blat, civada i ordí. Les hortes, d'extensió reduïdes moltes d'elles i situades als costats del riu Congost, suministraven diversos productes de força ajut per a l'economia casolana. Les patates, però, eren la principal font d'ingressos de la pagesia de la Garriga. Segons dades també obrants a l'Arxiu Municipal, eren 36 els treballadors del camp que anaven a jornal, repartits en terrenys que anaven des de manys de ^{la més de 60%} 20 hectàrees. De fet i sense menysprear la darrera xifra esmentada, la gran majoria de gent que tenia i/o es dedicada a la terra, ultra els parcera,

eren pagesos-propietaris, fossin petites o fossin grans, les extensins de terra de què disposaven.

Per altra banda, hi havia un sector industrial important, format bàsciamment per fàbriques de teixits, filatures i ebenisteries, i també per establiments balnearis ben acondicionats i coneguts des de feia ja molts anys. Els comerços garriguencs situats en general al carrer Gran, constituïen al mateix temps una part notable de llocs de treball i d'ingressos per a bastants garriguencs que preferenment ~~gaudien~~ ^{els estius} econòmicament de l'arribada i estatge de molts barcelonins, que a l'entrada de la calor s'addicionaven a la Garriga com a població entre resident i transeünt, ocupant les cases d'estiueig i les torres emplaçades des de començaments de segle al Passeig i els seus voltants.

Evidenment, la situació fins a les darreries del mes de desembre de 1936 havia canviat, però calia tenir en compte aquesta composició per estratus socials, pel fet que poc o molt aflorix ~~un~~ ^{un} específic contingut ideològic, en l'aldarull de 1937. El gran propulsor del canvi, ^{a la població} havia estat el Comitè revolucionari. Aquest Comitè, teòricament integrat per militants de varius partits i sindicats, estava format a la pràctica per militants de CNT-FAI. Alguns d'ells que eren ~~des~~ ^{des} desconeguts a la població, es posaren al seu front des del moment que inicià les seves activitats, i en nom d'un anarquisme buit del ^{seu} ~~seu~~ contingut doctrinari -l'observació es cengeix únicament al cas del Comitè garriguenc- defensaren i portaren a la pràctica uns criteris d'actuació moltes vegades erronis, fins i tot contraproduent pel ~~procés~~ ^{procés} revolucionari, i difícilment compatibles amb els de la majoria de garriguencs militants o no de partits o sindicats que en aquells moments tenien incidència a la Garriga.

2.2 Les causes immediates de l'avalot.-

Des de finals de setembre, però de manera clara des del mes de novembre del 36, el Comitè revolucionari que havia resistit a dissoldre malgrat les disposicions legals que l'obligaven a fer-ho ~~con~~ ^{con} arriu

de Catalunya, ocupa alguns dels carrecs de l'Ajuntament entre ells l'alcaldia.

... darreries d'any, ultra la problemàtica derivada de les ocupacions de finques i de les intervencions en les empreses i terres, el Comitè-Ajuntament es trobava amb un greu problema de manca de proveïments per a suministrar a la població, que s'havia incrementat en un miler aproximadament més d'habitants, fruit de la residència de barcelonins que trobaven a la Garriga millors condicions de vida, i d'un important nombre de refugiats.⁽¹⁾

Sens dubte, l'oposició més forta amb la que es trobava a finals de desembre, era amb la de la pagesia de la Garriga. No és que fossin massa importants les intervencions que els afectaven, entre altres raons perquè la superfície de terres condicionava la col·lectivització i perquè l'actitud dels masovers i parcers no havia estat ni era de bel ligerància contra els propietaris. El que més directament els afectava, era que s'havia iniciat a darreries d'any un intent de control de la producció i venda de llet, cosa que havia donat lloc a l'apropiació de vaques de diversos pagesos. Aquí hi tèmim un antecedent directa de l'avalot. Ara bé, des de ja feia temps els pagesos havien pres una actitud de forta obstrucció en el suministre de productes del camp, de manera que el Comitè-Ajuntament es trobava en moltes dificultats per a distribuir aquelles vitualles a la població. Per tant cal tenir en compte que si bé la pagesia garriguenca rebutjava fortament unes línies doctrinàries del Comitè-Ajuntament, ho feia tant per la seva ^{atziaga/}actuació en molts aspectes a la Garriga, com per la defensa econòmica dels seus interessos que no eren ni molt menys orientats cap a una transformació qualitativa com la que s'albirava. I sembla prou adient al cas de la Garriga ^{en un interessant treball} el que Ardit, Balcells i Sales diuen: " Els agricultors havien de vendre les collites a la FSAC als preus estipulats per les autoritats i la FSAC els proveïria a preus baixos dels productes bàsics que necessitessin. La FSAC, però, no arribà a poder facilitar a la pagesia en quantitat suficient ni tan sols productes del camp com arròs, oli i patates.

La subsistència del comerç lliure i l'escassetat provocaren el desenrotllament del mercat negre -l'estraperlo- i una part de la pagesia tendí a no lliurar a la FSAC més que una petita part de la collita".¹ Ultra això, continuen escrivint: " Es produïren (...) enfrontaments entre anarquistes col·lectivistes, antics jornalers generalment, i petits propietaris individualistes, com fou el cas de la Fatarella, poble de la Terra Alta, on pel gener de 1937 moriren cinquanta pagesos autònoms lluitant contra una expedició que volia imposar-los la col·lectivització. La pagesia comptà amb el suport de la Unió de Rabassaires i del PSUC".⁽³⁾

Excepció feta de les morts, l'explicació amb lleugeres variants la podem aplicar a la Garriga, destacant alhora que els fets que tingueren lloc en aquesta població, són anteriors cronològicament als de la Fatarella. Fem l'anàlisi dels esdeveniments.

3.-Els fets ocorreguts l'1 de gener.

El Comitè-Ajuntament havia citat ~~per a l'1 de gener~~ ~~en el local del primer pis~~ a fi d'amonestar-los per l'actitud de la pagesia, a uns quants pagesos dels més actius de l'Unió de Rabassaires. Per la seva banda, ~~tenen~~ aquestes que el Comitè podia actuar contra llur integritat física, es coordinaren amb la resta de pagesos durant els pocs dies de temps que tingueren fins l'1 de gener. En aquesta data, previament convocats al migdia tots els pagesos a la Plaça de la República, es van encaminar cap el local del Comitè. A falta de material millor, anaven armats de garrots i d'eines del camp, per bé que sembla que alguna escopeta de caça també hi feia la seva aparició. La consigna: anar tots plegats al local del Comitè, i no deixar sols als emparats.

Davant del local es concentraren unes 200 persones, la majoria pagesos, als que s'havien addicionat altre cent del poble. Hi havia inquietud i una forta tensió entre els concentrats, que es desbordà quan arribà ~~alguns~~ alguns membres del Comitè a la porta del local. Hi hagué una gran confusió a baix al carrer que donà lloc a que la tensió existent entre el que es trobaven en el primer pis del local també es

(5)
21

desbordés. A baix, de les paraules crítiques entre uns i altres es passà als fets: ràpidament van ser desarmats alguns del Comitè. A dalt, una bala espetegava contra una de les parets de l'habitació on es trobaven varies persones. Un membre del Comitè l'havia disparat i havia passat a molt poca distància del cap d'un dels rabassaires. Enmig de la trifulca eren desarmats els components del Comitè, mentre eren tallades les línies telefòniques i llençat l'aparell telefònic per una de les finestres. S'havia d'evitar que els membres del Comitè es possessin en contacte amb altres Comitès de la Comarca, i ràpidament eren desallotjats del local. Baixaren les escales de la vivenda, passaren enmig de la gent, i en plena confusió pels aconteixements que tenien lloc, un dels membres del Comitè, baixà els braços, guanyà una de les voreres de davant del local, i treient-se una pistola que portava entre bota i cama dreta, començà a disparar per escampar la gent. La sorpresa i la por s'apoderaren dels presents que deixaren a clarit el carrer en pocs moments. A partir d'aquí, una segona fase del conflicte, apareixia també amb trets ben particulars.

En efecte, els membres del Comitè parlaren per telèfon des de l'estació del ferrocarril situada a ben poca distància del lloc dels fets, amb companys seus que hi havia a l'estació d'aquella Ciutat. Per la seva banda, el PSUC local empenia una actitud decidida i arriscada, d'enfrontament directa amb el Comitè, d'una manera com fins llavors ni amb tanta importància, ni publicament ho havia fet. No hi ha cap dada per assegurar que previament als fets, els Rabassaires i el PSUC es possessin d'acord en seguir una estratègia en contra del Comitè, malgrat ser evident que tot havent-hi diferents raons ideològiques entre ambdós, un criteri unànim els unia: la seva desaparició i un canvi de línies d'actuació des del Consell Municipal dominat totalment pel Comitè. Van ser els militants del PSUC, els que demanaren ajuda al Comitè Central del Partit, a Barcelona, al mateix temps que

els integrants del Comitè garriguenc avisaven a llibertaris de Grae-nollers.

No havien transcorregut gaires hores quan la Garriga es trobava plena de camions, gent armada i la carta de navegar ben perduda. Per una banda gent de CNT-FAI i per altra Guardes d'Assalt procedents de Barcelona. La majoria, els garriguencs en mig i tement - tothom no preveia- un vesament de sang. Ja no era només una qüestió d'estraper-lo o de col·lectització la que hi havia en joc, sinó la de la lluita pel poder la que enfrontava a diferents faccions.

A l'Ajuntament, i en un clima de màxima tensió, Eroles cap de la policia de Barcelona defensava aferrissadament les tesis anarquis-tes. Militants del PSUC de la Garriga, assumien un paper directiu en les negociacions en nom propi i de la població. No hi faltaren amena-ces en un diàlec emocional i de diferent contingut doctrinari. Final-ment però, i comprenent que podia haver-hi un enfrontament armat que donaria lloc a morts segures i un resultat imprevisible, es pactà un canvi en les línies d'actuació del Conselle Municipal i es convin-gé demanar calma a la població que s'havia concentrat aquesta vega-da i amb major nombre davant de l'Ajuntament.

Era entrada de fosc, quan la gent del poble es retirà després d'ha-ver escoltat com des del balcó de l'Ajuntament, un representant del Comitè i un del PSUC local els havien garantit una novació en els càr-recs, com així es feia el mateix dia, i en les actuacions del Consell. Pocs dies després, dos militants del PSUC entraven com a consellers en el nou Ajuntament garriguenc. A partir de llavors, l'aflebliment per una banda dels cenetistes-faistes i la progressió per altra dels comunistes, es donà paulatinament i d'una manera molt més ràpida, a partir dels fets de maig i de la desaparició a les Harperies d'aquest mes, de la revista garriguenca L'UNIO portaveu oficios dels primers.

4.- A manera de conclusió.

Caldria assenyalar algunes de les conseqüències que se'n poden tret

davant/
 re de l'aixecament: 1. Els membres del Comitè revolucionari havien
 emprès des de feia temps, algunes mesures envers la població que
 si bé algunes d'elles podien qualificar-se de positives, d'altres
 en canvi, i en especial els encalçaments contra gran nombre de per-
 sones. la majoria de les quals foren mortes durant el mes d'agost,
 provocant una actitud de refús no només de la pagesia sinó de tota la
 població, contra ~~el Comitè~~ l'esmentat/ - 2. El sector de la pagesia, per les raons
 que ja s'han assenyalat, fou qui d'una manera pública i massiva s'en-
 frontà bruscament contra el Comitè.- 3. Iniciat l'aixecament, fou se-
 quit en major nombre cada vegada per la gent garriguenca, que per dif-
 ferentes raons - i aquí destacariem que de política de dreta però tam-
 bé de política d'esquerra- volien la desaparició en el poder, dels
 membres del Comitè que dominaven totalment el Consell Municipal.- 4.
 Els militants del PSUC local que des de feia algú temps tenien un
 contenciós evident per bé que subterrani per a la majoria de la po-
 blació, i en el que no hi eren alienes amenaces del Comitè per una
 banda i adquisició d'armament pel PSUC per altra, es posaren decidi-
 dament a favor dels amotinants i en contra dels membres del Comitè.-
 5. L'arribada de gran quantitat d'anarco-sindicalistes i de guardes
 d'assalt, armats tots ells, palesen d'antuvi una demostració de força
 de diferents faccions alhora que un presa de postura prèvia, a defen-
 sar fins l'enfrontament armat si calia.- 6. L'acord prè a l'Ajunta-
 ment, vingué donat especialment pel fet que es produïa una neutralit-
 zació de les forces al carrer, per bé que calgui assenyalar que d'ha-
 ver-se iniciat el tiroteig, els garriguencs, desarmats, podien haver
 estat els grans perdedors de l'enfrontament.- 7. Si és cert, però,
 que hi hagué un canvi en el Consell Municipal, car es procedí a una
 renovació de càrrecs i tingué lloc la pèrdua del control de l'Ajunta-
 ment per part dels membres del Comitè, pèrdua de control que més tard
 es reflectí en el del poder en el Municipi.- 8. Les mesures interven-
 cionistes que afectaven a empreses i terres continuaren - per bé que
 les/
 vaques/aren torçades als pagesos- però la pagesia continuà amb una fer-
 ta oposició als nous Consells Municipals que s'esdevingueren, fins

219

aconseguir en algú cas - mes d'agost de 1937-⁽⁶⁾ un augment del preu de venda de la llet després de fortes tensions i negociacions, i fins i tot manifestar en acta d'una de les sessions del mes d'octubre de 1937, que el Sindicat Agrícola i Cooperatiu faria el que voldria sobre les qüestions econòmiques del camp, prescindint de les línies acordades pel Consell Municipal.⁽⁸⁾ Ja s'escapa això de l'estudi concret de l'aixecament de l'1 de gener, però cal ressenyar-ho per de nou constatar que l'importància de l'aldarull no quedà cenyida només a una data, sinó que va ser fruit d'un moviment ^(crassa i) continuà posteriorment, amb/ decidit i agosarat enfrontament contra un intent de canvi d'estructures socials i econòmiques del camp. L'1 de gener de 1937 és, però, el nucli històric d'aquest ^{llarg/} moviment.-

NOTES.-

(1). Per a l'investigació i l'anàlisi d'aquest ~~fenomen~~ ^{fenomen} s'han emprat vit de documents obrants a l'Arxiu Municipal de la Garriga, i de testimonis -alguns d'ells dels principals, d'altres no tant- sempre directes dels fets ocorreguts. Cal aclarir que la part testifical ha estat aportada per persones de diferents conviccions sindicals i/o polítiques, cosa que estimava necessària, i valuosa pel fet de poder comptar-hi, per a un tractament de la qüestió amb el màxim de rigor i objectivitat possibles.-

(2) L'augment de la població s'incrementà notablement durant el transcurs de la guerra. Com a prova, tan sols cal assenyalar, que a començaments d'agost de 1937 la població superava els 7.000 habitants i en el mes de març de 1938, arribava als voltants de les 10.000 persones. Obviament, ultra ser un cas de notable increment ^{poblacional/} en el Vallès Oriental, suposà això molta dificultat per al subministre d'aliments a una població que arribava am l'esmentada xifra fins moments abans de l'entrada a la Garriga de les forces franquistes.-

(3) ARDIT, Manuel; BALCELLS, Albert; SALES, Núria: "Historia del Paísos Catalans" (de 1714 a 1975) EDHASA. Barcelona, 1980. Pàg. 612.

(4) En el període d'uns 50 dies, foren mortes a la Garriga, o per raons entretament lligades amb fets de la Garriga, una vintena de persones.

(5) Llibre d'Actes de les sessions del Consell Municipal. Sessió del dia 12 d'agost.

(6) Id. Id. . Sessió del dia 14 d'octubre. També hi ha un altre document lliurat pel Consell Municipal al Conseller d'Agricultura de la Generalitat, amb data del ^{dia} 16, que així ho feia constar.-

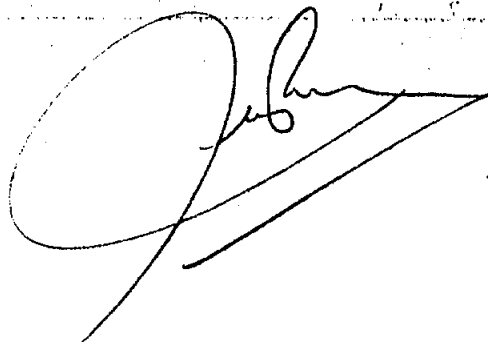
Novembre 1980.

Joan Garriga i Andreu.

Passeig dels Til·lers, 29, àtic.

La Garriga.

Tl/ 871.51.53.

constituïda per representants dels ajuntaments i les diputacions catalanes (les quals formarien així una espècie de pre-Parlament Català), l'encarregada d'elaborar el text que hauria de plebiscitar el poble de Catalunya. L'acord també explicitava que el text aprovat, el qual hauria de complir el requisit de no ser anticonstitucional, seria referendat automàticament pel parlament espanyol.

Malgrat totes les polèmiques que sorgirien després respecte a aquest procediment, amb tots els elements nous que aportaria el 14 d'abril de 1931, la doble proclamació de la República (de la catalana i l'espanyola) abans que es proclamés a Madrid, els acords presos a Sant Sebastià van ser importants de cara a les repercussions a l'interior de Catalunya. Per un cantó, tornaven a donar vigència a l'opció autonòmica esquerrana, la de la recuperació del procediment autonòmic sorgit de l'Assemblea de Parlamentaris de 1917 i del projecte d'Estatut de 1919, ja referendat per la majoria dels ajuntaments catalans. Per altra banda, de Sant Sebastià, en sortien els criteris bastant unificats, com a mínim en tot el que feia referència a l'estratègia, donant la possibilitat que s'establís un front unitari amb el predomini polític del republicanisme i en contacte amb el nacionalisme radical que dirigia F. Macià.

Finalment, la «republicanització» de la reivindicació autonòmica va desbaratar definitivament l'alternativa d'Estatut impulsada pel monàrquic autonomista Maluquer i Viladot, president de la diputació de Barcelona des d'uns mesos abans. Quedava, doncs, definitivament rebutjada la possibilitat que l'autonomia es pogués assolir des de la legalitat monàrquica, partint de les lleis provincials de la dictadura o del restabliment previ d'una Mancomunitat que fins i tot els sectors republicans moderats d'Acció Catalana van considerar ja anacrònica.

UN PACTE IMPORTANT PER A LA POLÍTICA CATALANA ANTIMONÀRQUICA

El pacte de Sant Sebastià va ser un important ajut de cara a consolidar, a Catalunya, l'esquerra del catalanisme i a constituir-la com un dels principals nuclis directores de la política antimonàrquica. A partir de l'agost de 1930, es podia considerar acabada la fase de les actuacions quasi individuals, les

nials i en ocasions heroics, havien ajudat molt a sensibilitzar l'opinió pública catalana des dels últims anys de la dictadura de Primo de Rivera. El cert és que, aquesta opinió pública, majoritàriament barcelonina, va anar ocupant un lloc rellevant en la vida catalana, i es demostrà que no eren els partits, sinó certes plataformes interpartidistes, qui la podia canalitzar.

La caiguda de la dictadura havia obert un període en què Catalunya va viure bastant al marge de la resta del país. Fets en aparença trivials, com el de fer l'homenatge a P. Fabra, que la dictadura havia deixat pendent, canviar el nom d'algun carrer (com el que es volia dedicar al Dr. Martí i Julià) o retornar a la ciutat de Barcelona algun dels seus monuments (com el de Pi i Margall), podien esdevenir ràpidament un plebiscit popular. En canvi, concessions oficials com el restabliment de l'oficialitat a l'Institut d'Estudis Catalans passaven desapercebudes, ja que aquest igualment havia continuat

Per altra banda, hi havia el gran moviment pro amnistia Campanyes periodístiques, mobilitzacions populars, mítings, massives recollides de diners, segells, signatures, mobilització d'entitats ciutadanes, el Col·legi d'Advocats al davant de tot, la constitució de comitès, etc., podríem dir que constituïen un dels eixos fonamentals de la republicanització de Catalunya durant l'any 1930. Es tractava de la demanda d'una amnistia pro presos polítics i socials en la qual la col·laboració amb la classe obrera es va anar configurant com un dels fenòmens de major envergadura. Però, per altra banda, es tractava d'una reivindicació de la normalització de la vida a Catalunya, de l'oficialitat de la llengua i de les institucions catalanes que la dictadura havia reprimat en el seu famós decret «contra el separatisme» del 18 de setembre de 1923. En aquest sentit la lluita antimonàrquica i la reivindicació catalanista quedaven estretament relacionades. D'aquí la fonamental importan-

de la seva vinguda clandestina a Catalunya i la seva posterior i desafortunada expulsió. Macià es convertia, la tardor de 1930, en l'home símbol de Catalunya, sintetitzant la lluita pro amnistia, la «màxima puresa» en la reivindicació catalanista i una exemplar activitat antimonàrquica.

El pacte de Sant Sebastià quedava situat, així, en un lloc molt central de tot el procés revolucionari que havia de portar la República, passant pel complex i frustrat moviment del desembre de l'any 1930. També podem dir que, posar a punt aquesta nova estratègia de lluita, va contribuir a precipitar la reorganització política a l'interior de Catalunya. En definitiva, podem dir que el sector republicà, socialitzant i catalanista que es va reunir a l'Esquerra Republicana, va ser el gran triomfador a les eleccions d'abril de 1931. El republicanisme moderat i tecnicista dels catalanistes de les velles «accions», en sortiria com el gran vençut.

JORDI CASASSAS

GRANOLLERS: EL BOMBARDEIG DE 1938

UN ALTRE GERNIKA?

A finals de maig de 1938, Granollers, capital del Vallès Oriental, tenia prop d'uns 13.000 habitants. Com a d'altres poblacions, havia augmentat el nombre d'habitants durant el transcurs de la guerra, a causa de l'assentament en el municipi, de refugiats procedents de diferents llocs afectats pel conflicte. Part de la població es dedicava al comerç, part s'integrà a la pagesia que, juntament amb la dels voltants, mercadejava cada dijous a Granollers, centre d'intercanvis des de feia moltíssims anys, i una part es dedicava al treball a les indústries existents a terme municipal, algunes d'elles en tràmit o ja definitivament col·lectivitzades pels Sindicats. Granollers no era en definitiva, un focus d'indústria militar important; era si de cas, una ciutat de reraguarda, que saltà a la notícia de primera plana pel bombardeig que sofrí el dia 31 de maig de 1938.

En efecte, abans de les nou del matí d'aquell dia, cinc trimotors Junker que havien sortit de Mallorca, intentaren bom-

bardejar Barcelona. El foc de les bateries antiaèries els va fer canviar de ruta i en arribar a l'altura de Montgat continuaren cap a Granollers. Allà van fer alguns vols rasants sobre la ciutat. Després, pel que es pogué comprovar,⁽¹⁾ durant un minut, vomitaren trenta bombes explosives i deu d'incendiàries,⁽²⁾ de les quals explotaren totes les primeres i tres de les segones. Després dels xiulets i de les explosions, de la metralla i del vent, de les cases enrunades, de la pols i dels crits de la gent, Granollers es convertí en pocs moments, en una ciutat trista i descòncerta.

Les bombes caigueren al mig de la ciutat i els danys materials —a part dels físics— van ser nombrosos. A la Fonda Europa caigué una bomba d'uns cent quilos, aproximadament. Al carrer Anselm Clavé s'ensorrà una casa de planta baixa i dos pisos, i quedà deformada una superfície aproximada d'uns quaranta metres quadrats. Curiosament, una paret d'un metre de gruix que pertanyia a una antiga muralla, quedà intacta.

Al carrer d'Elisabeths caigué una bomba d'uns cinquanta quilos, que causà també greus perjudicis. Al carrer de Pi i Margall, es creu que hi caigué una bomba de cinquanta quilos, que afectà la planta baixa i un pis. Al carrer Layret, foren dues les cases perjudicades. Al carrer Cabdill Pere Joan Sala, un total de set cases es veieren tocades per la caiguda d'un parell de bombes. A la carretera de Prim i a la Plaça Maluquer i Salvador, un total d'unes nou cases sofriren enormes desperfectes. Va ser en aquests llocs darrerament esmentats, on un major nombre d'immobles sofriren els efectes del bombardeig; si es té en compte que aquest carrer, per la seva llargària, disposició lineal i situació enmig del cas urbà, forma part del centre de la població, cal establir de nou que l'objectiu, el centre de la ciutat, deplorablement, va ser ben encertat per l'aviació. Les edificacions del rònc carrer del Sastre, al mateix cor del nucli urbà de Granollers, van sofrir també els estralls de la metralla. Al carrer Blasco Ibáñez, l'esclat

La Porxada, construïda l'any 1586, sofrí desperfectes per una bomba que provocà la destrucció d'una part i que ensorrà la seva teulada (Hemeroteca F. Mora).

d'una bomba d'uns cinquanta quilos va produir desperfectes a tres cases. També sortí perjudicat pel bombardeig, el local del Sindicat de la Unió Agrícola. Per altra banda, "La Porxada", construïda l'any 1586 i nascuda per a ser mercat de grans i llotja de contractació de la gent de la Comarca preferentment, sofrí desperfectes per una bomba, que en provocà la destrucció d'una part i que ensorrà la seva teulada. A la placeta de Sant Roc, diversos immobles sofriren danys a causa d'una bomba d'uns cinquanta quilos. A la plaça de les Olles, una casa de planta baixa amb pisos, sofrí els efectes d'una altra bomba també de cinquanta quilos. El grup escolar "Lluís Castellar", situat a la Plaça Maluquer i Salvador, es veié també greument perjudicat per la metralla d'una bomba que hi caigué. En fi, al carrer Lletjós, al carrer Pinós, a la caserna de bombers i a d'altres llocs on els edificis sofriren desperfectes menys importants, les bombes deixaren el seu patètic senyal. Uns vuitanta edificis i un valor aproximat per danys materials de 637.000 pessetes, era el balanç —certament ben alt per a aquella època— que l'Ajuntament feia dels desperfectes materials ocasionats per les bombes.

DADES OFICIALS I EXTRAOFICIALS, SOBRE FERITS I MORTS PEL BOMBARDEIG

Sens dubte, però, el balanç de morts i ferits que causaren les bombes entre la població grano-

llerina, no tingué punt de comparació amb el que abans s'ha relacionat. En efecte: les bombes que foren llançades des de les nou hores i cinc minuts fins les nou hores i sis minuts d'aquell matí, espetegaren i segaren les vides de molts que eren al carrer fent cua per adquirir menjar, a l'anomenada cua de les faves o a la del peix. Possiblement, d'altres moriren o quedaren ferits quan tornaven de deixar quitxalla a les escoles. D'altres: senzillament, reberen la metralla al carrer, anant o tornant de comprar, i d'altres moriren o els feriren fora o dins de les cases, sempre d'una manera inesperada i sense donar temps a cap reacció de defensa. Quants morts i ferits, però, hi hagué de resultes d'aquest atac? Veiem el següent: l'Alcaldia de Granollers, en contestació al Cap de la Defensa Passiva de Catalunya, cursà un ofici datat el 5 de juliol de 1938, pel qual li comunicava que les víctimes del bombardeig, segons dades facilitades pel Departament de Sanitat i Assistència Social del mateix Ajuntament, eren de dos-cents cinc morts i cent seixanta-quatre ferits. Ara bé, es deia també que en aquesta estadística de ferits, tan sols hi constaven els greus, que havien estat hospitalitzats. No era possible, per tant, determinar els menys greus i els lleus, que es curaren al seu domicili o ingressaren en clíniques particulars. Es calculava —acabava dient l'ofici— que el nombre de ferits era molt superior al d'hospitalitzats.

Acabada la guerra, l'Ajunta-

ment de Granollers rebé un qüestionari, l'objecte del qual a part de saber el resultat dels bombardeigs(3), era el *conocimiento de los efectos de la acción aérea nacional, de la organización roja de defensa activa i passiva contra aeronaves, y de la eficacia de una y otra*. La contestació, que fou lliurada amb data 14 de desembre de 1939, s'adreçà a la Comissió Regional de Investigació Antiaeronaútica, i les dades que es donaven no es diferenciaven gaire de les que abans s'han escrit. Precisava, però, aquest escrit, que els morts foren vint homes menors de setze anys; cinquanta majors de setze; vint-i-una dones menors de setze anys, i vuitanta-quatre majors de setze. Sense identificar, en comptava trenta. Els ferits, eren cinquanta-cinc homes i cent sis dones. Assenyalava també, que tots ells eren civils, llevat de dos o tres que eren soldats. A més, la nota oficial cursada deia que en aquest bombardeig no va poder prendre's cap precaució per a defensar-se, car la sirena no donà cap senyal, i perquè de refugis, només n'existia un, situat al carrer Minetes. El bombardeig —deia l'escrit— sorprengué tothom al carrer o a casa.

Per si a algú de l'Exèrcit de l'Aire li quedava algun dubte, era clar que els resultats aconseguits per l'aviació del bàndol franquista, tenint en compte la sorpresa amb que es portà l'atac i la poca eficàcia de la defensa de la població granollerina, foren un èxit, ja que en el balanç, la part negativa i trista se l'emportaren els veïns de Granollers.

Cadàvers dipositats al cementiri de Granollers després del bombardeig.

Tornant a les dades que abans es donaven, cal creure, però, que devien ser molts més els ferits i els morts que els relacionats oficialment. Hi ha testimonis, per exemple, que asseguren poder afirmar, d'acord amb les dades del Registre Civil, que ja foren més de vuit-cents els morts enregistrats, per la qual cosa no és, potser, arriscat assegurar que, possiblement, foren a l'entorn d'un miler entre ferits i morts, els que sofriren en la seva carn els estralls de l'atac. No cal oblidar que hi hagué qui va ser guarit en cases particulars, i d'altres traslladats en camions per ser atesos als Centres habilitats com a hospitals dels pobles veïns i, fins i tot, portats a Barcelona, a l'Hospital General de Catalunya (Sant Pau), donat que l'Hospital de Granollers quedà sobrecarregat de ferits. El control, per tant, devia ser molt difícil de portar amb exactitud. Només cal destacar, per exemple, que en el diari "Las Noticias", hi aparegué amb data 1 de juny, una nota del Ministeri de Defensa, que donà ja una xifra de cent ferits i quatre-cents cinquanta morts com a possible, cosa que em fa insistir una vegada més, en el fet que les xifres donades per l'ajuntament devien ser més aviat baixes.

EL RESSÒ QUE TINGUÉ EL FET. ALGUNES HIPÒTESIS SOBRE EL PERQUÈ DEL BOMBARDEIG

Immediatament després del bombardeig, els diaris aixecaren la seva veu contra els culpables de la brutal acció i contra els governs de França i d'Anglate-

rra. Recordaven que el Govern de la República, havia acceptat els suggeriments d'aquells països, de no replicar amb bombardeigs als bombardeigs de l'aviació franquista. Ara, però, de nou, i donat que altres poblacions espanyoles havien sofert els atacs d'una manera que recordaven el de Granollers, es preguntaven on havien quedat les promeses de bons oficis d'aquelles dues nacions. La ciutat vallesana es convertí, llastimosament, en notícia. L'ambaixador de Mèxic i la seva filla anaren a Granollers a expressar la seva tristesa pel fet ocorregut. Les notícies donaven com a provat, que un 85 % dels perjudicats eren dones i nens. El dimarts, dia 7 de juny, s'anunciava que a París hi hauria un míting del Partit Comunista Francès al Velòdrom d'Hiver.⁽⁴⁾ Una altra notícia des de Londres, donada per l'Agencia España, i datada també el dia 7, comentava que l'encarregat de negocis anglès a Espanya, Mr. Leche, havia enviat al seu govern una memòria, després de l'enquesta realitzada a Granollers, en què afirmava que el bombardeig d'aquella població catalana no tenia objectius militars. Existí un aeròdrom i una fàbrica —deia—, però fora de la ciutat, i els cinc avions bombardejaren el centre de la població des de quatre mil metres d'alçada. De nou, el diari «Las Noticias», amb data 14 de juny, comentava aquesta vegada com

el Ministre de l'Estat, Álvarez del Vayo, havia estat la tarda del dia abans a Granollers, i com l'alcalde li explicà la visita que havien fet abans a la ciutat, l'encarregat de Negocis d'Anglaterra i els agregats militars francès i britànic, d'acord amb la petició feta pel Govern de la República. Cartes, telegrams, escrits de condol o de peticions sobre familiars o coneguts, es reberen a l'Ajuntament granollerí a partir del moment que es van saber els fets. Foren més de cent escrits, des del front, des de la reraguarda, des d'altres llocs de l'Estat espanyol, des de França, des de l'Argentina, els que arribaren a l'Ajuntament, igual que arribaren diners enviats pel President de la Generalitat, pels Socors Roig de Catalunya, pel Jutjat Popular, per particulars, per Sindicats, per Partits, per diferents col·lectivitats com la del calçat, la d'electricistes, la de barberies socialitzades, per la Il·lustració de Maó, i un llarg etcètera, cosa que palesa a bastament la sensibilització que produïren els fets i la immediata reacció de solidaritat envers els perjudicats.

Fins aquí els fets. Quins motius, però, hi hagué per bombardejar Granollers?

Algunes hipòtesis es poden assenyalar: 1^a) La creença, per part del bàndol franquista, que a Granollers hi havia importants fàbriques de material de guerra, (cosa que no era certa encara

que hi hagués algun centre una mica important). 2^a) La possibilitat que l'aviació italo-germana bombardegés Granollers creient, per error que es tractava de Sabadell o Terrassa, ciutats a prop de la primera i de més importància industrial. 3^a) Que l'objectiu fos algun dels dos camps d'aviació existents a una distància de cinc a set quilòmetres del centre de Granollers: un a Palou i l'altre entre els termes de la Garriga, Llerona i l'Ametlla. De qualsevol manera l'objectiu va ser completament errat i sembla molt difícil d'acceptar aquesta hipòtesi. 4^a) Que l'atac fos fruit d'una represàlia llargament cobejada per la mort a Granollers, en els primers moments dels aldarulls de juliol de 1936, d'un amic del Gral. Queipo de Llano: el Gra. Gay.⁽⁵⁾

Qualsevol d'aquestes hipòtesis no pot deixar de banda el fet que, inicialment, l'aviació es dirigí a Barcelona i posteriorment ho va fer cap a Granollers. ¿Va ser aquesta ciutat, o un altre lloc dels que abans s'han apuntat, un objectiu que entrava inicialment en el pla de vol i de càstig a fer per l'aviació franquista? ¿Va succeir, potser que, en fallar el bombardeig de Barcelona, l'aviació va voler tornar més descarregada —materialment— al punt de partença, i elegí qualsevol objectiu civil mancat de defenses antiaèries? El fet que es provés una o altra hipòtesi, no esborraria, però, el

mal gust provocat per l'esglai, la ferida o la mort, que patí Granollers aquell 31 de maig de 1938, a causa del brutal atac sofert per una aviació que, com a *Gernika*, per donar algun exemple, demostrà una clara repugnància per la població civil, totalment indefensa.

JOAN GARRIGA I ANDREU

NOTES

(1) Dades existents a l'Arxiu Municipal de Granollers. Carpeta del bombardeig. En aquesta carpeta consten també diverses dades sobre la Defensa Passiva durant la guerra i la postguerra.

(2) Bombes incendiàries que ja havien estat experimentades en el bombardeig a Gernika, del mes d'abril de 1937.

(3) Poc abans de l'entrada de les tropes del Gral. Franco, Granollers sofri nous bombardeigs, els dies 24, 25 i 26 de gener de 1939. Hi hagueren un total de 36 morts, i els danys foren molts menys que els causats en el bombardeig de 1938. (Dades de l'Arxiu Municipal. Carpeta del bombardeig).

(4) Segons s'anunciava, degueren d'intervenir, Maurice Thorez, secretari del P.C.F.; Jacques Duclós, Vicepresident de la Cambra; Gabriel Peri, Raymond Guyot, Capron Corrao, diputats i Frauchun, de la C.C.T. L'agència que donava la notícia era Interpress.

(5) Declaracions fetes per F. Salamero, corresponent de «La Vanguardia Española», durant la guerra civil, a la Revista «Comarca al dia». (número 62. Dia 27 de maig de 1978).

ELS HOMES DE LA DICTADURA A CATALUNYA (III)

BUSQUETS TERRATS, Joan. Nascut el 1901. Sacerdot i escriptor.

Llicenciat en Filosofia, fou catedràtic de Filosofia i Pedagogia del seminari de Barcelona des de 1926 fins el 1956.

En començar la guerra civil, realitzà una àmplia tasca com a conferenciant i escriptor, especialment pel que fa a la denúncia de la maçoneria. Anteriorment havia publicat el llibre *Orígenes de la revolució espanyola* (1932) on acusava els jueus, maçons i heretges de totes les desgràcies del país i, com a director de les Edicions antisectàries, publica *La franc-maçoneria, crimen de lesa patria* (1936) i *Masones y pacifistas* (1939) amb pròleg de Serrano Suñer, llibres que foren

utilitzats com a proves pel tribunal especial de repressió de la maçoneria i el comunisme, fins que el Vaticà li prohibí de continuar escrivint sobre el tema.

Escrigué també diversos catecismes per a infants i fou director de les revistes «Orientación catequística» i «Perspectivas pedagógicas». El 1956 passà a ser catedràtic de Pedagogia de la Universitat de Barcelona i arribà a vice-degà de la Facultat de Lletres. Fou col·laborador habitual d'«El Correo Catalán».

CRUYLLES DE PERATALLADA Y BOSCH, Santiago de. Barcelona 1919. Empresari i polític.

Fill de família aristocràtica procedent de l'Empordà, té els

títols de marquès del Castillo de Torrente i baró de Cruylles. Estudià el batxillerat als jesuïtes de Barcelona, fou soldat voluntari a les tropes de Franco i es llicencià en dret en acabar la guerra. Es casà amb una filla del dirigent de la Lliga passat al bàndol franquista, Joan Ventosa i Calvell.

Com a home de negocis, ha estat vice-president de Saneamientos y Explotaciones Agrícolas, Sociedad Financiera de Industrias y Transportes, la fàbrica de vidre «Libley-Ovens» (CELO) i conseller de Maquinaria y Elementos de Transportes.

Soci de l'Opus Dei, començà la seva carrera política a l'Ajuntament de Barcelona, del qual fou regidor el 1954, tinent d'alcalde el 1957 i president de

DADES DEPARTS A L'ARXIU MUNICIPAL, SOBRE L'OBRA NACIONAL DE PROTECCION A LOS HUERFANOS DE LA REVOLUCION Y DE LA GUERRA.

La "Junta Provincial de Beneficencia" del Govern Civil de Barcelona, va cotdàr-se del socor d'algunes families. Aporto les dades, on consten els orfes que quedaren com a resultes de la guerra, alhora que pot comprovar-se les cirmstàncies de la mort del Cap de familia. Evidenment, no només aquests quedaren orfes, però són els únics que segons l'Arxiu cobraren pensió.

Les dades transcrites, són les seqüents:

" Orfes:

pare.

- 4. ~~1.~~ Albó Corrons, Francesc-Xavier. a) Xavier Albó Corrons.
nat el 4/11/34. b) " Falleció a consecuencia de heridas de arma de fuego el dia 18 de agosto de 1936 por revolucion".
- 5. ~~2.~~ Albó Corrons, Josep-Criol. id.
nat el 23/3/36.
- 6. ~~3.~~ Albó Corrons, Mª Júlia id.
nascuda el 2/7/30
- 7. ~~4.~~ Albó Corrons, Mª Roser id.
nascuda el 26/1/28 id.
- 8. Albó Corrons, Montserrat id.
nascuda el 26/1/28. id.

Percep l'ajuda: Assumpta Corrons Agell.

- 6. Aspa Monquet, Mª Carme. a) Miquel Aspa Crusellas.
nascuda 1/1/30. b) " Falleció en combate en acción de guerra entre Solsona i Berga el dia 23/1/1939".

- 7. Aspa Monquet, Mercè. id.
Percep l'ajuda: Teresa Monquet Gasset.

- 8. Benedicto Mañosa, Joaquina. a) Manuel Benedicto Navarro.
nascuda el 10/9/37. b) "Desaparecido en campaña y la madre falleció el 10/9/37".
(morta octubre 1944) (Mad: Joaquina Mañosa Mañosa)

Percep l'ajuda: Mª Valldeneu Santanach

9. Casas Peycasat, Joan. a) Emili Casas Fou.
 nat el 19/3/32 b) "Desaparecido en
 campaña y la madre
 falleció en 14/9/38".
 (mare: Nativitat Peycasat Sala)
 Percep l'ajuda: Carme Sala Canal.

10. Clapés Gallart, Isidre. a) Isidre Clapés Tey.
 nat el 3/4/37. b) "Falleció en combate del
 Segre en acción de guerra
 el día 9/8/38".
 Percep: Antonia Gallart i ortet.

11. Gracia Bellera, Carles. a) Francesc Gracia Sotos.
 nat el 22/1/36. b) "Fallecido en combate"
 en el Segre, el
 día 9/8/38.
 Percep: Adriana Ballera Surigué.

12. Marcos Sarri, Carme. a) Magí Marcos Ramos.
 nascuda el 12/6/38⁽¹⁾ b) "Fallecido el 23/1/38 a
 resultas de la metralla de
 un bombardeo en Puñocerdá,
 en acto de servicio en la
 Cia. del Norte (ferroviaria)."
 Percep: Josefa Sarri Llönch.

13. Planas Crusellas, Juli. a) Antoni Planas Pareras.
 nascut el 13/12/28 b) "Fallecido a consecuencia
 de heridas arma de fuego el
 18/8/38 por revolución."
 Percep: Josefa Pareras Castellar.

*República Libre, a 25/7/37,
 consta la mort de Enric
 Clavell, el día 24/1/34,
 a causa de "heridas de
 metralla" de un fusil
 en el momento de la
 liberación d'una certificación a
 4/4/32 por las fotos
 morales (jefe municipal)
 i Sebastián Forts (Secretari)
 por aver las orientacion.
 ¿Serán los que
 iniciaron que los señores
 Forts y los señores
 ¿Serán los señores
 ¿Serán los señores?*

14. Puig Tarrés, Joan. a) Joan Puig Selga.
 nat el 6/10/34. b) "falleció en Teruel el día
 21/2/38, en acción de guerra".
 Percep: Mre Tarrés Mas.

15. Raurell Clavell, Carme. a) Ramón Raurell Comerma.
 nascuda el 24/1/34. b) "fallecido por explosión de
 un obús el 28/12/38 y la ma-
 dre por heridas de metralla
 del bombardeo de la Garriga,
 28 de febrero 1939"⁽¹⁾
 Percep: Mariana Clavell Altimira.

(1) Consta que murió a Repul.
 (1) El 28 de febrero de 1939, cuando había combatido por la Armada Republicana, a raíz de un suceso. Seguint la lista d'ajuda, conste així als republicans, conste del *el Arxip. de la guerra*, el següent: que en el foli 15, línia 17 de la Secció de defuncions del T

16. Rovira Figuerola, Miquel.
nascut el 13/9/36.

Percep: Mre Figuerola Ximenez.

a) Ramón Rovira Casas.

b) "Desde su mobilización por el Ejército Rojo en el año 1938, no ha vuelto a esta localidad y por manifestación de la familia y compañeros del frente desapareció en campaña."
"Muerto en Salacuer 3/2/38 en acción de guerra a causa de heridas sufridas".

17. Villanova Polo, Ramón.
nascut el 27/3/33

a) Joaquim Villanova Sas.

b) "Falleció en Vich el 18/1/39 a consecuencia de heridas metralia del bombardeo de dicha Ciudad".

18. Villanova Polo, Agustí.
nascut el 26/3/35.

a) id.

Percep: Carme Polo Ramón.

Joan Sallés Gubern, 64 anys d'edat. ^(Nascut a la Garriga) Quan comença la guerra, ~~sortia~~ Treballava d'ebenista a La Garriga, on vivia. Militant en aquells moments d'Esquerra Republicana de Catalunya, des de la seva fundació, va crear junt a altres set companys, el PSUC a la Garriga. Avui dia encara n'és militant. Entrà a formar part l'any 1937 del Consell Municipal, d'on sortí el mes de març quan cridat a files marxà a la 27 Divisió de l'Exercit de l'Est. Es testimoni essencial per a conèixer nou mesos de revolució i guerra en el poble garriguenc.-

. Quan va esclatar la guerra i quan vàreu sentit els primers estralls a la Garriga, com reaccionàreu els qui tenia una militància política ?

El moviment, com a la major part dels pobles de Catalunya, ens va agafar molt desprevinguts. Jo et puc parlar d'alguns que teniem militància política. Els que vam formar el PSUC, veniem tots de l'Esquerra i d'Estat Català. Per tant, sabíem ben poc el que era el PSUC. L'Esquerra va quedar desfeta immediatament per tot arreu i nosaltres vam quedar totalment desorientats, a l'expectativa del què podia passar. Tot estava molt desorganitzar. Fins i tot la Generalitat ho quedà. Garcia Oliver explicava - encara no fa quatre dies que ho tornava a llegir - com Companys va posar el seu càrrec a disposició dels anarquistes, ja que eren el amos del carrer i els que més havien fet segons ells, per haver vençut l'aixecament feixista. Era normal per tant aquesta desorientació nostra.-

. Acusaveu desaorientació, però per altra banda fundàreu el PSUC a la Garriga ?

L'explicació és senzilla. Havíem assistit a una sèrie de disbarats, i en t'els que la gent que ens deiem d'esquerra també havien passat por. També nosaltres en teníem de por, aquesta és la veritat, perquè era un moment en què perillava la gent de dreta i la gent d'esquerra. Varem passar algunes setmanes i davant de l'enorme quantitat de disbarats que es continuaven fent, varem pendre consciència i responsabilitat que allò no podia ser, i vam pensar com

podíem aturar una mica tot allò que estava succeïnt a la nostra Garriga. Suposo que als demés pobles de Catalunya, devia passar això d'una manera força semblant. I on havíem d'anar per organitzar-nos ? L'Esquerra desfeta a Barcelona, desfeta per tot Catalunya: varem anar al PSUC, sense tenir ni punyetera idea, parlant clar, del què era el PSUC. Si en aquells moments - en Joan Sallésriu afablement- ens haguessin cantat l'Internacional no hauríem sabut el que era. Però era el Partit que de seguida ens va donar ajut i ens va donar un petit recolzament: de quan en quan anavem al Comitè Central, a Barcelona i ens donaven instruccions. I així ens vàrem organitzar apoc a poc. Vàrem formar aquí el Comitè del PSUC, que per cert hi havia d'haver-hi em sembla recordar un mínim de vuit persones i només en vam trobar set, junt amb en Jaume Sallés i en Jaume Ventura, procedents d'Esquerra que eren més menys els qui ho portàvem. Com que n'erm set, per a fer els vuit vaig donar el nom d'en Jaume Sallés que estava a l'exercit, i així vam començar aquí amb el PSUC.-

En quina època, exactament, el vareu fundar ?

Ai! No ho se. Vam passar unes setmanes de por i de desorientació completes com ja et deia. Devia ser en el mes de setembre. Que quí erem els homes del PSU a la Garriga? Hi havia en Jaume Sallés, en Jaume Ventura, en Karac (Casals), jo i... no puc recordar els altres tres noms. Va ser una cosa purament circumstancial. Llavors ja es va anar organitzant millor. A mi em van anomenar secretari local, i vaig ser present a una reunió a Granollers, a finals de setembre, començaments d'octubre, on vaig intervenir i se'm nomenà membre de la Comarcal, però no hi vaig assistir a cap més reunió.-

Quan anàveu a Barcelona, amb ^{del Comitè Central/} qui manteníeu contactes?

Amb en Colomé, en Pàmies, amb un tal Estivill i molts que s'han mort ja. Amb un grupat. Inclús recordo haver vist a n'en Carrillo quan era Secretari General de les Joventuts Socialistes. Que si

229

ens donavem propaganda escrita? Està clar que ens en donavem, però com que tampoc no teníem gaire organització, no en podíem escampar-ne massa. El nostre objectiu com a garriguencs, però, era trobar orientació per evitar que hi haguessin més disbarats a la Garriga. Els passats ja no es podien evitar - i tots ho lamentàvem prou- però calia si era possible que se n'evitessin d'altres.

. I durant aquestes setmanes que deies, passareu por i visquèreu en total desorientació, qui assumia la direcció política de la Garriga?

Doncs el Comitè que es va formar. Un Comitè, però, en el que si bé a mi se m'hi va nomenar com a representant de l'Esquerra, no hi vaig intervenir practicament mai en cap de les seves reunions. En Farigola, crec recordar que es diu Vila, en un miting a Can Xicorder va donar el meu nom com a representant de l'Esquerra en aquest Comitè, sense haver-me demanat si m'interessava o no m'interessava formar-ne part. És a dir que vaig trobar-m'hi com a membre sense haver-ho menjat ni begut de cap de les maneres. No hi vaig intervenir mai a la pràctica, perquè ells s'ho arreglaven completament a la seva manera.-

. Qui eren ells, és a dir, quins eren els que formaven part més activa del Comitè que es crea a la Garriga?

Dels noms no me'n recordo massa ara, però crec que hi havien en Farigola (Vila), en Leopoldo Latorre, en Malacara (Flor de Lis de cognom). Potser en Garcia també n'era, un que va marxar a França i no n'ha tornat mai més. L'Aguierre, aquell que era de Can Pixavi, que venia al "Coro" a cantar, potser també en formava part. De fet els que portaven la direcció de tot i els que feien i desfeien, eren en Vila i en Leopoldo. Aquests dos eren tot el Comitè i consegüentment rebien les consignes i les directrius així com les explicacions de les formes com havien d'actuar a través de Granollers. Aquests dos eren els que portaven la direcció del poble.-

I l'Ajuntament, anava a remolc del Comitè? Per què dos organs, o sia, l'Ajuntament i el Comitè revolucionari no es devien dividir parcel·les de poder?

L'Ajuntament anava completament a remolc del Comitè, com imaginava passar per tot Catalunya.-

. I la gent del poble, com reaccionava davant de l'actuació d'aquest Comitè?

La gent? La gent tenia por. Estava plena de por.

. Va ser en aquest moment, quan algú o alguns en concret us van qüestionar introduir en el PSU, o no va haver-hi intervenció directa de cap persona en la vostra decisió?

Jo no recordo que cap "grimpeur" vingués a influir-nos per a prendre aquesta decisió. Si després de quan vaig marxar a l'Escola de Guerra i cap al Front, va venir gent d'aquesta, i va mantenir contactes amb els militants que llavors hi havia a la Garriga, això ja no ho sé. Però ^{per} a l'entrada nostra, això no va succeir. Veuràs: com ja et deia l'Esquerra va quedar desorganitzada. Ens vam trobar també que, la poca direcció que hi havia en aquells moments estava a mans de gent de més edat que nosaltres i més atemoritzats que nosaltres, els joves. El que nosaltres consideràvem que eren disbarats, continuaven fent-se i calia remeiar-ho. Que havíem de fer? Ens vam posar en contacte amb el PSUC de Barcelona. No teníem cap preparació ideològica, però vam creure que era el Partit que ens donava una millor garantia d'organització. Després els fets ens van donar la raó, perquè inclús quan es va organitzar l'Exercit, saps perfectament que el PSUC va ser la mà dreta per a organitzar un exercit regular per enfrontar-nos al moviment feixista. Al moviment que en diuen nacional, i que jo crec que de nacional no en tenia res. Ens va semblar que junt amb la UGT, eren les dues organitzacions que ens podien donar l'ajut que necessitàvem. No teníem, però, consciència de cap classe del que era el PSUC. En els pobles petits ja saps que el que dominava era l'Esquerra, Estat Ca-

talà, la Lliga una mica Accio Catalana i la CNT. Això era normal de totes maneres que així ens succeís. La decèssió per tant, va ser a causa de tebir consciència de què allò no podia continuar d'aquella manera. Vam pendre l'iniciativa, dintre la ^{nostra} petita capacitat política del moment, d'entrar en el PSUC per aturar una mica una sèrie de coses que crec que no estaven bé. Hi ha hagut un sector de dretes que això no ho ha entés mai: que ho varem fer per aturar una sèrie de fets que tampoc hi estavem d'acord.-

. En aquesta època d'actuació incontrolada d'alguns del Comitè, hi ha un comunicat des de l'Ajuntament en el que et demanen explicacions del per què tens unes claus d'un local, en el que s'hi havia instal·lat una organització de la que, segons el comunicat, no se'n tenia coneixement de la seva existència a la Garriga. Que passava amb tot això ?

Era degut a que els de la CNT no volien reconeixer la nostra existència com a PSUC a la Garriga. Els feien nosa. Inclús quan es van assabentar que el PSUC de Barcelona ens havia donat armes per a defensar-nos, que quantes armes?... primer tres pistoles i després d'altres sis més... perquè la nostra vida també perillava. Doncs bé, llavors quatre o cinc companys havíem de dormir junts a casa d'en Jaume Ventura, o sia a cal Bord, perquè hi hagué un moment que perillava, si, si, més la nostra vida que la de la gent de dreta, ja que nosaltres ens enfrontavem amb ells. Saviem que nosaltres erem l'oposició i per això no ens volien reconeixer. La nota a que tu et refereixes era per aquesta raó, no voler-nos reconeixer com a organització.-

. Amb el PSU format a la Garriga, i acceptat de bon o mal grat pel Comitè, comenceu a tebir incidència dins de l'Ajuntament?

Abans d'acabar el 36 es formà un embrió d'Ajuntament, amb en Leopoldo d'Alcalde. De fet el seu braç fort era en Vila. Quan vam entrar a l'Ajuntament com a PSUC era al gener de 1937, Hi entrarem

en Jaume Sallés i jo. Llavors vam començar a posar-hi ordre a la seva caixa per bé que d'una manera molt esquemàtica. Jo ^{que} la portava vaig començar a anotar-ho tot i a posar-hi les entrades i les sortides. Durant els primers mesos hi havia hagut un desordre complet i estava tot mol malament.-

. Vols dir que els integrants del Comitè no se'n preocupaven gens del control econòmic de l'ajuntament ?

Un dels disbarats que es van fer per exemple i va ser la causa de part del desordre existent, consistí en allò que irònicament jo en diria la revolució dels pernils. A la Garriga hi ha haver... diferents magatzems amb tota classe de menjar que van quedar controlats de seguida pels homes de confiança del Comitè i concretament de la CNT. Això és innegable. Concretament un dels llocs controlats va ser, crec, la Fassina (Can Blancafort) del carrer gran, lloc que estava ple de pernils. Per això jo en dic la revolució dels pernils. No vull dir que només la CNT ~~apagava el menjar~~, ja que també els pagesos, que no eren tontos, també ho feien per la seva banda. D'aquells magatzems la gent de CNT tirava de veta perquè hi havien reserves i això feia que ~~les~~ reserves econòmiques no els preocupessin gens ni mica. Jo et diria que per l'experiència que tinc del País Basc, ^{una mica} succeeix això allà, on a l'haver-hi moltes reserves fruit d'acumulació d'abans, es van oblidant que això es pot acabar i suposar un greu problema, com així va passar a la Garriga al cap de pocs mesos.-

. I la gent del poble, que hi deia amb tot això?

Si ho sabia, no hi havia en aquells moments una necessitat important d'aliments. Encara que el treball i la producció estaven semi-paralitzats els primers temps, es podia anar tirant i la gent encara vivia. Els problemes greus van venir després, al cap de pocs mesos.-

. Les direccions polítiques dels partits, ^{dels sindicats,} se'n beneficiaven de les requisites fetes en aquells magatzems?

En castellà diuen: "Quien parte y reparte...". No podia ser de cap més manera. La condició humana és així.-

. Torno a insistir perquè no em queda clar. Jo preguntava si els dirigents dels partits o dels sindicats, a part d'alguns de la CNT, se'n beneficiaven d'això?

Nosaltres com a PSUC, ni tampoc els d'Esquerra els varem demanar mai res ni en varem treure mai res. Be, en aquells mesos la gent estavem preocupats per altres problemes més greus que vivíem en altres aspectes que no pas pel menjar, que encara n'existia. Tot era fàcil, relativament fàcil.-

.Parlem dels apoderaments haguts a La Garriga, Per una banda sembla que hi ha la part positiva; això dona lloc a l'establiment de refugiats en vivendes desocupades. Però un altre punt que és negatiu cal considerar, si és en en realitat fou així: l'apoderament de robes, ^{quan no era necessari/}llibres, mobles, que va passar i com valoren aquells fets? Que en penses de les col·lectivitzacions fetes al poble?

Mira, en moments així, a les organitzacions extremistes s'hi fica gent incontrolada. Els apoderaments s'aplicaven d'acord amb consignes vingudes desde Barcelona. Venia gent de Grabollers aquí, i d'aquí segurament anaven a altres pobles. La manera es feia segons la capacitat dels dirigents del moment. Enen consignes ben determinades d'acord amb la doctrina de la CNT-FAI: l'abolició de la propietat privada, l'abolició de la moneda i la creació de vales, etc; era en base a la seva adoctrina anarquista. L'aplicació, si era més o menys bona?... Això ja és més discutible i com deia el nostre Santiago Rusiñol a l'Unamuno, és un problema que requereix una setmana que hi hagin tres dies de festa per discutir-ho, i -En Joan Sallés riu de nou expressivament- tu també per posar-ho aquí. És els temps que requeriríem per parlar-ho. De totes maneres - continua- nosaltres amb una preparació de militants d'Esquerra i sense una formació cenetista, anarquista, ni l'acceptavem ni l'enteniem.No podíem entendre les col·lectivitzacions d'aquesta

manera, ni podiem estar-hi massa d'acord. Erem molt joves, però
 tebiem consciència que aquí a la Garriga desfeien una economia i a
 que/ ^{en pagariem/} la llarga les conseqüències com així va ser, de tal manera que es
 va haver d'anar organitzant de nou tot.-

. Però les finques que varen servir d'asil: va ser una bona
 mesura o no ho creus així?

Això ho trobo perfecta que es fes així. Si teniem refugiats
 polòtics que arribaven d'altres regions o nacionalitats no podien
 pas quedar-se ^{vivint/} a l'aire lliure. El que no va estar bé va ser la crea-
 ma d'un grapat d'objectes i de coses de l'Església per exemple. En-
 tre altres coses, si no arriba a ser per l'intervenció de la Ge-
 neralitat, a través d'un seu Delegat que llavors va ser cunyat
 meu, l'Antoni Cabestany el marit de la Teresina Fonollosa, potser
 s'hauria cremat el retaule de la Doma. Totes aquestes coses se'ns
 escapaven a nosaltres. Era el Comitè qui feia i desfeia, amb uns
 homes sense preparació per a com endre en aquestes cas, el que eren
 obres d'art.-

. Abans en parlaves d'en Leopoldo, membre del Comitè i alcalde
 més tard. Aquest home sembla que procedia de Montesquiú, i en co-
 mençar la guerra, ell que era un pasavolant no afincat al poble,
 hi va pendre un paper destacat. Que en saps d'en Leopoldo Latorre?
 Tenia una preparació política que el menés a pendre un paper des-
 tacat?

No, no. Ni formació política ni cultura. Era un home ben senzill
 de mentalitat. Aquí es va fer un petit dirigent, s'hi va trobar be
 fins que va quedar superat pels aconteixements.

. I com és que ell assumís part de la direcció política del
 poble?

No ho se, no ho se -Sallés canvia rapidament de to de veu i em
 diu-: I qui vols que assumís la direcció si no hi havia gent pre-
 parada. Dins la CNT-FAI no hi havia gent preparada, com tampoc
 n'hi havia de preparació en nosaltres, que ens varem ficar en el

PSUC i no sabíem res de res del que eren les doctrines socialistes. De marxisme no n'haviem sabut parlar practicament mai, a la Garriga.

. Quines altres raons en concret, et semblen que el porten a instal·lar-se en el poble no essent de la Garriga?

No ho se de cert, però vull pensar que abans del moviment, en Leopoldo devia formar part de la CNT i això devia influir-hi. Ara bé, de fet practicament tots els treballadors que militàvem estavem a la CNT, perquè era l'únic sindicat que hi havia aquí a la Garriga. Tots els que treballàvem, jo ho feia d'ebenista, cotitzàvem a la CNT, de la que jo en vaig formar part quan es va organitzar aquí l'any 30 o 31. La UGT va venir després.-

No em deies, però, que militaves a l'Esquerra?

Si però cotitzava a la CNT, com tants i tants d'altres. Mira, hi ha una anècdota que es deia en ^{el moment} aquell: "Politicament de l'Esquerra i sindicalment de la CNT". Encara sol passar això una mica. Ho he vist en algun antic company que sortint del PSUC ha anat a parar a l'Esquerra. Es donava molt aquell cas. El propi Lluís Companys que actuant d'advocat laboralista havia defensat als sindicalistes de la CNT.-

.El PSU a la Garriga intenta cada vegada més, pendre el control i la direcció de l'Ajuntament i del Municipi. Per un altre cantó, disposa d'unes armes lliurades des de Barcelona. Prneu part activa per aquestes raons en el conflicte de començaments de 1937, entre Comitè- Ajuntament i pagesos-reste de poble?

L'actitud de defensa dels rabassaires la varem pendre quan l'aixecament d'una manera clara i concreta. Varem pendre consciència nosaltres, que aquell dia hi podia haver-hi a la Garriga un disbarat tan gros com d'altres que després hi hagueren, entre ells el de la Fatarella. A la Garriga hi podia haver-hi un dia de sang. Se'n podia haver-ne vessat molta de sang. Per això ens vam posar en contacte amb la Generalitat, i van pujar els Guardes d'Assalt, Lla-

236
vora amb ells i junt amb altres, entre ells l'anarquista Eroles, que era el Cap de Policia de Barcelona que també va pujar, ens vam reunir i dialogar.-

. Això era el mateix dia, o sia l'1 de gener de 1937, però havien tingut abans contactes amb els rabassaires?

No, no. Era tan petita l'organització, erem tan poquets, un grup de 5 ó 6 en el PSUC que poca cosa podiem fer abans.

. Però hi ha un cert malestar: a n'en Borrell, un dels pagesos que es detacaren després en aquell aixecament, l'havien citat dies abans per a que es presentés el dia 1 en el local del Comitè. No ho sabia això el PSU ?

Jo això d'en Borrell no ho sabia. Però és possible que el citessin com ho feien a altres. A mi mateix, un dia treballant en el lloc que ara hi ha en el Bellestyl, dos antics companys, amics, inclús havien anat junts a l'escola, em van venir a buscar, fusell en mà, i em van portar al Comitè. Això era abans de l'aixecament dels rabassaires. Ni jo me'n vaig assabentar de la citació d'en Borrell, ni ell devia saber-ho de la meua. Nosaltres no havíem tingut contactes amb els rabassaires, però en el moment del seu aixecament ens enfrontarem amb la CNT-FAI. D'una manera directa o indirecta havíem d'estar en aquell moment al costat dels pagesos, perquè dintre de la nostra poca preparació teníem consciència que es desfeia tot un poble, i la cosa se'n anava a la davallada.-

. Se que vares tenir una intervenció directa adreçada al poble i demanant-li calma en aquells difícils moments. Que va succeir?

Si. Ens varem reunir a l'Ajuntament que estava situat llavors a Can Fibernat, davant de Can Furia. A la reunió hi havia l'Eroles i gent de Barcelona, hi havia en Vila i algú altre de la Garriga, potser en Leopoldo, però ara no ho recordo de cert, i a més en Jaume Sallés, en Jaume Ventura i jo com a representants del PSUC. El primer que van fer els que havien arribat de Barcelona amb l'Ero-

les va ser posar les metralleres damunt de la taula. Saps? tu?
 A nosaltres certa cosa se: ns va posar aqui dalt del coll. Anarem,
 però, dialogant, i la cosa es va anar calmant. Vam arribar a un
 acord i es va evitar el que nosaltres voliem que no hi hagués: un
 vessament de sang. Després des del balcó de la casa aquella, va
 parlar en Vila i jo també vaig dir les poques quatre paraules que
 podia o sabia dir en el moment aquell... Que què deia? Demanar calma
 i tranquil·litat al poble. Que s'havia arribat a un acord, que a par-
 tir d'aquell moment hi hauria més ordre. Que les coses s'anirien
 arreglant... ^{Que} si hi havia ^{molta} gent escoltant? El carrer estava ple. A més,
 havien arribat des de Granollers, varius camions plens de gent i
 fusells. Eren gent de CNT-FAI del Comitè de Granollers. Sortí en
 vàrem tenir dels Guardes d'Assalt de Barcelona que ens van fer dos-
 tat, que sino ens haurien ^{potser} liquidat a tots. No els hauria costat res
 perquè sense els Guardes d'Assalt estavem indefensos... Perillavem ^{més} les
 nostres vides que d'altres del poble de la Garriga perquè erem
 gent que ens enfrontavem amb la seva manera d'entendre la revolu-
 ció.-

. Pel què entenc, no erom més els rabassaires els que s'enfron-
 tavem contra la gent del Comitè-Ajuntament, sinó també a part del
 PSU ho feia la població de la Garriga?

En general va ser així. A més, ja començava a faltar una mica
 de tot.

. En concret, quines coses parlareu amb l'Eroles dins de l'Ajun-
 tament?

Ell defensava la seva posició anarco-sindicalista. Be, ell i al-
 tres cinc o sis que van venir de la " Jefatura" de Policia de Bar-
 celona. Ells apretave, atacevn fort, i hi havien amenaces, perquè
 la primera amenaça va ser posar les metralleres sobre la taula. Com-
 prendràs que això no ens va fer ni mica de gràcia. I els nostres argu-
 ments quins havien de ser? Tractar de fer-els-hi veure que hi po-
 dia haver-hi un vessament de sang i que calia evitar-ho de totes

maneres. No crec, però, que nosaltres els podessim convèncer perquè eren gent que dintre de la seva teoria estava preparada i sabien el que volien i allà on volien arribar, vaja. Potser els va convencer els fusells de la Guàrdia d'Assalt que va arribar de Barcelona, i per això ens van posar d'acord en demanar en principi, tranquil·litat.-

.Així ^{que} els roles va venir a defensar la posició del Comitè-Ajuntament, però els Guardes d'assalt, qui els va cridar?

Els Guardes d'Assalt els varem fer venir nosaltres a través del PSUC de Barcelona, a on varem telefonar. En varem pujar un grupat, també armats.-

. Després d'aquells fets es forma un nou Ajuntament. Quines són les mesures que d'immediat empren? Parlem de les taxes que s'imposen i de si hi ha col·laboració en el nou equip municipal...

Be, a les reunions hi havia molt poca possibilitat de diàleg. Cada un anava pel seu cantó. Tot i així hi ha una organització millor a partir d'aquest moment.... Dels impostos?... Si. Se'n posaren. Un d'ells sobre el tabac però varem haver de fer marxa enrers, a causa d'un comunicat que ens va arribar de la Generalitat. La creació d'aquell impost havia estat iniciativa del Comitè que encara feia i desfeia una miqueta. Jo el que recordo com si fos ara, són els pagaments que es venien a fer a l'Ajuntament, pels lloguers de les cases. Recordo que ho anava anotant tot per saber els ingressos que hi havia.-

.I els refugiats, venien a pagar algunes quantitats en concepte d'ocupació de les vivendes?

Els refugiats? que havien de pagar els refugiats? No, no, la mesura era pels ciutadans de la Garriga. Per cert que n'hi havien molts de refugiats. Primer de Madrid, més tard d'Euskadi. Els de Madrid estaven plens de nervis. No estaven a casa seva i havien d'haver tingut un respecte que no van tenir, però va ser així. Eer

moments de guerra, moments de desesperació... .

. A la Villa Adauta, essent tu a l'Ajuntament, recordo que no es podia saber exactament el nombre de refugiats existents, segons dades de l'Arxiu Municipal...

Si. No hi havia possibilitat de control de cap mena. Per cert que a Can Creixell, o sia la Torre dels Ocells, hi van posar-hi els crius que després van venir també de Madrid. A Can Creixell hi va haver-hi Guarderia. El comportament en una i altra finca va ser completament diferent. Hi havia cases que en tenien alguns a menjar. Per exemple a la de la Josefina, la que més tard seria, i és la meua dona, cada setmana en tenien dos o tres de crius a menjar.-

. A començaments del 37, l'Ajuntament insisteix cada vegada més. en que se li facilitin possibilitats per tal d'adquirir aliments. L'augment de població i la disminució de reserves alimentàries, són les causes d'aquesta situació ?

Començava llavors a faltar el manjar. Això és innegable. Havia augmentat molt la població i el que produïa retenia per a ell i les seves amistats. S'havia tornat al sistema d'intercanvis d'aliments.-

. I en aquests moments, quina relació hi havia entre l'Ajuntament i la població garriguenca? Hi havia crítiques contra el primer o sobretot degut a la situació existent hom vivia allò que se'n diu : gambi qui pugui?

Si... hi havia bastant de tot això. D'organització encara que més, no n'hi havia gaire, perquè s'arrossegava el desgavell de totes les col·lectivitzacions, i de la manera com s'havia procedit amb la pagesia. D'altra banda, no s'haurien acabat tan aviat els aliments de no haver augmentat tan la població. Crítiques a l'Ajuntament?...No. No recordo que se me'n fessin personalment a mi. Per altra banda ni el meu cosí En Jaume Sallés, ni jo, ni cap

dels meus companys, ens varem enportar res de l'Ajuntament cap a casa.-

. Mentres vas ser a l'Ajuntament, hi hagueren enfrontaments entre el PSUC i algun sector de cenetistes i faistes?

La tensió havia, llavors, minvat bastant. Ells havien anat perdent força. Jo suposo que no ens tragavem pas, com no ens van tragar mai ni aquí ni al front, ja que tant la direcció de la guerra, com l'organització de la reraguarda la veiem de molt diferent manera. Aquí, les relacions ja no eren però, tan violentes. Ja no hi havia aquella tensió, aquell perill de què et poguessin liquidar, com havia correput mesos enrera. Ja dialogavem una miqueta. Ja parlavem, ja discutíem.+

. Els anarquistes, devien continuar tenint més armament que vosaltres, o no, durant els primers mesos del 37?

El PSUC ja et dic que erem quatre gats, i només teníem quatre pistoles de res. D'armats ho estaven mol més ells, com ho estaven a tot Catalunya.-

. El PSU, va augmentar a la Garriga en nombre de militants a partir de 1937 ?

Be. C Organització de Partit a dins del poble mentre jo hi vaig ser-hi, no n'hi va haver-n'hi. Vol dir que no podem parlar d'augment. Va funcionar només pels que estavem a l'Ajuntament, que anavem portant els assumptes de la millor manera possible. Com a Partit, va funcionar una mica millor després. Van entrar-hi altres persones, quan jo ja era al front. Gent que no coneixia, i que havia arribat de fora. Refugiats que es van ficar en el PSUC, i s'hi van mantenir fins acabar la guerra. No era gent d'aquí la Garriga, perquè entre altres coses, molts varen marxar al front, a l'igual que nosaltres, i això portava una certa desorganització. El nostre petit esforç ja va ser posat llavors a l'Exercit.-

. A quin lloc vas anar a parar del Front?

Primer va passar que com a militant de Partit em vaig presentar al Comitè Central, perquè em portessin a la 27 Divisió. Però allí, amb alguns companys més, ens varen escollir per portar-nos a la que en deien Escola de Guerra, això si que sona malament, dir, Escola de Guerra. Estava situada a Pins del Vallès, o sigui a Sant Cugat del Vallès. ^{Ens} hi van portar per aprendre d'oficials d'artilleria. Allà hi vaig aprendre més matemàtica que la que havia après mai en ma vida - En Joan Sallés riu fortament aquesta vegada. Si. Havíem d'aprendre a disparar canons. Però varen venir els fets de Maig i varem anar al Comitè Central a Barcelona. Vam estar allà durant tres dies de tensió i ens varem anar després cap el Front... .. que hi vaig fer a Barcelona amb els companys del PSUC?... Doncs estar allà dintre armats, i quan passaven les tanquetes de CNT-FAI i ens disparaven, nosaltres feiem exactament igual... Quan es va tranquilitzar la cosa, jo vaig marxar cap el Front com et deia, a la 27 Divisió.-

. Quin lloc, però, vares anar a raure?

A l'Aragó, en el Front de Zuera. Allà va morir-hi en el primer combat el meu cosí, en Jaume Sallés, el de Cal Ros Paleta. Que per cert, quan els dos varem marxar al Front, com que no havien acabat els estudis d'oficials d'Artilleria, a mi em van fer Comissari de Companyia allà, però no vaig arribar a actuar com a tal, ja que el meu lloc el va ocupar en Jaume Sallés.... a mi, el que en podíem dir l'Estat Major de la Brigada els va agradar la meua forma de fer i m'hi van posar. Si, si, a l'Estat Major de la Brigada. Allà m'hi vaig quedar sempre. El meu cosí, va morir el primer combat... d'una bala al cor... .

La conversa es perllongà encara més. Hi ha motiu per una altre entrevista? Segurament que si. Si haig d'ésser fidel a l'objectiu que ens proposarm abans d'iniciar-la, s'ha d'acabar en aquests mot

ments, aquí i ara. La Vida però, d'En Joan Sallés Gubern, és acabada en sucesos que ens interessen enormement. L'exili, la lluita a França, el retorn a Catalunya, a la Garriga, i el començar de nou..... L'agradaria tornar un altre dia, xerrar amb ell.

desembre 1981.

VALENTÍ DAMESÓN ASPA, nat a la Garriga l'any 1900. Mili-
tant d'Esquerra Republicana de Catalunya, s'escindí d'aquest Par-
tit, juntament amb altres garriguencs, abans de les eleccions del
febrer de 1936 i formà un nou grup polític que s'anomenà Unió Re-
publicana d'Esquerra. En esclatar la revolta, treballava com a lam-
pista, feina que havia après de la seva família que ja s'hi havia
vingut dedicant des de feia anys. Durant el conflicte fou nomenat
Interventor de la Propietat Urbana a la Garriga, i més tard, Comis-
sari Municipal a Ponts de Molins (Girona).

. Debons crec, formaves part d'ERC abans de les eleccions de fe-
brer del 36, però hi hagué un escisió a la Garriga per part d'algú-
nes persones. És cert això?

Si. Jo formava part de la Junta d'ERC local. Hi havia elements
més extremistes i d'altres més moderats. A l'Esquerra hi havia
fins i tot arreu: jo era dels moderats i junt amb altres - En
portugués, En l'opinió entre ells - sortirem del Partit abans de les
eleccions de febrer, i vam formar l'Unió Republicana d'Esquerra, ad-
herida, però, a ERC. Era un partit moderat.

. Quan esclatà la revolta de juliol, on et trovaves i com et varen
nomenar Interventor de la Propietat Urbana?

Bé. Em trovava treballant al poble veí d'El Figueró. Fins feia
poc havia estat fent de pouaire a la Garriga. El pou que hi ha a
Can Violí que té 103 metres, i que és el més gran que hi ha al po-
ble el vaig fer jo, a l'igual que els altres -> que hi ha pels val-
lants, els quals també els vaig estar treballant. Llavors, per
qüestions de salut el metge em va dir que deixés aquesta feina, i
estant treballant de lampista al Figueró va esclatar la revolta...
que com em van nomenar Interventor de la Propietat Urbana? Era els
primers mesos de 1937. En aquells moments ben poca feina tenia, ja
que els que més me'n donaven eren els estóuejants i la situació no
era pas massa propícia com comprendràs, per tenir-ne. Em van oferir
el càrrec i el vaig acceptar. Era una feina de gran responsabilitat.

i més que a la Terriga hi havia tant de torres, ja que era junt a d'altres un dels pobles de Catalunya que més n'hi havia. Era una feina complicada perquè al començar la revolta alguns estiuvejants es que van a la Terriga, a les seves vivendes, pensant-se que així estarien més protegits. D'altres van marxar a l'estranger i van deixar-les però van ser immediatament ocupades per gent que venia de la Ciutat i més tard per refugiats de altres llocs de fora de Catalunya. Jo els vaig haver de distribuir a partir de començaments de 1937, però ja n'hi havia molts des dels primers moments de la guerra i jo no havia estat allotjat pel Comitè.

Feien alguna altra feina endesús de cuidar-te de l'allotjament dels refugiats?

Si, està clar. Cobrava els lloguers de les vivendes ocupades. Un 10% de l'import era pel municipi i el 40% pel propietari, però els preus eren baixos ja que havien disminuït en un 50%.... Que si trobava dificultats per a cobrar? Hi havia de tot. Havíem de posar cura amb quines persones posevem a les vivendes. Dels que jo havia distribuït per la Terriga gairebé cobravem tots, i ho dic en plural perquè m'ajudava en la feina un altre terriguenc, en Genís Puigdomènec... tu no te'n deus enrecordar d'En Genís Puigdomènec... ah! sí?... el de En Roy, exacte. Era molt bon home. Doncs bé, amb els que teníem o jo tenia problemes era amb els primers refugiats que el Comitè havia allotjat. Aquests en ple hivern, arrancaven finestres i finestrons i portes, i feien foc al saló de la torre. Deiem als propietaris que d'allò no n'érem responsables, que ja estaven posats a la torre des d'abans pel Comitè i ara no ^{se'ls} podia desallotjar. No tenien ni un ~~cuart~~ ^{cuart}, però eren bona gent. No podia pas tirar-los al carrer! El que puc dir de totes maneres, és que no em vaig quedar mai un centí de la feina que feia. La prova estava que el Director Gral. d'Administració Local, un dia em va dir: és l'únic que porteu "cuartas". La prova també que complia amb honradesa, es pot trebar en els llibres de comptes que deuen ser a l'ajuntament.

Devia ser potser per això, que em nomenaren Comissari Municipal a Ponts de Molins i després me'n volien fer de Sitges.

.La població garriguenca augmenta moltíssim durant la guerra. Que em pots explicar d'això?. Fou real en aquells moments, la xifra d'uns 10.000 habitants per a la Garriga?

10.000 habitants? oi tant! A part dels soldats, ~~xxx~~ hi havia refugiats de Madrid, del Nord, d'Euskadi, gent d'altres llocs de Catalunya. Arrivaven i ens demanaven acolliment. Uns i altres estaven espantats. Ara bé, era un poble on hi havia moltes autoritats refugiades. Puc dir-te que no només de Barcelona sinó també procedents de Madrid...Que per que? Doncs suposo pel fet que la Garriga havia estat declarada vila protegida dels bombardeigs, cosa que no es va respectar al final, i perquè el haver-hi torres boniques era un lloc apropiat per a certes persones. Per això et deia abans que era un refugi d'autoritats. Hi havia consulats. Gent de Governació. Del Parlament.... Que si se sabia? No. Jo per la meua feina ho sabia, però era molt callat, i endemés com pots comprendre, en una situació de guerra hi havia poca confiança fins i tot entre alguns d'ells perquè s'ho comunicessin. Endemés, estic segur que a la Garriga hi havia servei d'espionatge a favor de l'altra banda, i aquesta n'era una de les causes de la malfiança entre les persones.... Gent? Si. Hi havia molta gent. Pensa que n'hi havia tal quantitat que entrava i sortia del poble, que ni l'ajuntament en podia portar el control... que quines persones a destacar et podria dir que venien aquí durant la guerra? Entre altre altres et podria dir que hi estigueren sino tota, si part de la guerra: l'Alcalde de Barcelona... l'Aiguader també, que posava a Can Galí... l'Alvero de Albornoz que posava a la torre del Sagrat Cor... el que havia estat president del Parlament, En Casanovas, que vivia a la torre de Can Ruy... el Cònsul de la República Dominicana que per cert que li meteren la dona en el ^{cuadrat de} bombardeig a la Garriga, al caure una bomba ^{entre la Garriga i} el costat de Can Roc on vivia... això mateix a Ca la Seitún, però es que abans

era a Can Roc... Que ara se'n diu Villa Josefina? Ah! potser sí. El Consulat de la República Dominicana era a Can Ramos. Ah! també hi hagué el consolat Rus durant un temps... Que on? Doncs a Can Killida, o Torre Sant Josep, o Can Mates com se'n diu ara. Jo a qui havi tractat era una dona que devia ser una funcionària. Molt sèria i alta com un Sant Pau...

Recordes detalls d'algun d'aquetes o d'altres persones, o bé què relacionades amb ells?

Si. Per exemple de l'Arbonó me'n recordo que una vegada, en saber que jo formava part del Partit que anomenavem Unió Republicana d'Esquerra -cosa que va saber per la seva policia- em va venir a felicitar dient-me que ell també en formava part d'un de nom igual. El que també em ve a la memòria ara, és un incident que tingué lloc a finals de la guerra: gent d'En Lister, quan la seva Divisió es movava a la carretera de Camalús en plena retirada, va anar a raure a un garatge situat sota la torre que ocupava en Casanovas. Jo me'n vaig anar amb els va envier allà, però es trobaren que estava ocupat per l'escorta personal d'En Casanovas i endemés per un parell de cotxes. Hi hagué una curta discussió i m'hi hagué de presentar sense saber quins eren els nou arribats. Quan vaig fer l'entrada al garatge, l'ambient estava escalfat i inclús s'avia tret ja alguna pistola. Recordo que es vaig posar a cridar dient que ja erem prou grans per a no encendre'ns, i en saber que necessitaven un garatge, vaig dir als d'En Lister que com era lògic aquell estava ocupat, i no el podien fer servir. Llavors fàcilment els vaig oferir-els-hi un altre que per cert estava situat davant de la torre de Can Pal·lés, on hi va anar a parar. Mira si es va solucionar la cosa ràpidament!.... no se, te'n podria dir moltes d'anècdotes, perquè n'havia tractat moltes d'autoritats o m'avis viscut moltes qüestions amb ells relacionades. També recordo que un dia vaig estar parlant amb el Gral. Vayo. Era un dia, però, que estava de pas per la Garriga, ja que ell en aquells moments vivia a Aiguafreda... no se ara, que et puc explicar... potser ja em vindrà a la memòria....

1911-1912
1912-1913
1913-1914

Per a més informació que et doni he fet un llibre de l'Arbonó. Ell és clau referent a Partit Republicà d'Esquerra, format el febrer de 1935. En aquell moment estava a l'Exèrcit Republicà. En llibre importants Comitès de Llibre d'Esquerra i el sistema de Partit Polític a Catalunya.

.Doncs parlem d'una altra cosa. En concret, saps a quina època va tallar el bosc de Can Tarrés?

Devien ser a l'època d'En Leopoldo Latore. El devien tallar acte seguit o poc després del de la Xambonera. Tots els garriguencs ho vam sentir profundament. Allà s'hi havien fet representacions teatrals. Era un bosc extraordinari, amb algunes alzines mil·lenàries. Les festes del Bosc de Can Tarrés tenien ressó internacional. Per cert, que es suspengueren arran de què el Governador ve creure el dia que vingué al Teatre de la Naturaleza, l'any 1916, que s'havien apagat los llums ^{quan ell hi/} ~~que-és~~ feia l'entrada, per portar a cap un atemptat contra ell... el bosc el devien ^{començar a/} tallar a la primavera o a l'estiu del 37... que qui ho va manar? Bé, a l'Ajuntament hi havia en aquella època la Secció de la Forestal, depenent de la Conselleria d'Agricultura. Aquesta Secció donava feina als boscataires. Els de la Forestal i els boscataires, crec que en van ser els responsables... Pulido? Si, Pulido era el Cap de la Forestal. Per cert que encara viu. Ara té 85 anys. Sempre l'he considerat una bona persona. Era d'Estat Català. De fet, la persona que directament s'ocupava de la ^{tallada dels/} ~~xxxxxx~~ arbres va ser un que li deien en Creus que era el cognom de la seva dona, ja que s'havia casat amb una ~~dona~~ dona de la Fonda Creus, que estava situada allà on avui hi ha la Pastisseria La Vienesa. Ell era com a boscaire el que se'n cuidava de la feina directament i juntament amb els homes que ell dirigia. De totes maneres, està clar, la tallada devia estar feta amb consentiment del Cap de la Forestal. Crec que pel fet de no ser aquests dos homes fills de la Garriga, devia contribuir a que no apreciessin com ho feiem els garriguencs, a la conservació d'un bosc tan extraordinari com aquell.

. En acabar el bombardeig de Granollers del 31 de maig de 1938, van portar ferits cap a l'Hospital de la Garriga. Saps algunes coses referents en que va passar aquí en aquell moment?

Que si en se? Te'n puc explicar moltes i de precises, ja que in-

clús vaig sortir al diari. Fixat: quan es va acabar el boquerdeig, que ve ser fet en una hora terrible, a les nou del matí quan el moviment de dones i infants era gran, van transportar alguns dels ferits a l'hospital d'aquí. Els van portar amb un camió ^{de} carregat pedra com aquell qui diu, i una vegada baixats i posats a l'hospital, va resultar que no hi havia cap metge a la Garriga, ja que des de Granollers havien derogat a tots els dels voltants. Endemés d'això no hi havia gens d'alcool. Per totes aquestes causes em vaig presentar voluntàriament a fer les feines més elementals. Estava inicialment estava per sol en fer-les, i a part de demanar que es busqués alcohol per les farmàcies i les cases particulars, vaig fer bullir molta aigua calenta amb la que vaig ~~acabar~~ curant les ferides obertes de la gent. Estaven estirats per terra, sobre mentes, algún metalàs, i en mig de gomecs de totes classes, recordo que anava netejant les llaques de la metralla de les esquenes, cares, cap, en fi com compen-
 crès d'allò on calgués. Després va venir el Jutge Popular, En Bachs que em troba sol ajudant als ferits, però més tard van venir més persones a pre-
 ar la seva ajuda... Què per què vaig ser el primer en prestar ajuda? Per raons humanitàries està clar, però endemés a mi les qüestions mèdiques m'agradaven. Més d'una vegada havia estat present en una operació ^{quan} ~~he~~ es practicava a l'hospital que hi havia al Baleari, o sigui a l'altre. Em tutejava amb els metges...
 què com estava la qüestió hospitalària i mèdica? Faltava molt alcohol i cloroform, encara recordo l'operació que es va fer a un soldat per treure-li la metralla que tenia al tornell, i que se li va fer mentre tenia un mador rosegat a la boca per falta d'anestèsia...
 Si els metges eren bons? En general no massa, però jo crec que era degut a que s'havia d'imporvisar molt aquesta cosa... Ah! allò del diari? Si. Degut al que t'explicava d'haver atès als ferits - n'eren uns 15 a 20 i en moriren en penso 2- el Cap del Transport d'aviació que estava destinat amb aquell Grup a Can Bori de Samalús, va donar una nota al diari on s'elogiava la meua actitud. La nota deia que a la Garriga, jo era el Conseller de la Propietat Urbana, o sigui que em van posar de graduació per via de diari. A part de l'a-

nècdota , l'osmentat militar em va fer expedir al meu nom, una certificació que em permetia en qualsevol moment i lloc, fer us del trasport de l'Exèrcit.

. El mes de maig de 1938, erats nomenat Comissari Municipal de Font de Molins. Quina funció vas desempenyar a l'ajuntament d'aquell poble?

Vaig ser nomenat Comissari Municipal per la Generalitat. Previament, en Bilbeny em va cridar i em va dir si volia agafar el càrrec degut a que havien dimitit tots els consellers de l'Ajuntament d'aquell poble. Vaig contestar-li que ho acceptaria amb una condició. Quina és aquesta em va dir? Que intentaré agrupar a la gent de tots els Partits polítics que han presentat dimissió, per formar nou Ajuntament li vaig contestar, i quan hagi pogut lograr això, jo dimitiré del càrrec. En Bilbeny em va dir que ho veia difícil que ho conseguís. Però m'ho accepta, li vaig dir?. I em va respondre que si si. I ho vaig aconseguir, i està clar després vaig dimitir. Arran d'això en Bilbeny em proposà que agafés el càrrec de Comissari de l'Ajuntament de Sitges. Llavors si que no ho vaig acceptar, entre altres raons, aquesta és la veritat, perquè allà hi havien molts bombardeigs.

. Aquí a la Garriga també va ser nomenat un Comissari Municipal. En concret el dia 2 de juny de 1938 pren possessió del seu càrrec, en dimitir l'Ajuntament garriguenc. De fet, consellers i alcalde són obligats a dimitir. Les causes al meu entendre, són bastant fosques, i les crítiques que consten a l'octa del canvi, crec també bastant desafortunades. Què en penses d'això?

Creo que no hi ha ningú que fàcilment puggi explicar clarament aquest nomenament amb el consegüent cessa de l'Ajuntament. A la Garriga hi havia molts problemes d'organització, i sobretot a causa del gran al·leu de refugiats i xxx l'evitallament de la gent. Però les coses no anaven des de l'Ajuntament tan desastroses com per exigir un canvi tan dràstic com que va haver-hi de Consellers i Alcalde. Com a Comissari va ser nomenat un home que es deia Granyó, que

era de Tarragona, i el nomenament va venir de la mà del que havia estat Diputat i Secretari d'En Josep M. Sbert i d'En Companys, En Grau i Jassans. No era un gran polític, però a Governació hi tenia molta importància. Un dia que va venir a la Garriga em digué que venia de part d'En Companys i que necessitava una torre per a instal·lar-s'hi junt amb la seva família. No un pis o una casa: una torre. Com era lògic, venint de part d'En Companys vaig haver de demanar-ne una. Com ho faríem en concret, aquella de teulada blava el costat de la Carretera Nova... Grau i Jassans va ser el que va provocar el canvi amb el nomenament d'En Granyó com a Comissari Municipal... que per què? En el fons hi havia uns interessos molt clars de desplaçar del control d'un municipi, i més quan s'acabava el final de la guerra... que si vaig tractar En Grau i Jassans personalment després? Està clar que sí. Una vegada me'n recordo que em va venir a buscar per què li digués com ho podia fer per trobar pa. Foure mil mil la família ve tenien els garriguencs per tenir-ne. A casa seva també en teníem... Ah! En Granyó no va ser l'únic Comissari. Van treure En Freixas del Ajuntament - o sigui l'alcalde que hi havia - i van posar en Granyó, però aquest també el van treure i llavors va nomenar Comissari a un altre que va actuar fins el moment que s'acabava la guerra. Era un ferroviari de Martorell.

. Hi ha algun canvi important en la vida garriguenca a partir de l'entrada del Comissari municipal a l'ajuntament?

Jo cap. La gent estava ja llavors molt passiva. Vivia molt passivament, Tothom té la gana que s'acabés el conflicte. Sense que a part del problema de la gana, hi havia famílies totalment desperdigades, i amb gana de tornar-se a reunir. Endemés qui més qui menys a la Garriga tenia un familiar mobilitzat i la cosa va empitjorar quan van ser incorporats a files els nois de la "quinta del lliberó". Tothom tenia molts problemes i gana que s'acabessin. Eren també moltes mesos de guerra als que ja esperaven.

. Quan l'entrada dels franquistes, on et trovaves tu? Xxx

Van entrar a la Garriga l'1 de febrer del 39. Jo el dia 29 de

gener havia ~~atravessat~~ la frontera. Llavors va començar per a mi un llarg període d'exili que tingué per primer punt d'arribada el camp de concentració, i llavors vida i treball a Perpinyà. Vaig tornar a la Garriga a mitjans de 1944, o sigui que vaig viure molts anys a França la segona guerra mundial amb l'ocupació alemanya inclosa... Que què en se del l'atac aeri a la Garriga? Bé, jo ja no hi era. Va ser fet per les tropes franquistes poc abans d'entrar-hi se que van caure bombes a l'estació i els seus costats, i també una davant de C. l'Eduardo com abans et deia. L'objectiu crec que era l'Estació i la zona dels "Perpetus" damunt de Can Fournier. Les tropes d'En Lister en el moment de la retirada passaren per aquí la Garriga, i en el moment del ^{ser} bombadeigada potser estaven per la carretera de Samalús. Veritablement va ser un moment de gran consternació pels garriguencs.

. Poc abans que tu marxessis, vas viure les riudes de gent que fugia i passava per la Garriga, en direcció a França?

No. Això va passar de cop i volta, però a la Garriga ne durà molts dies. On vam trobar molta gent va ser per les carreteres de més amunt. Recordo que vaig passar la última nit a Agullana i que hi va haver un bo, bardeig des de mar a Fort-Bou, on hi havia varis trens, crec que tres, dos d'ells plens de ferits. M'hi havia un tercer, que més tard ja troban-me a França em van dir que transportava l'or de Catalunya.

Després d'una guerra civil, l'exili en un lloc on la II Guerra Mundial també hi deixava la seva petjada espantosa. Al cap d'un any el retorn amb un bagatge historic com només aquells que ho visqueren saben a for a de com es gesta. Valentí Damesón, m'ha explicat moltes més coses de la guerra i de l'exili també. És a l'igual que del retorn a casa. Crec, però, que l'extracte que he fet és el que més venia al cas del tema prioritari de l'entrevista. AH! quan l'hem acabada li he ensenyat un dibuix de l'Andreu Damesón, ⁽¹⁾ el seu germà, ~~el~~ ^{seu barbat de què} guanyà l'any 1933, el primer premi del concurs internacional de caricatures celebrat a Nova York, amb una d'En Francesc Gracià.

(1) Nasqué a la Garriga l'any 1897. Morí a Buenos Aires (Rep. Argentina) l'any 1968.

l'he dit que aquell dibuix, ^{que jo li ensenyava} per bé que no haqués vist la firma, hauria conegut al moment que era del seu germà, ^{Andreu, T} Hem continuat parlant d'altres coses....

Té genial artista
a qui jo crec que
Parabanya no
i ha donat més
múltiplement que un altre.

Gener 1981.

JOSEP BORRELL MARMINA, Nat el 14 d'abril de 1889. Just, trenta dos anys ^{abans} de proclamar-se la Segona República com ell em recorda. Pàgès garriguenc de tota la vida. En Pepet Bonell, En Met Sidro, Josep Borrell, recorda amb una memòria envejable dades de tots tipus sobre la guerra que hom visqué el 1936-39. De fet -en diu- ^{"la gran guerra"} ja es estava curat d'espant. Era la segona guerra que patia, ^{amb} ja ^{estava} havia estat a la del Marroc i al Baranco del Lobo, l'any 1921. Parlem, però, del què ara més ens interessa.

Des del mes de juliol del 36, un Comitè revolucionari es va fer càrrec de la direcció política i social de la Garriga. Quins eren els que bàsicament el formaven?

Hi havia bastantes persones. Que ara recordi, en formaven part En Joan Vila (à. En Farigola); En Jaume Masmiquel (à. En Peiret); En Lluís Clapés (à. En Peixexet); En Pere Oliveras (un de Can Tomàs de la Burra); En Josep Ausió; un tal Farrés; ^(un que li deia En Paris) En Josep Casellas (à. En Caseta); un tal Sagrera; un que es deia Zapata; un altre que se'l coneixia pel nom de l'Argentinito o Argentino; un que es deia de cognom Fortuny (à. el de Can Lando); En Flor de Lis (à. En Mala Cara); un tal Josep Garriga; ^{(l'Oliveras Comas (à. En Guisot))} En Jaume Ventura (à. el de Cal Bord); un que es deia Miquel Ramisa; L'Esteve Casals Blancafort (à. En Salvi); en Joan Capa; En Miquel Mas (à. en de Can Pauxa Rosa) i que representava als pagesos en el Comitè... ah! i En Leopoldo Latorre, està clar, que va ser durant un temps l'alcalde. Alguns no eren de la Garriga i no tots tenien la mateixa importància en el Comitè. De fet, els que el dirigien i que més actuaven eren ^{En Peiret} En Farigola, ^{En Peixexet} En Peixexet, l'Ausió, En Zapata, l'Argentino, En Lando i En Mala Cara... .. En Leopoldo? Si també, però potser no havia tingut l'importància d'altres... També hi havia una dona que es deia Doria. Portava en el cinturó una pistola molt grossa i ^{que} li deien la miliciana... que si sabiem els garriguencs les coses que feien? Di tant! El que feiem aquí i a fora amb els de Granollers. També ho sabem perquè alguns ho explicaven, per bé que ^{de vegades} comentaven coses que no eren veritat. Ni hi havia de ben "burros" ^{de vegades}. Endemés, molts del Comitè venien

aquí a la casa, els pagès a buscar menjar, i xerraven de ^{les} coses en veu alta. Està clar, ja me n'entereva de tot.

. Per quina raó us vàreu aixecar els pagesos l'1 de gener de 1937?

Per varies: ^{Per/} la quantitat de morts que hi havia hagut ^{a/} la Garriga. Endemés, alguns del Comitè ens prenien ^{de} les terres i les vaques. Hi havia una gran desorganització que nosaltres no volíem patir-ne les conseqüències. Ens vam organitzar, especialment la Secció de vaquers que estava dins de la Unió de Rabassaires, i vam acordar que s'havia de plantar cara al Comitè, l'1 de gener de 1937 quan l'estava Bogat (i. En l'ona), en Joan ~~Bull~~ i jo estavem cridats a presentar-nos al Comitè hi va haver un aixecament que si en un principi era dels pagesos, llavors va ser del poble en pes. S'ó, això ja t'ho vaig comentar un altre vegada d'una manera molt més detallada, oi? ⁽¹⁾

. Que us cobraven com a import o pagament per la terra?

A part d'expressar-nos-les, ens cobraven un lloguer de 200,- pts. Llavors era molt. Ara no és res, però llavors sí que ho era. A més, ens prenien les vaques....

. Els pagesos us vàreu sentir alliviats amb el canvi de Ajuntament del 1937?

Home sí. A partir de llavors, nosaltres i tothom ens vam sentir més tranquils. Durant l'època del Comitè hi hagué gairebé una vintena de morts. ^{Des} tir del primer de gener de 1937 hi va haver un nou Ajuntament i les morts es van parar... Que si estavem d'acord amb les línies del nou ajuntament? No, però sense morts i sense que ens prenguessin res, anàvem aguantant esperant que s'acabés la guerra.

. En començar la guerra, era molt important l'agricultura a la Garriga?

Molt ho era. Pensa que la producció de patates era molt gran. En acabar la collita a Martó, la feiem a la Garriga que està situada

(1) Les dades són recollides en el treball ajuntat, sense ajust d'excésament.

en un lloc càlid i bo dins del Vallès Oriental. Endemés compravem llavor a Anglaterra a través dels sindicats i a part del consum garriguenc i dels voltants, exportavem patates cada anyada en una quantitat de 200 a 250 vaçons, i alguna vegada fins a 300, cap a Anglaterra de nou. Eren patates de llavor que en deiem de la "Royal Queen Key". De vaques també n'hi havia moltes; unes 350 en començar la guerra. A can lla n'hi havia moltes; a Rosabes, n'hi havia 40 ; a Can Terrés 60 ó 70; n'hi havia a Can Palau; a Can Boget; a Can Xico; a Can Llimargas; a Can Pericas.... uns en tenien, d'altres 10 o 12... Que quantes en tenia jo? 20 vaques. Amb la guerra ens les van prendre. En Casado que estava a Can Terrés que era el lloc on les van portar, se'n cuidava. Allà es va fer una col·lectivitat, i els pagesos ens van donar pel bestiar unes pessetes que no valien res. Quan es va acabar la guerra les van portar a Granollers, i tots els pagesos anavem a buscar les nostres.... Que si ens les van tornar? Els nacionals si que ens les van tornar, però pagant! Jo m'heu recordo que veig comprar-ne dues o tres de meves, per unes 1000,- ptes cada una...

. La col·lectivitat " El Progreso" situada a Can Nualart, funcionava bé?

Durant un any si. No anava malament. Després com que no s'entenia entre ells, tot se'n va anar a fer punyetes... que qui la dirigia? En Frigola i en Mas (à. En Panxa Rossa) que era -em penso que ja t'ho he dit-el President dels Rabassaires, però a qui nosaltres no volíem perquè era del Comitè. Hi treballava força gent, i els fruits que es produïen els venia el Comitè. També se'n quedaven molts ells,perque alguns del Comitè eren persones sense cap. Encara que sigui a part: recordo com si fos ara, per donar-te un exemple de com eren alguns d'ells, que la dona d'un dels principals del Comitè es passejava pels carrers amb un abric de pells tret del jardó, i de ^{aquella} manera ~~com~~ feia riure!....

. I les col·lectivitats de Can Terrés i de Can l'illa, funcionaven

van bé durant la guerra?

Hem, en part sí. A Can Ferrés hi havia unes 150 vaques, ^{que} algunes d'elles les havien portat requisades de fora de la Garriga, i és clar, endien a cotat, forca. A Ca N'illa, o sigui a Can Balcells, que ho portava en Francisquet Viñas, es van repartir terres i el que es produïa -alguna ve de 10.000 quilos d'avellanès-, es venia, però sempre era el Comitè el qui ho administrevé.... A qui donaven les terres? Doncs a qui els semblava, i senase papers .

L'actitud vostra, la de la pagesia, es pot qualificar de completa oposició a les disposicions del Comitè i més tard a les de l'Ajuntament. S'us deia que erau uns reaccionaris? Tenieu consciència d'aquesta oposició sistemàtica? Pensaveu que actuant així ajudàveu a Franco?

Resaltres, es veritat, ens oposarem a les disposicions que el Comitè i l'Ajuntament dictàven, i per la nostra banda d'hanàvem augment del preu de venid de la llet, miràvem d'especular amb les patates... però això no era pas per ajudar a Franco... Si teniem contactes amb gent infiltrada? No, no... El Sindicat de Rabassaires, i d'altres els paguesos, el que voliem era que no ens enmoïnassin i que no ens prencuessin el que tenien. És com ara, jo el que vull es treballar la terra i guanyar-me la vida, res més.

. La gent, en general, pessava gana. Us venien a demanar aliments a les cases d pagesos? Us en compraven?

Els paguesos venien a gent d'aquí i a forstera. Alguns venien de Barcelona, amb boques migo d'amagat, perquè si els trovaven a l'Estació i se suposava que venien a buscar menjar, els guardes no ho volien, i si calia es quedaven amb el menjar. De totot maneres, a la nit també ens pràrien coses del camp. Arrencàvem camps de patates: tres o quatre sacs d'aquí, tres o quatre d'allà. Si hi havia bròquils, els tallaven.... Sí, sí que hi havia molta gana, i tothom feia el que podia. Els de Transport d'aviació venien aquí i portaven bedalk. Els matàven a sota d'una figuera que teniem. Llavors, el menjat se l'emportaven por a ells, està clar.

. On estaven allotjats els de Transport d'aviació?

La " Jefatura" era a Ca l'Estela: hi havia un capità, un Coman-
dant. Els soldats en canvi eren al Padró, i a Ca R'illa. A la Gar-
rigo n'hi havia molts. Endemés, al garatge de Can Santa Digna i de C
Ca l'Ausió hi havia camions i soldats també. Estaven repartits per
tot arreu.... Les fei**des** que feien? de mecànica. A Can Morera hi ~~no~~
montaven motors. quan van marxar al final de la guerra, en van dèi-
xar molts, tant d'aviació com d'altres, i en Morera se'n va fer càr-
rec del que hi havia dins... quants camions hi havien, de Transp**ort**
d'aviació? 20 ó 25. Els soldats feien treballs de mecànic a Can Mo-
rera, al camp d'aviació d'aquí la Garriga, de Cardedeu, a Sant Boi,
al Prat...

. I les col.lectivitzacions d'empreses i serveis, funcionaven bé durant la guerra?

No es portaven massa bé. Per un cantó la gent no estava acostu-
mada a que se l'agrupés, i per altra volien ser lliures. I està
clar, no ho eren , perquè per exemple als de transport se**ls** hi ~~no~~
deia: avui heu d'anar aquí, demà a Lleida. I la gent hi havia d'anar.

. Tenien una mica enrera. I per què venien aquí, a Can Met Sidro, els de Transport d'aviació?

Aquí venia molta gent. Va passar, però, que vaig trobar la mane-
ra de no anar a files... Com? Per unes gestions de l'Andreu Mestre's
el Capari de la Garriga, vaig poder aconseguir-ho, i vaig evitar d'
d'anar al front. Llavors, d'acord amb els de Tnasp**ort** d'aviació,
vaig posar per tota la finca uns rètols que deien "col.lectivizza-
da" pel ~~del~~ Transport d'aviació". Està clar, patates, bròquils, i
la poca llet que tenia, els hi suministrava. Fins i tot de les po-
ques vacues que em quedaven, unes set, tres o quatre les vaig por-
tar al Padró. Tot això va passar quan faltaven poca mesos per aca-
bar la guerra.

.Ere important el camp d'aviació de la Garriga?

No massa. Hi havia unes 10 o 12 avionetes. " baves" per exemple

no n'hi havia. Però vaig, tiraven bombes també. De fet, l'explanada de Can Fernández i de Rosanas era curta, i on s'aixecaven ja era en terme de Llerena, ho coneix molt bé, perquè vaig menar aquelles terres durant 7 anys.

. I quan va tenir lloc els bombardeigs de la Garriga?

Els dies 28 i 29 de gener de 1939. El 28 a la nit, i el 29 al matí. Va caure una bomba a l'encreuament de la carretera Nova amb la de l'Ametlla, a vent de Can Miñas. El garatge de Can Mingo, també va rebre. L'estació va quedar estronada. L'Hostal del Roure, també en sofrir perjudicis. A Can Gironès es va ensorrar la casa, i va quedar colgada la cadalena, la filla d'En Fluix Gironès. Va caure una altra bomba entre el carrer del Figueral i dels Banys, i va matar un fill d'En Teol, de Can l'Eduardo... que allà va morir la dona d'un Còsul de la República Dominicana? Potser sí... una altra bomba va caure al Sagrat Cor, on vivia un polític important. Al començament del passeig també... Ah! va morir també un fill d'En Xux, Guasch, el manyà, i un noieta a causa d'una bomba que va caure entre l'encreuament de la carretera Nova ^{amb la/} de l'Ametlla, i la fàbrica que hi ha avui de Can Marcada. Van morir pel bombardeig, unes 7 ó ³ ~~un~~ persones...

. La retirada, va ser de cop i volta?

Sí, sí. Molts procedien de Lleida que passava per la Garriga, ~~ex~~ i fugien cap amunt, però la riuada va ser de cop i volta. Anaven amb carros, carretons de peu, algun cotxe, i portaven metallassos, màquines d'escriure, de cosir, gerres d'oli... Tothom marxava com potia dia i se'n portava el que podia... hi va haver una dona d'un ^{del/} Comitè, que marxava amb carretó i una criatureta, i en arribar aquí a Sabadell, ~~va~~ ^{va dir} dir: És difícil llunys d'aquí a França?... Pobre dona...

. Els franquistes van tardar una mica en entrar a la Garriga, caldrà preguntar qu'at frenolien dies ebans. Per quina raó els garriguencs creieu que ~~passava~~ passava això?

Jo ho sé, però crec que era per donar temps a que marxés la gent.

De fet Can Pet Sidro es va quedar en una zona al mig dels trets de mouer d'uns i altres, perquè hi va haver tiroteig i les bales les sentien passar. També hi havia una mica de por per part dels nacionals suposo, perquè les trupes d'En Lister havien estat aquells dies per la Garriga. Per això van bombardejar. Temien que estessin amagats per les muntanyes, i per ^{aquesta raó} això/es van quedar aquí a dos quilòmetres abans d'entrar a Can Pla, al costat de Rosabes, i quan van veure que ningú els contestava amb els trets, van entrar a la Garriga. Ho van fer l'1 de febrer de 1939, per aquesta carretera d'aquí el costat, o sigui la de l'Armetlla, i quan van arribar cap el Blancafort, un Coronel retirat, don Ramón Ballesteros ~~els~~ va abraçar.. Era militar ^{retirat} feixista però un bon home don Ramón. Jo el coneixia molt. Se que quan un que tenia un càrrec a l'Hospital que hi havia a Can Blancafort li va preguntar abans de l'entrada dels nacionals, que faria ells en el seu cas, si quedar-se o marxar, Ballesteros li contestà: " Tu no has matado a nadie, pero cuando llegaran no miraran lo que hacen. Marchate". I se'n va anar a França.

. Van haver represàlies de seguida a la Garriga?

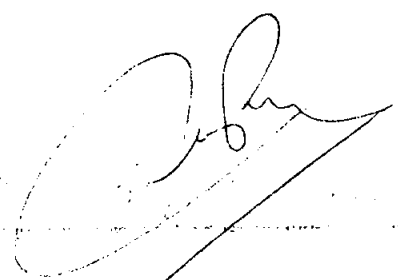
Si. Van haver denúncies als nacionals, i conseqüentment van pendre represàlies... que si va ser una decepció per molts de nosaltres l'actitud que van pendre els nacionals amb aquestes represàlies? Oi tant! I ^{n'hi van haver de diferents tipus.} Per exemple, un/ de seguida, va fer agafar a tres garriguencs, i allà a l'Ajuntament els va dir: ara anem a matar-vos. Els feien sortir ^{a un/} a l'eixida, desapareixien un tret i l'amagaven. Al segon li feien igual. I igualment al tercer. No en van matar cap, però això era una tortura... que quins recordo van represaliar? Doncs van matar ^{Ta} Pere Oliveras, el de Can Tomàs de la Barra; ⁽¹⁾ En Pere Ventura Rodriguez, que era molt jove quan va acabar la guerra. Uns 19 anys. ⁽²⁾ En Pere Figueras, ...era d'ERC i crec que mai va fer res de dolent. En Ramón Solé, ⁽³⁾ que havia treballat a Can Borera. En Pere Cuc. ⁽⁴⁾ En Lluís Noguea, ⁽⁵⁾ alies En Llopis. ⁽⁴⁾ I l'Argentino que el van traslladar des de França a Bar-

algunes famílies, alguns individus, altres no, a la Garriga:

(1) En Ramon Solé, un amic. El vaig conèixer en la guerra.

(1) De segon registre municipal. De segon registre d'actes en el Registre Civil de la família i Registre de Defuncions del de Barcelona. Nasut a la família l'any 1907.
 (2) Impossibilitat d'informar els dades. Nasut a la família l'any 1920. Li fou afiliat Consell Democràtic de guerra i afusellat el 20/2/39.
 (3) Id. id.: nasut a la família de segon registre civil. El seu nom complet és Ramón Solé. El seu nom de guerra és Ramón.
 (4) Id. id.: " l'any 1913. De segon registre municipal, Gili.

celona. Quasi tot van ser represàlies de particulars...Que a
van sempre onar? L'Andreu i el Joan i Jaume Masmiquel, o sigui pa-
re i dos fills. A Josep Castanyes. A Joan Asensio. A Iluis Clapés.
A Joan Capa. Francíquet Viñas. Serrano pare i el seu fill Andrés.
Andreu Mas. En Borrera. L'Oliveras Comas. No me'n recordo ara de cap
mes... Alguns hi van estar forces anys. També et diré que encara
avui dia, la majoria de garriguencs d'aquella època no ens ex-
pliquem el per què alguns d'aquests foren atrapats i afusellats...
Que com va quedar la Garriga a l'entrada dels franquistes? Buida.
Van marxar i es van exiliar moltes persones. I la gana es va agu-
ditzar molt més. Tot. Tot va ser espantós....

Gener 1981.-